

Likestilling hjemme

THOMAS HANSEN & BRITT SLAGSVOLD

RAPPORT

NR 8/12

Likestilling hjemme

THOMAS HANSEN
BRITT SLAGSVOLD
(RED.)

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 8/2012

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) 2012

NOVA – Norwegian Social Research

ISBN (trykt utgave): 978-82-7894-432-5

ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-433-2

ISSN 0808-5013

Illustrasjonsfoto:

© colourbox

Illustrasjonsfoto:

Gustav Vigeland. Motiver i smijernsport © Vigeland museet/Bono 2012

Desktop:

Torhild Sager

Trykk:

Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00

Telefaks: 22 54 12 01

Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

I denne rapporten presenteres resultatene fra prosjektet «Likestilling hjemme», som Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og Institutt for samfunnsforskning (ISF) har utført på oppdrag av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) i samarbeid med Likestillingsutvalget. Rammen for arbeidet har vært 6,5 månedsverk. Analysene som er gjennomført, bygger på datasettet LOGG/NorLAG. To hovedtema belyses: (i) arbeidsdeling i hjemmet, med særlig vekt på likestillingspraksis blant par i ulike aldersgrupper og livsfaser, ulike sosiale klasser og ulike typer bomiljø, og (ii) holdninger til likestilling og sammenhengen mellom holdninger og likedeling i hjemmet.

Datainnsamlingene til LOGG og NorLAG er finansiert av Norges forskningsråd, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, samt NOVA og Statistisk sentralbyrå.

Rapporten har bidrag fra mange forfattere: Thomas Hansen, Britt Slagsvold, Tale Hellevik, Ivar Lima, alle fra NOVA, og Ragnhild Steen Jensen fra ISF og Ottar Hellevik fra Universitetet i Oslo.

Vi vil takke Kari Wærness (Universitetet i Bergen), Katharina Herlofson (NOVA), Gunhild Hagestad (NOVA), Annemette Sørensen (NOVA) og Erling Barth (ISF), som har sittet i prosjektets ressursgruppe, for engasjement, konstruktiv kritikk og nyttige kommentarer. Takk også til Kristin Aarland, Christer Hyggen, Charlotte Koren, Joshua Patras, Mi Ah Schøyen og Per Erik Solem for kommentarer til de ulike kapitlene, og til Torhild Sager for layout og teknisk redigering.

NOVA, juli 2012

Thomas Hansen

Britt Slagsvold

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning. <i>Thomas Hansen, Tale Hellevik, Katharina Herlofson, Ragnhild Steen Jensen, Ivar Lima & Britt Slagsvold</i>	13
1.1 Bakgrunn	13
1.2 Holdninger til kjønnslikestilling på tvers av tid og land	17
1.3 Gangen i rapporten	19
Referanser	20
2 Data og metode. <i>Thomas Hansen, Tale Hellevik, Ivar Lima & Britt Slagsvold</i>	23
2.1 NorLAG og LOGG undersøkelsene og utvalg	23
2.2 Variabler i LOGG	25
2.3 Variabler i NorLAG1	38
2.4 Statistisk analyse	40
Referanser	41
3 Arbeidsdeling hjemme: hvilken betydning har livsfase, yrkestilknytning, sosial klasse og bosted? <i>Ivar Lima & Ragnhild Steen Jensen</i>	43
3.1 Innledning	43
3.2 Hva sier tidligere norsk forskning?	46
3.3 Forskningsspørsmål	52
3.4 Husarbeid og omsorgsarbeid – resultater	53
3.5 Multivariate analyser av arbeidsdeling	75
3.6 Deling av husarbeid blant par der kvinnen er 20–54 år	75
3.7 Deling av husarbeid blant par der kvinnen er 55–79 år	80
3.8 Deling av barneomsorg blant par med barn under 14 år	83
3.9 Oppsummering	87
Referanser	91
4 Endres arbeidsdelingen i hjemmet som følge av livsløpsoverganger? <i>Thomas Hansen & Britt Slagsvold</i>	93
4.1 Resultater	93
4.2 Diskusjon	99
5 Har kjønnsrelaterte selvbilder betydning for likestilling hjemme? <i>Britt Slagsvold & Thomas Hansen</i>	101
5.1 Mål på instrumentell og sosioemosjonell orientering	102
5.2 Har kjønns(u)tradisjonelle selvbilder sammenheng med arbeidsdeling i hjemmet?	104
5.3 Hva «forklarer» variasjoner i kjønnsrollestereotype selvbilder?	110
5.4 Oppsummering og kommentarer	113
Referanser	116

6 Holdninger til likestilling. Tale Hellevik og Ottar Hellevik	117
6.1 Utviklingen i holdning til likestilling i familien 1985–2009	118
6.2 Operasjonalisering av likestillingsholdning i LOGG	126
6.3 Forskjeller i likestillingsholdning etter alder, utdanning og bostedets urbaniseringsgrad	129
6.4 Hvem er de med svært tradisjonelle holdninger?	132
6.5 SSBs indeks for kjønnslikestilling i kommunene	136
6.6 Multivariate analyser: Betydningen av omgivelsene, personlige egenskaper og relativ status i parforholdet for individers likestillingsholdning	138
6.7 Sammenhengen mellom holdninger og praksis	145
6.8 Oppsummering og kommentarer	156
Referanser	159
7 Deling av husarbeid og tilfredshet med arbeidsdelingen og parforholdet: Hvilken betydning har likedeling i ulike livsfaser, sosiale klasser og lokalmiljø? Thomas Hansen & Britt Slagsvold	161
7.1 Innledning	161
7.2 Resultater	163
7.3 Betyr likedeling i hjemmet høyere tilfredshet i parforholdet?	165
7.4 Varierer betydningen av arbeidsdeling etter alder og livsfase?	171
7.5 Er likedeling viktigere i par hvor kvinnen er fulltidsarbeidende?	175
7.6 Varierer viktigheten av likedeling med sosioøkonomisk status?	177
7.7 Er likedeling viktigere i noen deler av landet enn andre?	179
7.8 Oppsummering og kommentarer	180
Referanser	185
8 Deling av omsorgsoppgaver for barn og tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet. Thomas Hansen & Britt Slagsvold	187
8.1 Innledning	187
8.2 Resultater	187
8.3 Betyr likedeling høyere tilfredshet i parforholdet?	189
8.4 Oppsummering og kommentarer	197
Referanser	200
9 Reduserer likedeling hjemme risikoen for samlivsbrudd? Britt Slagsvold & Thomas Hansen	201
9.1 Innledning	201
9.2 Resultater	203
9.3 Diskusjon	211
Referanser	214
10 Oppsummering av resultater knyttet til alder, livsfase, sosial klasse og lokalmiljø Thomas Hansen & Britt Slagsvold	215
10.1 Alder og livsfase	215
10.2 Sosial klasse	217
10.3 Lokalmiljø	219
Summary	223

Sammendrag

Kapittel 1: Innledning

Kapittel 1 presenterer problemstillinger og tidligere studier på feltet, først og fremst norske. Rapporten presenterer data om variasjoner i arbeidsdeling hjemme, og belyser en rekke spørsmål knyttet til det, blant annet: Hvordan deler par husarbeid og omsorgsoppgaver i ulike livsfaser? Varierer arbeidsdeling hjemme med sosial klasse og bomiljø? Hvordan er holdninger til kjønnslikestilling i ulike grupper, og hvor sterk er sammenhengen mellom likestillingsholdninger og arbeidsdeling hjemme? Hvor tilfreds er kvinner og menn med likedeling og skjevdeling av husarbeid? Bidrar likedeling hjemme til lavere risiko for samlivsbrudd?

Kapittel 2: Data og metode

Alle analyser bygger på data fra surveystudiene LOGG og NorLAG. I kapittel 2 gjør vi rede for studiene og utvalgene. Data til LOGG (Studien av Livsløp, generasjon og kjønn) ble samlet i 2007/2008 (n=15.140, alder 18–79 år). LOGG bygger på studien NorLAG (Den «norske studien av livsløp, aldring og generasjon»). NorLAG er en longitudinell studie, med to data-innsamlinger med fem års mellomrom, og andre runde av NorLAG inngår i LOGG. Panelutvalget fra NorLAG (n=3.794, alder 40–79 år) brukes i kapittel 4. Informasjon om deling av *husarbeid* og deling av *omsorgsoppgaver for barn* bygger på spørsmål til kvinner og menn om hvem i paret som gjør mest av de mest vanlige og tidkrevende oppgavene. Informasjon om *holdninger* bygger på fem spørsmål i LOGG som er hentet fra en stor internasjonal undersøkelse. Kapittel 2 beskriver også operasjonaliseringen av blant annet *livsfase*, *sosial klasse* og *lokalmiljø*.

Kapittel 3: Arbeidsdeling hjemme: hvilken betydning har livsfase, sosial klasse og bosted?

I kapittel 3 ser vi på deling av husarbeid og barneomsorg. Varierer deling med livsfase, sosioøkonomisk status og bomiljø? Vi finner at tilnærmet likedeling av barneomsorg er blitt utbredt i Norge i dag. De fleste par (65 prosent) deler likt eller nesten likt. Husarbeid er imidlertid mer tradisjonelt

delt: i 11 prosent av parene gjør kvinnen nesten alt, i 60 prosent av parene gjør hun *noe* mer og i 25 prosent deles husarbeidet likt. Husarbeidet er mer likedelt blant yngre enn eldre, hvilket kan tyde på at det skjer en endring mot større likedeling av husarbeid blant nye generasjoner. Husarbeidet er også langt mindre likedelt blant par med hjemmeboende barn, spesielt blant de som får barn i ung alder. Hus- og omsorgsarbeid deles oftere likt dersom kvinnen jobber fulltid, sammenlignet med når hun jobber deltid eller ikke er yrkesaktiv. Men selv når kvinnen jobber fulltid, gjør som regel hun mest: i 65 prosent av parene i alderen 30–49 hvor begge jobber fulltid, så gjør hun mest husarbeid.

Deling av husarbeid varierer med sosioøkonomisk status, men det er *hennes* mer enn *hans* sosioøkonomiske status som har betydning: jo høyere utdanning, inntekt og yrkesklasse hun har, jo vanligere er det å dele likt. Mannens yrkesklasse har ingen sammenheng med deling av husarbeid, og hans utdanning har bare en svak betydning. Når det gjelder deling av barneomsorg, er sammenhengen med sosial klasse svakere, og hans og hennes sosioøkonomiske status har omtrent samme effekt.

Det er klare forskjeller mellom landsdeler og mellom tettbygde og spredtbygde strøk i deling av husarbeid. Par deler mest likt i Oslo og Akershus og minst på Østlandet og i Agder, og mer likt i tettbygde enn i spredtbygde strøk. Når det gjelder deling av barneomsorg, er det imidlertid små forskjeller mellom landsdeler og mellom by og land, selv om tendensene er de samme som for husarbeid. Par der kvinnene er i alderen 20–54 år, deler også hus- og omsorgsarbeid mer likt i kommuner som skårer høyt på SSBs likestillingsindeks.

Kapittel 4: Endres arbeidsdeling i hjemmet som følge av livsløpsoverganger?

I kapittel 4 benytter vi panelutvalget for å se på om deling av husarbeid påvirkes av store endringer i livet. Vi ser på to livsløpsoverganger: at siste barn flytter hjemmefra, og pensjonering. At siste barn flytter ut endrer ikke delingen av husarbeidet. De fleste synes å ha etablert en praksis for deling av husarbeidet som ikke rokkes ved når barna flytter ut.

Arbeidsdelingen endres imidlertid noe som følge av overgangen til pensjonering, selv om kvinner og menn gir et noe ulikt bilde av denne endringen. Ifølge menn fører pensjonering til at han gjør noe mer hjemme, dvs. til en mer utradisjonell arbeidsdeling, dersom hun fremdeles er yrkesaktiv. Yrkesaktive kvinner med pensjonerte menn angir imidlertid at arbeidsdelingen er omtrent den samme etter hans pensjonering. Når kvinner pensjoneres, gjør de (enda) mer hjemme, uavhengig av om partneren også pensjoneres. Først og fremst er imidlertid tendensen at arbeidsdeling mellom partene endres lite i senere perioder av livet.

Kapittel 5: Kjønnstradisjonelt og -utradisjonelt selvilde – har det betydning for likestilling hjemme?

I kapittel 5 spør vi om kjønnsroller kan bidra til å forklare arbeidsdeling utover det som forklares av velkjente faktorer som utdanning og yrkesaktivitet. Kjønnroller er målt ved selvoppfatninger om instrumentell («maskulin») og sosioemosjonell orientering («feminin»). Både menn og kvinner kan skåre høyt eller lavt på begge. Vi finner for begge kjønn at de med sterkere trekk av utradisjonell kjønnsrolleorientering («feminine» menn og «maskuline» kvinner) i større grad deler husarbeid med partneren enn de med mer kjønnsstradisjonelle selvilder. Når det gjelder omsorg for barn, har grad av instrumentell orientering ingen betydning. Sosioemosjonell orientering, derimot, er knyttet til å ta større del av omsorgen for barn. Det betyr at mer sosioemosjonelt orienterte menn i større grad deler barneomsorg med partneren. For kvinner, som fra før av gjør mer av denne oppgaven, betyr det at de tar enda mer av omsorgen for barn. Vi undersøker også hva som karakteriserer de med ulike kjønnsrolleorienteringer. Høy utdanning og høy yrkesklasse har sammenheng med instrumentell orientering. Mors utdanning er også knyttet til mer instrumentell orientering både hos menn og kvinner. Avslutningsvis spør vi om sosialisering av gutter og jenter i retning av sterkere vekt på kjønnsutradisjonelle væremåter kan bidra til mer likestilling mellom kjønnene.

Kapittel 6: Holdninger til likestilling.

I kapittel 6 ser vi på variasjoner i holdninger til likestilling. I løpet av de siste 25 årene har nordmenn gradvis blitt mer positive til likestilling mellom kjønnene. I Norge i dag har de aller fleste en likestillingsvennlig holdning,

spesielt kvinner. De med et tradisjonelt syn på likestilling er først og fremst menn. Blant de relativt få kvinnene med tradisjonelle holdninger til likestilling, dominerer eldre og personer med lav utdanning. Denne tendensen er mindre klar for menn. Vi finner at alder har en kurvilineær sammenheng med holdning, der de yngste, særlig unge menn, er mindre likestillingsvennlige enn personer i tretti- og førtiårene. Vi ser at oppslutningen om likestilling øker med stigende utdanningsnivå. Det er beskjedne geografiske variasjoner i holdninger til likestilling. Oslo og Akershus har de høyeste andelene personer med positive holdninger, Agderfylkene de laveste. Disse geografiske forskjellene kan forklares av forskjeller mellom fylkene i tettbygdhet, og av forskjeller i kommunenes næringsstruktur, utdanning og andre forhold som fanges opp av SSBs likestillingsindeks. Både for husarbeid og barneomsorg øker tendensen til likestilt praksis med mer positive holdninger til likestilling. Omtrent halvparten av denne sammenhengen er imidlertid et resultat av at andre forhold påvirker både holdning og praksis. Men holdninger har en selvstendig effekt på fordelingen av oppgaver i hjemmet. Dette innebærer at holdningspåvirkning kan være en mulig strategi for å fremme likestillingen mellom kjønnene i familielivet. Det er få tegn til at holdninger betyr mer for praksis i bestemte grupper eller typer lokalmiljø.

Kapittel 7: Deling av husarbeid og tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet: Hvilken betydning har likedeling i ulike livsfaser, sosiale klasser og lokalmiljø?

I kapittel 7 ser vi på hvor fornøyd man er med arbeidsfordelingen hjemme. Begge kjønn er mest *tilfredse med arbeidsdelingen* når husarbeidet er likedelt, og minst tilfredse dersom de selv gjør mest. Dette mønsteret er klarere blant kvinner enn blant menn. Allikevel er de fleste tilfreds med arbeidsdelingen: mens 95 prosent av kvinner og menn som deler arbeidet likt er tilfreds, gjelder det også 60 prosent av kvinnene som gjør klart mer husarbeid og 84 prosent av de menn som gjør noe mer. Kvinner er også noe mindre *tilfredse med parforholdet alt-i-alt* når de gjør klart mest hjemme: 76 prosent er tilfredse når de gjør nesten alt hjemme, mot 89 prosent av de som deler likt. For menn har arbeidsdeling hjemme ingen sammenheng med tilfredshet med parforholdet. Sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med delingen er omtrent den samme i ulike aldersgrupper og livsfaser. Men det å ha *barn* utgjør en

forskjell. Begge kjønn er mindre tilfredse når de gjør mest hjemme dersom de har hjemmeboende barn. Det å jobbe *fulltid* har også betydning. Både menn og kvinner er mer misfornøyde med å gjøre mest husarbeid dersom de selv jobber fulltid og partneren har lavere yrkesdeltakelse. Sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet varierer i liten grad med *sosioøkonomisk status* (utdanning, inntekt og yrkesklasse) eller *bosted* (urbaniseringsgrad, landsdel og kommunens skåre på SSBs likestillingsindeks).

Kapittel 8: Deling av omsorgsoppgaver for barn og tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet.

I kapittel 8 spør vi om deling av omsorgsoppgaver for barn har betydning for hvor fornøyd man er med parforholdet og med arbeidsdelingen. De fleste er fornøyd med parforholdet, men arbeidsdeling har også en viss betydning. Samlivskvaliteten er høyest dersom omsorg for barn deles likt, og lavest dersom kvinnen gjør klart mest. Denne tendensen er sterkest blant kvinner. Ser vi mer spesifikt på *tilfredsheten med delingen* av omsorgsoppgaver for barn, er 95 prosent av menn og kvinner tilfredse dersom oppgavene er likedelt. I par hvor kvinnen gjør klart mest, er 84 prosent av menn og 56 prosent av kvinner tilfredse. I par hvor mannen gjør mest, er nesten 90 prosent av menn og kvinner tilfredse. Delingen av barneomsorgen har liten (kvinner) eller ingen (menn) betydning for *tilfredshet med parforholdet alt-i-alt*. Hvor tilfreds man er med ulike former for arbeidsdeling varierer ikke med egen eller partners *yrkesdeltakelse*, *arbeidstid* eller *sosioøkonomisk status*. Det er heller ikke slik at man er mer eller mindre fornøyd med ulike former for arbeidsdeling avhengig av bosted.

Kapittel 9: Reduserer likedeling hjemme risikoen for samlivsbrudd?

I kapittel 9 spør vi om likedeling hjemme kan føre til mer stabile parforhold. Med data fra LOGG koplet til registerdata om senere skilsmisser finner vi ingen tendens til at utradisjonell arbeidsdeling, dvs. likedeling, eller at mannen bidrar mer enn kvinnen i husarbeidet, reduserer sjansen for skilsmisse. Tvert om. Dersom mannen gjør like mye eller mer husarbeid enn kvinnen, er sjansen for skilsmisse i løpet av de neste fire år høyere enn når kvinnen gjør mest. Tendensen er statistisk signifikant, også når vi tar hensyn til andre relevante forhold. Vi diskuterer grunner til at par der mannen gjør

like mye eller mer har større risiko for skilsmisse. Det er mest nærliggende å anta at tendensene kan forklares med verdier og holdninger – både når det gjelder skilsmisser og når det gjelder arbeidsdeling. Blant par hvor kvinnen gjør nesten alt husarbeid, har kanskje både menn og kvinner en mer tradisjonell holdning til ekteskap og viktigheten av å bevare det. Par der mannen gjør mest, og som praktiserer en svært utradisjonell arbeidsdeling, kan ha et mer utradisjonelt eller moderne syn på ekteskapet, hvor misfornøydhet lettere fører til at forholdet oppløses. I så fall er arbeidsdeling ingen «årsak» til senere skilsmisse.

1 Innledning

Thomas Hansen, Tale Hellevik, Katharina Herlofson, Ragnhild Steen Jensen, Ivar Lima & Britt Slagsvold

Denne rapporten tar et bredt blikk på deling av husholdsoppgaver og holdninger til likestilling i nyere norske data. Hvordan deles husarbeid og omsorgsarbeid for barn i par i ulike livsfaser? Varierer arbeidsdelingen mellom sosiale klasser og ulike typer bomiljø? Hvor likestillingsvennlige er menn og kvinner i sine holdninger? Hvor sterk er sammenhengen mellom likestillingsholdninger og arbeidsdeling hjemme? Hva kjennetegner personer med et betydelig avvik mellom holdninger og praksis, blir for eksempel avviket større når man får barn? Og sist, hva betyr arbeidsdeling for tilfredshet i samlivet og risikoen for samlivsbrudd?

Analysene bygger på data fra to store landsrepresentative norske undersøkelser (NorLAG og LOGG) som kobler intervjudata med registerdata på både individnivå, husholdsnivå og kommunenivå. Den norske studien av livsløp, aldring og generasjon (NorLAG) er en panelstudie som så langt har hatt to runder med datainnsamling (2002–2003 og 2007–2008). Den andre runden inngår i LOGG (Livsløp, generasjon og kjønn), som er en sammenføring av NorLAG og den internasjonale studien om kjønn og generasjon, Generations and Gender Survey (Lappegård & Slagsvold, 2007; Lappegård & Veenstra, 2010). Av de rundt 15 000 respondentene i LOGG har drøyt 4,000 personer deltatt i begge runder. NorLAGs panelutvalg består av personer som var i alderen 40–79 år ved første runde av datainnsamling, mens LOGG inkluderer hele voksenlivet, fra 18 til 84 år.

1.1 Bakgrunn

En likestilt familiemodell der menn og kvinner deltar på like vilkår i forsørgelse av familien og deler likt på arbeidet hjemme, har vært et ideal for norsk likestillingspolitikk og er hyppig tematisert i den offentlige likestillingsdiskursen. En rekke politiske virkemidler har vært tatt i bruk for å realisere

dette målet; foreldrepermisjon, fedrekvote, subsidierte barnehager og etablering av skolefritidsordninger. Likestillingspolitikken har langt på vei vært vellykket, først og fremst i form av økt yrkesdeltakelse blant kvinner. På begynnelsen av 1970-tallet var omkring 45 prosent av kvinner i alderen 15–74 år i arbeidsstyrken, i 2010 gjaldt dette 68 prosent. For menn har det vært nokså stabilt – fra 78 prosent til 75 prosent¹. Det betyr at det i dag er nesten like mange kvinner som menn i lønnet arbeid. Mange av kvinnene jobber imidlertid deltid. Mens rundt 50 prosent av gifte/samboende mødre jobber deltid, gjelder det bare 5 prosent av fedrene (Pettersen, 2004). En sentral forklaring på dette mønsteret, som Skrede (2004) har kalt «likestilling light», har vært at kvinner i større grad enn menn tilpasser arbeidslivet til familielivet.

Likestillingspolitikken har trolig også bidratt til større grad av likestilling hjemme. De norske tidsnyttingsundersøkelsene viser at det skjedde betydelige endringer i tiden kvinner og menn brukte på husholdsoppgaver fra 1971 til 2000 (Vaage, 2002). På disse tretti årene ble tiden kvinner brukte halvert, mens tiden menn brukte økte noe. Det er imidlertid fortsatt en forholdsvis tradisjonell arbeidsdeling i hjemmet: kvinner gjør mest husarbeid, menn mest vedlikeholdsarbeid. I 2000 utførte kvinner fortsatt over en time mer husarbeid enn menn per dag. Når det gjelder barneomsorg er det annerledes, her var det en økning fra 1971 til 2000 for både mødre og fedre i den tiden de brukte på omsorg for barna sine (Kitterød, 2000; Vaage, 2002). Fremdeles er det slik at kvinner gjør mest – fedres tid til omsorg for barn utgjorde om lag 55 prosent av mødres tid. For husarbeid er andelen 42 prosent (Vaage, 2002).

Forskjeller mellom norske kvinners og menns innsats i husarbeid er altså redusert over tid, og det har også skjedd i de fleste vestlige land. Likevel gjør kvinner i alle land i gjennomsnitt fortsatt betydelig mer husholdsarbeid enn sine mannlige partnere, til tross for at deres deltakelse på arbeidsmarkedet har økt betraktelig (Bianchi et al., 2000; Coltrane, 2000). Det er ulike forventninger om hvordan utviklingen fremover vil bli. Sayer (2010)

¹ Statistikkbanken, Statistisk sentralbyrå: Tabell 05111. Personer i alderen 15-74 år etter kjønn, arbeidsstyrkestatus og alder.

har gjennomgått en rekke studier av trender i kvinners og menns husholdsarbeid. Hun viser til at enkelte forfattere mener at trenden med økt likedeling i husarbeid vil fortsette i nye generasjoner, mens andre er av den oppfatning at utviklingen har bremsset opp.

Komparative internasjonale studier viser at husarbeid og omsorgsarbeid er mer likedelt mellom menn og kvinner i Norden enn i andre vestlige land (Knudsen & Wærness, 2008; Mencarini & Sironi, 2011; Sayer, 2010; Voicu et al., 2009). Data fra The International Social Survey Programme viser at når *husarbeidet* er mest likedelt i Norden, skyldes ikke dette at nordiske menn er spesielt aktive, men at nordiske kvinner bruker mindre tid til husholdsoppgaver enn kvinner i andre land (Knudsen & Wærness, 2008). Sammenlignende tidsnyttingsdata viser lignende mønstre, men her kommer norske menn ut som noe mer aktive enn i andre land (Sayer, 2010). For øvrig finner man en generell tendens i retning av reduserte kjønnsforskjeller i husholdsarbeid i de fleste vestlige land (ibid). Når det gjelder arbeidet knyttet til *omsorg* for små barn, derimot, handler høy grad av likedeling i Norden i større grad om at nordiske menn bidrar mer sammenlignet med menn i andre vestlige land (Geist, 2005; Hook, 2006; Smith & Williams, 2007).

Selv om de nordiske landene leder an internasjonalt, er kjønnsforskjellene i Norge fortsatt betydelige med hensyn til husholdsarbeid og omsorgsarbeid. Kvinner gjør fortsatt mest av de tradisjonelle kvinneoppgavene, mens menn har hovedansvaret for vedlikehold og småreparasjoner (Vaage, 2002). En ny tidsnyttingsundersøkelse ble gjennomført i 2010, men resultatene er ikke publisert ennå (se SSB, 2010). Det gjenstår derfor å se om utviklingen mot økt likedeling av hus- og omsorgsarbeid har stagnert, om den har fortsatt med noenlunde samme tempo som tidligere eller om det har funnet sted en sterkere likedeling de siste ti årene.

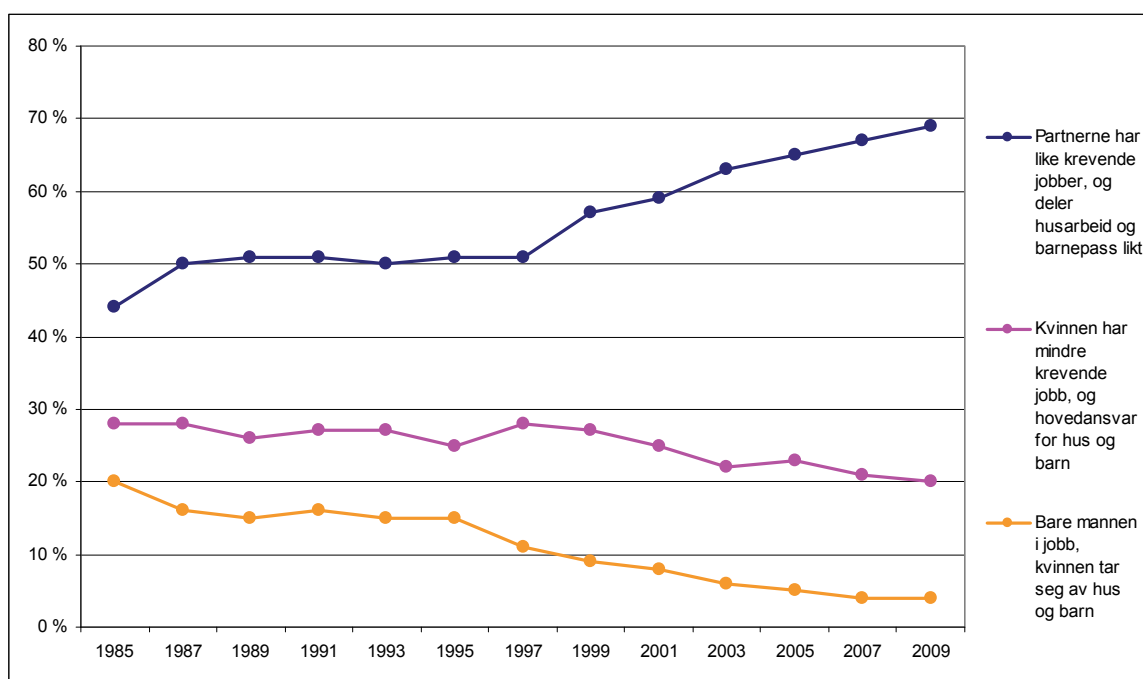
Det foreligger mye norsk forskning på likestilling i familielivet, men temaet har dels vært studert i et begrenset perspektiv. For det første har likestilling først og fremst blitt knyttet til småbarnsperioden, mens likestilling før og etter småbarnsperioden, dvs. i resten av livsløpet, har fått nokså liten oppmerksomhet. Hvordan varierer likestillingspraksis i ulike livsfaser? Og hvilken betydning har kohort, dvs. *tiden* man har vokst opp i, for hvordan arbeidsoppgaver deles hjemme?

For det andre har betydningen av sosial klasse vært viet begrenset oppmerksomhet i likestillingsforskningen. Det er mye som tyder på at likestilling innen familien først og fremst er et middelklassefenomen og at likestillingsprosjektet «treffer» middelklassefamiliene bedre enn arbeiderklassefamilien. Statistisk sett er en likestilt familieform mest utbredt blant par med høy utdanning (Bernhardt et al., 2008; Kitterød, 2000), mens lav utdanning ser ut til å gå sammen med en høyere verdsetting av en tradisjonell kjønnsdelt familieform (Skilbrei, 2004; Stefansen & Farstad, 2008).

For det tredje har forskere i liten grad vært opptatt av betydningen av lokal kontekst. Som for mye av samfunnsforskningen generelt, er det en tendens også for kjønns- og likestillingsforskningen å studere sosiale prosesser som om de skjer løsrevet fra sted. Norsk kvinne- og kjønnsforskning har i stor grad tatt som utgangspunkt at forholdet mellom kvinner og menn viser et nasjonalt mønster, og har i mindre grad avklart om det også finnes geografiske variasjoner i hvordan forholdet mellom kjønnene er utformet (Jensen, 2004). Det er imidlertid innen lokale rammer at hverdagslivet utspiller seg, og det er her kjønnsrelasjoner endres i møte med nasjonale føringer. Velferdsmodeller blir til daglige livsmønstre i samspill med steds-spesifikke arbeidsmarkeder, demografiske forhold, lokale tradisjoner og verdier (Forsberg, 1996; Massey & McDowell, 1996). Det er liten tvil om at næringsstrukturen i det lokale arbeidsmarkedet (kommunen) er viktig for å forklare den kjønnsmessige arbeidsdelingen i yrkeslivet. Tradisjonelt har kommuner dominert av tungindustri eller primærnæringer hatt et mer kjønnsdelt arbeidsmarked enn kommuner som har større innslag av service- og tjenestenæringer. Dermed er det også et spørsmål om det er noen lokale arbeidsmarkeder/kommuner som i større grad legger til rette for, eller gjør det mulig, å realisere det moderne likestilte familielivet. I en studie av lokale arbeidsmarkeder viser Jensen (2004) at næringsstruktur og hvilke jobber og arbeidsvilkår som er tilgjengelig lokalt, er viktig for å forstå og forklare kvinners og menns sysselsetting og deres tilpasninger mellom familie og arbeidsliv.

1.2 Holdninger til kjønnslikestilling på tvers av tid og land

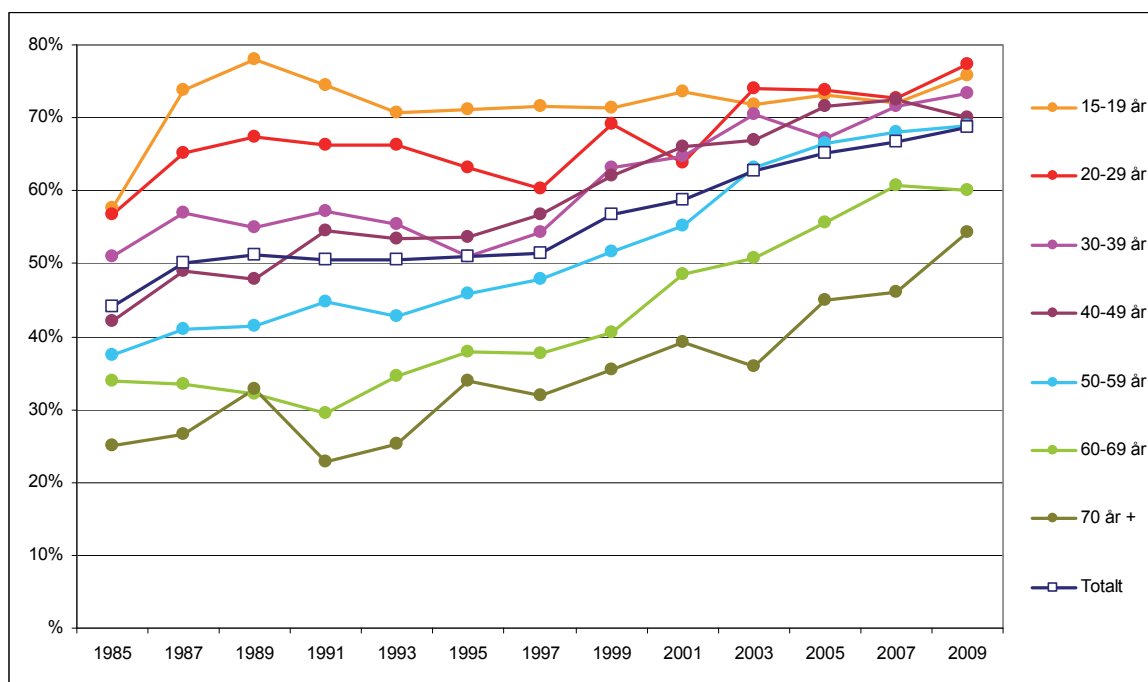
Parallelt med endringer i deling av husholdsarbeid har det skjedd betydelige forandringer i nordmenns holdninger til likestilling. Norge har gode data om holdningsendringer over tid fra 1980-tallet gjennom Norsk Monitor, som er en omfattende spørreundersøkelse om verdier og holdninger. Helt fra første runde i 1985 har det vært stilt spørsmål om hvilken familietype respondentene synes svarer best til deres preferanse for hvordan en familie skal være: den likestilte varianten hvor partnerne har like krevende jobber og deler husarbeid og barnepass likt, varianten der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen og tar hovedansvaret hjemme, eller en tradisjonell form der han jobber og hun er hjemme for å tas seg av hus og barn. De tre variantene tilsvarende i stor grad Hochschilds (1989) tre ideologier for ekteskapsroller – den egalitære, den transisjonelle og den tradisjonelle. Utviklingen viser en klar økning i andelen som mener at den ideelle familieformen er den mest likestilte varianten – fra 44 prosent i 1985 til 69 prosent i 2009 (figur 1.1). De to andre familieformene har fått langt færre tilhengere i løpet av perioden. Nedgangen er størst for den mest tradisjonelle familieformen, som ble foretrukket av 20 prosent i 1985 mot bare 4 prosent i 2009.

Kilde: Norsk Monitor, Synovate (tidligere MMI).

Figur 1.1. Endring i andelen som foretrekker tre familieformer med ulik fordeling av yrkesarbeid og hjemmearbeid mellom partnerne.

Andelen som foretrekker den mest likestilte familieformen har økt innenfor alle aldersgrupper, men mest blant de eldste, slik at kontrasten mellom aldersgruppene er mindre i 2009 enn hva den var i 1985 (figur 1.2). I holdningskapitlet vil vi gjøre mer utførlige analyser av endringen over tid, blant annet ved hjelp av kohortanalyser.

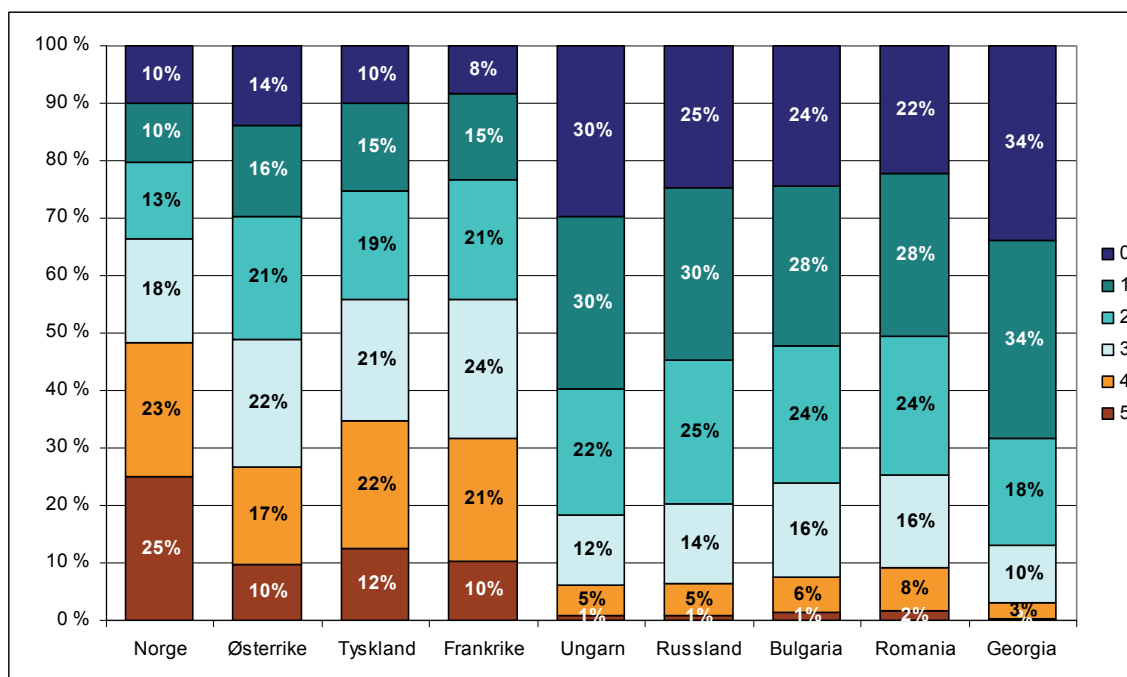

Kilde: Norsk Monitor, Synovate (tidligere MMI).

Figur 1.2. Endring i andelen som foretrekker den mest likestilte familieformen, etter alder.

I tillegg til å studere holdninger til likestilling over tid, gir GGS (The Generations and Gender Survey) muligheten til å sammenligne holdninger på tvers av land. Ikke så overraskende viser dataene at nordmenn er relativt likestillingsvennlige i en europeisk sammenheng. Spørsmål om holdninger til likestilling ble stilt i Østerrike, Tyskland, Frankrike, Ungarn, Russland, Bulgaria, Romania og Georgia i tillegg til i Norge. Figur 1.3 viser hvordan befolkningen i de ni landene stiller seg til fem påstander om likestilling mellom kjønnene. Spørsmålene er slått sammen til en indeks, der verdien tilsvarer antall spørsmål som respondentene sier seg uenig i. Fordi alle spørsmålene er tradisjonelt formulert innebærer det å si seg uenig at man har en likestilt holdning (se også kap. 2 og 6).

Befolkningen i de østeuropeiske landene har langt mer tradisjonelle holdninger til likestilling enn tilfellet er i de vesteuropeiske landene. Blant de fire vesteuropeiske landene, fremstår Norge som det mest likestillingsorienterte landet. Så mange som hver fjerde nordmann er uenig i alle de fem påstandene og det er dobbelt så mange som i Tyskland på plassen bak.

* Indeksen varierer fra 0 (ikke uenig i noen av påstandene) til 5 (uenig i alle påstandene). Jo høyere verdi, desto mer likestillingsvennlig.

Kilde: Generations and Gender Survey

Figur 1.3. Holdninger til likestilling. Andel uenige (0-5), etter land*.

1.3 Gangen i rapporten

Denne rapporten bidrar med kunnskap om hvordan holdninger til likestilling og arbeidsdeling i hjemmet varierer blant par i ulike aldersgrupper og livsfaser, sosiale klasser og ulike typer lokalmiljø. I vår tilnærming vil vi (i) trekke inn kontekstuelle data om lokalsamfunnene i utvalget, (ii) trekke inn longitudinelle data for å belyse mulige årsaksforhold og (iii) benytte psykologiske mål som inngår i LOGG. Rapporten inneholder åtte kapitler i tillegg til innledningen. Kapittel 2 gir en redegjørelse for LOGG og NorLAG studiene, samt for mål og variabler som inngår i analysene. I kapittel 3 belyses arbeidsdeling hjemme med særlig vekt på livsfase, sosial klasse og bosted. I kapittel 4 spør vi om arbeidsdeling endres som følge av

livsløpsoverganger, nærmere bestemt om par endrer på deling av husholdsoppgaver når barna flytter ut eller når de blir pensjonister. Her bruker vi paneldata fra NorLAG som følger de samme respondentene over tid. I kapittel 5 ser vi på kjønns(u)tradisjonelle selvbilder og spør om de kan bidra til å forklare hvordan husholdsoppgaver deles. Kapittel 6 tar for seg holdninger til likestilling og sammenhengen mellom holdninger og arbeidsdeling hjemme. Kapittel 7–9 belyser arbeidsdeling i hjemmet og tilfredshet. Vi ser både på tilfredshet med arbeidsdelingen, tilfredshet med relasjonen til partner og risiko for samlivsbrudd. Når det gjelder det sistnevnte bruker vi paneldata fra NorLAG og undersøker om deling av husarbeid på ett tidspunkt bidrar til å forklare sannsynligheten for samlivsbrudd fire år senere.

Referanser

- Bernhardt, E., Noack, T., & Lyngstad, T. H. (2008). Shared housework in Norway and Sweden: advancing the gender revolution. *Journal of European Social Policy*, 18(3), 275–288.
- Bianchi, S. M., Milkie, M. A., Sayer, L. C., & Robinson, J. P. (2000). Is anyone doing the housework? Trends in the gender division of household labor. *Social Forces*, 79(1), 191–228.
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 1208–1233.
- Forsberg, G. (1996). Rum med utsikter - modulationer på ett grundtema. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 2, 15–23.
- Geist, C. (2005). The welfare state and the home: Regime differences in the domestic division of labour. *European Sociological Review*, 21(1), 23–41.
- Hochschild, A. (1989). *The second shift*. New York: Avon Books.
- Hook, J. L. (2006). Care in context: Men's unpaid work in 20 countries, 1965–2003. *American Sociological Review*, 71(4), 639–660.
- Jensen, R. S. (2004). *Sted, kjønn og politikk. Kvinners veier inn i lønnsarbeid*. Oslo: Unipax.
- Kitterød, R. H. (2000). Er småbarnsmødre fornøyd med arbeidsdelingen hjemme? *Samfunnsspeilet*, 5.
- Knudsen, K., & Wærness, K. (2008). National context and spouses' housework in 34 countries. *European Sociological Review*, 24(1), 97–113.

- Lappegård, T., & Slagsvold, B. (2007). *Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) : analysemuligheter*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Lappegård, T., & Veenstra, M. (Eds.). (2010). *Life-course, generation and gender. LOGG 2007. Field report of the Norwegian Generations and Gender Survey*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Massey, D., & McDowell, L. (1996). A woman's place? In D. Massey (Ed.), *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mencarini, L., & Sironi, M. (2011). Happiness, housework and gender inequality in Europe. *European Sociological Review (in press)*.
- Pettersen, S. V. (2004). Arbeidsdeling hjemme blant foreldrepar: Mer likedelt med ulik arbeidstidsordning? *Samfunnsspeilet*(6), 31–38.
- Sayer, L. C. (2010). Trends in housework. In J. Treas & L. Drobic (Eds.), *Dividing the domestic. Men, women & household work in cross-national perspective* (pp. 19–38). Stanford: University Press.
- Skilbrei, M. L. (2004). Mine, dine og våre saker: likestilling for viderekomne. *Kvinneforskning*, 2(4), 76–92.
- Skrede, K. (2004). Familiepolitikken grense – ved «likestilling light»? In A. L. E. o. A. Leira (Ed.), *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer* (Vol. 160–200). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Smith, A., & Williams, D. (2007). Father friendly legislation and paternal time across Western Europe. *Journal of Comparative Policy Analysis*, 9(2), 175–192.
- SSB. (2010). Tidsbruksundersøkelsen 2010. http://www.ssb.no/emner/00/02/20/tidsbruk_und/index.html.
- Stefansen, K., & Farstad, G. (2008). Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 3, 344–372.
- Voicu, M., Voicu, B., & Strapcova, K. (2009). Housework and Gender Inequality in European Countries. *European Sociological Review*, 25(3), 365–377.
- Vaage, O. F. (2002). *Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971–2000*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

2 Data og metode

Thomas Hansen, Tale Hellevik, Ivar Lima & Britt Slagsvold

Her beskrives studiene, utvalgene, målene og analysemetodene vi benytter i denne rapporten.

2.1 NorLAG og LOGG undersøkelsene og utvalg

Rapporten bygger på to studier som er koplet til hverandre: NorLAG, som har paneldata, og LOGG, som omfatter andre runde av NorLAG. Under beskriver vi begge studiene.

Den norske studien om Livsløp, Aldring og Generasjon (NorLAG) er den første større undersøkelsen i Norge som setter et bredt søkelys på den andre halvdel av livsløpet. Den studerer livet etter 40 år i ulike deler av landet. Utvalget er hentet fra 30 kommuner (storbyer, småbyer og spredtbygde strøk) i fire regioner: Agder, Nord-Trøndelag, Troms og Akershus og Oslo. Datainnsamlingen foregår via en kombinasjon av telefonintervju, postalt spørreskjema og opplysninger hentet fra register (med samtykke fra respondenten). Registeropplysningene gjelder bl.a. familiestruktur, utdanning og inntekt. Studien er initiert og organisert av gruppen for forskning om aldring og livsløp ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Statistisk sentralbyrå (SSB) er ansvarlig for datainnsamlingen. Undersøkelsen er finansiert av Norges Forskningsråd (NFR), (daværende) Sosialdepartementet og NOVA.

NorLAG er en panelstudie og det er planlagt nye datainnsamlinger av samme personer hvert femte år. Hittil har det vært gjennomført to runder med datainnsamling. NorLAG1 ble gjennomført i 2002/2003 og hadde et nettoutvalg på 5 589 personer i alderen 40–79 år, som ble intervjuet på telefon (svarprosent 67,4) (Holmøy, 2004). Av disse returnerte 4 169 personer det postbaserte spørreskjemaet (svarprosent 74,6, som gir en samlet svarprosent på 50,3). NorLAG2 ble gjennomført i 2007/2008 som del av studien om Livsløp, Aldring og Generasjon (LOGG) (Brunborg et al., 2009;

Lappegård & Slagsvold, 2007). I alt deltok 3 794 personer i begge rundene av NorLAG (for mer informasjon om NorLAG, se <http://norlag.nova.no/>).

LOGG er satt sammen av to store studier. Den ene er altså NorLAG. Den andre er den internasjonale undersøkelsen om generasjon og likestilling, Generations and Gender Survey (GGS), som er en del av FNs forskningsprogram om generasjon og likestilling: Generations and Gender Programme (GGP). LOGG er organisert av NOVA og SSB, og finansiert av NFR, Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, samt NOVA og SSB. Temaer og intervju spørsmål i LOGG er hentet fra både NorLAG og GGS. Dette gir store muligheter for analyser og sammenlikninger, både internasjonalt, regionalt og over tid på individnivå.

Utvalget i LOGG besto av NorLAG1-utvalget, nå i alderen 45–84, samt et representativt tilleggsutvalg for resten av landet i alderen 18–79. I alt ble 15 140 personer intervjuet på telefon (svarprosent 59,6), og av disse besvarte 10 956 personer det postale skjemaet (svarprosent 72,4, hvilket gir en samlet svarprosent på 43,2) (Brunborg et al., 2009; Lagerstrøm, 2010).

I denne rapporten benyttes primært LOGGs tverrsnittsdata, men i enkelte kapitler brukes også NorLAGs paneldata. Paneldataene består av de 3 794 personene som deltok i begge rundene av NorLAG. I analysene av deling av hus- og omsorgsarbeid inkluderes kun personer som er gift eller samboende (i alt 10 141 personer i LOGG og ca. 2 000 personer i NorLAG-panel), i analyser av holdninger vil også hele utvalget anvendes. Nærmere detaljer om utvalg, gjennomføring og representativitet er tilgjengelig i en egen rapport fra Statistisk Sentralbyrå (Bjørshol et al., 2010). Rapporten viser at frafallet er størst blant menn i alderen 18–39 år og kvinner i alderen 70–84 år, samt blant personer med grunnskoleutdanning eller ingen formell utdanning. Svarprosenten er høyest blant menn i sekstiårene og blant personer med universitets- eller høyskoleutdanning. For å korrigere for skjevhetene i nettoutvalget når det gjelder kjønn, alder, landsdel, sentralitet og utdanning, har Statistisk Sentralbyrå utarbeidet en vekt. Vi bruker vekten kun i kapittel 3 (deskriptive analyser av arbeidsdeling). Fordi frafallet er særlig stort blant de 80–84 år (hvorav alle er hentet fra NorLAG utvalget), brukes kun utvalget 18–79 år i analyser av LOGG.

2.2 Variabler i LOGG

Her beskrives operasjonaliseringer av variabler i LOGG.

Data om deling av husarbeid og omsorgsoppgaver refererer til den ene partnerens *vurdering* av deling, og ikke *faktisk* deling. Svarfordelinger for menn og kvinner viser at menn beskriver sin innsats hjemme som mer betydelig enn hvordan kvinnene beskriver menns innsats, og vice versa, men at forskjellene ikke er dramatiske². Det samme mønsteret finner man i andre studier (Kitterød, 2004).

2.2.1 Deling av husarbeid

Arbeidsdeling er her målt med fem spørsmål om deling av husoppgaver, nemlig hvem som gjør mest av:

- Rengjøring
- Vasking og stryking av tøy
- Oppvask
- Matlaging
- Innkjøp

med fem svaralternativer: «Alltid du», «Vanligvis du», «Du og partneren omtrent like mye», «Vanligvis partneren» og «Alltid partneren».

Vi har omkodet disse svarene, slik at de angir relativ innsats fra *mannen*, fra lite til mye. Svarene er omkodet slik at de går fra «Alltid kvinnen» (1) til «Alltid mannen» (5).

Selv om vi i enkelte analyser benytter enkeltspørsmålene, benyttes primært en gjennomsnittskåre for disse spørsmålene som går fra 1 til 5, og som måler grad av tradisjonell versus utradisjonell deling av husarbeid. Svarfordelingen for indeksen kan leses i tabell 2.1. Vi har utelatt personer

² At menn og kvinner først og fremst er uenige om nyanser og ikke de større forskjellene går frem her ved at det er klart større sprik mellom menn og kvinners svar i LOGG, hvor spørsmålene om husarbeid ble spurt med fem kategorier (se tabell 2), enn i NorLAG1, hvor spørsmålene ble spurt med tre svaralternativer (se tabell 9).

som ikke besvarte alle de fem spørsmålene (disse personene utgjør «missing» i tabellen under).

Tabell 2.1. Frekvensfordeling for deling av husarbeidet. Gjennomsnitt av fem spørsmål om hvem som gjør mest av rengjøring, klesvask, oppvask, matlaging og innkjøp. 1= kvinnen gjør alltid alle oppgaver alene, 5 = mannen gjør alltid alle oppgaver alene. Menn og kvinner i par, 18–79 år.

Verdier	Menn			Kvinner			Totalt		
	N	%	Kum. %	N	%	Kum. %	N	%	Kum. %
1.0	67	1,4	1,4	175	3,7	3,7	242	2,5	2,5
1.2	49	1,0	2,4	90	1,9	5,6	139	1,4	3,9
1.4	90	1,8	4,2	184	3,9	9,4	274	2,8	6,8
1.6	145	3,0	7,1	266	5,6	15,0	401	4,2	11,0
1.8	252	5,1	12,3	403	8,4	23,4	655	6,8	17,8
2.0	455	9,3	21,5	563	11,8	35,2	1018	10,5	28,3
2.2	597	12,1	33,7	672	14,1	49,3	1269	13,1	41,4
2.4	711	14,5	48,1	711	14,9	64,2	1422	14,7	56,1
2.6	792	16,1	64,3	659	13,8	78,1	1451	15,0	71,0
2.8	662	13,5	77,7	474	9,9	88,0	1136	11,7	82,8
3.0	551	11,2	88,9	321	6,7	94,7	872	9,0	91,8
3.2	238	4,8	93,8	155	3,2	98,0	393	4,1	95,8
3.4	141	2,9	96,6	54	1,1	99,1	195	2,0	97,9
3.6	64	1,3	97,9	21	,4	99,5	85	,9	98,7
3.8	40	,8	98,8	7	,1	99,7	47	,5	99,2
4.0	25	,5	99,3	7	,1	99,8	32	,3	99,5
4.2	9	,2	99,5	2	,0	99,9	11	,1	99,7
4.4	0	,0	99,5	0	,0	99,9	0	,0	99,7
4.6	4	,1	99,5	3	,1	99,9	7	,1	99,7
4.8	2	,0	99,6	2	,0	100,0	4	,0	99,8
5.0	21	,4	100,0	1	,0	100,0	22	,2	100,0
Total	4915	100,0		4770	100,0		9685	100,0	
Missing	136			181			317		

Tabellen viser at kvinner generelt gjør mer husarbeid enn menn (skåre <3), 78 prosent av mennene og 88 prosent av kvinnene sier det.

Vi vil også bruke en kategorisk versjon av denne variabelen. Denne har i utgangspunktet 5 verdier og er omkodet slik³:

³ Lignende inndelinger er gjort i tidligere analyser av LOGG (bl.a. Kjeldstad & Lyngstad, 2010; Ratikainen & Slagsvold, 2010) og i analyser av ISSP (International Social Survey Programme), der de samme spørsmål inngår (Knudsen & Wærness, 2008).

- 1 = «Kvinnen gjør klart mest» (verdier 1-1,6)
- 2 = «Kvinnen gjør noe mer» (verdier 1,8-2,6)
- 3 = «Kvinnen og mannen gjør omtrent like mye» (verdier 2,8-3,2)
- 4 = «Mannen gjør noe mer» (verdier 3,4-4,2)
- 5 = «Mannen gjør klart mest» (verdier 4,4-5)

Som vist i tabell 2.1 svarer nesten ingen kvinner (n=6) – og svært få menn selv (n=27) – at mannen gjør klart mest (skåre $\geq 4,4$). Derfor slår vi sammen verdiene «mannen gjør noe mer» og «mannen gjør klart mest» til «mannen gjør mest». *Vi benytter altså en 4-delt variabel for deling av husarbeid.* Svarfordelingen kan leses i tabell 2.2.

Tabell 2.2. Frekvensfordeling 4-delt arbeidsdeling, basert på gjennomsnitt av fem spørsmål om hvem som gjør mest av rengjøring, klesvask, oppvask, matlaging og innkjøp. Menn og kvinner i par, 18–79 år.

	Menn		Kvinner	
	N	%	N	%
1. Kvinnen gjør klart mest	351	7,1	715	15,0
2. Kvinnen gjør noe mer	2807	57,1	3008	63,1
3. Likt	1451	29,5	950	19,9
4. Mannen gjør mest	306	6,2	97	2,0
Totalt	4915	100,0	4770	100,0

I beregning av indeksen er oppgavene vektet likt – dvs. vi har laget en additiv indeks. Resultater fra tidsbruksundersøkelsen 2000 (Vaage, 2002), viser at det *er* forskjeller i tidsbruken på de ulike oppgavene, men de er ikke store nok til at vi finner det rimelig vekte oppgavene. Andelen menn som daglig gjør matlaging, oppvask, rengjøring og innkjøp i løpet av en gjennomsnittsdag er hhv. 64, 31, 31 og 29 prosent, mens kun 9 prosent av mennene gjør klesvask. Tallene er hhv. 86, 64, 75, 41 og 42 blant kvinner. Gjennomsnittlig tid brukt på disse oppgavene (blant de som gjør de daglig) varierer mellom 24 (oppvask) og 43 (rengjøring) minutter blant menn, og 25 (innkjøp) og 56 (matlaging) minutter blant kvinner.

Vedlikeholdsarbeid. Vi vil også analysere svar på spørsmålet om deling av «vedlikehold og småreparasjoner i og rundt bolig». Spørsmålet er stilt på samme måte som for husarbeidsoppgavene, og vi har omkodet svarene slik at de går fra «Alltid kvinnen» (1) til «Alltid mannen» (5).

Vedlikeholdsarbeid inngår ikke i indeksen. Den viktigste grunnen til det er at vedlikeholdsarbeid er noe de fleste utfører langt sjeldnere enn husarbeidsoppgaver som rengjøring, oppvask, klesvask, etc. Tidsbruksundersøkelsen 2000 viser at 33 prosent av mennene utførte vedlikeholdsarbeid i en gjennomsnittsdag i år 2000, mot 26 prosent av kvinnene. Blant de som utførte slikt arbeid var gjennomsnittstiden 1.50 blant menn og 1.05 blant kvinner. Dette kan høres mye ut, men «vedlikeholdsarbeid» inkluderer stell av hage, stell av kjæledyr, oppussings- og vedlikeholdsarbeid. Stell av hage og tur med hund var det «vedlikeholdsarbeidet» som oftest ble oppgitt. I LOGG spørres det kun om «vedlikehold og småreparasjoner i og rundt bolig». Vi må anta at respondenten ikke vil trekke inn tid hagestell, turer med hund, etc., og at tidsbruken på slikt arbeid derfor er langt mindre enn man finner i tidsbruksundersøkelsene, og langt mindre enn hva man bruker på det mer rutinepregede husarbeidet.

Deling av oppgaver knyttet til barn

Arbeidsdeling av oppgaver knyttet til omsorg for barn er målt med seks spørsmål, som går til personer med barn under 14 år i husholdet. De to siste spørsmålene går bare til personer med barn over 6 år:

- Kle på barna, eller passe på at de er skikkelig kledd
- Legge barna eller se til at de legger seg
- Være hjemme med barna når de er syke
- Leke med barna og/eller delta i deres fritidsaktiviteter
- Hjelp barna med leksene
- Bringe barna til/fra skole, barnehage, barnepasser eller fritidsaktiviteter

Svarkategoriene er de samme som for husarbeidsoppgavene, og er omkodet fra «Alltid kvinnen» (1) til «Alltid mannen» (5). Også her brukes en gjennomsnittskåre for disse svarene, som går fra 1–5 (frekvensfordelingen kan leses i tabell A i vedlegg på NorLAGs hjemmesider; se under).

Hvor mange av de seks spørsmålene respondenten ble stilt varierer, fordi de to siste spørsmålene (om leksehjelp og transport) kun gikk til personer med barn over 6 år, og de to første spørsmålene (om påkledning og legging) ofte utføres av barna selv. Flere har svart på spørsmål om lek (n= 3 889) og pass av syke barn (n=3 782) enn legging (n= 3 691) og påkledning

(n= 3 389), mens enda færre har svart på hvem som gjør mest av leksehjelp (n= 2 662) og transport (n= 2 294).

Tabellen under viser antall personer som har svart på hvor mange av disse seks spørsmålene.

Tabell 2.3. Antall personer som har svart på hvor mange spørsmål om deling av barneoppgaver. Menn og kvinner i par med barn under 14 år i husholdet.

Antall svar	Menn		Kvinner	
	N	%	N	%
0	10	0,5	8	0,4
1	5	0,3	9	0,5
2	20	1,0	18	0,9
3	63	3,2	78	3,9
4	710	36,2	699	35,1
5	228	11,6	255	12,8
6	928	47,3	923	46,4
Total	1964	100,0	1990	100,0

I analysene inkluderes de som har svart på minst 3 av spørsmålene.

Som for deling av husarbeid, brukes en 4-delt kategorisk variabel. Denne variabelen, eller indeksen, er omkodet slik:

- 1 = «Kvinnen gjør klart mest» (verdier 1-1,68)
- 2 = «Kvinnen gjør noe mer» (verdier 1,69-2,6)
- 3 = «Kvinnen og mannen gjør omtrent like mye» (verdier 2,61-3,34)
- 4 = «Mannen gjør noe mer» (verdier 3,35-5)

Som vist er inndelingen noe annerledes enn for husarbeidsindeksen. Det må bli slik, ettersom vi for barneomsorgsindeksen inkluderer respondenter som har svart på 3, 4, 5 eller 6 spørsmål, og dermed får noe ulike gjennomsnittskårer. Kategorien «likedelt» består av personer som i gjennomsnitt svarer «likt» på alle besvarte spørsmål, eller «vanligvis mannen» eller «vanligvis kvinnen» på bare ett av spørsmålene, dersom man har svar på 3–5 spørsmål. Dersom man har svart på seks spørsmål, består inkluderer «likedelt» de som har svart «vanligvis» kvinnen eller mannen på opptil to spørsmål. «Kvinnen gjør klart mest» består av som de har svart «alltid kvinnen» på samtlige spørsmål, eller også har svart «vanligvis kvinnen» på opptil omtrent

40 prosent av spørsmålene (opptil 2, 3 eller 4 spørsmål, avhengig av om man har besvart hhv. 3/4, 5 eller 6 spørsmål).

Kravet for å være «likedelt» er altså noe høyere for husarbeidsindeksen enn for barneomsorgsindeksen. For husarbeidsindeksen må man (i gjennomsnitt) ha full likedeling på minst 80 prosent av oppgavene (4 av 5), mens for omsorgsindeksen er kravet noe lavere, dersom man har svart på 3, 4 eller 6 spørsmål⁴.

Tabell 2.4 viser svarfordelingen til denne variabelen.

Tabell 2.4. Frekvensfordeling 4-delt indeks for deling av barneoppgaver. Menn og kvinner i par med barn under 14 år i husholdet.

	Menn		Kvinner	
	N	%	N	%
1. Kvinnen gjør klart mest	9	,5	81	4,1
2. Kvinnen gjør noe mer	437	22,6	719	36,8
3. Likt	1391	71,9	1121	57,3
4. Mannen gjør mest	98	5,1	35	1,8
Totalt	1935	100,0	1956	100,0

Bakgrunnsvariabler

Bakgrunnsopplysninger om respondenten, eventuelt også om partneren, er hentet fra register dersom ikke annet er nevnt.

Alder og livsfase

Alder analyseres kontinuerlig og i 5 og 10 års grupper. Respondentens livsfase operasjonaliseres på to måter:

- Ut fra brede aldersgrupper: (i) unge voksne (18–29), (ii) voksne og unge middelaldrende (30–49), (iii) eldre (50–69) og (iv) gamle (70–79).
- Ut fra barn i husholdet og yrkesaktivitet (vi bruker denne variabelen kun for personer i samliv): (i) par under 40 år uten barn i husholdet, (ii) par med barn under 12 år i husholdet, (iii) par med hjemmeboende barn over 12 år i husholdet (og ingen under 12 år), (iv) par med egne barn, men der alle barn har flyttet hjemmefra, og minst en i paret er

⁴ Andelen som deler likt med vår inndeling er 65%, mot 56% dersom vi krever at personer som svarer på 6 spørsmål skal ha «liket» på minst 5 spørsmål for å havne i gruppen «likedelt». Andelen som deler likt ved vår inndeling (65%) samsvarer nokså godt med andelene som deler likt på de seks enkeltspørsmålene (51-79%; se kap. 3).

yrkesaktiv (v) par med egne barn, der alle barn har flyttet hjemmefra, og ingen i paret er yrkesaktiv, (vi) barnløse over 40 år og minst en i paret er yrkesaktiv og (vii) barnløse over 40 år og ingen i paret er yrkesaktiv.

Sosial klasse

Sosial klasse måles ved tre variabler: utdanning, inntekt og yrkesklasse.

Utdanning

Utdanning er omkodet til en variabel med fem kategorier: (1) grunnskole, (2) videregående grunnutdanning, (3) videregående fullført, (4) universitet/høyskole <5 år og (5) universitet/høyskole > 5 år. I en tredelt versjon er kategoriene: Grunnskole (1), Videregående (2–3), Universitet/Høyskole (4–5). Vi har også informasjon om utdanningstype/fagfelt.

Inntekt

Opplysningene om inntekt er hentet fra ligningsopplysningene og er samlet personlig inntekt eller samlet husholdsinntekt etter skatt.

Yrkesklasse

Det finnes en omfattende litteratur om hvordan klassebegrepet skal eller bør forstås og operasjonaliseres (se Brekke & Reizel, 2011). Her operasjonaliseres sosial klasse på individnivå ved yrkesklasse etter Eriksons og Goldthorpes klasseskjema (EGP). EGP har i utgangspunktet en 7-delt inndeling: (i) Ledere, profesjonelle og funksjonærer høyere nivå, (ii) Funksjonærer og profesjonell lavere nivå, teknikere høyere nivå, (iii) Rutinearbeid serviceyrker, (iv) Selvstendige, bønder, (v) Teknikere lavere nivå, formenn, (vi) Faglærte arbeidere og (vii) Ufaglærte innen industri, primærnæringen.

EGP er basert på to teoretiske hovedprinsipp. For det første skilles det mellom arbeidsgivere, selvstendig næringsdrivende og arbeidstakere. Blant arbeidsgivere blir de med 10 ansatte eller flere plassert i klasse I, mens de med 1–10 ansatte blir plassert i klasse 2. Blant det store flertallet av respondenter som er arbeidstakere, er det reguleringen av arbeidsrelasjonen som bestemmer klasseposisjonen. I arbeidsrelasjonen inngår egenskaper som inntektstrygghet, karriereutsikter, autoritet over andre og grad av autonomi (Gooderham et al., 1994). Erikson og Goldthorpe skiller mellom to idealtyper av arbeidsrelasjoner; servicerelasjonen og arbeidskontrakten. Servicerelasjonen er kjennetegnet ved en langsiktig investering i arbeidstakeren. Den kjennetegnes ved

egenskaper som veldefinerte og gode karriereutsikter, gode utsikter for regelmessig lønnsøkning, stor grad av autonomi og høy inntektstrygghet. Med arbeidskontrakten forholder det seg motsatt. Det er en type relasjon som i sin rene form er kjennetegnet ved dårlige karriereutsikter, liten grad av autonomi og lav inntektstrygghet. Klasse I og II er kjennetegnet ved servicerelasjonen, og der klasse I er nærmere idealtypen en klasse II. Disse to klassene kalles for service-klassen av Erikson og Goldthorpe. Klasse VI og VII er kjennetegnet ved arbeidskontrakten, og der klasse VII er nærmere idealtypen enn klasse VI. Klasse III og klasse V utgjør mellomposisjoner.

Selve kodingen av klassene skjer ved klassifisering av yrkeskoder etter en oppskrift utformet av Ganzeboom (se <http://home.fsw.vu.nl/~ganzeboom/isco08/>). Dette er en vanlig fremgangsmåte for koding av EGP-klasser. Den samme klasseinndeling og oppskrift er brukt i tidligere analyser av NorLAG (Valset, 2007).

Den syvdelte klasseinndelingen er ikke en rent hierarkisk inndeling etter inntekt eller sosial status. Erikson og Goldthorpe anbefaler å bruke en versjon med 3 kategorier dersom man ønsker å lage en hierarkisk klasseinndeling med utgangspunkt i EGP med 7 klasser (Erikson & Goldthorpe, 1992, s. 45). Tabellen under viser hvordan en versjon med 10 klasser er omkodet til 7 klasser, og hvordan denne igjen kan omkodes til en versjon med 4 klasser. Versjonen med 4 klasser i tabellen ovenfor er utarbeidet av Ivar Lima ved NOVA, med utgangspunkt i Eriksons og Goldthorpe inndeling i 3 kategorier (Lima, 2011). Versjonen med 4 klasser viser seg å følge et lønnshierarki ved kontroll for alder. Blant kvinner er det et betydelig lavere lønnsnivå i klasse IIIa enn i klasse IIIb. Blant menn er det også en slik forskjell mellom disse to gruppene, men den er langt mindre enn blant kvinner. Samlet sett er det grunn til å omkode IIIb til 4, særlig siden det gir et mer entydig inntektshierarki blant kvinner.

Tabell 2.5. EGP 10 og EGP 7, samt en 4-delt hierarkisk klassevariabel.

EGP 10 klasser	7 klasser	4 klasser
I Øvre klasse av profesjoner, administratorer, ledere og eiere	I Øvre klasse av profesjoner, administratorer, ledere og eiere	1 Øvre klasse av profesjoner, administratorer, ledere og eiere
II Nedre klasse av profesjoner, administratorer og ledere, samt høyere grad teknikere	II Nedre klasse av profesjoner, administratorer og ledere, samt høyere grad teknikere	2 Nedre klasse av profesjoner, administratorer, ledere og eiere, samt høyere grad teknikere
IIIa Rutinefunksjonærer (administrasjon og handel)	IIIa Rutinefunksjonærer (administrasjon og handel)	Omkodes til 3
IIIb Rutinearbeid salg og service, lavere nivå	IIIb Rutinearbeid salg og service, lavere nivå	Omkodes til 4
IVa Selvstendige med færre enn 10 ansatte	IV Selvstendige, bønder	3 Rutinefunksjonærer, selvstendige, faglærte arbeidere
IVb Selvstendige uten ansatte		
IVc Bønder, fiskere		
V Formenn, lavere grad teknikere – ikke tatt med	V Formenn, lavere grad teknikere – ikke tatt med	
VI Faglærte arbeidere	VI Faglærte arbeidere	
VIIa Ufaglærte arbeidere	VII Ufaglærte arbeidere	
VIIb Arbeidere innen primærnæringen		
Yrkesmilitære	Omkodes til II	

Parets klasse. Vi vil også bruke informasjon om «parets klasse», som er operasjonalisert som (yrkes)klassen til den i paret med høyest klasse.

Yrke og arbeidsliv

Opplysninger om yrkestilknytning er hentet fra telefonintervjuet, hvor respondentene oppga om de hovedsakelig betraktet seg (og sin partner) som yrkesaktiv, arbeidsledig, uføretrygdet/uførepensjonist, alderspensjonist, hjemmeværende, mm. I telefonintervjuet ble det også spurt om arbeidstimer (antall timer en vanligvis jobber per uke), samt om man har fleksibel arbeidstidsordning og lederoppgaver i jobben. Sektortilknytning er hentet fra telefonintervjuet (og brukt i operasjonaliseringen av sosial klasse).

Familieforhold og foreldres utdanning og yrke

I analysene benyttes informasjon om antall barn, antall hjemmeboende barn og alder på hjemmeboende barn. Vi vet også om respondenten har foreldre i live. Fra register kjenner vi også mor og fars utdanning dersom respondenten

er født etter 1953. Hvis ikke, ble de spurt om foreldrenes utdannelse i telefonintervjuet.

Relativ alder, sosial klasse, arbeidstid (homogenitet)

Respondentens relative alder og relative utdanning, sosial klasse og arbeidstid, er beregnet ved respondentens status minus partners status på disse områdene. For inntektsdifferanse mellom partnerne bruker vi et mål der vi deler egen inntekt på partnerens inntekt. Dette ut fra en tankegang om at det er den relative og ikke den absolutte forskjellen som er av interesse.

Religiøsitet

Informasjon er hentet fra et spørsmål i det postale spørreskjemaet: «Anser du deg selv som Overhodet ikke religiøs/Ganske religiøs/ Svært religiøs/Vet ikke».

Lokalsamfunn og bosted

Lokalmiljø og bosted er kategorisert etter følgende kjennetegn:

1. Landsdel: (i) Akershus og Oslo, (ii) Hedmark og Oppland, (iii) Østlandet ellers, (iv) Agder, (v) Vestlandet (inkl. Rogaland), (vi) Trøndelag og (vii) Nord-Norge.

2. NorLAGs 30 kommuner/bydeler. Fordi LOGG-studien bygger på NorLAG, bor drøye 9 000 personer av LOGGs utvalg i de 30 kommunene/bydelene som utvalget i NorLAG kommer fra. Kommunene er av tre typer: ca. 1/3 av utvalget bor i små utkantkommuner, 1/3 i småbyer, og 1/3 i større byer (Oslo, Kristiansand, Tromsø). Etter SSBs nye indeks for likestilling ligger ni av utvalgskommunene i øverste kvartil av likestillingsskårer i 2009, syv kommuner i de nederste og de øvrige i mellom, og representerer således god spredning i likestilling.

3. Spredtbygd eller tettbygd strøk. SSBs definerer et tettsted som et sted der det bor minst 200 personer (i hussamlingen), og avstanden mellom husene ikke overstiger 50 meter.

4. Kommunestørrelse er basert på innbyggertall i kommunen: (i) <4 000, (ii) 4–10 000, (iii) 10–30 000, (iv) 30–100 000 og (v) > 100 000.

5. SSBs likestillingsindeks 2010. Indeksen for kjønnslikestilling i kommunene er satt sammen av tolv indikatorer som måler ulike sider ved likestillingen mellom kjønnene i kommunene. Hovedsakelig benyttes den sammenslåtte likestillingsindeksen, men i noen analyser vil vi bruke enkelte av de 12 indikatorene indeksen består av. Indikatorene er: Andel barn 1–5 år i barnehage; Kvinneandel kommunestyrerepresentanter 2007; Utdanningsnivå blant kvinner og menn; Deltakelse i arbeidsstyrken for kvinner og menn 20–66 år; Gjennomsnittlig bruttoinntekt for kvinner og menn 2009; Andel sysselsatte i deltid, kvinner og menn, 20–66 år; Andel fedre 2006 og 2007 med fedrekvote eller mer; Grad av kjønnsbalansert næringsstruktur; Grad av kjønnsbalanse i offentlig forvaltning; Grad av kjønnsbalanse i privat sektor; Andel kvinnelige ledere; Grad av kjønnsbalansert utdanningsprogram.

Holdninger til likestilling

I LOGG inngår 14 spørsmål som kan sies å ha relevans for holdninger til likestilling. Imidlertid har kun fem av spørsmålene høye innbyrdes korrelasjoner, og disse er slått sammen til en indeks. Spørsmålene er:

- I et parforhold er det best at mannen er eldre enn kvinnen
- Det er ikke bra for forholdet om kvinnen tjener mer enn mannen
- Stort sett er menn bedre politiske ledere enn kvinner
- Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis moren er yrkesaktiv
- Når det er knapt med jobber, bør menn ha større rett til arbeid enn kvinner

Svaralternativene går fra 1 «Svært uenig» til 5 «Svært enig». Indeksen er en gjennomsnittsskåre som går fra 1–5, hvor 5 indikerer en mest mulig positiv holdning til likestilling ($\alpha = .78$).

Indeksen som gir snittet for de fem spørsmålene nyttegjør seg av all informasjonen som ligger i svaralternativene. I noen sammenhenger vil vi imidlertid bruke en alternativ holdningsindeks der spørsmålene reduseres til 0–1 variabler, som har den fordel at skalaen får færre verdier, og at disse har en entydig fortolking. Fordi spørsmålene er formulert som sterkt tradisjonelle påstander kan man argumentere for at det kun er det å si seg uenig i dem som innebærer å ha en likestilt holdning. På denne bakgrunnen lager vi en indeks som måler antall spørsmål respondentene svarer at de er (nokså eller svært) uenige i (verdi 0 til 5).

Spørsmålene om holdninger til likestilling kommer alle fra den internasjonale Generations and Gender Survey, som LOGG er en del av, og som omfatter land både vest, syd og øst i Europa og land utenfor Europa. For en nordisk kontekst kan spørsmålene virke litt gammelmodige. Det å *ikke være uenig* med slike tradisjonelle holdninger i Norge i dag, tolkes her som at man har en tradisjonell holdning til likestilling (se kapittelet om Holdninger).

Kjønns(u)tradisjonelt selvilde

Kjønnsrolletypiske væremåter måles med 12 ledd fra kortversjonen av «The Bem Sex-Role Inventory» (Bem, 1981). Skalaen består av en liste over adjektiver, eller egenskaper folk kan ha, og respondenten bes svare hvor godt de stemmer for en selv. Seks av adjektivene skal måle grad av «Instrumentalitet» (pågående, har lederegenskaper, forsvare mine meninger, villig til å ta sjanser, selvhevdende og viljesterk), mens seks andre adjektiver måler «Sosioemosjonalitet» (forståelsesfull, hengiven, trøster gjerne andre, viser medfølelse, øm og følsom for andres behov). En pilotundersøkelse til NorLAG1 fant at de to gruppene adjektiver fremdeles forbindes med ønskelige egenskaper for hhv. menn og kvinner i dagens Norge. Svarkategoriene er «stemmer ikke i det hele tatt», «stemmer nokså dårlig», «stemmer delvis», «stemmer nokså godt» og «stemmer helt». Vi benytter gjennomsnittskårer for Instrumentalitet ($\alpha = .70$) og Sosioemosjonalitet ($\alpha = .82$) som varierer fra 1–5.

Samlivskvalitet og fornøydhhet

Fornøydhhet med delingen av husarbeid er målt ved et enkeltspørsmål «På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «ikke fornøyd i det hele tatt» og 10 betyr «svært fornøyd», hvor fornøyd er du med denne arbeidsdelingen?». I intervjuet følger dette spørsmålet rett etter spørsmålene om deling av husarbeidsoppgaver.

Vi har også et direkte spørsmål om *uenighet om husarbeid*: «På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «aldri» og 10 «veldig ofte», hvor ofte har du og din partner i løpet av det siste året vært uenige om husarbeid?».

Fornøydhhet med arbeidsdeling av oppgaver knyttet til barn er målt ved et enkeltspørsmål «På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «ikke fornøyd i det hele tatt» og 10 betyr «svært fornøyd», hvor fornøyd er du med måten disse opp-

gavene er fordelt mellom deg og din partner? I intervjuet følger dette spørsmålet rett etter spørsmålene om deling av omsorgsoppgaver for barn. Spørsmålet gikk til personer som lever i samliv og har barn under 14 år i husholdet.

Fornøydhet med parforholdet er målt ved i alt fem spørsmål som slås sammen til en gjennomsnittsskåre, som benyttes som en indeks i analysene. Det ene delspørsmålet er: «På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «ikke fornøyd i det hele tatt» og 10 betyr «svært fornøyd», hvor fornøyd er du alt i alt med forholdet til din samboer/ektefelle?». De andre fire delspørsmålene dreier seg om mer konkrete kvalitetsmessige sider ved relasjonen: «Vi tenker likt om hva som er viktig i livet», «Vi har ofte konflikter», «Han/hun forstår meg når jeg har problemer» og «Han/hun kritiserer meg ofte». Respondentene bes angi i hvilken grad de er enig i disse påstandene fra 0 («svært uenig») til 10 («svært enig») (spørsmålene om kritikk og konflikter er snudd). De fem spørsmålene korrelerer høyt og er slått sammen til en indeks som går fra 0 til 10 (Cronbachs alfa = .78). I enkelte analyser benyttes enkeltspørsmålene.

Vi bruker også et spørsmål i LOGG om man har vurdert å gjøre slutt på forholdet: «Har du i løpet av det siste året *vurdert å gjøre slutt på forholdet?*» (ja/nei).

Spredning og gjennomsnitt på disse variablene kan leses av tabellen under. Som vist er tilfredsheten med ulike sider ved parforholdet generelt høy, spesielt fornøydheten med forholdet alt-i-alt. På de mer spesifikke spørsmålene, om uenighet og spørsmålene som inngår i målet på samlivskvalitet, er det noe mer variasjon og variablene er mindre skjevfordelte. Fordi det sammensatte indekset på tilfredshet med parforholdet er mindre skjevfordelt, benyttes hovedsakelig dette målet fremfor enkeltspørsmålet.

Tabell 2.6. Gjennomsnitt og spredning på samlivskvalitet variablene (alle målt fra 0-10)

	N	Gjennomsnitt	Standardavvik	Skåre ≥7
Tilfredshet med arbeidsdeling i husholdet	10098	8.35	1,71	87,5 %
Tilfredshet med deling av omsorgsoppgaver	3951	8.55	1,64	89,4 %
Tilfredshet med parforholdet (enkeltspm.)	10083	8.84	1,39	94,6 %
Tilfredshet med parforholdet (indeks)	10021	8.12	1,39	82,2 %
Uenige om husarbeid	10073	2.54	2,37	(≤3) 70,8 %

Som tabell 2.7 viser er disse variablene nokså høyt korrelerte (alle $p < .001$).

Tabell 2.7. Sammenhengen mellom tilfredshet med (i) arbeidsdelingen i husholdet, (ii) deling av arbeidsoppgaver knyttet til barn og (iii) med parforholdet.

	Tilfredshet med deling av barneoppgavene	Tilfredshet med parforholdet	Tilfredshet med parforholdet (indeks)	Uenige om husarbeid
Tilfredshet med arbeidsdelingen	.57 (n=3 949)	.41 (n=10 061)	.42 (n=10 000)	-.41 (10 054)
Tilfredshet med deling av barneoppgavene		.39 (n=3 945)	.39 (n=3 927)	-.29 (3 941)
Tilfredshet med parforholdet (enkeltspm.)			.76 (10 021)	-.32 (10 049)
Tilfredshet med parforholdet (indeks)				-.45 (9 991)

2.3 Variabler i NorLAG1

I panelanalyser (kapittel 4 og 10) analyseres spørsmål om arbeidsdeling og tilfredshet i NorLAG1. Disse spørsmålene ble stilt noe annerledes i NorLAG1 enn i NorLAG2/LOGG.

Deling av husarbeid

I NorLAG1 ble det kun spurt om deling av husarbeid, og ikke om deling av omsorgsoppgaver for barn. Hvem gjør mest av:

- Rengjøring
- Innkjøp av mat
- Matlaging
- Annet daglig arbeid i husholdet (ikke med i NorLAG2)

Svarkategoriene var: «Partner gjør mest», «Respondenten gjør mest» og «Jevnt fordelt».

På samme måte som vi lagde indeksene for arbeidsdeling i LOGG, har vi omkodet svarene til «Kvinnen gjør mest» (1), «Likt» (2) og «Mannen gjør mest» (3), og laget en gjennomsnittskåre som går fra 1 (Mannen gjør mest av alt) til 3 (Kvinnen gjør mest av alt).

Spørsmålene avviker altså noe fra de i LOGG/NorLAG2 både når det gjelder selve spørsmålene (som i LOGG var fem spørsmål om deling av rengjøring, vasking og stryking av tøy, oppvask, matlaging og innkjøp) og

svaralternativene (som i LOGG var «Alltid du», «Vanligvis du», «Du og partneren omtrent like mye», «Vanligvis partneren» og «Alltid partneren»).

Gjennomsnittsskåren har følgende svarfordeling, fra 1 (Kvinnen gjør mest av alle oppgaver) til 3 (Mannen gjør mest av alle oppgaver):

Tabell 2.8. Frekvensfordeling for arbeidsdelingsindeksen i NorLAG1. Gjennomsnitt av fire spørsmål om hvem som gjør mest av ulike typer husarbeidsoppgaver. 1= kvinnen gjør klart mest, 3 = mannen gjør klart mest. Menn og kvinner i par, 18–79 år.

Verdier	Menn			Kvinner		
	N	%	Kum. %	N	%	Kum. %
1.00	568	27,7	27,7	600	32,8	32,8
1.25	428	20,9	48,5	394	21,5	54,3
1.50	388	18,9	67,4	288	15,7	70,0
1.75	271	13,2	80,7	207	11,3	81,3
2.00	226	11,0	91,7	176	9,6	90,9
2.25	76	3,7	95,4	82	4,5	95,4
2.50	41	2,0	97,4	37	2,0	97,4
2.75	19	,9	98,3	19	1,0	98,5
3.00	35	1,7	100,0	28	1,5	100,0
Total	2052	100,0	100,0	1831	100,0	100,0

Vi har tredelt denne variabelen slik:

- 1 «Kvinnen gjør mest» = verdier 1–1,5
- 2 «Likt fordelt» = verdier 1,75–2
- 3 «Mannen gjør mest» = verdier 2,25–3.

Dette gir følgende fordeling:

Tabell 2.9. Frekvensfordeling 3-delt mål på arbeidsdeling. Menn og kvinner i par, 18–79 år.

	Menn		Kvinner	
	N	%	N	%
Kvinnen gjør mest	1384	67,4	1282	70,0
Likt	497	24,2	383	20,9
Mannen gjør mest	171	8,3	166	9,1

Tilfredshet

NorLAG1 spurte ikke om tilfredshet med delingen av husarbeid eller deling av omsorgsoppgaver for barn. Det ble imidlertid spurt om tilfredshet med parforholdet og om de mer spesifikke aspektene ved samlivskvaliteten.

Tilfredshet med parforholdet lød «Hvordan vil du alt i alt beskrive forholdet til din partner?», med svaralternativene Utmerket, Meget godt, Godt, Nokså godt og Dårlig. Både spørsmålsstillingen og svaralternativene skiller seg noe fra de i LOGG/NorLAG2.

Samlivskvalitet ble dekket med de samme spørsmålene som i LOGG/NorLAG2, men svaralternativene i LOGG/NorLAG2 er på en skala 0–10, på spørsmål om en selv og partneren ser likt på ting, har ofte konflikter, om partneren kritiserer en ofte og om hun/han er til stor praktisk hjelp. Disse vurderingene skåres fra 1 «Svært enig» til 5 «Svært uenig» i NorLAG1. Vi har laget en gjennomsnittsskåre for samlivskvalitet i NorLAG1 som går fra 1 til 5, hvor 5 angir høy samlivskvalitet.

2.4 Statistisk analyse

Resultatene presenteres i form av (a) deskriptiv statistikk for å beskrive variasjon i likestillingspraksis og -holdninger, og (b) multivariate analyser (lineære og logistiske regresjoner, Generell Lineær Modell (GLM)) for å avdekke hvilke forhold som enkeltvis og samlet påvirker holdninger og praksis. I de multivariate analysene studeres også (c) interaksjonseffekter, for å se om effekten av en variabel (f.eks. utdanning) varierer med en annen (f.eks. bosted). For å undersøke forskjeller mellom lokalsamfunn i holdninger og praksis anvendes også (d) flernivåanalyser, for å avdekke i hvilken grad forskjeller skyldes ulik befolkningssammensetning (komposisjonelle forhold) eller andre trekk ved miljøet (kontekstuelle forhold). I de multivariate analysene av endring i arbeidsdeling vil vi benytte en «latent variabel» tilnærming for å studere endring i arbeidsdeling (se kapittel 4 for nærmere beskrivelse). I analysene brukes SPSS versjon 18.

Fordi rapporten er omfattende har vi valgt å plassere mange tabeller og figurer i et vedlegg. Vedlegget finnes ikke i denne rapporten, men kan lastes den fra hjemmesidene til NorLAG (både rapporten og vedlegg kan lastes ned fra norlag.nova.no).

Referanser

- Bem, S. L. (1981). *Bem sex-role inventory. Professional manual*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Bjørshol, E., Høstmark, M., & Lagerstrøm, B. O. (2010). *Livsløp, generasjon og kjønn. LOGG 2007 Dokumentasjonsrapport*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Brekke, I., & Reizel, L. (2011). *Klasse og kjønn i et likestillingsperspektiv. En kunnskapsstatus*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brunborg, H., Slagsvold, B., & Lappegard, T. (2009). LOGG 2007 – en stor undersøkelse om livsløp, generasjon og kjønn. *Samfunnsspeilet, 1*, 2–8.
- Erikson, R., & Goldthorpe, J. H. (1992). *The Constant Flux. A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon Press Oxford.
- Gooderham, P., Lindbekk, T., & Ringdal, K. (1994). *Ericson og Godthorpes klasseinndeling: Norsk versjon*. Trondheim: Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Universitetet i Trondheim.
- Holmøy, A. (2004). *Undersøkelse om livsløp, aldring og generasjon (LAG). Dokumentasjonsrapport*. Oslo: Statistics Norway.
- Kitterød, R. H. (2004). Hvem gjør mest hjemme? Hva sier mor og hva sier far? *Samfunnsspeilet, 6*, 39–48.
- Kjeldstad, R., & Lyngstad, J. (2010). *Utradisjonell likestilling? Analyser av undersøkelsen Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) 2007. Rapporter 18/2010*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Knudsen, K., & Wærness, K. (2008). National context and spouses' housework in 34 countries. *European Sociological Review, 24*(1), 97–113.
- Lagerstrøm, B. O. (2010). *Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG 2007). Dokumentasjonsrapport*. Statistisk sentralbyrå.
- Lappegård, T., & Slagsvold, B. (2007). *Ny stor undersøkelse om familie, arbeid og helse i Norge : livsløp, generasjon og kjønn (LOGG)*.
- Lima, I. (2011). *EGP-skalaen for sosial klasse i NorLAG/LOGG*. ACCESS Arbeidsnotat nr. 2, NOVA.
- Ratikainen, J., & Slagsvold, B. (2010). *Arbeidsdeling i hjemmet – et psykologisk perspektiv med data fra LOGG/NorLAG*. Arbeidsnotat. Oslo: NOVA.
- Valset, K. (2007). *Helse og bosted - hvordan kan geografiske helseulikheter forklares? En flernivåanalyse av 30 norske bostedskontekster*. Hovedoppgave ved Universitetet i Oslo.

3 Arbeidsdeling hjemme: hvilken betydning har livsfase, yrkestilknytning, sosial klasse og bosted?

Ivar Lima & Ragnhild Steen Jensen

3.1 Innledning

En rekke tidligere studier har sett på arbeidsdeling hjemme, spesielt hvordan husarbeidet deles blant par med hjemmeboende barn. Det er få studier som har sett på arbeidsdeling blant par i andre livsfaser, og det har vært en tendens til å fokusere på aggregerte tall som sier lite om forskjeller mellom grupper av kvinner og menn. I dette kapitlet skal vi se nærmere på hvordan husarbeid og barneomsorg blir fordelt mellom kvinner og menn i ulike aldersgrupper og livsfaser, med ulik yrkestilknytning, i ulike sosiale klasser og i ulike typer bomiljø. Kapitlet starter med å gi en oversikt over teorier og tidligere forskning om arbeidsdeling hjemme. Deretter presenteres og tolkes beskrivende tabeller og figurer. Til slutt presenteres og diskuteres resultatene av de multivariate analysene av arbeidsdeling hjemme⁵.

Teoretiske perspektiver om deling av husarbeid og omsorgsarbeid

I den omfattende forskningen om arbeidsdelingen blant par er det særlig fire teoretiske perspektiv som går igjen: ressursmakt, kjønnsideologi, rasjonell tidsallokering, samt kjønnsosialisering (se beskrivelse av teoriene i Knudsen & Wærness, 2008; Kitterød, 2002a; Erickson, 2005). *Ressursmaktteorien* ser på arbeidsdeling som et resultat av forhandlinger der partene bruker sine ressurser til å fremme egeninteresser. I denne teorien antas det at det er en grunnleggende konflikt i parforholdet fordi partene har en egeninteresse av å gjøre minst mulig husarbeid. Grunnen til det er at det antas at husarbeidet

⁵ Erling Barth (Institutt for samfunnsforskning) har bidratt med gode råd og forslag til utviklingen og tolkningen av den multivariate analysen, og med kommentarer til deler av manuskriptet.

oppfattes som slitsomt og lite givende. Den av partene med de største personlige ressursene, i form av for eksempel høy inntekt eller høy utdanning, vil derfor forhandle seg frem til å gjøre minst husarbeid (Kitterød, 2002a).

Teorien om *rasjonell tidsallokering* blir ofte kalt «time availability» perspektivet på engelsk. Det antas at partene bevisst finner frem til en ordning som er tilpasset partenes ønsker og preferanser (Knudsen og Wærness, 2008), og at «begge parter disponerer sin tid med familiens samlede velferd for øyet og i tråd med sine komparative fortrinn» (Kitterød, 2002a, s. 203). Her betraktes i større grad familien som en enhet enn i ressursmaktteorien. Kvinnen har oftere mer erfaring med husarbeid, større kompetanse, sterkere preferanse eller høyere standard for husarbeidet enn mannen. Menn på sin side har ofte en utdanning og et yrke som gir høyere lønn og bedre karrieremuligheter enn kvinner. Kjønsdelingen forsterkes gjennom spesialisering og videreutvikling av det den enkelte kan relativt bedre eller allerede har investert relativt mer tid i.

Teorien om maktressurser og tilgjengelighet av tid er kjønnsnøytrale i den forstand at de forutsier at det for eksempel er den med mest makt som gjør minst husarbeid, uavhengig av kjønn. Dette fraværet av en kjønnsdimensjon i teoriene er blitt kritisert av flere forskere. De viser til det faktum at kvinner fortsetter å ta hovedansvaret for hus- og omsorgsarbeid nærmest uavhengig av deres yrkeskarriere.

En tolkning av teorien om *kjønnsideologi* er at den handler om bevisste holdninger til likestilling i forholdet mellom menn og kvinner (Kroska, 1997). Det er et eget kapittel om holdninger til likestilling i denne rapporten, og vi skal derfor ikke gå nærmere inn på dette perspektivet her.

Ut fra perspektivet om *kjønnssoialisering* er den primære årsaken til den eksisterende arbeidsdelingen i husholdet etablerte normer for kvinnelighet og mannlighet i samfunnet. Menn og kvinner er sosialisert inn i ulike kjønnsroller, og med ulik kjønnsidentitet (teorien er beskrevet i Kroska, 1997). En tradisjonell arbeidsdeling forstås da som en praksis som underbygger hans og hennes kjønnsidentitet. Tradisjonelt feminine husarbeidsoppgaver bekrefter hennes feminine identitet, mens å gjøre tradisjonelt maskuline oppgaver som det å forsørge familien gjennom lønnsarbeid, bekrefter hans maskuline identitet. Kjønsrollene støttes av hva som

oppfattes som ønskelige roller for en mann og en kvinne i et sosialt nettverk og i samfunnet generelt (Mannino & Deutsch, 2007). Dette perspektivet blir også kalt «å gjøre kjønn».

Det kan være vanskelig å skille de ulike teoriene fra hverandre empirisk. Både «å gjøre kjønn» teorien og teorien om rasjonell tidsallokering vil predikere at kvinnen oftest vil gjøre mer husarbeid enn menn, mens mannen jobber mer ute og tjener mer. Fordi fordelingen av oppgaver hjemme og arbeidstid ute henger sammen, er det også vanskelig å identifisere klare årsakssammenhenger mellom ulik tidsbruk, livsfaser, inntekt og tid brukt på lønnsarbeid. I denne rapporten skal vi derfor nøye oss med å beskrive arbeidsdelingen hjemme, og hvilke faktorer som påvirker denne og ikke drøfte våre funn ut fra disse teoriene.

Studier av forskjellige lokale arbeidsmarkeder viser imidlertid at det er flere faktorer som påvirker kvinner og menns praksis i forholdet mellom familie og arbeid enn det som dekkes av de ovennevnte teoriene. Det har også å gjøre med betingelser knyttet til det lokale arbeidsmarkedet. Næringsstruktur og hvilke jobber og arbeidsvilkår som er tilgjengelig lokalt, er viktig for å forstå og forklare kvinner og menns sysselsetting og deres tilpasninger mellom familie og arbeidsliv. Det samme gjelder også for hvilke kulturelle føringer og tradisjoner som gjør seg gjeldende lokalt (Massey & McDowell 1996). Dette er perspektiv som vektlegger betydningen av å se på kjennetegn ved stedet en bor, og det skal vi undersøke i dette kapittelet.

De ovennevnte teoriene omhandler deling av husarbeid, og i mindre grad omsorg for barn. En kan tenke seg at teoriene vil predikere det samme for barneomsorg som for husarbeid. Brandth og Kvande peker imidlertid på fremveksten av et dominerende ideal om den nærværende far. De skriver: «Å være nær og involvert i omsorgen for barnet ser ut til å ha blitt et kulturelt ideal for dagens fedre» (Brandth & Kvande, 2003, s. 129). Siden dette er et dominerende ideal, kan det å satse fullt på en yrkeskarriere skape større dilemmaer for menn når det gjelder deltakelse i omsorg for barna, enn bidrag til husarbeid. Undersøkelser tyder også på at mange foreldre synes at barneomsorg er mer givende enn husarbeid (Flood & Gråsjö, 1997).

3.2 Hva sier tidligere norsk forskning?

Det er gjort en rekke tidligere studier av arbeidsdeling hjemme, og de er basert på ulike datakilder. Tidsbruksundersøkelsene til Statistisk Sentralbyrå blir regnet som de mest pålitelige og nøyaktige dataene om menns og kvinners bruk av tid på husarbeid og barneomsorg. I disse undersøkelsene fører respondentene en nøyaktig dagbok over alle aktiviteter de utfører i løpet av to dager. I andre undersøkelser kan en skille mellom to måter å måle arbeidsdeling hjemme på. Den ene fremgangsmåten er å stille spørsmål om hvor mye tid hver av partene bruker på hjemmearbeid i løpet av en uke. Deretter kan en summere tiden og konstruere et mål på relativ arbeidsdeling ved å dele summen av partenes tidsbruk på hverandre. Den andre fremgangsmåten er å spørre direkte om hvem av partene som gjør mest på forskjellige sentrale enkeltoppgaver. I våre data har vi brukt sistnevnte fremgangsmåte.

I beskrivelsen av tidligere forskning skal vi bruke funn fra tidsbruksundersøkelsene til å presentere hovedtrender over tid, og til å beskrive tidsbruken til et gjennomsnittspar i 2000. Deretter skal vi presentere funn fra andre studier der en har brukt en eller begge av de nevnte fremgangsmåter til å måle arbeidsdelingen hjemme.

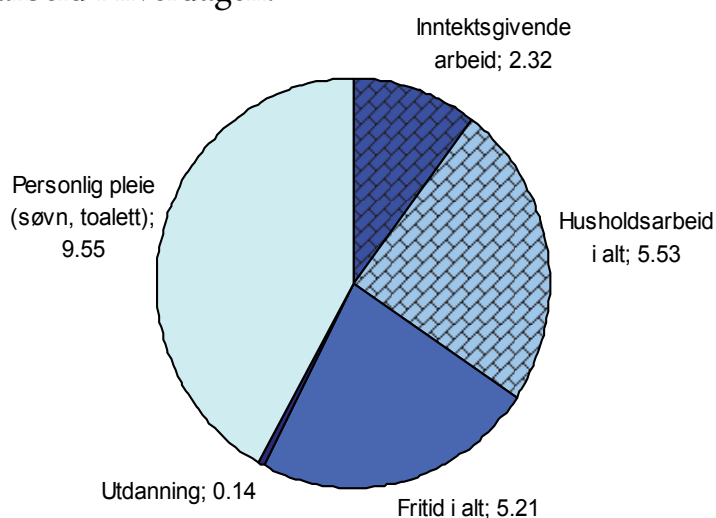
Utviklingen over tid: mindre tid på husarbeid – større likedeling

I perioden fra 1970 til 2000 skjedde det betydelige endringer i kvinner og menns tidsbruk (Vaage, 2002). Statistisk sentralbyrås tidsbruksundersøkelse fra 2000 viser at kvinners lønnsarbeid, i gjennomsnitt i løpet av en gjennomsnittsdag, økte med noe over én time fra 1971 til 2000, mens tiden de brukte på husarbeid ble halvert fra litt over fire timer til to timer i samme tidsrom. Mennene økte i samme periode sin tid til husarbeid, men i gjennomsnitt bare med 13 minutter, og kvinnene gjorde fortsatt mer enn én time mer husarbeid enn menn. Kvinner med hjemmeboende barn brukte i snitt dobbelt så mye tid på husarbeid som menn med hjemmeboende barn i år 2000.

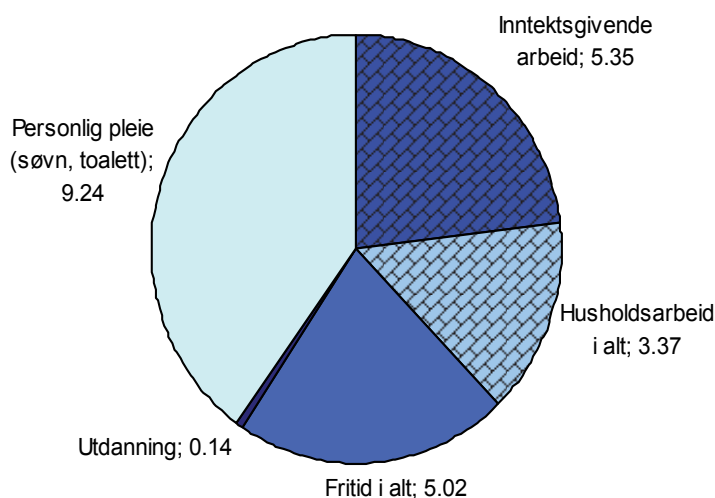
Når det gjelder tid brukt til barneomsorg fant det sted en klar økning fra 1971 til 2000 for både mødre og fedre (Vaage, 2002). Ser vi på foreldre med barn i alderen 0 til 2 år, økte fedrene tiden med nesten en time (fra 39 minutter i 1971 til 1 time og 31 minutter i 2000), mens tiden for mødre økte fra omtrent to og en halv time til tre timer og ti minutter (en økning på nesten 40 minutter).

Tidsbruk blant småbarnsforeldre en gjennomsnittsdag i 2000

Figur 3.1 og 3.2 viser fordelingen av tid på hovedkategorier av gjøremål for småbarnsforeldre som bor med partner. Den største forskjellen mellom menn og kvinner er at småbarnsfedre brukte tre timer mer på inntektsgivende arbeid, mens småbarnsmødrene brukte litt over to timer mer på husholdsarbeid. I gjennomsnitt hadde dermed kvinner med små barn noe mer tid til personlig pleie og noe mer fritid enn mennene. Figuren indikerer at både menn og kvinner med små barn balanserer mellom husarbeid, barneomsorg og yrkesarbeid i hverdagen.

Figur 3.1. Gifte/samboende mødre med barn 0-6 år: tidsbruk en gjennomsnittsdag. Tall fra tidsbruksundersøkelsen 2000 (Vaage, 2002)

Figur 3.2. Gifte/samboende fedre med barn 0-6 år: tidsbruk en gjennomsnittsdag i 2000. Tall fra tidsbruksundersøkelsen 2000 (Vaage, 2002)

Er kjønnsforskjellene et resultat av hvordan man ordner seg i familien, eller finnes de også blant enslige? Kjønnsforskjellene er klare også blant de enslige, men mindre tydelige enn blant personer i samliv. Blant enslige menn 25–44 år utførte 70 prosent husarbeid daglig, og de brukte 53 minutter på dette på en gjennomsnittsdag. Blant enslige kvinner i samme aldersgruppe var det 90 prosent som utførte husarbeid daglig og de brukte i gjennomsnitt en time og ti minutter. Ser vi på personer som bor med partner, viser tidsbruksundersøkelsene at kjønnsforskjellen er minst blant unge samboere uten barn og størst blant gifte pensjonister. Denne forskjellen forklares ikke ved at unge menn gjør mer enn eldre menn, men ved at de eldste kvinnene gjør langt mer enn de yngre kvinnene.

Menns og kvinners yrkesdeltakelse

Et hovedfunn i flere studier av arbeidsdeling hjemme er at tid brukt på lønnet arbeid har betydning for fordelingen av oppgaver. Arbeidsdelingen hjemme må sees i sammenheng med parets yrkesdeltakelse.

Vi vet fra arbeidskraftsundersøkelsene at selv om yrkesdeltakelsen nesten er like høy blant kvinner som menn, så er det en langt høyere andel kvinner enn menn som jobber deltid. Tall fra 2007 viser at rundt 44 prosent av yrkesaktive kvinner jobber deltid, mens det gjelder 13 prosent av mennene⁶. Forskjellene mellom menn og kvinner er enda større når vi ser på de som er blitt foreldre. Tall fra 2004 viser at blant mødre med barn i alderen 3–10 år har 55 prosent deltidsstilling, mens tilsvarende tall blant fedre med barn i samme alder er 3 prosent (Barne- og likestillingsdepartementet, 2007, s. 20–22). Menn har dessuten oftere arbeidstid utover normalarbeidstiden.

Kitterød og Rønsen (2011) har sett på hva som karakteriserer gifte og samboende kvinner i alderen 25–59 år som er hjemmearbeidende. Definisjonen på hjemmearbeidende er de som beskriver seg selv som det, samt de som har kort arbeidstid på 1–19 timer i uken. Ut fra denne definisjonen av hjemmearbeidende utgjør gruppen 9 prosent av alle gifte og samboende kvinner i alderen 25–59 år (Kitterød og Rønsen, 2011, s. 13). Det er flere

⁶ <http://www.ssb.no/emner/06/01/aku/arkiv/tab-2008-01-30-06.html>. Tabell 6 Sysselsatte 15–74 år, etter kjønn og avtalt/vanlig arbeidstid per uke (AKU). 1 000. Hentet 4.6.2012.

hjemmearbeidende blant de med utdanning på ungdomsskolenivå enn blant de med utdanning fra universitet og høyskole (12 prosent mot 3 prosent). Det er også flere hjemmearbeidende blant kvinner med små barn og med mange barn, enn blant kvinner uten barn. Blant de som har et barn i alderen 1–6 år og som i tillegg har minst tre barn totalt, er det 17 prosent som er hjemmearbeidende. I tillegg er det flere hjemmearbeidende når partneren har forholdsvis høy inntekt (minst 400 000 kroner), blant innvandrere og blant de som har nedsatt helse. Ikke overraskende er det slik at flertallet av de hjemmearbeidende også har hovedansvaret for husarbeidet (Kitterød & Røsen, 2011). Likedeling av husarbeid er langt vanligere blant kvinner i full jobb. Uavhengig av kvinnenes yrkestilknytning er det derimot mannen som oftest utfører vedlikehold og småreparasjoner

Hus- og omsorgsarbeid blant småbarnsforeldre

Det finnes flere studier, både kvantitative og kvalitative, av hvordan husarbeid og omsorgsarbeid er fordelt mellom kvinner og menn med små barn (se f.eks. Brandth & Kvande, 1996; Halrynjo & Lyng, 2010; Kitterød, 2000a, 2002b; Kitterød & Lømo, 1996; Kjeldstad & Lappegård, 2009). En grunn til fokuset på arbeidsdelingen i småbarnsfamilier kan være at mye av likestillingspolitikken har vært rettet mot småbarnsfamilier, en annen grunn kan være at det er i denne fasen av livet at omsorgsoppgaver og husarbeid er mest omfattende.

Kort oppsummert viser forskningen at fedre deltar mer i barneomsorgen enn i det vanlige husarbeidet. Fremdeles står kvinner for det meste av arbeidet hjemme, også blant par der begge er yrkesaktive på heltid (Kitterød 2004). Men det er variasjoner mellom grupper: likedeling av husarbeid er størst hos par der kvinnen har høy utdanning, der hun står for en stor andel av husholdsinntekten og der begge parter har høy utdanning (Kitterød, 2000a, 2002b). Samtidig er det et vanlig funn at selv når en tar hensyn til en rekke variabler som kan forklare kjønnsforskjellene, så er det fortsatt forskjeller i arbeidsdelingen som ikke blir forklart.

I 1999 gjennomførte Statistisk sentralbyrå en undersøkelse av barnefamilier. Studien viste, i likhet med tidsnyttingsundersøkelsene, at fedres innsats i *husarbeidet* var ganske beskjeden, og at mødrene jevnt over gjorde

mest. Fedre deltok mer i *omsorgsarbeidet*, og sto for det vesentlige av *vedlikeholdsarbeidet* (Kitterød, 2000b). Den skjeve arbeidsdelingen hjemme ble forklart blant annet ved at det er store forskjeller i fedrenes og mødrenes yrkestilknytning. Blant fedrene var det 95 prosent som var yrkesaktive på heltid, mens det blant mødrene var lang flere som ikke var yrkesaktive, eller jobbet kort deltid (Kitterød, 2000a).

Tidligere studier har som nevnt vist at en likestilt familieforn er mest utbredt blant foreldre med høy utdanning (Kitterød, 2000b, 2002a), mens lav utdanning er knyttet til en mer tradisjonell arbeidsdeling. Gjelder dette både barneomsorg og husarbeid? I en hovedoppgave fra 2008 om menns familiearbeid i et klasseperspektiv er Erikson, Goldthorpe og Portocaceros (EGP) skala for yrkesklasse med som forklaringsvariabel (Egge-Hoveid, 2008). Egge-Hoveid finner, blant par med barn 0–6 år, at det er *kvinnens* utdanningsnivå og yrkesklasse som påvirker delingen av husarbeid, ikke *mannens*. Kvinner med høyt utdanningsnivå og høy yrkesklasse har en mindre tradisjonell deling av husarbeid enn lavt utdannede kvinner med lav yrkesklasse. Utdanning og yrkesklasse har derimot ingen sammenheng med deling av barneomsorg. Kitterød (2000b) sammenligner hvilke faktorer som forklarer deling av husarbeid i forhold til deling av barneomsorg. Hun finner at fordelingen av omsorgsoppgaver i noen grad varierer med de samme faktorer som fordelingen av husarbeid, men et unntak fra dette er at kvinnens utdanningsnivå ikke har en statistisk sammenheng med deling av omsorgsarbeid i den multivariate analysen. Tidligere forskning antyder dermed at utdanningsnivå og yrkesklasse har en betydelig sammenheng med deling av husarbeid, men en svakere sammenheng med deling av barneomsorg.

I en kvalitativ studie gjennomført på 1990-tallet, så Brandth og Kvande (1996) på hvordan omsorg og husarbeid utøves blant foreldre som var likestilte med hensyn til yrkesstatus og der far hadde foreldrepermisjon. Når det gjaldt husarbeid fant de at fedrene ikke vurderte dette som en del av deres arbeidsoppgave mens de var hjemme med barn. De forklarer dette med at omsorgsarbeid lar seg kombinere med maskulinitet, mens det samme ikke gjelder for husarbeid. Husarbeid var derimot en viktig del av kvinners identitet, og kvinnene så på omsorgsarbeid og husarbeid som to sider av samme sak.

Halrynjo og Lyng (2010) har i en kvalitativ studie undersøkt hvordan eliteutdannede mødre og fedre ser på sine karriereambisjoner etter å ha fått barn. Utgangspunktet for studien var en forestilling om at mødre og fedre innenfor eliteprofesjoner ville ha en likestilt praksis hjemme for å muliggjøre karrieresatsing for begge foreldrene. Det viser seg å ikke stemme. De viser at kvinner i utvalget tenderer mot å senke karriereambisjonene og å øke innsatsen i barneomsorg, mens mennenes yrkeskarriere ikke endres. Eller med forfatterens ord: «fars karriere får forkjørsrett og mors karriere vikeplikt – i det minste i småbarnsfasen» (s. 267). Studien er også viktig fordi den belyser tidsrekkefølgen i tilpasningene mellom arbeid hjemme og yrkeskarrierene. Det er når parene får barn at det oppstår en alvorlig konflikt mellom morens yrkeskarriere og familieliv, og det handler i hovedsak om barneomsorg, ikke husarbeid.

Husarbeid blant par i andre livsfasen enn småbarnsfasen

Det er færre studier om delingen av husarbeid blant par som ikke er småbarnsforeldre. Et unntak er Kjeldstad og Lappegård (2009) som analyserer delingen av husarbeid blant par i alderen 18–79 år. I den multivariate analysen finner de at arbeidsdelingen hjemme er knyttet både til alder, livsfase og sosial klasse. Det å ha barn medfører en mer tradisjonell arbeidsdeling. Gifte har mer tradisjonell arbeidsdeling enn samboere, og arbeidsdelingen er mer tradisjonell når mannen jobber mer enn kvinnen eller når hun ikke er i jobb. De finner også at unge par har en mer lik arbeidsdeling enn eldre par.

Bernhardt, Noack, & Lyngstad (2008) analyserer deling av husarbeid til svenske og norske par i alderen 20–35. Deling av husarbeid er målt med kun et spørsmål, om hvorvidt paret deler husarbeidet likt. De finner også at par med barn har betydelig mer tradisjonell arbeidsdeling. I tillegg finner de at delingen av husarbeid er mer lik når hun jobber fulltid eller mer enn fulltid, når hun tjener like mye eller mer enn ham, når han har høy utdanning, og når hun har høyere utdanningsnivå enn ham.

Deling av husarbeid i ulike lokalsamfunn

Når det gjelder likestilling og lokalsamfunn, har studier de senere år vist at arbeidsdelingen mellom kjønnene er mer tradisjonell, og holdninger til likestilling, mindre positive på Sørlandet enn i andre deler av landet (Ellingsen & Lilleaas, 2010; Kjeldstad & Lima, 2010). Oslo og Akershus skiller seg ut som det området med størst grad av likedeling i husarbeid. På den andre siden med mer tradisjonell deling av husarbeid finner vi Agder-fylkene, Østlandet (unntatt Oslo og Akershus) samt Trøndelag (Kjeldstad & Lima, 2010). Agder-fylkene skårer også lavest på SSBs likestillingsindeks, mens Oslo og Akershus og det indre Østlandsområdet, Sogn- og Fjordane og Troms og Finmark skårer høyest (Ellingsen, 2010; Hirsch, 2010).

I sin analyse av hvem som er hjemmearbeidende finner Kitterød & Rønsen (2011) at det også at det varierer mellom regioner. Det er en større andel hjemmearbeidende i Agder fylkene og i Rogaland (12 prosent) enn det er i Oslo og Nord-Norge (6 og 5 prosent).

3.3 Forskningsspørsmål

I dette kapitlet skal vi forsøke å svare på en rekke spørsmål om arbeidsdelingen hjemme. Hvordan er arbeidsdelingen mellom par samlet og på enkeltoppgaver? Er yngre par mer likedelte enn eldre par? Varierer arbeidsdelingen mellom ulike livsfaser, etter om man har hjemmeboende barn, eller med barnas alder? I hvor stor grad påvirker hans og hennes utdanningsnivå og yrkesstatus arbeidsdelingen hjemme? I hvilken grad er det forskjeller i arbeidsdeling hjemme mellom landsdeler og etter tettbygdhet og kommune-størrelse? I hvilken grad er korrelasjonene mellom sosial klasse og bosted på arbeidsdeling indirekte gjennom parets yrkesdeltakelse? Er det slik at samvariasjonene mellom arbeidsdeling og de andre forklaringsfaktorene forsvinner når vi kontrollerer for forholdet mellom hans og hennes yrkesdeltakelse? Varierer sammenhengene mellom ulike livsfaser? Fordi kapitlet er omfattende har vi plassert en rekke tabeller og figurer i et vedlegg (se kap. 2). Vedlegget kan lastes ned fra hjemmesidene til NorLAG.

3.4 Husarbeid og omsorgsarbeid – resultater

Tidsbruksundersøkelsene viser at mye av småbarnforeldres tid hjemme brukes på husarbeid og omsorg for barn. I LOGG ser vi ikke på tidsbruk slik det gjøres i tidsbruksundersøkelsene. Som beskrevet i kapittel 2, ser vi på relativ arbeidsdeling mellom gifte og samboende, slik det blir rapportert av den ene parten. Det er en tendens til sprik mellom menns og kvinners svar på denne type spørsmål (Kitterød, 2004). Her har vi valgt å slå sammen svarene til menn og kvinner, slik det også er gjort i tilsvarende analyser (Kjeldstad og Lyngstad 2010, Kitterød 2004).

Opplysningene om arbeidsdelingen kommer alltid fra den ene parten, omtrent like mange menn og kvinner. Opplysningene om partneren kommer i noen tilfeller fra registerdata, i andre tilfeller fra respondenten. Vi har omfattende registeropplysninger om partnere som er gift med respondenten, men vi har færre registeropplysninger om samboere. Informasjon om partners utdanningsnivå kommer for eksempel fra register når de er gift, og stort sett fra respondenten når de er samboere.

Som beskrevet i kapittel 2, er de ulike oppgavene knyttet til husarbeid og barneomsorg slått sammen i to indekser. Gjennomsnittsverdien på indeksene går fra 1 til 5, der 1 betyr at hun gjør alt, 3 betyr omtrent likt, og 5 betyr at han gjør alt. Som vi ser av tabell 3.1 under, er barneomsorg mer likedelt enn husarbeid med en gjennomsnittsforskjell mellom de to indeksene på 0,29. I tillegg er det mindre variasjon rundt gjennomsnittet for barneomsorgsvariabelen. En gjennomsnittsforskjell på 0,29 høres ikke så mye ut, men som vi skal se, er det langt flere som rapporterer om lik arbeidsdeling på enkeltoppgavene for barneomsorg enn for husarbeid. Tabellen viser også at det er en ganske sterk korrelasjon mellom husarbeid og barneomsorg. Det er med andre ord en tendens til at par med barn mellom 1–13 år som deler barneomsorgen likt også vil tendere mot mer lik deling av husarbeidet⁷.

⁷ Par med barn på 0 år er tatt ut fordi kvinnen da som oftest er hjemme i permisjon.

Tabell 3.1. Gjennomsnitt og standardavvik på de kontinuerlige indeksene for deling av barneomsorg og husarbeid (1–5), samt korrelasjonen mellom dem for personer i par med barn 1–13 år. Vektet.

	Barneomsorg	Husarbeid
Gjennomsnitt	2,73	2,45
Standardavvik	0,43	0,51
N	3728	3728
Pearson R korrelasjon	0,46	
N korrelasjon	3728	

I analysene bruker vi gjennomgående en annen inndeling i aldersgrupper når vi ser på deling av barneomsorg enn deling av husarbeid fordi er at spørsmål om deling av barneomsorg naturlig nok kun ble stilt til de som hadde barn under 14 år, mens deling av husarbeid ble stilt til alle i parforhold⁸.

Deling av husarbeid og livsfase

Tabell 3.2 viser arbeidsdeling av enkeltoppgaver i ulike aldersgrupper. Øverst i tabellen er enkeltoppgavene summert i en firedelt indeks som viser arbeidsdeling på husarbeid alt i alt (se kap. 2). Alle enkeltoppgavene med unntak av vedlikehold og småreparasjoner inngår i husarbeidsindeksen. Blant 11 prosent av parene er det kvinnen som gjør klar mest. 25 prosent har omtrent lik arbeidsdeling⁹, men den vanligste formen for arbeidsdeling er at hun gjør noe mer enn ham (60 prosent). Det motsatte, at han gjør noe mer enn henne, er svært uvanlig (4 prosent).

Lik arbeidsdeling er mer utbredt blant yngre enn blant eldre par. I aldersgruppen 18–29 år har 40 prosent av parene likedeling. Andelen par med lik arbeidsdeling synker gradvis med økende alder ned til 14 prosent for den eldste aldersgruppen (70–79 år). En svært tradisjonell arbeidsdeling finner vi hovedsakelig blant eldre, og særlig blant de som er 70 år og mer. I den sistnevnte gruppen er det 22 prosent som har svart at kvinnen gjør «alt» eller «nesten alt» husarbeid. Dette er mindre utbredt i de yngre aldersgruppene, og gjelder kun 4 prosent av aldersgruppen 18–29.

⁸ For deling av barneomsorg brukes følgende inndeling av respondentens alder: 18–29 år, 30–45 år og 46–64 år. Når det gjelder deling av husarbeid bruker vi en inndeling som også gjenspeiler livsfaser: i) unge voksne 18–29 år, ii) voksne og middelaldrende 30–49 år, iii) eldre 50–69 år og iv) gamle 70–79 år.

⁹ Som det fremgår av kapittel 2, er det imidlertid også blant de tilnærmet likedelte vanligere at kvinner gjør noe mer enn at menn gjør noe mer. Se tabell 1 i kapittel 2.

Tabell 3.2. Arbeidsdeling for husarbeid enkeltoppgaver og totalt i prosent. Alle med partner i alderen 18–79 år. Vektet.

	18–29 år	30–49 år	50–69 år	70–79 år	Totalt
Husarbeid alt i alt					
Kvinnen gjør klart mest	4	8	14	22	11
Kvinnen gjør noe mer	51	60	62	59	60
Likt	40	29	19	14	25
Mannen gjør mer	5	4	5	4	4
Antall respondenter	865	4427	3638	789	9719
Matlaging					
Alltid kvinnen	8	12	20	39	16
Vanligvis kvinnen	37	42	46	37	43
Likt	41	33	23	17	29
Vanligvis mannen	12	11	9	5	10
Alltid mannen	3	2	2	2	2
Oppvask					
Alltid kvinnen	6	7	11	21	9
Vanligvis kvinnen	24	25	28	26	26
Likt	56	56	49	39	52
Vanligvis mannen	10	10	10	9	10
Alltid mannen	4	2	2	5	3
Vaske og stryke tøy					
Alltid kvinnen	29	36	54	69	45
Vanligvis kvinnen	38	39	30	21	34
Likt	28	21	13	6	17
Vanligvis mannen	4	3	2	1	2
Alltid mannen	1	1	1	3	1
Innkjøp dagligvarer					
Alltid kvinnen	8	9	14	16	11
Vanligvis kvinnen	20	27	23	16	24
Likt	59	51	49	52	51
Vanligvis mannen	11	11	10	10	10
Alltid mannen	2	2	5	7	3
Rengjøring og rydding					
Alltid kvinnen	8	11	19	24	15
Vanligvis kvinnen	32	42	39	31	39
Likt	54	43	37	38	41
Vanligvis mannen	5	3	4	5	4
Alltid mannen	1	1	1	2	1
Vedlikehold og småreparasjoner					
Alltid kvinnen	2	2	2	3	2
Vanligvis kvinnen	2	3	2	3	2
Likt	16	15	12	11	14
Vanligvis mannen	42	39	31	25	35
Alltid mannen	38	42	52	58	46

Den mer tradisjonelle arbeidsdelingen blant eldre kan både være en generasjonseffekt og en livsfaseeffekt. Med generasjonseffekt menes at ulike generasjoner er sosialisert til en mer tradisjonell arbeidsdeling, og at de har med seg denne måten å dele arbeid på gjennom hele livet. Mens dagens unge generasjoner er vokst opp i en tid der likedeling er et utbredt ideal, vokste de eldre generasjonene opp i en tid da mannen var hovedforsørger og kvinnen hadde hovedansvaret hjemme. Alternativt kan forskjellene mellom aldersgrupper skyldes at de er i ulike livsfaser, og at arbeidsdelingen dermed varierer gjennom livet. Som vi skal se under er det den høye andelen par uten barn som gjør at aldersgruppen 18–29 år skiller seg ut som den klart mest likedelte.

Blant enkeltoppgavene som inngår i indeksen finner vi at matlaging og klesvask er de to typene husarbeid som er mest skjevfordelt. På begge disse oppgavene er det vanlig at kvinnen gjør mest eller alt, mens kun 29 prosent av parene deler likt på matlagingen, og 17 prosent deler likt på vasking av tøy. Men dette er også de to oppgavene der vi ser den sterkeste trenden mot mer likedeling blant de yngre parene enn blant de eldre, selv om det også blant de yngste er vanlig at kvinnen gjør mest. I den yngste aldersgruppen rapporterer 41 prosent at de lager mat omtrent like ofte, mot kun 17 prosent i den eldste aldersgruppen. I den eldste aldersgruppen er det dessuten 39 prosent av kvinnene som alltid står for matlagingen mot 8 prosent blant de yngste. Tallene peker i retning av at yngre menn langt oftere lager mat enn eldre menn, og at det blant de yngre parene er uvanlig at menn ikke bidrar med å lage mat i det hele tatt. Vi finner samme trend når det gjelder klesvask der 28 prosent rapporterer lik arbeidsdeling blant de yngste mot 6 prosent blant de eldste parene. Blant de eldste er klesvask et mer eller mindre rent kvinneomene, mens mannen har kommet på banen blant langt flere av de yngre parene. På tross av denne trenden er det selv blant de yngste parene 67 prosent som rapporterer at kvinnen alltid eller vanligvis tar seg av vaskingen av tøy.

Det er mer likedeling på de tre andre husarbeidsoppgavene, innkjøp, oppvask og rengjøring. Omtrent halvparten rapporterer om lik arbeidsdeling av innkjøp og oppvask, mens 41 prosent rapporterer om likedeling for rengjøring. Men også når det gjelder disse oppgavene er det mange som oppgir en mer tradisjonell arbeidsdeling der kvinnen gjør mest eller alt, fra 35 prosent for oppvask og innkjøp av dagligvarer, til 54 prosent for rengjøring/rydding. For oppvask og rengjøring/rydding finner vi også her en tendens til

større likedeling blant de yngre, men trenden er noe svakere enn for matlaging og vasking av tøy. I alle aldersgrupper er det et flertall som rapporterer om lik deling når det gjelder innkjøp av dagligvarer.

Vedlikehold og småreparasjoner er den arbeidsoppgaven som er mest skjevfordelt. Blant 81 prosent av parene er det mannen som alltid eller vanligvis gjør denne typen oppgaver. Blant de yngre parene er det imidlertid noe mindre skjevfordelt ved at flere rapporterer at det vanligvis er mannen som gjør dette og færre rapporterer at det alltid er mannen.

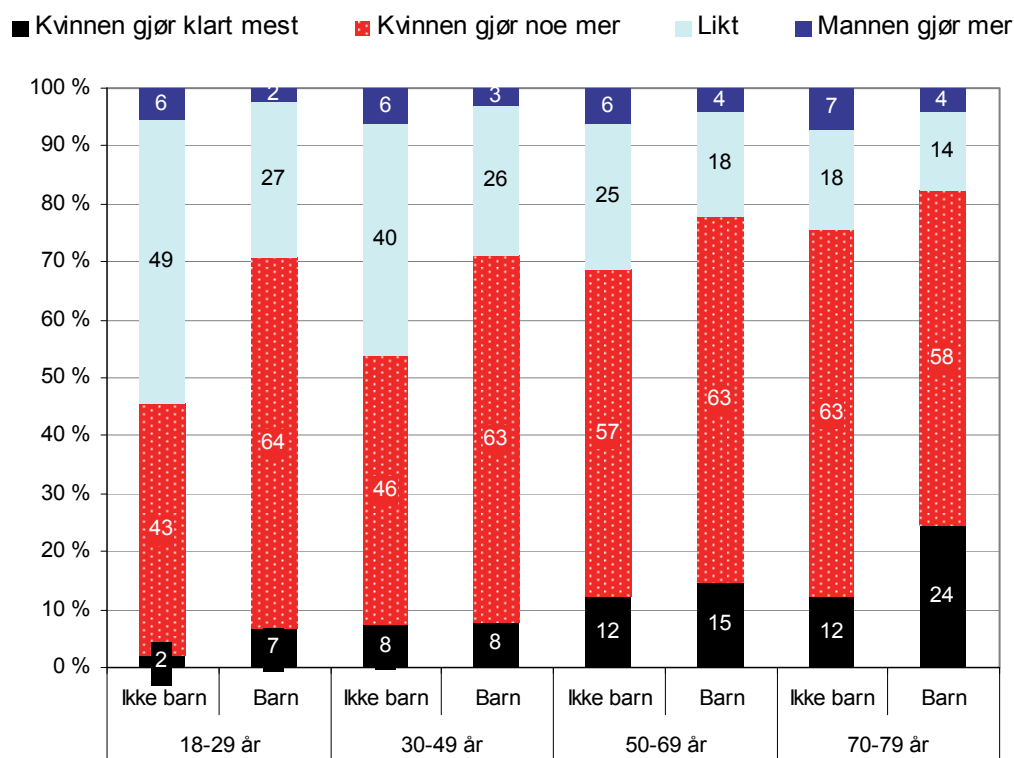
Deling av husarbeid etter om man har hjemmeboende barn

Vi så ovenfor at yngre par oftere har lik deling av husarbeid enn eldre, og dette gjelder spesielt de unge voksne (18–29 år). I figur 3.3 under, sammenligner vi arbeidsdelingen for aldersgrupper blant par med og uten barn på den firedelte indeksen for husarbeid. Det er viktig å huske at vi her til dels sammenligner forskjellige grupper. Vi finner det store flertallet av par uten barn i aldersgruppen 18–29 år, og i noen grad i aldersgruppen 30–49 år (til sammen 75 prosent av parene uten barn er i aldersintervallet 18–49 år)¹⁰.

Det er betydelig flere par uten barn som har lik arbeidsdeling enn blant par med barn. Dette gjelder for alle aldersgrupper, men særlig for aldersgruppene 18–29 og 30–49. I aldersgruppen 30–49 år er det 17 prosentpoeng flere som rapporterer at kvinnen gjør mer blant par med barn enn blant par uten barn. Forskjellen er på hele 26 prosentpoeng i alderen 18–29 år, og i denne aldersgruppen har 49 prosent av parene uten barn lik deling av husarbeid. Dette er i tråd med tidligere forskning som viser at det å få barn medfører en mer tradisjonell arbeidsdeling for mange par (Kjeldstad & Lappegård, 2009). At omtrent halvparten av de yngre parene har lik arbeidsdeling før de får barn, kan tyde på at det er en utbredt norm om likedeling av husarbeid blant dagens unge. Fordelingene for foreldre i aldersgruppen 18–29 år og 30–49 år er omtrent lik, mens foreldrene over 50 år er noe mer

¹⁰ De yngste parene i alderen 18–35 år uten barn er gjerne i en etableringsfase, og har ennå ikke fått sitt første barn. Blant foreldre under 50 år har nesten alle barn i husholdningen, mens blant de som er 50 år og eldre gjelder dette et mindretall (26 prosent). Blant de sistnevnte er det dermed ikke det å ha barn i husholdningen som påvirker arbeidsdelingen. Det som kan være en sannsynlig forklaring på dette, er at en etablerer en mer tradisjonell arbeidsdeling når en får barn, og at denne blir videreført når barna flytter ut.

tradisjonelle. Særlig foreldrene i aldersgruppen 70–79 år er betydelig mindre likedelt enn de yngre foreldrene.

Figur 3.3. Deling av husarbeid blant par med og uten barn etter alder. Prosent. Vektet. N uten barn: 2080, med barn: 7639

Deling av husarbeid og alder:

- ✓ Det vanligste er at kvinnen gjør mer husarbeid enn mannen. Blant 60 prosent av parene gjør hun noe mer og i 11 prosent gjør hun klart mest. 25 prosent av parene deler husarbeidet likt, bare i 4 prosent av parene gjør han mer enn henne.
- ✓ Klesvask og matlaging er de minst likedelte oppgavene, flest deler innkjøp og oppvask likt.
- ✓ Likedeling av husarbeid er langt vanligere blant yngre enn blant eldre, men eldre menn deltar like mye som yngre i innkjøp av dagligvarer.
- ✓ Klesvask og matlaging er de to oppgavene med sterkest trend mot mer likedeling i yngre aldersgrupper.
- ✓ Par uten barn deler oftere likt på arbeidsoppgaver enn par med barn, særlig gjelder det de yngre.

Husarbeid og kvinnens yrkesdeltakelse

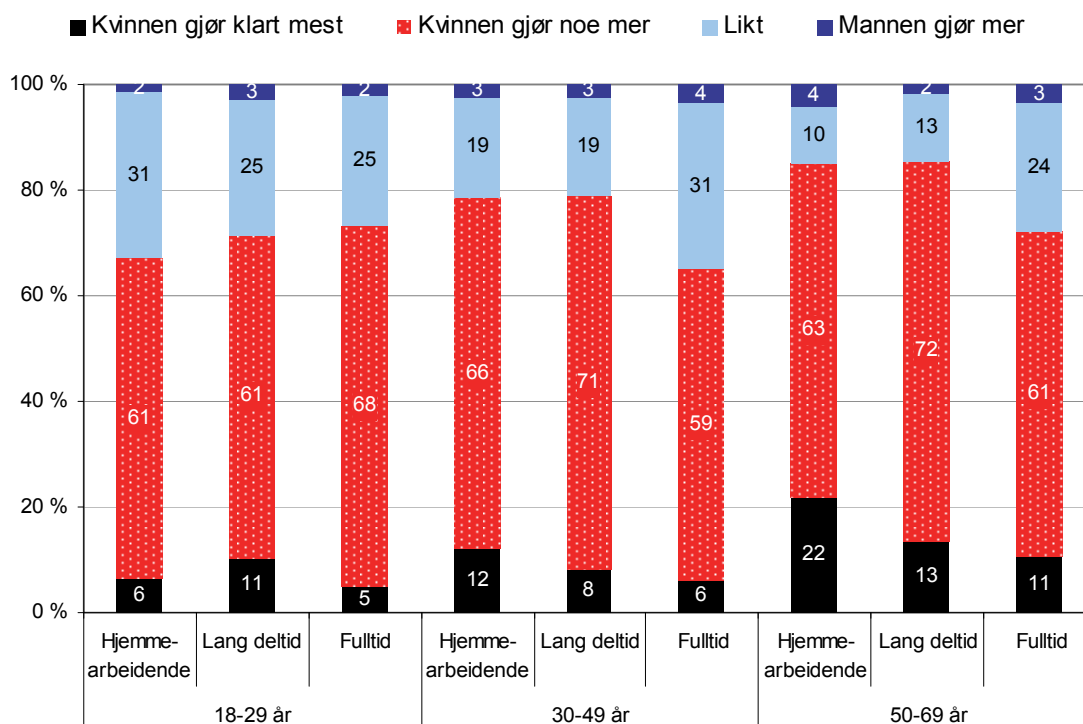
Som nevnt i innledningen må arbeidsdelingen hjemme sees i lys av parets yrkesdeltakelse. Er det slik at arbeidsdelingen hjemme gjenspeiler yrkesdeltakelsen, slik at når kvinnen jobber fulltid er det oftere lik arbeidsdeling hjemme? Vi tar utgangspunkt i par med barn der han jobber fulltid, og ser på delingen av husarbeid etter hennes yrkesdeltakelse (figur 3.4).

Som forventet er det forskjeller i arbeidsdelingen etter kvinnens yrkesdeltakelse¹¹. Blant foreldre i alderen 30–49 år er det 31 prosent med lik arbeidsdeling når hun jobber fulltid, og 19 prosent når hun ikke gjør det. Samtidig viser tabellen at selv når kvinnen jobber fulltid er det hun som gjør mest blant et flertall av parene. Kvinnen tar altså større ansvar for husarbeidet, selv når begge jobber fulltid.

Selv om forskjellene er betydelige skulle en kanskje forvente enda større forskjeller i arbeidsdeling etter hennes tid brukt på lønnet arbeid¹².

¹¹ Hjemmearbeidende er her definert som de som ikke er yrkesaktive samt de som jobber 1–19 arbeidstimer i uken, mens lang deltid er 20–36 arbeidstimer i uken. Fulltid er definert som det å jobbe 37 timer eller mer i uken, eller 30+ timer og samtidig oppgi at man jobber fulltid. Hjemmearbeidende er dermed definert på samme måte som i Kitterød og Rønsen (2011).

¹² Kitterød (2002c) finner også at det er små forskjeller i tid brukt på husarbeid mellom yrkesaktive og hjemmearbeidende i analyser av tidsbruksundersøkelsen fra 2000. Tall fra tidsbruksundersøkelsene viser at forskjellen i tid brukt på husarbeid mellom de som er yrkesaktive og de som ikke er det har blitt gradvis mindre fra 1970 og frem til 2000.

Figur 3.4. Deling av husarbeid etter hennes yrkesdeltakelse blant par med barn der han jobber fulltid. Hjemmearbeidende=ikke yrkesaktive og de som jobber 1–19 timer. Prosent. Vektet. N: 18–29 år=311, 30–49 år=3391, 50–69 år=1814

Deling av husarbeid og arbeidstid:

- ✓ Kvinner som jobber fulltid har oftere lik deling av husarbeid enn kvinner som jobber deltid eller er hjemmearbeidende.
- ✓ Når kvinnen er hjemmearbeidende er andelen der hun gjør omtrent alt husarbeid dobbelt så høy, sammenlignet med når kvinnen jobber fulltid.
- ✓ Sammenhengen mellom deling av husarbeid og hennes arbeidstid er bare moderat. Blant par i alderen 30-49 år der hun jobber fulltid er det 65 prosent av parene der hun gjør mest husarbeid, blant par der hun er hjemmearbeidende er andelen 78 prosent.

Deling av husarbeid og sosial klasse

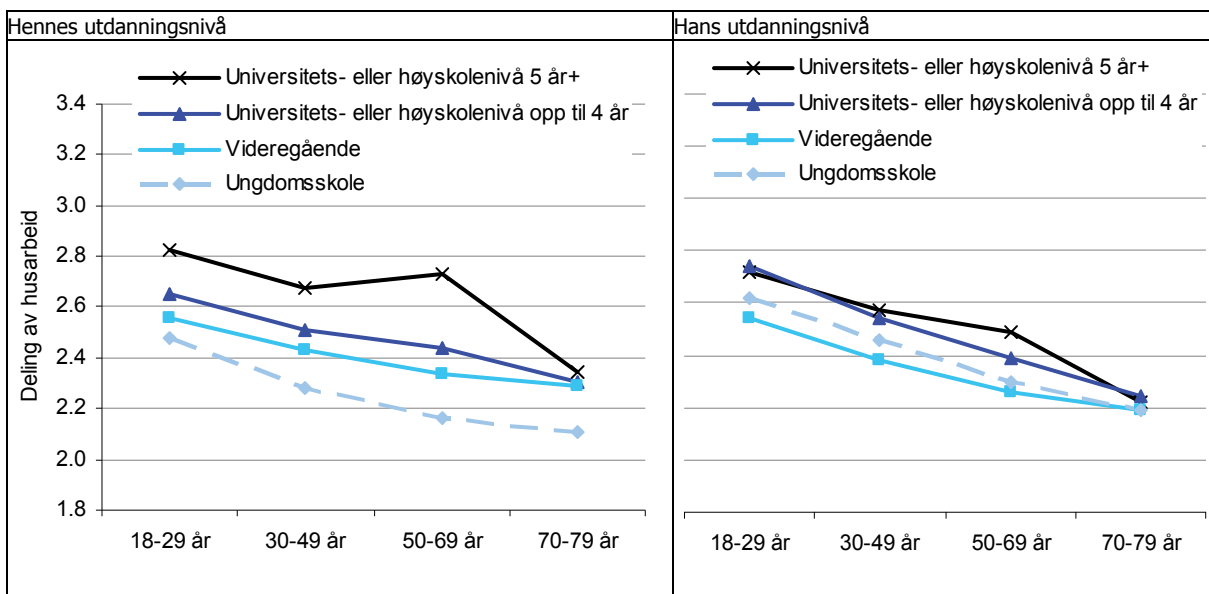
I dette avsnittet beskrives sammenhengen mellom hans og hennes sosiale klasse og deling av husarbeid. Vi opererer med tre mål på sosial klasse: utdanningsnivå, yrkesklasse og inntekt. I tidligere forskning har det vært mest fokus på utdanningsnivå. Når det gjelder yrkesklasse har vi valgt å simpelthen kalle dem klasse 1, 2, 3 og 4, der klasse 1 er den høyeste yrkesklassen og klasse 4 er den laveste. Dette er gjort for å forenkle fremstillingen. De fire klassene er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Tabell 3.3. Beskrivelse av de fire EGP yrkesklassene

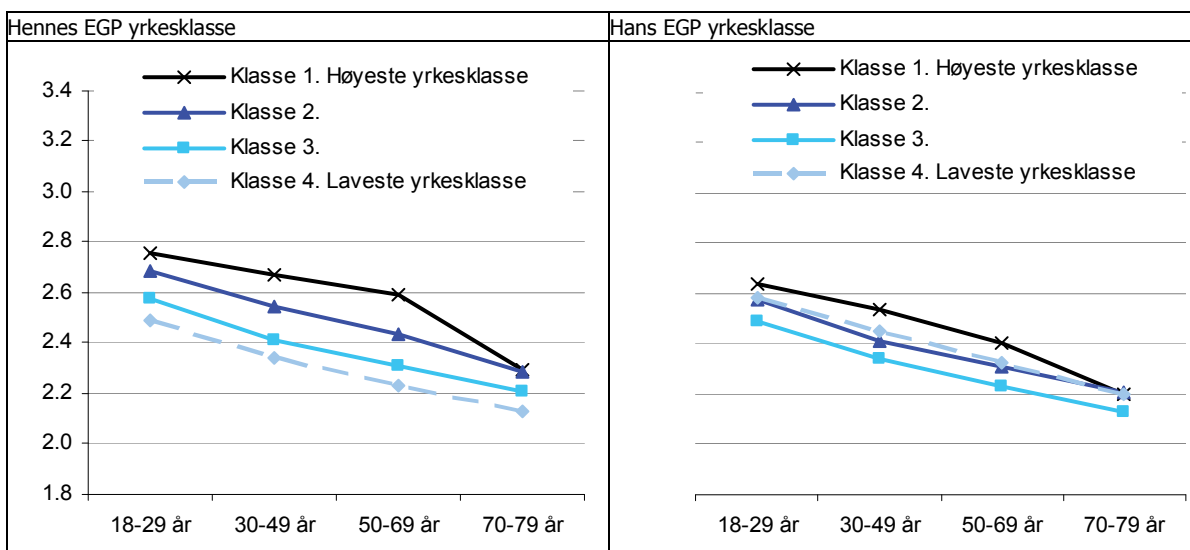
Navn i tabellene	Beskrivelse av klassene
Klasse 1 – Høyeste yrkesklasse	Øvre middelklasse – ledere, eiere, høyere profesjoner
Klasse 2	Nedre middelklasse – lavere profesjoner, eiere av små bedrifter
Klasse 3	Blandet klasse: faglærte arbeidere, selvstendige, bønder
Klasse 4 – Laveste yrkesklasse	Ufaglærte arbeidere innen omsorg, industri og primærnæringen

Figurene 3.5–3.7 viser gjennomsnittlig arbeidsdeling etter hennes og hans utdanningsnivå, yrkesklasse og inntekt for forskjellige aldersgrupper. Skalaen går fra 1 (hun gjør alt) til 5 (han gjør alt)¹³. Som det fremgår av figurene gjør kvinnen noe mer eller klart mer i alle grupper. Den mest likedelte gruppen er par i alderen 18–29 år der kvinnen er høyt utdannet. Den minst likedelte gruppen er de eldste parene der hun har ungdomsskoleutdanning. På alle tre mål er det *hennes* sosiale klasse som har klart sterkest sammenheng med deling av husarbeid, desto høyere klasse jo mer likedeling av husarbeidet. Vi finner en tilsvarende, men svakere sammenheng for hans sosiale klasse når det gjelder utdanning og yrkesklasse. Det er en uklar sammenheng mellom hans inntekt og deling av husarbeid.

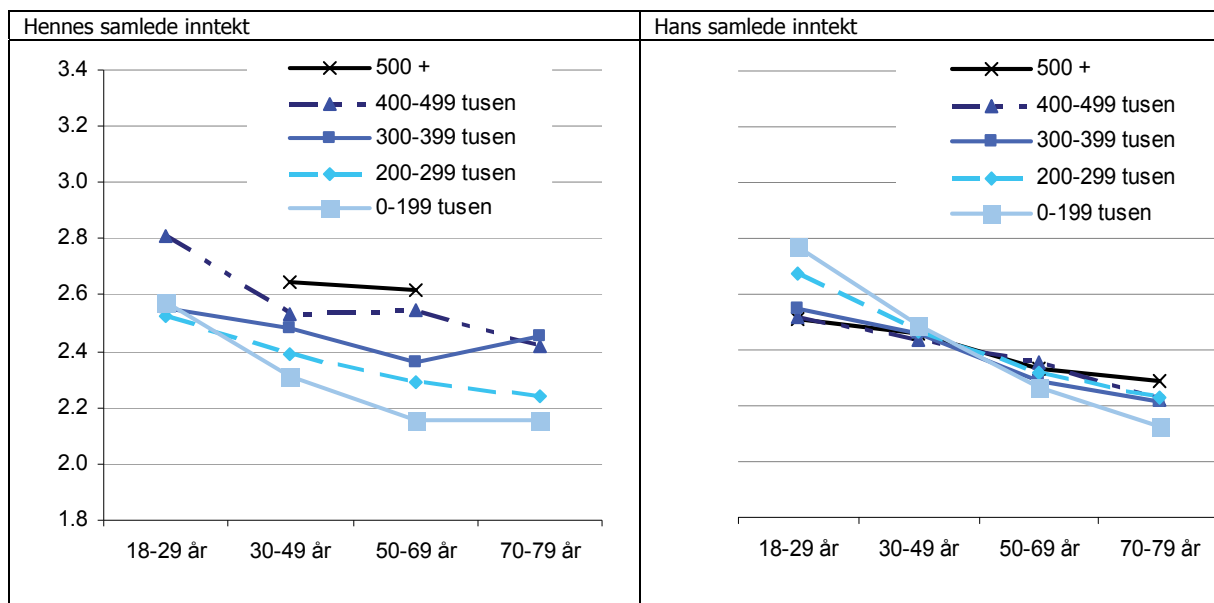
¹³ I disse figurene brukes gjennomsnittsverdiene på indeksen for husarbeid i stedet for den kategoriske variabelen. Ved å bruke gjennomsnittet blir det enklere å presentere forskjeller mellom grupper. GjennomsnittsvARIABLEN brukes også som den avhengige variabelen i regresjonsanalysen senere i kapitlet.

Figur 3.5. Arbeidsdeling av husarbeid 1–5 etter utdanning og alder. Gjennomsnitt. Vektet. N=9207, 9233

Figur 3.6. Deling av husarbeid 1–5 etter yrkesklasse og alder. Gjennomsnitt. Vektet. N=8541, 8609

Figur 3.7. Deling av husarbeid 1–5 etter inntekt og alder. Vektet. N=9147, 9101.

I aldersgruppen 50–69 år er sammenhengen mellom hennes utdanning og arbeidsdeling særlig sterk. Det skyldes i hovedsak at kvinner med 5-årig høyere utdanning eller mer praktiserer en langt mer likedelt arbeidsdeling enn kvinner i de andre utdanningsgruppene¹⁴. Forskjellen mellom denne gruppen og de med ungdomskoleutdanning er på hele 0,6 på indeksen for deling av husarbeid. Hele 57 prosent av de høyst utdannede kvinnene i aldersgruppen 50–69 år har svart at arbeidsdelingen er lik eller at han gjør mer enn henne (ikke vist i figuren)¹⁵. Det tilsvarende tallet for kvinner i samme aldersgruppe med ungdomskoleutdanning er 16 prosent. Kanskje vi her ser et avtrykk av 68-er generasjonen med høyt utdannede kvinner som var den generasjonen som satte likestilling på dagsorden. Avstanden til de andre utdanningsgruppene i denne generasjonen tyder på at denne gruppen kvinner har gått i spissen for en mer likedelt arbeidsdeling.

Sammenhengen mellom yrkesklasse og arbeidsdeling har omtrent samme mønster som den mellom utdanningsnivå og arbeidsdeling. Igjen ser

¹⁴ Den ordinale korrelasjonen (gamma) for sammenhengen mellom hennes utdanning og deling av husarbeid er som følger: 18–29 år: 0,21, 30–49 år: 0,28, 50–69 år: 0,32 og 70–79 år: 0,21.

¹⁵ De utgjør 4 prosent av aldersgruppen 50–69 år i dette utvalget.

vi at det er hennes yrkesklasse som slår klart sterkest ut¹⁶. Figur 3.8 viser at det også er en klar sammenheng mellom hennes inntekt og deling av husarbeidet. Når hun har høy inntekt er arbeidsdelingen mer lik enn når hun har lav inntekt. Dette gjelder i særlig grad for aldersgruppen 50–69 år¹⁷. Inntekt er knyttet til både utdanningsnivå og ikke minst til arbeidstid. Det er derfor godt mulig at denne sammenhengen forsvinner når vi kontrollerer for disse faktorene. I en multivariat modell vil vi kunne avdekke hvilke av disse målene på sosial klasse som har sterkest sammenheng med arbeidsdeling, og vi vil kunne kontrollere for mulige livsfaseeffekter.

Deling av husarbeid og sosial klasse:

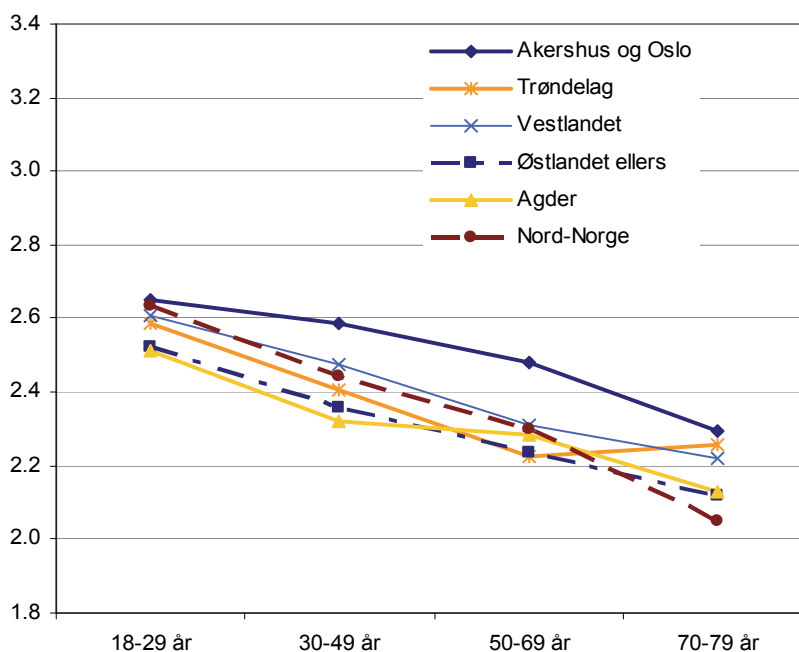
- ✓ Kvinnen gjør i gjennomsnitt noe mer husarbeid enn mannen – uansett sosial klasse.
- ✓ Det er en klar tendens til større likedeling av husarbeid i høyere sosiale klasser. Sammenhengen er betydelig sterkere for hennes sosiale klasse enn for hans.
- ✓ Sammenhengen mellom hennes sosiale klasse og arbeidsdeling hjemme gjelder for alle aldersgrupper. Det er imidlertid en særlig stor forskjell mellom kvinner med høyest og lavest utdanningsnivå blant dem i alderen 50-69 år.

Deling av husarbeid og bosted

Figur 3.8 viser at Oslo og Akershus entydig skiller seg ut som det området med størst grad av likedeling på husarbeid for alle aldersgrupper. For de andre områdene er sammenhengen mindre entydig når vi sammenligner på tvers av aldersgrupper. Nord-Norge har for eksempel relativt høy grad av likedeling i den yngste aldersgruppen, men den laveste likedelingen i den eldste aldersgruppen. Agder og Østlandet forøvrig har relativt sett den mest tradisjonelle arbeidsdelingen blant alle under 70 år.

¹⁶ Merk at disse sammenhengene gjelder for menn og kvinner som er eller har vært yrkesaktive. Det betyr at uføretrygdete står oppført med yrkesklassen de hadde da de var i arbeid, og for eksempel at husmødre som aldri har hatt lønnet arbeid ikke er med i analysen. Det kan være en av årsakene til at yrkesklasse slår svakere ut enn utdanningsnivå på deling av husarbeid.

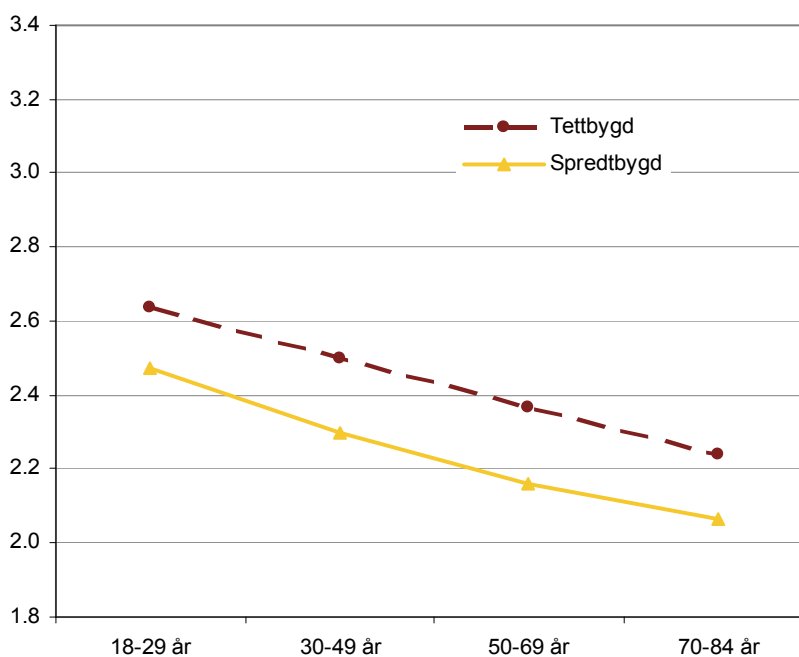
¹⁷ I den eldste gruppen er det en svak tendens til større likedeling blant par der han har høy inntekt. I den yngste aldersgruppen er det ingen klar sammenheng. Det kan skyldes at de med lav inntekt ofte er de som er studenter, og studenter har oftere lik arbeidsdeling.

Figur 3.8. Deling av husarbeid 1–5 i ulike landsdeler og etter alder. Vektet.

Forskjellene mellom Oslo og Akershus og resten av landsdelene er størst i aldersgruppene 30–69 år. Samlet sett ser det ut til at aldersforskjellene i arbeidsdeling er betydelig større i noen landsdeler enn andre.

Region som et geografisk nivå dekker trolig over lokale variasjoner innenfor regionen. For eksempel finner vi at arbeidsdelingen på Sørlandet varierer om vi ser på spredtbygde områder og byer, og at det generelt er en mer likestilt arbeidsdeling i byene enn i de mer spredtbygde områdene.

Figur 3.9. Deling av husarbeid 1–5 i tettbygde og spredtbygde strøk og etter alder. Vektet.

Av figur 3.9 fremgår det at de som bor i tettbygde strøk deler husarbeidet mer likt enn de som bor i spredtbygde strøk. Gjennomsnittsforskjellen er på cirka 0,2, noe som er en nokså sterk sammenheng sammenlignet med flere andre variabler. Den gjelder for alle aldersgrupper. I den multivariate analysen skal vi blant annet undersøke om det er graden av tettbygdhet versus spredtbygdhet som forklarer mesteparten av forskjellene mellom regionene.

Vi har også sett på sammenhengen deling av husarbeid og SSBs likestillingsindeks¹⁸ for kommuner med flere enn 30 respondenter. (se figur A i vedlegg). Sammenhengen er relativt sterk og positiv: i kommuner med høy skåre på likestillingsindeksen er det også en tendens til likere deling av husarbeid. Denne sammenhengen mellom likestillingsindeks og deling av husarbeid indikerer at den lokale konteksten kan bidra til å påvirke parenes arbeidsdeling, og kan kanskje også være forklaringen på hvorfor det er regionale forskjeller i arbeidsdeling. Dette skal vi komme nærmere inn på i den multivariate analysen.

Deling av husarbeid og bosted:

- ✓ Det er store forskjeller i deling av husarbeid både mellom landsdeler og mellom tettbygde og spredtbygde strøk. Par bosatt i Oslo og Akershus deler husarbeidet mest likt, mens par i spredtbygde Agder deler husarbeidet minst likt.
- ✓ I kommuner som skårer høyt på SSBs likestillingsindeks deler flere par likt på husarbeid.

¹⁸ SSBs likestillingsindeks er et sammensatt mål med 12 indikatorer. Indikatorene måler to hoveddimensjoner i form av strukturelle rammer for likestilling og aggregerte tall for kvinners og menns lokale tilpasninger. Et eksempel på indikator for førstnevnte dimensjon er andelen sysselsatte i en kjønnsbalansert næring. Et eksempel på den sistnevnte dimensjonen er forholdet mellom menns og kvinners utdanningsnivå. I noen grad fanger indeksen dermed opp faktorer på lokal kontekst som vi måler på parnivå, slik som forholdet hans og hennes utdanningsnivå.

Deling av barneomsorg

Vi pekte innledningsvis på at den offentlige likestillingspolitikken har hatt et særlig fokus på menn som omsorgspersoner for barn. Som nevnt viser annen forskning (for eksempel tidsbruksundersøkelsene) at mens husarbeid fortsatt er en kvinnedominert oppgave, tar menn i større grad ansvar for omsorgsoppgaver knyttet til barn. Dette finner vi igjen her: Et flertall på 65 prosent av parene rapporterer om tilnærmet lik arbeidsdeling når det gjelder oppgaver knyttet til barneomsorg, mens 31 prosent rapporterer at kvinnen gjør noe mer. Likedeling av barneomsorg er vanligere enn likedeling av husarbeid¹⁹.

Tabell 3.4 viser at det er variasjon i hvilke oppgaver det er mest vanlig å dele likt. Å legge barn og å delta i fritidsaktiviteter er de oppgavene som flest par deler likt. Henholdsvis 76 og 79 prosent rapporterer om lik arbeidsdeling. Også det å bringe til/fra skole eller fritidsaktiviteter deles ganske likt (62 prosent). Når det gjelder deltakelse i barns fritidsaktiviteter er det dessuten omtrent like mange menn som kvinner som vanligvis gjør mer; 9 prosent i forhold til 12 prosent. Minst likedelt er det å kle på barna eller å passe på at de er skikkelig kledd, og å være hjemme med barna når de er syke. Omtrent halvparten rapporterer om lik arbeidsdeling når det gjelder påkledning, mens 57 prosent deler likt på det å være hjemme med syke barn. Å være hjemme med syke barn, er den oppgaven som i størst grad kolliderer med tid til lønnsarbeid, og ser vi at 37 prosent av kvinnene gjør noe mer eller klart mer enn mennene. Det er dessuten 12 prosent som har svart at kvinnen alltid er hjemme når barna er syke. Blant de i alderen 18–29 år er det 22 prosent som har svart at kvinnen alltid er hjemme når barna er syke.

¹⁹Dette finner vi når vi ser på de 4-delte indeksene. Som vi beskriver i kapittel 2, er det imidlertid ikke helt uproblematisk å sammenligne den firedelte indeksen for barneomsorg med den for husarbeid

Tabell 3.4. Arbeidsdeling barneomsorg enkeltoppgaver og totalt. Prosent. Par med barn yngre enn 14 år i husholdningen. Prosent. Vektet.

	18–29 år	30–39 år	40–64 år	Totalt
Barneomsorg gjennomsnitt				
Kvinnen gjør klart mest	5	2	2	2
Kvinnen gjør noe mer	36	28	27	29
Likt	57	66	66	65
Mannen gjør mer	2	3	5	4
N	373	1972	1546	3891
Kle på eller passe på at er skikkelig kledd				
Alltid kvinnen	6	7	8	7
Vanligvis kvinnen	40	38	42	40
Likt	52	53	47	51
Vanligvis mannen	1	2	3	2
Alltid mannen	1	0	0	0
Legge barna eller se til at de legger seg				
Alltid kvinnen	4	3	3	3
Vanligvis kvinnen	16	15	15	15
Likt	75	76	75	76
Vanligvis mannen	4	5	5	5
Alltid mannen	1	1	1	1
Være hjemme med barna når de er syke				
Alltid kvinnen	22	11	10	12
Vanligvis kvinnen	25	25	25	25
Likt	49	58	58	57
Vanligvis mannen	3	6	6	5
Alltid mannen	1	1	2	1
Leke med barna og/eller delta i deres fritidsaktiviteter				
Alltid kvinnen	3	1	2	1
Vanligvis kvinnen	10	12	10	11
Likt	82	80	76	79
Vanligvis mannen	4	6	11	8
Alltid mannen	0	0	1	1
Minste N for 4 enkeltoppgaver ovenfor	374	1854	1161	3389
Hjelpe med leksene				
Alltid kvinnen	7	7	6	7
Vanligvis kvinnen	37	30	30	30
Likt	44	55	55	55
Vanligvis mannen	12	6	7	7
Alltid mannen	0	1	1	1
Bringe til/fra skole eller fritidsaktiviteter				
Alltid kvinnen	5	9	5	7
Vanligvis kvinnen	36	20	18	19
Likt	57	62	63	62
Vanligvis mannen	2	7	11	9
Alltid mannen	0	2	4	3
Minste N for 2 enkeltoppgaver ovenfor	41	1066	1187	2294

Sammenhengen mellom respondentens alder og deling av omsorgsoppgaver er svakere og motsatt av hva som gjelder for delingen av husarbeid. Men vi må igjen huske at vi her ser på par som har barn under 14 år i husholdningen og er i en annen alder og livsfase. Tabellen for barneomsorg indikerer at fedrene oftere gjør noe mer desto eldre de er, særlig når det gjelder å bringe til/fra skole, barnehage eller fritidsaktiviteter og det leke med barna eller delta i deres fritidsaktiviteter. Denne sammenhengen er først og fremst knyttet til barnets alder. Det er rimelig å anta at en del menn involverer seg sterkere i barnas fritidsaktiviteter, f.eks. organisert idrett når barna blir større. Samtidig vet vi fra tidsbruksundersøkelsene at det er i småbarnsfasen at parene bruker klart mest tid på barneomsorg. Par med barn i alderen 0–6 år bruker cirka to timer på barneomsorg en gjennomsnittsdag, mens de med barn i alderen 7–13 bruker rett under en halvtime. Arbeidsdelingen har dermed større betydning for partenes tidsbruk i småbarnsfasen enn når barna blir større.

Deling av barneomsorg for par med barn under 14 år:

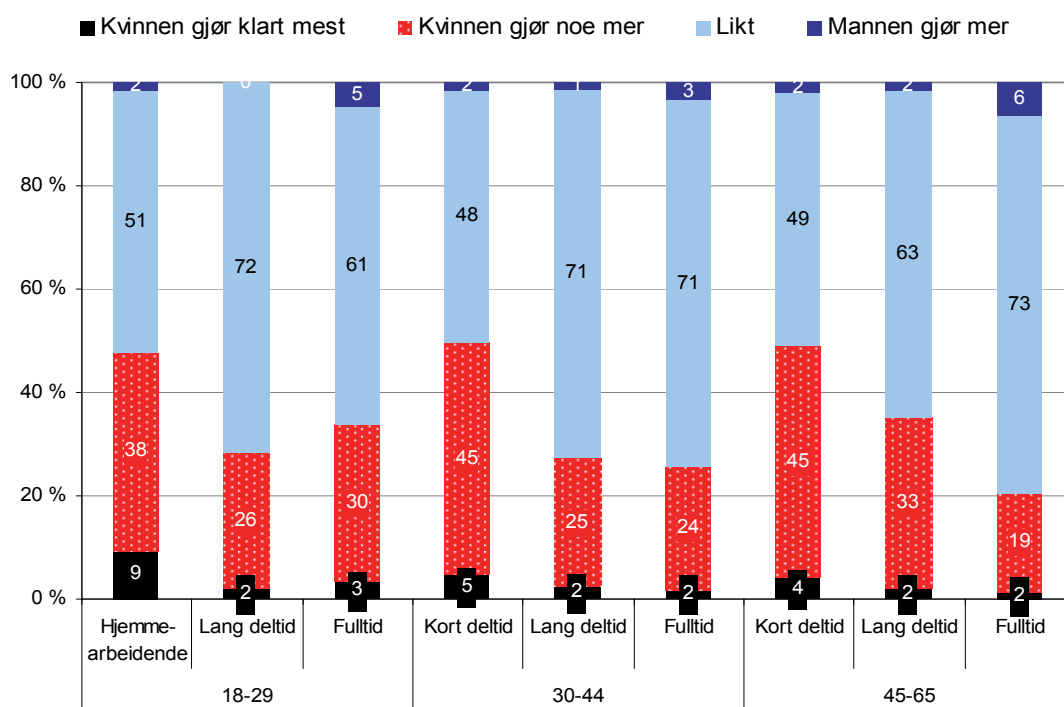
- ✓ Oppgaver knyttet til omsorg for barn deles mer likt enn husarbeidsoppgaver.
- ✓ 65 prosent av parene deler omsorg for barn tilnærmet likt, mens i 29 prosent av parene gjør kvinnen noe mer eller mest. På alle enkeltoppgavene er det et flertall av parene som rapporterer om lik arbeidsdeling.
- ✓ Det er betydelig variasjon i arbeidsdelingen mellom ulike oppgaver. På det ene ytterpunktet med tilnærmet likedeling finner vi lek/fritidsaktiviteter og det å legge barn. På det andre ytterpunktet med minst likedeling er det å være hjemme med syke barn og å kle på barna. Selv om et flertall deler også disse to oppgavene likt, er andelen par der kvinnen gjør mest høy - henholdsvis 37 og 47 prosent.
- ✓ Det er en tendens til noen flere likedelte par i den eldste aldersgruppen på 45-64 år. Særlig når det gjelder å frakte til og å delta på fritidsaktiviteter – i disse oppgavene bidrar fedre mer.

Deling av barneomsorg og kvinnens yrkesdeltakelse

Det er en klar sammenheng mellom kvinnens yrkesdeltakelse og deling av barneomsorg. Blant par i alderen 30–44 år der kvinnen jobber fulltid, er det 71 prosent som rapporterer at lik deling av barneomsorg.²⁰

²⁰ Ifølge tidsbruksundersøkelsene bruker småbarnsforeldre noe mer tid på omsorgsarbeid enn på husarbeid. Hvis vi ser barneomsorg og husarbeid under ett fremstår hjemmearbeidet dermed som mindre skjevfordelt blant foreldre der begge jobber fulltid, enn hvis vi bare betrakter husarbeidet isolert sett. Blant cirka 42 prosent av parene er arbeidsdelingen omtrent lik for barneomsorg mens hun gjør noe mer husarbeid, mens arbeidsdelingen er lik på begge kategorier blant 26 prosent av parene (ikke vist).

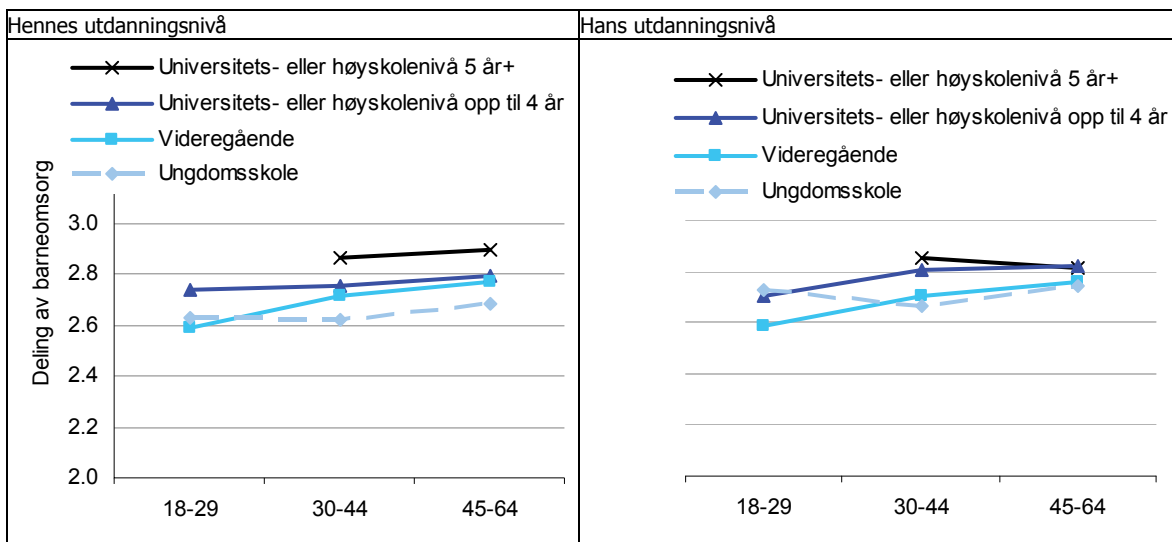
I figur 3.10 fremstår også sammenhengen med hennes arbeidstid enda noe sterkere for barneomsorg enn for husarbeid. Dette kommer godt frem i aldersgruppen 30–44 år. Der rapporterer halvparten om lik arbeidsdeling når hun ikke er yrkesaktiv eller jobber kort deltid, mens det er 71 prosent som rapporter om lik arbeidsdeling når hun jobber lang deltid eller fulltid. Det indikerer at når kvinnen reduserer sin arbeidstid så prioriterer hun oftere å bruke mer tid med barna fremfor å øke innsatsen med husarbeidet. Kitterød (2002c) påpeker det samme når hun ser på forskjellen i tid brukt på husholdsarbeid blant de som jobber deltid eller ikke er yrkesaktive i forhold til de som jobber fulltid. Men selv der begge jobber heltid er det hun som gjør mest blant 21–33 prosent av parene.

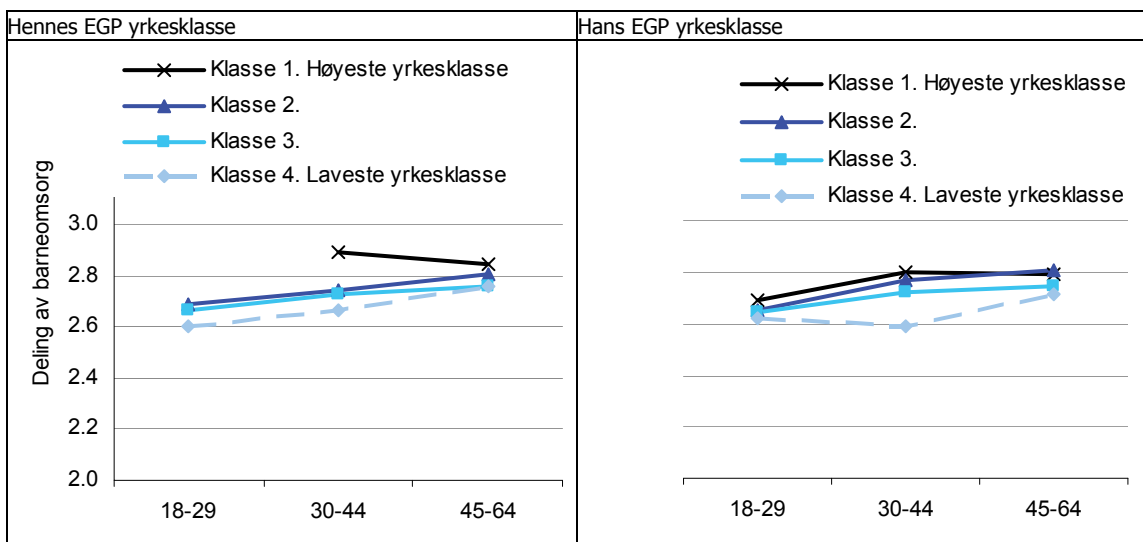
Figur 3.10. Arbeidsdeling av barneomsorg etter hennes yrkesdeltakelse og alder blant par med barn under 14 år i husholdningen der han jobber fulltid. Prosent. Vektet. N: 18–29 år=222, 30–44=1592, 45–65=1386

Deling av barneomsorg og sosial klasse

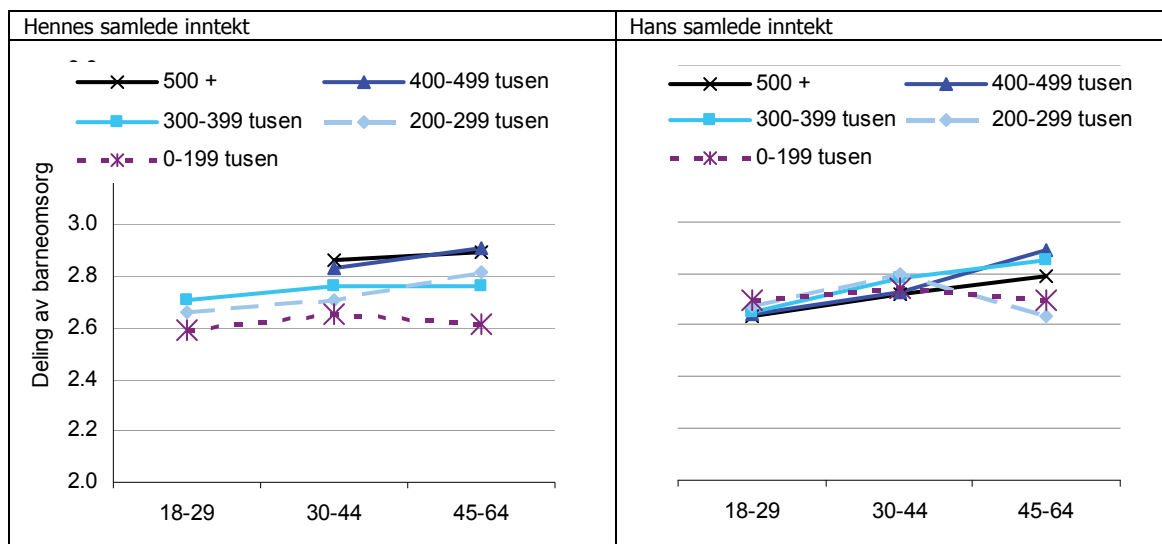
Sammenhengene mellom fordeling av barneomsorg og parets sosiale klasse i tabellene under, viser noe av det samme mønsteret som tilsvarende sammenhenger for deling av husarbeid. Sammenhengene er imidlertid jevnt over svakere, og det er heller ikke like klar forskjell mellom hans og hennes sosiale klasse.

Figur 3.11. Deling av barneomsorg 1–5 i fire utdanningsgrupper og etter alder. Vektet. N=3744, 3759. Grupper med n mindre enn 20 er tatt bort.

Figur 3.12. Deling av barneomsorg i fire yrkesklasser og etter alder. Vektet. N=3557, 3602. Grupper med n under 20 er tatt ut.

Figur 3.13. Deling av barneomsorg 1–5 i ulike inntektsgrupper og etter alder. Vektet. N=3737, 3734. Grupper med n mindre enn 20 er tatt bort.

Sammenhengen mellom utdanningsnivå og deling av barneomsorg i figur 3.11 viser at når kvinnen har det høyeste utdanningsnivået er arbeidsdelingen nesten likedelt. Når kvinnen har utdanning på ungdomsskolenivå er den noe mindre likedelt. Sammenhengen mellom deling av barneomsorg og hans utdanningsnivå er svakere og noe uklar, men det er en tendens til at menn med høyt utdanningsnivå har en noe mer lik arbeidsdeling enn menn med utdanning på ungdomsskolenivå.

Sammenhengen mellom yrkesklasse og deling av barneomsorg er svak. Figur 3.11 viser at når kvinnen har høyeste yrkesklasse er det en noe høyere grad av likedeling enn når hun har yrkesklasse 2 til 4. Når det gjelder hans yrkesklasse, er det par der mannen har laveste yrkesklasse som skiller seg ut som signifikant mindre likedelt enn andre par.

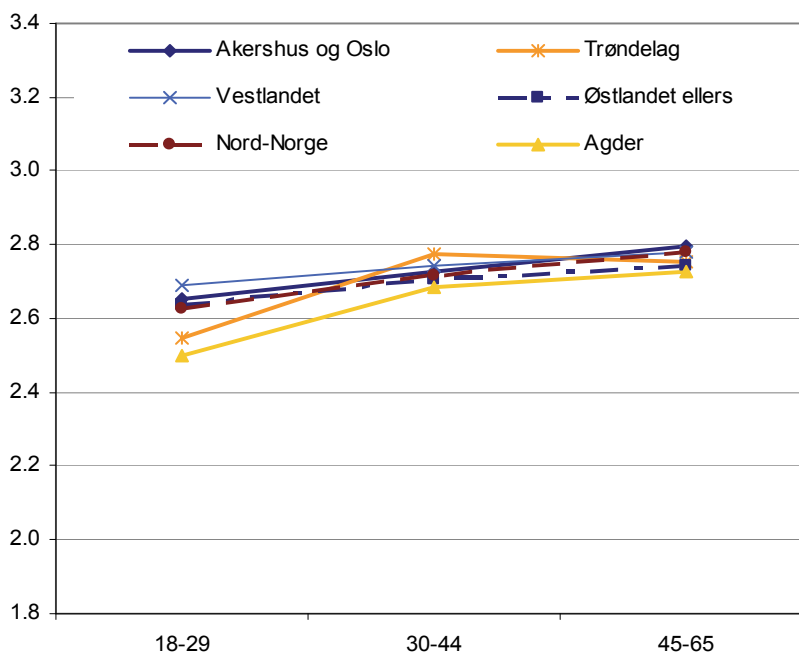
Mønsteret for sammenhengen mellom inntekt og barneomsorg i figur 3.12 er omtrent den samme som for inntekt og husarbeid (figur 3.7). Kvinnens inntekt har en entydig positiv sammenhengen med deling av barneomsorg. Desto høyere inntekt, desto mer likedeling. Hans inntekt har derimot ingen klar sammenheng med deling av barneomsorg.

Deling av barneomsorg og sosial klasse:

- ✓ Høy sosial klasse er knyttet til at mannen gir relativt mer barneomsorg.
- ✓ Hennes sosiale klasse er sterkere knyttet til deling av omsorgsarbeid enn hans, men kjønnsforskjellene er ikke så store som for husarbeid.

Deling av barneomsorg og bosted

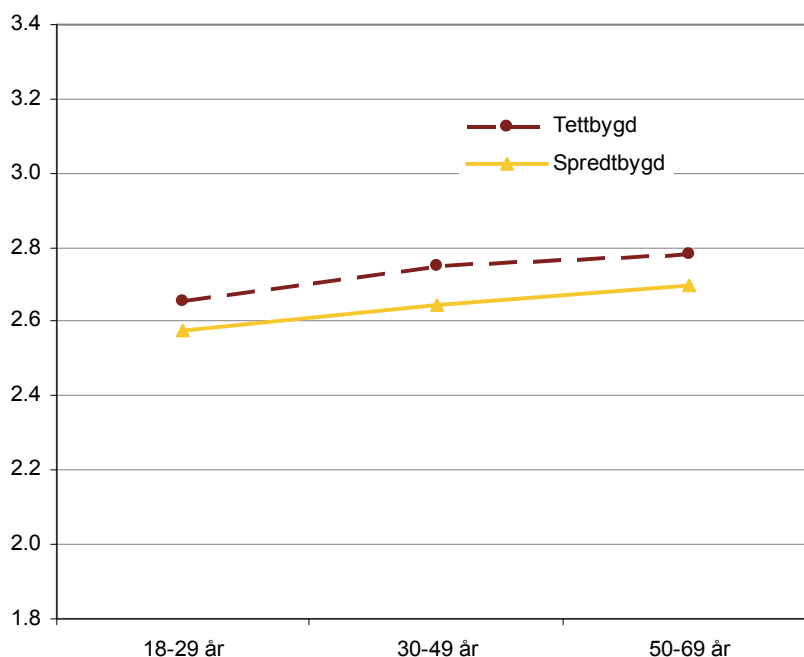
Vi fant betydelige geografiske forskjeller i deling av husarbeid, med Oslo og Akershus og tettbygde områder som mer likedelte. Finner vi liknende mønster når det gjelder deling av barneomsorg? Figur 3.14 viser sammenhengen mellom landsdeler og deling av barneomsorg i tre aldersgrupper.

Figur 3.14. Deling av barneomsorg etter landsdel og alder. Vektet. N=3890.

Figur 3.14. viser kun små forskjeller mellom landsdeler. Det er en tendens til at Agder skiller seg ut med en noe mer tradisjonell deling av barneomsorg enn de andre landsdelene, men forskjellen er langt mindre enn det vi finner for husarbeid²¹.

²¹ I en GLM modell som ikke er vektet er Agder signifikant mindre likedelt enn Oslo og Akershus ($p=0,001$) og Nord-Norge ($p=0,008$).

Figur 3.15. Deling av barneomsorg mellom tettbygde og spredtbygde etter alder. Vektet. N=3884.

Når det gjelder forskjellen mellom spredtbygde og tettbygde strøk finner vi større likedeling av barneomsorg i tettbygde strøk i figur 3.15. Det gjelder for alle aldersgrupper. Mønsteret er det samme som for husarbeid, men forskjellen er bare halvparten så stor som sammenhengen for husarbeid (gjennomsnittsforskjell på 0,1).

Figur B i vedlegg viser at det er en klar tendens til at det i kommuner med høy skåre på likestillingsindeksen er likere deling av barneomsorg, enn i kommuner med lav skåre på indeksen. Den lineære korrelasjonen er omtrent på samme nivå som for sammenhengen mellom likestillingsindeksen og deling av husarbeid. Som nevnt kan det tolkes som en indikasjon på at kontekstuelle forhold påvirker parenes arbeidsdeling. Det gjenstår å se om denne sammenhengen forsvinner når vi kontrollerer for individuelle kjennetegn.

Deling av barneomsorg og bosted:

- ✓ Det er små forskjeller mellom landsdeler i deling av barneomsorg.
- ✓ Det er en tendens til større likedeling av barneomsorg blant par som bor i tettbygde strøk, men sammenhengen er svakere enn for husarbeid. Sammenhengen gjelder for alle aldersgrupper.
- ✓ SSBs likestillingsindeks på kommunenivå har en positiv sammenheng med deling av barneomsorg.

3.5 Multivariate analyser av arbeidsdeling

I denne delen skal vi bruke multivariat analyse til å se på alle enkeltfaktorene i en og samme modell. Da vil vi blant annet kunne se hvilke av målene på sosial klasse som betyr mest for arbeidsdeling, er det utdanning, yrkesklasse eller inntekt? Videre kan vi undersøke hvorvidt hans utdanningsnivå fortsatt har en sammenheng med arbeidsdeling når vi kontrollerer for hennes utdanningsnivå. Vi kan også se om forskjellene mellom de ulike landsdelene, og mellom tettbygde og spredtbygde strøk, kan forklares med at kvinnene i byer og i landsdeler dominert av storbyer har høyere utdanning og oftere arbeider fulltid.

Vi gjør analysene for arbeidsdeling av husarbeid separat for to aldersgrupper. Den ene aldersgruppen er personer i alderen 20–54 år. I denne gruppen har mange barn i husholdningen. Når det gjelder yrkeskarrierer spenner gruppen over alt fra studenter, til de som nylig har startet på yrkeskarrieren over til de som er på toppen av yrkeskarrieren. I denne gruppen skal vi blant annet se på betydningen av alderen på yngste barn i husholdningen, og om antall barn i husholdningen spiller en rolle. Den andre aldersgruppen er personer i alderen 55 år og eldre. I denne aldersgruppen er det ingen med barn under 6 år i husholdningen, og bare noen ganske få med barn i alderen 6–14 år. I denne aldersgruppen er det også mange yrkesaktive, men blant de som er 60 år til 67 år er det en ganske høy andel som er uføretrygdet eller alderspensjonister. Blant de over 67 år og eldre er nesten alle alderspensjonister. Tabell A i vedlegg viser fordelingene på forklaringsvariablene i de tre utvalgene.

3.6 Deling av husarbeid blant par der kvinnen er 20–54 år

Vi skal først tolke analysen av arbeidsdeling blant par der hun er 20–54 år. Tabell 3.5 viser ustandardiserte (b) og standardiserte koeffisienter (β) for den stegvise regresjonsanalysen av faktorer som påvirker deling av husarbeid. De ustandardiserte koeffisientene har en enkel tolkning i denne modellen som nesten utelukkende består av kategoriske variabler. En gitt b -koeffisient viser hvor mye høyere eller lavere gjennomsnittet på arbeidsdelingen er for en gitt kategori i forhold til referansekategorien, når vi holder verdiene på de andre variablene i modellen konstant. Positive b -koeffisienter for en gitt

faktor betyr at mannens bidrag i gjennomsnitt øker relativt til kvinnen, mens negative koeffisienter betyr at mannens bidrag blir relativt mindre i forhold til hennes.

Tabell 3.5. OLS regresjon med arbeidsdeling for husarbeid 1–5 som avhengig variabel. 1=hun gjør klart mest, 5=han gjør klart mest. Par der kvinnen er i alderen 20–54 år. N=6495.

	Steg 1		Steg 2		Steg 3		Steg 4	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
Hennes alder/10	-,09**	-,14	-,06**	-,10	-,05**	-,09	-,06**	-,09
Kvinne (mann)	-,24**	-,23	-,24**	-,23	-,25**	-,24	-,26**	-,25
Tettbygd (spredtbygd)	,15**	,13	,12**	,10	,11**	,10	,08**	,07
Landsdel (Vestlandet)								
Oslo og Akershus	,09**	,07	,06**	,05	,04*	,03	-,04	-,03
Østlandet	-,09**	-,07	-,09**	-,07	-,09**	-,07	-,11**	-,08
Agder	-,13**	-,08	-,12**	-,07	-,12**	-,07	-,10**	-,06
Trøndelag	-,06**	-,04	-,06**	-,04	-,06**	-,04	-,08**	-,06
Nord-Norge	,01	,01	,01	,01	,01	,01	-,03	-,02
Samboer (gift)			,05**	,04	,02	,02	,00	,00
Hennes utdanning (ungdomsskole)								
Videregående			,07**	,06	,06**	,06	,05**	,05
Høyere utd. 1			,15**	,14	,13**	,12	,11**	,10
Høyere utd. 2			,25**	,13	,17**	,09	,13**	,06
Hans utdanning (ungdomsskole)								
Videregående			-,01	-,01	-,02	-,02	,00	-,00
Høyere utd. 1			,06**	,06	,05*	,04	,05**	,04
Høyere utd. 2			,04	,02	,03	,02	,04	,02
Hennes yrkesklasse (ufaglærte arbeidere k. 4)								
Høyere profesjoner, ledere (1)					,15**	,09	,09**	,05
Funksjonærer, lavere profesjoner (2)					,10**	,07	,06**	,05
Faglærte arbeidere, selvstendige (3)					,03	,03	,01	,01
Hans yrkesklasse					i,s		i,s	
Barn (ikke barn)								
Yngste barn 0-5 år i hush					-,12**	-,10	-,10**	-,09
Yngste barn 6-17 år i hush					-,12**	-,12	-,11**	-,10
Barn flyttet ut					-,15**	-,10	-,13**	-,09
Antall barn 0-17 år i hush					-,02**	-,05	-,02*	-,04
SSBs likestillingsindeks (0-2,26)							,09**	,09
Hans inntekt (logaritmen)							-,02	-,09
Hennes andel av husholdningens inntekt (ref 0-25.0 %)								
25.1 – 45.0 %							,05**	,05
45.1 – 55.0 %							,08**	,08
55.1 – 100 %							,07**	,04
Arbeidstidsdifferanse (likt)								
Hun jobber mer							,03	,02
Han jobber mer							-,08**	-,07
Han jobber mye mer							-,17**	-,15
Justert R ²	12,2		15,1		16,7		19,6	
R ² endring	12,2		3,0		1,7		3,0	
p R ² endring	< 0,005		< 0,005		< 0,005		< 0,005	

* p < .05, ** p < .01, i,s: ikke signifikant. Merk at hans yrkesklasse også inngår i modellen men vi har valgt å ikke vise denne variabelen siden den ikke er signifikant. Vi har i tillegg testet om det er en effekt av hans alder og av aldersdifferanse, men tok ut disse variablene da de ikke var signifikante.

Første steg består av kjønn, alder og geografi i form av landsdel og tettbygd versus spredtbygde strøk. Modellen forklarer 12 prosent av variansen i husarbeid. En viktig årsak til den relativt sterke forklaringskraften til modellen er at menn og kvinner har ulike oppfatninger om hvem som gjør mest. Blant respondenter i alderen 20–54 år oppfatter kvinner i gjennomsnitt arbeidsdelingen som 0,24 mindre likedelt, noe som er en sterk sammenheng i forhold til styrken på de andre variablene som inngår i modellen. Hvis vi fjerner kjønn ville andelen forklart varians nesten ha blitt halvert til 7 prosent.

Tabell 3.5 viser at det er en signifikant sammenheng mellom deling og hennes alder i alle steg. Ut fra tallene i steg 1 viser modellen at når hun er 54 år er parets arbeidsdeling i gjennomsnitt 0,29 mer tradisjonell sammenlignet med når hun er 20 år.

Å bo i tettbygd strøk er klart forbundet med mer tradisjonell arbeidsdeling enn å bo i spredtbygd strøk, selv etter kontroll for alder, utdanning og yrkestilknytning. Det er neppe det å bo i et spredtbygd område i seg selv som medfører en mer tradisjonell arbeidsdeling. Det er heller ikke knyttet til lokal yrkestilpasning slik vi utgangspunktet hadde forventet, men det er sannsynligvis knyttet til variasjoner i lokal likestilling, i kultur og verdsett.

Vi ser at det er klare forskjeller i arbeidsdeling mellom landsdeler, også etter kontroll. Østlandet, Agder og Trøndelag er mer tradisjonelle enn Vestlandet og Nord-Norge. Oslo og Akershus er i utgangspunktet den mest utradisjonelle regionen, men ikke etter kontroll for individuelle kjennetegn. I noen grad kan forskjellene mellom Oslo og Akershus og de andre regionene forklares med at Oslo og Akershus har en større andel høyt utdannede kvinner. Selv etter kontroll for blant annet utdanning og arbeidstid skiller parene i Agder seg ut som de mest tradisjonelle²².

²² Er forskjellen mellom spredtbygde og tettbygde strøk større i noen landsdeler enn andre? Et samspillsledd mellom landsdel og tettbygde versus spredtbygde strøk tyder på det. I Agder og på Østlandet er forskjellen mellom tettbygde og spredtbygde områder signifikant høyere enn gjennomsnittsforskjellen på 0,15. Par i spredtbygde Agder har 0,41 mer tradisjonell arbeidsdeling enn par i tettbygde Oslo og Akershus. Også par som bor i spredtbygde deler av Østlandet har langt mer tradisjonell arbeidsdeling enn Oslo og Akershus (ikke vist).

Forskjellene i arbeidsdeling mellom landsdeler er fortsatt ganske store i den siste modellen med kontroll for variabler på individnivå. I gjennomsnitt er det for eksempel betydelig større forskjeller mellom par i Oslo versus par i spredtbygde Agder, enn forskjellen mellom par der de jobber like mye og par der han jobber mye mer. Det eneste som bidrar til å redusere forskjellene mellom landsdeler er kontroll for utdanningsnivå og kontroll for kontekstuell likestilling. I utgangspunktet hadde vi også forventet at ulik yrkesdeltakelse mellom menn og kvinner ville bidra til å forklare regionale forskjeller.

Modellen bekrefter videre inntrykket fra den bivariate analysen, at hennes utdanning har langt sterkere samvariasjon med arbeidsdeling enn hans utdanning. Blant kvinner er det dessuten en klar utdanningsgradient, mens blant menn er det kun de med høyere utdanning på 1–4 år som har signifikant likere arbeidsdeling enn de med utdanning på ungdomsskolenivå.²³ Betydningen av hennes utdanning blir svekket etter kontroll for yrkesklasse. Med andre ord, det er de høyt utdannedes tilknytning til yrkeslivet i form av yrker med høy yrkesstatus og sterkere fokus på yrkeskarriere som i stor grad forklarer hvorfor de har en mer likedelt arbeidsdeling hjemme.

Det er kun kvinnens yrkesklasse som har en signifikant sammenheng med arbeidsdeling. Kvinner i den øverste klassen, som består av ledere og høyere profesjoner, er mer likedelt enn den laveste yrkesklassen som består av ufaglærte yrker. Også kvinner i yrkesklasse 2, som for eksempel består av funksjonærer og lektorer, har betydelig mer likedelt arbeidsdeling enn de to laveste klassene.

Betydningen av hennes utdanning og yrkesklasse reduseres når vi i steg 4 inkluderer arbeidstidsdifferanse og hennes andel av husholdningens inntekt. Kvinner med høy sosial klasse tenderer mot å tjene like godt og ha like høy yrkesaktivitet som partneren, og det er i noen grad dette som bidrar til å forklare hvorfor kvinner med høy sosial status lever i parforhold med en mer likedelt arbeidsdeling. Samtidig handler det at kvinner med høy

²³ Vi har også testet et samspillsledd mellom hans og hennes utdanning som viste seg å ikke være signifikant. Effekten av hennes utdanning er med andre ord ikke påvirket av hans utdanningsnivå, men gjelder uavhengig av hans utdanningsnivå. Kitterød (2002a) tester også ut et samspillsledd mellom hans og hennes utdanning og kommer til samme resultat.

sosioøkonomisk status har mer likedeling hjemme ikke bare om økonomi eller yrkestilpasning. De har også ressurser eller verdier som gjør at de har større likedeling selv med kontroll for arbeidstid og inntekt. Større likedeling kan hun enten oppnå ved å kutte ned på tiden hun bruker på husarbeid, eller ved at hun har en ektefelle som bidrar mer.²⁴

Som ventet ut fra den deskriptive statistikken medfører det å ha barn en mer tradisjonell arbeidsdeling. Dette gjelder uavhengig av yngste barns alder og om barna bor i husholdningen eller ei. I tillegg er det en svak men signifikant negativ sammenheng mellom antall barn og likedeling. Den største forskjellen er mellom de som har barn og de som ikke har barn, mens antall barn spiller en mindre rolle. Noe overraskende er det ikke en mer tradisjonell arbeidsdeling blant de som har barn i husholdningen i forhold til de som har barn som har flyttet ut. Det antyder at den arbeidsdelingen som etableres når en får barn, blir videreført når barna har flyttet ut.

I tilleggsanalyser (ikke vist) har vi undersøkt om forklaringsvariablene har ulik betydning for de med barn versus de uten barn. I hovedsak er det små forskjeller, men med ett unntak. Det ser ut til å være en særlig sterk effekt av det å få barn blant de yngste parene i forhold til de noe eldre. Alt annet likt, er ikke de eldste parene uten barn mer likedelte enn de med barn. Det kan imidlertid også skyldes seleksjon i form av at det ofte er de mer tradisjonelle parene som får barn i ung alder.

Det er en positiv sammenheng mellom likestilling i kommunen og deling av husarbeid, selv etter kontroll for individuelle kjennetegn.

Ved å ta med arbeidstidsdifferanse tar vi dermed hensyn til at kvinner langt oftere jobber deltid enn menn, noe vi kan anta at er en hovedårsak til den skjeve delingen av husarbeid. Lønns- og arbeidstidsforskjeller innad i paret øker modellens forklaringskraft noe (to prosent; ikke vist), men kanskje mindre enn man kunne forvente. Ikke uventet finner vi at blant par der han jobber mer er det mer tradisjonell deling av husarbeid enn blant par der de jobber omtrent like mye. Også relativ inntekt har en svak selvstendig samvariasjon med arbeidsdeling, selv med kontroll for arbeidstidsdifferanse.

²⁴ Kitterød (2002a) finner at større likedeling i arbeidsdeling blant høyt utdannede kvinner skyldes at mannen bruker mer tid på husarbeid, ikke at de selv kutter ned på tiden.

Deling av husarbeid når man tar hensyn til mange samtidige forhold (multivariate analyser).

Par der kvinnen er 20-54 år:

- ✓ Husarbeidet er mest likedelt i tettbygde strøk, og i Oslo og Akershus, Vestlandet og Nord-Norge, også etter kontroll for individuelle kjennetegn. SSBs likestillingsindeks bidrar til å forklare forskjeller mellom regioner.
- ✓ Spredtbygde områdene i Agder og på Østlandet er de mest tradisjonelle.
- ✓ Husarbeid er mer likedelt jo høyere inntekt og yrkesklasse hun har, og når hun har omtrent samme inntekt og arbeidstid som han. Men når hun jobber og tjener mer enn ham er arbeidsdelingen den samme som når de jobber og tjener omtrent like mye.
- ✓ Parene har en mer tradisjonell arbeidsdeling når de har barn, og dette gjelder særlig blant de yngre parene.

3.7 Deling av husarbeid blant par der kvinnen er 55–79 år

Tabell 3.6 viser resultatet fra lineær regresjonsanalyse med husarbeid som avhengig variabel blant par der kvinnen er 55 år og eldre. Modellen er bygd opp på samme måte som analysen av par der kvinnen er 20–54 år, men med noen nødvendige forskjeller. I gruppen 55+ er det ikke aktuelt å dele inn i ulike livsfaser etter alder på barn i husholdningen. Vi har kun med en variabel som viser antall barn til respondenten. I tillegg har vi valgt å ta med variabelen aldersdifferanse siden den er signifikant i motsetning til det vi fant i analysen av par 20–54 år. Med unntak av dette, er modellene like.

Modellen for deling av husarbeid har samlet sett sterkere forklaringskraft blant par der hun er 20–54 år, enn blant par der hun er 55 år og eldre. En viktig årsak til det er at landsdel og likestillingsindeksen har en langt svakere sammenheng med fordeling av husarbeid blant de over 55 år i forhold til de under. Vi har ikke mulighet til å undersøke hva som er årsaken til at de geografiske forskjellene er svakere blant parene over 55 år enn blant parene under 55 år. Styrken og retningen på de andre sammenhengene er imidlertid omtrent de samme som vi så i modellen for par der hun er 20–54 år.

Tabell 3.6. OLS regresjon med deling av husarbeid 1–5 som avhengig variabel. 1=hun gjør klart mest, 5=han gjør klart mest. Utvalget: par der hun er 55–79 år. N=3091.

	Steg 1		Steg 2		Steg 3		Steg 4	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
Hennes alder/10 (63,6)	-,08**	-,08	-,04**	-,05	-,05*	-,05	-,07**	-,08
Aldersdifferanse/10	-,09**	-,06	-,07**	-,05	-,07*	-,10	-,14**	-,09
Kvinne (mann)	-,21**	-,16	-,21**	-,16	-,22**	-,17	-,24**	-,19
Tettbygd (spredtbygd)	,19**	,13	,16**	,12	,16**	,11	,15**	,11
Landsdel (Vestlandet)								
Oslo og Akershus	,12**	,08	,06	,04	,05	,04	,05	,04
Østlandet	-,08*	-,05	-,09*	-,06	-,09*	-,05	-,08*	-,04
Agder	-,04	-,02	-,05	-,03	-,05	-,03	-,06	-,03
Trøndelag	-,06	-,03	-,06	-,04	-,06	-,03	-,06	-,03
Nord-Norge	-,01	,00	,01	,00	-,01	-,01	-,02	-,01
Samboer (gift)			,03	,01	,01	,01	-,03	-,01
Antall egne barn (0-7)			-,05**	-,09	-,05**	-,09	-,04**	-,08
Hennes utdanning (ungdomsskole)								
Videregående			,02	,02	,02	,01	,01	,00
Høyere utd. 1			,14**	,09	,13**	,08	,10**	,06
Høyere utd. 2			,35**	,10	,28**	,08	,22**	,06
Hans utdanning (ungdomsskole)								
Videregående			,03	,03	,03	,02	,05	,04
Høyere utd. 1			,02	,01	,00	,00	,03	,01
Høyere utd. 2			,04	,02	,03	,01	,09	,05
Hennes yrkesklasse (1 ufaglærte arbeidere)								
Høyere profesjoner, ledere (1)					,16**	,06	,12*	,04
Funksjonærer, lavere profesjoner					,07	,04	,05	,03
Faglærte arbeidere, selvstendige (3)					,02	,02	,04	,03
Hans yrkesklasse								
					i,s		i,s	
SSBs likestillingsindeks (0-2,26)								
							,01	,01
Hans inntekt (logaritmen)								
							-,01	-,01
Hennes andel av husholdningens inntekt (ref 0-25.0 %)								
25.1 – 45.0 %							,05	,04
45.1 % - 55.0 %							,15**	,09
55.1 % - 100 %							,08	,04
Arbeidstidsdifferanse (likt)								
Hun jobber mer							,12**	,07
Han jobber mer							-,13**	-,06
Han jobber mye mer							-,18**	-,11
Justert R ²	7,0		9,1		9,3		11,9	
R ² endring			2,1		0,2		2,6	
p R ² endring	<0,0005		< 0,0005		=0,062		<0,0005	

* p< .05, ** p< .01

Tabell 3.6 viser at eldre par har en mer tradisjonell arbeidsdeling enn yngre par. Vi ser også at aldersdifferanse har betydning. Desto eldre mannen er i forhold til kvinnen, desto mer tradisjonell arbeidsdeling. Videre er kvinner med det høyeste utdanningsnivået særskilt likedelte i forhold til andre utdanningsgrupper, og dette mønsteret er klarere blant par der kvinnen er over 55 år

enn for par der kvinnen er under 55 år. Det er også en tendens til at kvinnens yrkesklasse har en sterkere sammenheng med arbeidsdeling i den eldste aldersgruppen, og det er særlig den høyeste yrkesklassen som bidrar til det.

Antall barn har en relativt sterk sammenheng med delingen av husarbeid. Jo flere barn, jo mer tradisjonell deling. Dette er en av variablene som bidrar mest til å forklare delingen av husarbeid, hvilket står i motsetning til modellen med de yngre parene, der antall barn i husholdningen ikke har noen betydning. Sammenhengen blant de eldre parene må tolkes som en vedvarende arbeidsdeling som ble etablert da barna var små. Det antyder at kvinnene i denne generasjonen som har fått mange barn, ofte har gått inn i en husmorrolle.

Blant kvinner over 55 år finner vi også at paret deler mer likt på husarbeidet når hun arbeider mer enn han i forhold til når de jobber omtrent like mye. Det ser dermed ut til at kvinner i denne aldersgruppen, i motsetning til de under 55 år, kan forvente en relativt sett likere arbeidsdeling når hun har høyere yrkesdeltakelse i forhold til ham. Det kan være et resultat av at mannen pensjonerer seg før kvinnen, og at han da tar en større del av husarbeidet (se kapittel 4).

Deling av husarbeid når man tar hensyn til mange samtidige forhold (multivariate analyser).

Par der kvinnen er 55–79 år:

- ✓ Det er i hovedsak de samme faktorene som slår i denne gruppen som blant par der kvinnen er 20–54 år.
- ✓ Forskjellen mellom kvinner med høyeste og laveste utdanningsnivå når det gjelder deling av husarbeid er større i denne aldersgruppen enn når kvinnen er 20–54 år.
- ✓ Det er en relativt sterk sammenheng mellom deling av husarbeid og antall barn. Par med mange barn har den mest tradisjonelle arbeidsdelingen.
- ✓ Husarbeidet er mer likedelt når hun jobber mer enn han enn når de jobber like mye eller han jobber mest.
- ✓ De kontekstuelle faktorene spiller samlet sett en mindre rolle blant par der kvinnen er 55+ enn blant par der kvinnen er 20-54 år.

3.8 Deling av barneomsorg blant par med barn under 14 år

I den beskrivende analysen fant vi at mange av de samme faktorene varierer både med husarbeid og med barneomsorg, men at sammenhengene var svakere for barneomsorg. Dette finner vi også i den multivariate analysen av deling av barneomsorg i tabell 3.8 (neste side). Tabell 3.8 viser en stegvis regresjonsanalyse med deling av barneomsorg som avhengig variabel.

Igjen ser vi at kvinner og menn har ulike oppfatninger om hvem som gjør mest hjemme. Kvinner oppgir at de selv tar større del av barneomsorgen enn hva menn oppgir. Videre har kvinnens alder ingen sammenheng med deling av barneomsorg.

Par i tettbygde strøk har en noe mer lik arbeidsdeling enn par i spredtbygde strøk. Når det gjelder regionale forskjeller er det kun Agder som er signifikant forskjellig fra de andre landsdelene og fra referansekategorien Oslo og Akershus²⁵. Par i Agder har en noe mindre lik arbeidsdeling enn par i alle andre landsdeler, med unntak av Østlandet der forskjellen ikke er signifikant. Men forskjellen er liten, og langt mindre enn forskjellen i deling av husarbeid mellom Oslo og Akershus og Agder.

Livsfase i form av yngste barns alder spiller liten rolle, med unntak av det å ha et spedbarn i husholdningen. Når barnet er 0 år gjør kvinnen relativt sett mer barneomsorg. Vi finner ingen støtte for at mannen generelt sett øker sin relative innsats med barneomsorg når barna blir eldre. Antall barn har heller ingen sammenheng med arbeidsdelingen.

Kontrollert for partners utdanningsnivå, har hans utdanningsnivå minst like sterk betydning for deling av barneomsorg som hennes utdanningsnivå. Hennes utdanning har imidlertid også en indirekte positiv sammenheng med likere deling av barneomsorg ved at høyt utdannede kvinner tjener mer og jobber mer.

Både hans og hennes yrkesklasse har en svak men signifikant sammenheng med deling av barneomsorg, alt annet likt. Sammenhengen er ikke lineær. Blant kvinner er det kun yrkesklasse 1 (høyere profesjoner og ledere) som har mer likedeling enn referansekategorien yrkesklasse 4. Når det gjelder

²⁵ Vi testet også et samspillsledd mellom landsdel og tettbygd/spredtbygd i denne modellen, men det var ikke signifikant.

hans yrkesklasse er det yrkesklasse 4 (ufaglærte arbeidere) som bidrar relativt mindre til barneomsorgen enn yrkesklasse 2 og 3.

Tabell 3.8. OLS regresjon med deling av barneomsorg som avhengig variabel. Par med barn i alderen 0–13 år i husholdningen og der kvinnen er i alderen 20–54 år. N=3680.

	Steg 1		Steg2		Steg 3		Steg 4	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
Kvinne (mann)	-,20**	-,24	-,21**	-,25	-,22**	-,25	-,22**	-,26
Hennes alder	,00	,03	,00	,00	,00	,00	,00	-,01
Tettbygd (spredtbygd)	,09**	,09	,07	,07	,07**	,07	,04*	,05
Region (Vestlandet)								
Oslo og Akershus	-,01	-,01	-,03	-,03	-,03	-,02	-,07**	-,06
Østlandet	-,03	-,03	-,03	-,02	-,02	-,02	-,04	-,03
Agder	-,07**	-,06	-,07**	-,06	-,07**	-,05	-,07**	-,05
Trøndelag	,00	,01	,00	,00	,00	,00	-,02	-,02
Nord-Norge	,00	,00	,00	,00	,00	,00	-,04	-,03
Samboer	-,03*	-,03	-,02	-,02	-,02	-,02	-,04*	-,04
Barn (barn 10-13 år)								
Barn 0 år i hh	-,08**	-,06	-,13**	-,09	-,13**	-,09	-,14**	-,10
Barn 1-5 år i hh	-,01	-,02	-,05*	-,06	-,05*	-,06	-,04	-,05
Barn 6-10 år i hh	-,04	-,04	-,05*	-,05	-,05*	-,06	-,05*	-,06
Antall barn 0-13 år i hh	-,01	-,03	-,01	-,03	-,01	-,03	-,00	-,01
Hennes utdanning (Ungdomsskole)								
Videregående			,01	,01	,00	,00	-,02	-,02
Høyere utd. 1			,05**	,06	,04	,04	,00	,00
Høyere utd. 2			,13**	,09	,07*	,05	,02	,01
Hans utdanning (Ungdomsskole)								
Videregående			,04	,04	,03	,04	,05*	,06
Høyere utd. 1			,10**	,10	,08**	,08	,10**	,10
Høyere utd. 2			,08**	,07	,09**	,07	,12**	,09
Hennes yrkesklasse (4 ufaglærte arbeidere)								
Høyere profesjoner, ledere (1)					,07*	,05	,01	,01
Funksjonærer, lavere profesjoner (2)					,01	,01	-,03	-,03
Faglærte arbeidere, selvstendige (3)					,00	,00	-,02	-,03
Hans yrkesklasse (4 ufaglærte arbeidere)								
Høyere profesjoner, ledere (1)					,03	,03	,08**	,07
Funksjonærer, lavere profesjoner (2)					,06*	,06	,09**	,09
Faglærte arbeidere, selvstendige (3)					,05*	,06	,06**	,06
SSBs likestillingsindeks (0-2,26)							,05**	,06
Hans inntekt (logaritmen)							-,03*	-,06
Hennes andel av husholdningens inntekt (0-25.0 %)								
25.1 – 45.0 %							,07**	,08
45.1 – 55.0 %							,12**	,12
55.1 - 100 %							,11**	,08
Arbeidstidsdifferanse (ref likt)								
Hun jobber mer							,03	,02
Han jobber mer							-,06**	-,06
Han jobber mye mer							-,18**	-,20
<i>Justert R²</i>	7,9		9,8		10,3		15,1	
<i>R² endring</i>	7,9		1,9		0,5		5,6	
<i>p R² endring</i>	< 0,0005		< 0,0005		=0,005		< 0,0005	

* p< .05, ** p< .01

SSBs likestillingsindeks har en signifikant sammenheng med deling av barneomsorg. Betydningen av likestillingsindeksen betyr at mannens bidrag til barneomsorgen i gjennomsnitt er større i kommuner med høyeste skåre i forhold til kommuner med laveste skåre på indeksen. Likestillingsindeksen bidrar også til å redusere betydningen av å bo i tettbygde versus spredtbygde strøk. Analysen gir dermed en viss støtte til at kontekstuell likestilling gir noe høyere likedeling av barneomsorg blant parene.

Hans totale inntekt og hennes andel av parets totale inntekt, samt og parets arbeidstidsdifferanse, har også klare sammenhenger med deling av barneomsorg. Jo mer han tjener og jobber i forhold til henne, jo mindre del av barneomsorgen gjør han. Han bidrar mer til barneomsorgen når de har omtrent like høy yrkesaktivitet og når hun tjener omtrent like mye som ham. Hennes relative yrkesaktivitet har dobbelt så sterk sammenheng med deling av *barneomsorg* som med deling av husarbeid²⁶.

For å bidra til tolkningen av disse mønstrene har vi analysert enkeltspørsmålene på barneomsorg hver for seg (se tabell C og D i vedlegg). Det er stor variasjon i hva som forklarer deling av de ulike aktivitetene med barneomsorg. Modellen med deling av lek med barna som avhengig variabel forklarer nesten ingenting, mens modellen med sykepass som avhengig variabel forklarer omtrent 13 %. Kvinnens yrkesstatus en sterk positiv sammenheng med hvor mye han bidrar til å passe syke barn. Blant parene der kvinnene har et høystatusyrke er det 72 % med lik deling av sykepass, mot 48 % når kvinnen er ufaglært arbeider (ikke vist). Samvariasjonen mellom kvinnens yrkesstatus og sykepass er imidlertid i stor grad indirekte via høy inntekt og arbeidstid. Arbeidstidsdifferansen og hennes andel av husholdningens inntekt har klare sammenhenger med hvem som passer syke barn. Når hun har en godt betalt jobb og jobber mye, så bidrar han langt oftere med å passe syke barn.

Antall barn i husholdningen har en negativ sammenheng med hans bidrag til å passe syke barn. Denne sammenhengen er i hovedsak indirekte via

²⁶ Sammenligning av økningen i andel forklart varians i to regresjonsmodeller med identisk utvalg: par der kvinnen er 20–54 år og med barn i alderen 0–13. Parets yrkestilpasning øker andel forklart varians med 4,2 prosentpoeng når barneomsorg er avhengig variabel, og med 2,2 prosentpoeng når husarbeid er avhengig variabel.

kvinnens yrkestilpasning. Kvinner med mange barn i husholdningen jobber ofte mindre ute enn mannen og har derfor mer tid til å ta seg av syke barn.

De separate analysene viser videre at sammenhengen mellom deling av barneomsorg og mennenes sosioøkonomiske status som beskrives ovenfor, i særlig grad er et resultat av at menn med høy utdanning i langt større grad hjelper til med leksene enn menn med lav utdanning. Det er også en tendens til at menn med det høyeste utdanningsnivået oftere bidrar til å legge barna og å kle på dem. Vi finner videre at menn med høy yrkesklasse i noe større grad bidrar med transport til og fra fritidsaktiviteter. Funnet kan sees i lys av en studie av deling av barneomsorg basert på pardata (Bonke & Esping-Andersen, 2011). I studien skilles det mellom utviklende og ikke-utviklende barneomsorg. I utviklende barneomsorg inngår blant annet å hjelpe barna med lekser, eller å lære bort kunnskap. De finner at foreldre med lav utdanning generelt bruker mindre tid på utviklende barneomsorg enn de med høy utdanning, og at det er en sterkere effekt av menns utdanningsnivå enn kvinners på tid brukt på utviklende barneomsorg.

Deling av omsorg for barn når man tar hensyn til mange samtidige forhold (multivariate analyser).

Par med barn under 14 år:

- ✓ Yngste barns alder har bare svak sammenheng med deling av barneomsorg. Mannen bidrar litt mer når barnet blir eldre.
- ✓ Bosted har en viss sammenheng med deling av omsorgsoppgaver. De som bor i tettbygde strøk, og i kommuner med høy skåre på SSBs likestillingsindeks, deler i størst grad omsorg for barn.
- ✓ Hennes utdanningsnivå har en indirekte effekt på arbeidsdeling gjennom yrkesklasse og arbeidstidsdifferanse. Hans utdanningsnivå har en direkte effekt på deling av barneomsorg - gitt samme yrkesklasse og arbeidstid tar menn med høy utdanning mer av omsorgen for barn.
- ✓ Hvor mye hun tjener og jobber relativt til han, har en sterk sammenheng med deling av barneomsorg. Desto lavere inntekt og arbeidstid hun har i forhold til ham, desto mer gjør hun. Men det er ikke en tilsvarende effekt når han tjener mindre eller jobber mindre enn henne.
- ✓ Separate analyser av enkeltoppgavene viser at hans sosiale klasse kun har sammenheng med to av omsorgsoppgavene. Menn med høy utdanning hjelper mest med leksehjelp, og menn med høy yrkesklasse bidrar mest med transport til og fra fritidsaktiviteter.

3.9 Oppsummering

I dette kapittelet har vi beskrevet den relative delingen av husarbeid blant alle par i alderen 18–79 år, og deling av barneomsorg blant par med barn på 0–13 år. Husarbeid er klart mer likedelt blant yngre par enn blant eldre, særlig gjelder det vasking av tøy og matlaging. Blant par med barn i alderen 0–13 år er det fortsatt en relativt tradisjonell deling av husarbeid, mens det er betydelig likere deling av barneomsorg.

HUSARBEID – FORTSATT IKKE LIK ARBEIDSDELING

Det er fremdeles slik at det vanligste er at kvinnen gjør mer husarbeid enn mannen, bare 25 prosent av parene i alderen 18–79 år deler husarbeidet likt, i 4 prosent av parene gjør han mer enn henne. Matlaging og klesvask er de arbeidsoppgavene som er minst likedelt, mens flere deler innkjøp og oppvask likt. Den mest likestilte gruppen er yngre par som bor i Oslo/Akershus, som er uten barn, der hun har høy utdanning og jobber omtrent like mye som ham. Ifølge vår modell har denne gruppen av par omtrent lik deling av husarbeidet.

MER LIKEDELING AV HUSARBEID I YNGRE GENERASJONER

Yngre aldersgrupper rapporterer om en betydelig større likedeling av husarbeid enn eldre. Mens 40 prosent av de yngste (18–29 år) oppgir å dele husarbeidet likt, gjelder dette 14 prosent av de eldste (70–79 år). Blant de eldste finner vi dessuten at det er 22 prosent med en svært tradisjonell arbeidsdeling, det vil si at kvinnen gjør omtrent alt eller nesten alt husarbeid. Det er kun 4 prosent med en svært tradisjonell arbeidsdeling i den yngste aldersgruppen. Trenden mot mer likedeling blant yngre er særlig sterk for klesvask og matlaging. 29 prosent av de yngste sier at hun alltid tar seg av klesvasken, tilsvarende tall for de eldste er 69 prosent. Økt likedeling handler altså ikke bare om at kvinner har kuttet ned på tiden de bruker på husarbeidet, men også om at mange yngre menn gjør husarbeid som tradisjonelt har vært kvinnens domene, selv om det fremdeles er et mindretall som gjør like mye som kvinnen. Sett i lys av tall fra tidsbruksundersøkelsene, som viser en utvikling i retning av mer likedeling av husarbeid fra 1970 til 2010, gir dette grunnlag for å konkludere med at nye generasjoner er langt mer

likedelte enn eldre. Utviklingen går i retning mot stadig mindre tradisjonell arbeidsdeling for de fleste grupper.

BARNEOMSORG ER MER LIKEDELT

Oppgaver knyttet til omsorg for barn deles vesentlig mer likt enn husarbeidsoppgaver. Blant par med barn under 14 år er det 65 prosent som rapporterer om tilnærmet likedeling av barneomsorg. Blant par som ikke deler barneomsorgen likt, er det nesten alltid kvinnen som gjør mest (31 prosent) og svært sjelden mannen (4 prosent). Delingen av barneomsorgen varierer i noen grad mellom oppgaver. Det er tilnærmet likedeling når det gjelder lek/fritidsaktiviteter og det å legge barn, mens færre par deler likt på det å kle barna.

Deling av barneomsorg er viktig fordi par med barn i småbarnsfasen bruker mer tid på barneomsorg enn på husarbeid, 2,04 timer mot 1,34 timer (Vaage, 2011, s. 102). Småbarnsfasen er dessuten en fase i livet der konflikten mellom hjem og yrke ofte er mest akutt. Det er en ganske sterk korrelasjon mellom deling av barneomsorg og husarbeid – jo større innsats av far i omsorgen for barn, desto mer likedelt husarbeid.

PARETS ARBEIDSTID HAR DOBBELT SÅ STERK SAMMENHENG MED DELING AV BARNEOMSORG I FORHOLD TIL DELING AV HUSARBEID

En av de faktorene som betyr mest for deling av barneomsorg og husarbeid er arbeidstidsdifferanse. Parene har likere arbeidsdeling hjemme når de har lik yrkesaktivitet, mens arbeidsdelingen hjemme er mer tradisjonell når han jobber fulltid og hun deltid. Dersom hun har høyest yrkesaktivitet er imidlertid arbeidsdelingen hjemme den samme som når de jobber omtrent like mye. Sammenhengen mellom deling av *husarbeid* og parets yrkesaktivitet er likevel ikke svært sterk. Selv blant par der begge jobber fulltid, er det et flertall av kvinnene som gjør mest husarbeid. Sammenhengen mellom yrkesaktivitet og deling av *barneomsorg* er dobbelt så sterk som for deling av husarbeid. Blant par i småbarnsfasen (yngste barn 1–5 år) der kvinnene jobber fulltid har 3 av 4 lik deling av barneomsorg.

HENNES UTDANNING OG YRKESKLASSE BETYR MEST FOR DELING AV HUSARBEID

Det er kvinners yrkesklasse og særlig utdanningsnivå som har klart sterkest sammenheng med hvordan par deler husarbeidet. Desto høyere utdanning

og yrkesklasse hun har, jo mer likedelt er husarbeidet. Det er også mer likedelt desto høyere andel hennes inntekt utgjør av parets totale inntekt, men bare til et visst nivå. Når hun tjener mer enn ham er arbeidsdelingen omtrent lik som når de tjener like mye. Menns sosiale klasse betyr derimot lite for deling av husarbeidet når vi kontrollerer for kvinnens sosiale klasse.

SOSIAL KLASSE HAR LITEN BETYDNING FOR DELING AV BARNEOMSORG. KVINNENS YRKE HAR STERK SAMMENHENG MED PASS AV SYKE BARN

Sosial klasse (utdanning, inntekt og yrkesstatus) har betydning for deling av barneomsorg, men mindre betydning enn for deling av husarbeid. Dersom kvinnen har høy sosial klasse, så deles barneomsorgen mer likt, særlig hvordan paret deler på å passe barn når de er syke. De multivariate analysene viser imidlertid at hennes utdanning og yrkesklasse i seg selv ikke er utslagsgivende. Det er høy inntekt og yrkesdeltakelse som forklarer likedeling av barneomsorg når kvinnen har høy utdanning og yrkesklasse. Hans utdanningsnivå og yrkesklasse har derimot selvstendig betydning for deling av barneomsorg, spesielt for hvor mye de hjelper med lekser. Jo høyere utdanning og yrkesklasse han har, jo likere deling av barneomsorgen.

HUSARBEID: MER LIKEDELING BLANT PAR UTEN BARN

Analysene i dette kapitlet støtter tidligere forskning som viser at arbeidsdelingen tenderer mot å bli mer tradisjonell når parene blir foreldre. Særlig gjelder det de som får barn i ung alder. Betydelig flere par uten barn har lik arbeidsdeling sammenlignet med par som har barn. Dette gjelder for alle aldersgrupper, men kontrastene er særlig tydelige blant yngre par selv med kontroll for utdanningsnivå og inntekt.

HUSARBEID: ANTALL BARN KNYTTET TIL EN MER TRADISJONELL ARBEIDSDELING BLANT PAR NÅR KVINNEN ER 55+

I parene der hun er 55 år og eldre, er det en klar sammenheng mellom å ha mange barn og å ha en mer tradisjonell deling av husarbeid. Blant par der hun er 20–54 år er denne sammenhengen svakere. Trolig er dette en generasjonsforskjell: Blant eldre generasjoner av kvinner var det å få mange barn oftere forbundet med en tradisjonell husmorrolle enn det har vært i de siste tiår. Eldre kvinner som har fått mange barn kan ha etablert en

tradisjonell arbeidsdeling den gang de fikk barn, som har vedvart også etter at barna har flyttet ut.

BARNEOMSORG: KUN SVAK SAMMENHENG MELLOM ARBEIDSDELING OG LIVSFASE

Livsfase i form av yngste barns alder har kun en svak sammenheng med deling av barneomsorg. Mannen bidrar relativt sett litt mer når barnet er eldre. Kvinnens alder spiller ingen rolle.

BETYDELIGE REGIONALE FORSKJELLER I DELING AV HUSARBEID

I tidligere studier har regionale variasjoner i arbeidsdeling hjemme fått liten oppmerksomhet. Derfor er det interessant at vi finner nokså klare kontraster mellom tettbygde og spredtbygde strøk, og mellom ulike regioner i Norge når det gjelder deling av husarbeid. Det er også en klar tendens til at par bosatt i kommuner som skårer høyt på SSBs likestillingsindeks i gjennomsnitt deler barneomsorg, og særlig husarbeid, mer likt enn par som bor i kommuner med lav skåre på indeksen. Tendensene består i stor grad også når vi kontrollerer for relativ lønn og arbeidstidsdifferanse, noe som peker i retning av at forskjeller mellom landsdeler i liten grad skyldes lokale variasjoner i arbeidsmarkedet. Det er nærliggende å spørre om regionale forskjeller i likedeling hjemme snarere dreier seg om kulturelle forskjeller, ikke minst forskjeller i normer og forventninger om menns og kvinners atferd og prioriteringer. Kanskje er Oslo og Akershus, hvor likedelingen er mest utbredt, trendsettere i en utvikling mot større likedeling av husarbeid.

MINDRE GEOGRAFISKE FORSKJELLER I DELING AV BARNEOMSORG

Når det gjelder deling av barneomsorg finner vi imidlertid bare små regionale forskjeller. De som bor i tettbygde strøk og i kommuner med høy skåre på SSBs likestillingsindeks har riktignok en noe likere deling av barneomsorg, men sammenhengen er svakere enn for deling av husarbeid. Halvparten av forskjellene mellom spredtbygde og tettbygde strøk forklares ved at områdene varierer med hensyn til utdanningsnivå, arbeidstidsdifferanse og kontekstuell likestilling. Samlet sett synes det som tilnærmet likedeling av barneomsorg langt er blitt vanlig på tvers av ulike deler av landet.

KJØNN FORKLARER MEST I DELINGEN AV HUSARBEID

Delingen av husarbeid har sammenheng både med kvinnens utdanning og yrkesstatus, med det å ha barn, med parets bosted og med yrkesdeltakelse og hennes andel av husholdningens inntekt. Likevel, når vi tar hensyn til alle disse forskjellene er det fortsatt kvinner som gjør mest husarbeid, og særlig gjelder det når man har barn. Kjønn er med andre ord fortsatt sentralt for å forklare deling av *husarbeid*. Det kan tyde på at de tradisjonelle forventningene til kvinner og menn fortsatt påvirker hvordan husarbeidet fordeles.

Delingen av barneomsorg er mer lik. Blant par som tjener omtrent like mye og jobber omtrent like mye er det et klart flertall som deler barneomsorgen likt. Parets yrkestilpasning og inntektsforskjeller er det som forklarer mest av variasjonen i parenes deling av barneomsorg. Hun gjør oftere mer med barna når hun jobber deltid og tjener mindre enn mannen, mens de ofte gjør omtrent like mye når begge er yrkesaktive på fulltid og tjener omtrent likt. Med til dette bildet hører imidlertid det faktum med at det fremdeles nesten utelukkende er kvinner som jobber deltid i småbarnsfasen.

Referanser

- Barne- og likestillingsdepartementet (2007). Yrkesdeltakelse og arbeidstid blant mødre og fedre. (Likestillingsvedlegg til St. prp. nr. 1 (2006–2007) for BLD). Rapport. Oslo:
- Bernhardt, E., Noack, T., & Lyngstad, T. H. (2008). Shared housework in Norway and Sweden: advancing the gender revolution. *Journal of European Social Policy*, 18(3), 275–288.
- Bonke, J., & Esping-Andersen, G. (2011). Family Investments in Children-Productivities, Preferences, and Parental Child Care. *European Sociological Review*, 27(1), 43–55.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre*: Universitetsforlaget.
- Brandth, B. & Kvande, E. (1996). Nye fedre i likestilte familier. In B. Brandth & K. Moxnes (Eds.), *Familie for tiden*. Oslo: Tano.
- Egge-Hoveid, K. (2008). *Menn i familien : menns familiearbeid i et klasseperspektiv*. Oslo, : K. Egge-Hoveid.
- Ellingsen, D. (2010). Sørlandet fortsatt på etterskudd : likestilling mellom kvinner og menn. [elektronisk ressurs]. *Samfunnsspeilet*, 24(1), 15–23.
- Ellingsen, D. og Lilleaas, U-B. (2010). *Det gode liv på Sørlandet og tradisjonelle kjønnsroller* . Skriftserien nr. 153e, Universitetet i Agder

- Erickson, E. J. (2005). Why Emotion Work Matters: Sex, Gender, and the Division of Household Labor. *Journal of Marriage and Family*, 67, s. 337–351.
- Flood, L. & Gråsjö, U. (1997). Tid för barn, tid för arbete. En undersökning av svenska hushålls tidsanvändning. In Göran Ahrne & Inga Persson (Eds.), *Familj, makt och jämställdhet* (Vol. 138): SOU.
- Halrynjo, S., & Lyng, S. T. (2010). Fars forkjørsrett – mors vikeplikt? Kjønn, karriere og omsorgsansvar i eliteprofesjoner. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 51(2), 249–280.
- Hirsch, A. A. (2010). Lokal likestilling – målt på ny måte. *Samfunnsspeilet*, 24(1), 2–14.
- Kitterød, R. H. & Lømo, A. (1996). Småbarnsforeldres tidsbruk 1970–1990. I B. Brandth & K. Moxnes (Eds.), *Familie for tiden*. Oslo: Tano.
- Kitterød, R. H. (2000a). Er småbarnsmødre fornøyd med arbeidsdelingen hjemme? *Samfunnsspeilet*, 5.
- Kitterød, R. H. (2000b). Hus- og omsorgsarbeid blant småbarnsforeldre: Størst likedeling blant de høyt utdannede. *Samfunnsspeilet*(5).
- Kitterød, R. H. (2002c). Fortsatt nedgang i kvinners tid til husarbeid på 1990-tallet. *Samfunnsspeilet*(4–5).
- Kitterød, R. H. (2002a). Utdanning og ulikhet. En diskusjon av utdanningsnivåets betydning for deling av husarbeid blant småbarnsforeldre. *Sosiologisk tidsskrift*, 10(3), 179–208.
- Kitterød, R. H. (2002b). Store endringer i småbarnsforeldres dagligliv. *Samfunnsspeilet*, 16(4–5), 14–22.
- Kitterød, R. H. (2004). Hvem gjør mest hjemme? Hva sier mor og hva sier far? *Samfunnsspeilet*, 18(6), 39–48
- Kitterød, R. H. & Rønsen, M. (2010). Yrkesarbeid blant par. Når jobber hun minst like mye som ham? *Samfunnsspeilet*, 24(1), 43–54.
- Kitterød, R.H. & Rønsen, M. (2011). Hvem er hjemmearbeidende i dag? *Samfunnsspeilet*(1), 8–20.
- Kjeldstad, R. & Lappegård, T. (2009). Mest fornøyd med (delvis) likestilling. *Samfunnsspeilet*, 4, 65–72.
- Kjeldstad, R. & Lima, I. Åsland. (2010). Religiositet og likestilling hjemme. In R. Kjeldstad & J. Lyngstad (Eds.), *Utradisjonell likestilling?* (Vol. 18). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Knudsen, K. & Wærness, K. (2008). National context and spouses housework in 34 countries. *European Sociological Review*, 24(1), 97–113.
- Kroska, A. (1997). The Division of Labor in the Home: A Review and Reconceptualization. *Social Psychology Quarterly*, 60(4), 304–322.
- Mannino, C. A., & Deutsch, F. M. (2007). Changing the Division of Household Labor: A Negotiated Process Between Partners. *Sex Roles*, 56, 309–324.
- Vaage, O. F. (2002). *Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971–2000*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

4 Endres arbeidsdelingen i hjemmet som følge av livsløpsoverganger?

Thomas Hansen & Britt Slagsvold

Når man finner forskjeller mellom aldersgrupper i delingen av hjemmearbeid, kan flere forhold bidra til et slikt mønster. Variasjonen mellom aldersgrupper kan skyldes at ulike kohorter er formet og sosialisert i ulike historiske perioder. Det kan også skyldes at ulike aldersgrupper befinner seg i forskjellige livsfaser. Mens «sosialiseringseffekter» vil tilsi varige forskjeller mellom aldersgrupper i arbeidsdeling, vil «livsfaseeffekter» tilsi endringer gjennom livet. Er det slik at arbeidsdeling i hjemmet endres når livssituasjonen endres i siste halvdel av livet – eller er arbeidsdelingens mønster etablert da, og består selv om omstendighetene endres?

I NorLAG-panel (der vi følger samme personer over fem år) har vi informasjon om to livsløpsoverganger i siste halvdel av livet: nemlig at voksne barn flytter hjemmefra («empty nest»), og at den ene eller begge partene pensjoneres.

I panelutvalget inngår personer som har opplevd at siste barn forlater foreldrehjemmet i 5-årsperioden mellom de to datainnsamlinger. Endres arbeidsdeling i hjemmet når barna flytter ut? Når det gjelder pensjonering, inkluderer utvalget flere personer som enten selv er blitt pensjonist og/eller har partner som er blitt pensjonert i perioden. Dette gjør det mulig å analysere likestilling hjemme i forhold til ulike kombinasjoner av endringer i pensjoniststatus. Endres arbeidsdeling når den ene eller begge blir pensjonister? NorLAG utvalget var 40–79 år ved første intervju tidspunkt.

4.1 Resultater

I analysene under bruker vi en latent variabel tilnærming, med skåre ved t2 som avhengig variabel og kontrollerer for skåre ved t1. Slik gis alle individer samme verdi for arbeidsdeling ved t1, og skåre ved t2 uttrykker dermed endring fra t1 til t2. Strengt tatt forutsettes det at den avhengige variabelen er

målt likt ved begge intervjutidspunkt, dvs. at målene har de samme indikatorene og svaralternativene. Vi antar at samlemålene på arbeidsdeling måler (tilnærmet) det samme ved begge intervjutidspunkt. Denne forutsetningen hviler på at indikatorene er noenlunde like, dvs. at de gir like stor dekning av de samme aspektene ved arbeidsdeling. I NorLAG1 er samlemålet på arbeidsdeling beregnet ut fra fire indikatorer: Rengjøring, Innkjøp av mat, Matlaging og Annet daglig arbeid i husholdet. I NorLAG2 brukes følgende indikatorer: Rengjøring, Vasking og stryking av tøy, Oppvask, Matlaging og Innkjøp. Vi ser at begge målene dekker, grovt sett, to områder, nemlig tilberedning av mat og renhold i hjemmet. Vi ser også at målene gir omtrent samme dekning av disse aspektene, bortsett fra at NorLAG2 gir litt større dekning av jevnlig renholdsoppgaver (3 av 5 spørsmål dreier seg om dette, mot 2 av 4 spørsmål i NorLAG1). At målene måler de samme aspektene ved arbeidsdeling, men som endres noe over tid, indikeres ved de høye (men ikke ekstremt høye) korrelasjonene mellom arbeidsdeling som målt ved t1 og t2 (.70).

Voksne barn flytter hjemmefra

I tabell 4.1 sammenligner vi par hvor siste barn er flyttet ut ved andre intervju (t2) (184 menn og 180 kvinner) med de som fortsatt har barn i husholdet ved t2 (377 menn og 291 kvinner). Tabell 4.1 viser resultat av regresjonsanalyser av arbeidsdeling ved t2 før og etter kontroll for alder og arbeidsdeling ved t1²⁷.

²⁷ Målene på arbeidsdeling ved t1 og t2 er like, men ikke identiske. Se kapittel 2 for en beskrivelse av målene og for en diskusjon av analytiske problemer som følge av at målene ikke er identiske. Vi analyserer kun personer som bor med samme partner ved begge intervjutidspunktene. Dette for å unngå at endret arbeidsdeling skyldes ny partner, samt å unngå å inkludere personer som er blitt «empty nest» gjennom skilsmisse (mest menn), som er et annet fenomen enn det vi er interessert i her.

Tabell 4.1: Multipl regressjonsanalyse av arbeidsdeling (fra 1=kvinnen gjør mest til 5=mannen gjør mest) ved t2 på «empty nest» overgangen, alder og arbeidsdeling (1–3) ved t1. Ustandardiserte (standardiserte) koeffisienter.

	Menn (n= 547)	Kvinner (n= 451)
Step 1		
Barn flyttet (0/1)	-0,10 (-.09) *	-0,06 (-.05)
Step 2		
Barn flyttet (0/1)	-0,03 (-.03)	0,02 (.02)
Alder	-0,01 (-.13) **	-0,02 (-.17) **
Step 3		
Barn flyttet (0/1)	0,01 (.01)	-0,01 (-.01)
Alder	-0,01 (-.13) **	-0,01 (-.08) *
Arbeidsdeling t1	0,73 (.56) **	0,71 (.57) **
Forklart varians R ²		
Trinn 1	.005	.001
Trinn 2	.018	.024
Trinn 3	.325	.342

† p< .10, * p< .05, ** p< .01

Par der barn har flyttet ut i de fem årene mellom første og andre intervju har en mer tradisjonell arbeidsdeling ved t2 enn par med barn i husholdet (step 1), men denne sammenhengen forsvinner når vi kontrollerer for alder (step 2), og skyldes med andre ord kohortforskjeller: De som har barn som flytter ut er eldre, og alder er knyttet til mer tradisjonell arbeidsdeling. Når vi så tar hensyn til arbeidsdeling ved første tidspunkt t1 (trinn 3) ser vi at om barn bor hjemme eller flytter ut ikke påvirker arbeidsdelingen hjemme i det hele tatt (step 3). Det er arbeidsdelingen slik den var for 5 år siden, som forklarer arbeidsdelingen «nå». Det synes med andre ord som om arbeidsdeling, slik den er etablert mellom partene mens de hadde barn hjemme består også når arbeidsbelastningene hjemme endres og blir mindre.

- ✓ Det at alle barna er blitt voksne og har flyttet hjemmefra endrer ikke arbeidsdelingen hjemme. Det er arbeidsdeling slik den var for 5 år siden som forklarer arbeidsdeling «nå».

Pensjonering

Mens det at barn flytter hjemmefra reduserer arbeidsmengden i hjemmet, endrer pensjonering disponibel tid til husarbeid. Er det fremdeles slik at det mønstret man hadde for fordeling av husarbeid opprettholdes, eller øker den parten som pensjoneres sin arbeidsinnsats i hjemmet? Under ser vi om arbeidsdeling ved t2 (dvs. «nå») påvirkes av overgang til pensjonering. Først ser vi kun på om *respondentens* pensjonering har effekt, uten å trekke inn partners overgang (det gjør utvalget mindre, se under)²⁸. Utvalget er personer som bor med samme partner ved begge intervju tidspunkt og som var (hovedsakelig) yrkesaktiv ved t1 (n= 845 menn og 716 kvinner). Vi sammenligner de som er blitt pensjonert i femårsperioden (n= 124 menn og 82 kvinner) med de som fortsatt er (hovedsakelig) yrkesaktiv ved t2 (n= 721 menn og 634 kvinner).

Tabell 4.2: Multipl regressjonsanalyse av arbeidsdeling (1–5) ved t2 på pensjoneringsatferd, alder og arbeidsdeling (1–3) ved t1. Ustandardiserte (standardiserte) koeffisienter.

	Menn (n= 845)	Kvinner (n= 716)
Blitt pensjonert (0/1)	0,11 (.07) *	-0,22 (-.12) **
Alder	-0,01 (-.12) **	-0,00 (-.01)
Arbeidsdeling t1	0,72 (.57) **	0,71 (.59) **
Forklart varians R ²	.347	.354

† p< .10, * p< .05, ** p< .01

Når vi kontrollerer for alder og arbeidsdeling før pensjonering (t1), ser vi i Tabell 4.2 at når kvinner pensjoneres gjør de enda litt mer enn mannen enn de gjorde tidligere, og arbeidsdelingen blir mer tradisjonell. Når mannen pensjoneres gjør han noe mer, og arbeidsdelingen blir mer utradisjonell etter hans pensjonering. Allikevel er det arbeidsdelingen før pensjonering som først og fremst forklarer arbeidsdelingen etter.

Med andre ord gjør både menn og kvinner mer (relativt sett) hjemme når de blir pensjonert, og særlig gjelder dette kvinner. Allikevel er det

²⁸ Kategorisering av personer som enten yrkesaktive eller pensjonister er basert på egenvurdering av hva de anser at de hovedsakelig gjør nå for tiden. Noen av pensjonistene kan altså være delvis yrkesaktive.

mønstrer av arbeidsdeling som allerede var etablert, som i størst grad påvirker arbeidsdelingen – også når disponibel tid endres dramatisk som ved pensjonering.

- ✓ Når både menn og kvinner pensjoneres gjør de (relativt sett) mer hjemme, og spesielt gjelder dette kvinner.
- ✓ Allikevel er det mønstrer av arbeidsdeling som var etablert for 5 år siden som i størst grad påvirker arbeidsdeling «nå»—selv om disponibel tid endres dramatisk ved pensjonering.

I tabell 4.3 trekker vi også inn hvorvidt *partner er yrkesaktiv eller pensjonert*²⁹. Vi sammenligner par hvor begge er yrkesaktive ved begge tidspunkt (541 menn og 484 kvinner) med par hvor (i) kun respondenten er blitt pensjonist (46 menn og 12 kvinner), (ii) kun partneren har blitt pensjonist (17 menn og 38 kvinner) og (iii) begge er pensjonert ved t2 (32 menn og 31 kvinner).

Tabell 4.3: Multipl regressjonsanalyse av arbeidsdeling (1–5) ved t2 på pensjoneringsatferd, alder og arbeidsdeling ved t1 (1–3). Ustandardiserte (standardiserte) koeffisienter.

	Menn (n= 636)	Kvinner (n= 565)
Pensjoneringsatferd	p= .050 ^a	p= .106 ^a
Kun mannen pensj.	0,19 (.10) **	0,07 (.03)
Kun kvinnen pensj.	-0,03 (-.01)	-0,18 (-.05)
Begge pensj.	0,03 (.01)	-0,19 (-.08) †
Begge yrkesaktive (ref.)	—	—
Alder	-0,01 (.09) *	0,00 (.00)
Arbeidsdeling t1	0,65 (.56) **	0,66 (.55) **
Forklart varians R ²	.338	.308

† p< .10, * p< .05, ** p< .01 ^a Resultat av omnibus F-test for faktoren (angir om modellens forklaringskraft blir signifikant forbedret ved å inkludere «pensjoneringsatferd»).

Tabell 4.3 viser at det kun er når mannen selv er respondenten og er blitt pensjonert (i løpet av de siste fem årene) som er assosiert med arbeidsdeling. Menn som er blitt pensjonert tar en større del av husarbeidet enn andre

²⁹ Utvalget er personer som bor med samme partner ved begge intervju tidspunkt og hvor både respondenten og partneren var yrkesaktiv ved t1.

menn. Mannen gjør imidlertid ikke mer dersom kona/samboeren *også* er blitt pensjonist.

Blant kvinner er det en tendens, som er hhv. nær-signifikant og signifikant på .10 nivå, at dersom hun eller begge er blitt pensjonert, så oppgir kvinnene en mer tradisjonell arbeidsdeling. Dette samsvarer med de foregående resultatene (Tabell 4.2), som viste at kvinners pensjonering er forbundet med at hun tar en særlig stor del av husarbeidet. Ifølge kvinner er det altså slik at fordelingen av husarbeidet endres i retning av at hun tar en (enda) større del av husarbeidet dersom hun selv er blitt pensjonert, og – i motsetning til blant menn – uavhengig av om partneren også er blitt pensjonert. Men selv om pensjonering bidrar til noen endringer i arbeidsdeling er forskjellene små, det er og blir arbeidsdelingen slik den var 5 år tidligere, som først og fremst preger arbeidsdelingen også etter pensjonering.

Vi får noe ulikt inntrykk av endring i arbeidsdelingen hjemme som følge av parets pensjoneringsatferd, når vi ser på «hans» og «hennes» svar. Spør vi menn finner vi at når bare mannen pensjonerer seg, så blir husarbeidet mer likt fordelt, mens vi ikke finner samme vurderinger blant kvinner. Tilsvarende finner vi ikke tegn blant menn til at husarbeidet blir mer tradisjonelt delt dersom *hun* eller *begge* pensjoneres, slik vi finner blant kvinner. Det synes altså som om mannen opplever at han gjør mer hjemme etter pensjonering enn det hun opplever at han gjør. I og for seg kan begge ha delvis rett; han kan bruke mer tid til husarbeid men gjøre relativt lite, hun kan undervurdere hans bidrag, eller det han gjør kan være av en slik art at det ikke reduserer hennes innsats i særlig grad. Hvordan vi enn ser det er bildet allikevel at pensjonering i liten grad endrer arbeidsdelingen som partene allerede hadde etablert før pensjonering.

- ✓ Når menn blir pensjonert, og kvinnen ikke blir det, så oppgir menn at de gjør mer hjemme. Mennene gjør ikke mer dersom også partneren blir pensjonert.
- ✓ Dersom hun eller begge er blitt pensjonert, så oppgir kvinnene en mer tradisjonell arbeidsdeling, dvs. at hun tar en (enda) større del av husarbeidet enn før.

4.2 Diskusjon

I dette kapitlet ser vi på om deling av husarbeid påvirkes av to livsløps-
overganger; at siste barn flytter hjemmefra og pensjonering. Ved å benytte
paneldata med to intervju-tidspunkt kontrollerer vi for arbeidsdeling før
endringen (t1), og betrakter dermed forskjeller i arbeidsdeling ved t2 som
uttrykk for endring i arbeidsdeling fra før til etter overgangene.

INGEN ENDRING NÅR BARN FLYTTER UT

Først finner vi at det at siste barn flytter ut ikke er forbundet med en endret
deling av husarbeidet, verken blant menn eller kvinner. Mange synes å ha en
veletablert og stabil praksis for deling av husarbeidet, og det er lite som tyder
på at praksisen rokkes ved når barna flytter ut. Dette er kanskje ikke så
overraskende, da de fleste som opplever denne overgangen er par i 50-årene,
som har levd sammen lenge og hvor de fleste har samme yrkesdeltakelse før og
etter overgangen.

HAN GJØR MER NÅR KUN HAN PENSJONERES

Når det gjelder pensjonering finner vi imidlertid at arbeidsdelingen endres
noe som følge av pensjonering. Blant menn fører pensjonering til at han gjør
noe mer hjemme, dvs. til en mer utradisjonell arbeidsdeling. Men dette
bildet er det bare menn som gir, yrkesaktive kvinner med pensjonerte menn
angir at arbeidsdelingen er omtrent den samme etter hans pensjonering.
Mannen gjør heller ikke mer dersom kona/samboeren *også* er blitt pensjonist.

HUN GJØR MER NÅR HUN PENSJONERES—UANSETT OM HAN OGSÅ PENSJONERES

Når vi studerer kvinners svar, finner vi at kvinners overgang til pensjonering
er assosiert med en mer tradisjonell arbeidsdeling, dvs. at kvinnen gjør mest
hjemme, når vi kontrollerer for arbeidsdeling ved t1. Vi finner altså tegn til
at når kvinnen pensjoneres, så endres arbeidsdelingen hjemme i retning av at
kvinnen tar en (enda) større del av husarbeidet, og uavhengig av om
partneren også pensjoneres. Men igjen finner vi ikke samme tendenser når vi
studerer mennenes svar.

ARBEIDSDDELING SATT OG ETABLERT I SENERE STADIER AV LIVET

Om barn flytter ut spiller ingen rolle for arbeidsdelingen, men hans pensjo-
nering endrer arbeidsdelingen litt, men uansett synes det først og fremst som
arbeidsdeling mellom partene er satt og etablert i senere stadier av livet – i
alle fall dersom ikke mer radikale endringer skjer, som for eksempel helse-
svikt hos den ene part. Det går vi imidlertid ikke nærmere inn på her.

5 Har kjønnsrelaterte selvbilder betydning for likestilling hjemme?

Britt Slagsvold & Thomas Hansen

I bestrebelsene på å forklare likestilling og likedeling i hjemmet har i hovedsak to perspektiver vært rådende. Det økonomiske perspektiv og «gender» perspektivet (Sayer, 2010). *Det økonomiske perspektiv* legger vekt på rasjonalitet og økonomiske, demografiske og normative betingelser. Her antar man at historisk har sosialisering og fysiologiske forskjeller ført til at kvinner har spesialisert seg på husarbeid og menn på yrkesarbeid fordi det har vært det som maksimerer utbyttet for begge. Med et slikt perspektiv har man særlig studert hvilken betydning partners yrkesaktivitet og utdanning har, hvilken betydning relative ressurser (inntekt, utdanning og tilgjengelig tid) i forhold til partner har, og man har også sett på betydningen av holdninger og normer. Med et økonomisk perspektiv på likestilling vil man i stor grad vente at ulikheter mellom kvinner og menn vil reduseres ytterligere i fremtiden, når kvinners utdanning, yrkesvalg og yrkesaktivitet blir mer likt mannens. Sagt med andre ord, med demografiske endringer vil fordelene ved en kjønnsmessig spesialisering av oppgaver reduseres og kostnadene øke, og likestillingen vil gå sin gang i riktig retning. Allikevel, tross høy utdanning og høy yrkesaktivitet blant kvinner, og positive holdninger til likestilling både blant kvinner og menn (kapittel 6), er fortsatt kjønnsforskjellene betydelige både i hus- og omsorgsarbeid (kapittel 3), og på andre områder.

At kjønnsforskjeller består i så stor grad, både hjemme og i yrkesvalg, kan tale for at «*gender perspektivet*» også kan bidra til å forstå dette feltet. Her antar man at aktiviteter og deling av oppgaver også har et mer psykologisk aspekt ved at «kjønnsrelaterte» oppgaver kan skape og opprettholde selvbilder og identitet som mann og kvinne. Å gjøre eller ikke gjøre husarbeid kan være en måte å praktisere mannlighet og kvinnelighet på. Gjennom å gjøre eller ikke gjøre hus- og omsorgsarbeid viser man kompetanse og preferanse som er

sosialt ønskelig for eget kjønn. Man snakker om dette som blant annet «gender construction» eller «doing gender» (Treas & Drobnic, 2010). Oppfatninger av hva som er mannlige og kvinnelige gjøremål og atferd læres i stor grad gjennom sosialisering, og opprettholdes gjennom forventninger, både egne og andres. Mange har diskutert betydningen av slike mer subtile sider ved kjønnsroller for arbeidsdeling mellom partnere (Erickson, 2005; Holter et al., 2008; Stryker, 2003), men få har undersøkt det nærmere, i alle fall ikke i større utvalg. Dette gir imidlertid LOGG mulighet til.

I prototypen på tradisjonelle kjønnsroller er kvinnelighet knyttet til sosioemosjonelle væremåter og mannlighet til instrumentelle og mer handlekraftige væremåter. I LOGG inngår disse to mål på kjønnsroller. Vi kan med LOGG data spørre om kjønnsroller, eller grad av kjønnsstradisjonelle selvbilder, har betydning for likedeling hjemme. Er det slik at menn med et mer maskulint selvbilde (instrumentelt orienterte) gjør relativt mindre hjemme og menn med mer feminine trekk gjør mer? Er det slik at kvinner med et mer feminint selvbilde (sosioemosjonelt orienterte) gjør mer hjemme, mens kvinner med mer maskuline trekk gjør relativt mindre?

5.1 Mål på instrumentell og sosioemosjonell orientering

De to skalaene på kjønnsstradisjonelle selvbilder, sosioemosjonalitet og instrumentalitet som inngår i LOGG er blitt mye brukt i tidligere forskning om kjønnsroller. Dimensjonene omtales som hhv. femininitet og maskulinitet hos Sandra Bem, som utviklet skalaene for 30 år siden. Andre bruker begreper som instrumentell vs sosioemosjonell orientering, eller orientering mot «agency» vs. «communion» (Abele & Spurk, 2011). Skalaene på instrumentalitet – sosioemosjonalitet, eller maskulinitet – femininitet bygger på individenes beskrivelse av seg selv i forhold til et sett av adjektiver og typiske væremåter (se kapittel 2)³⁰. Slik sett er det rimelig å tolke beskrivelsene som

³⁰ Instrumentalitet er målt ved gjennomsnittskåren av 6 spørsmål om i hvilken grad følgende egenskaper passer for respondenten (målt fra 1-5): pågående, har leder-egenskaper, forsvare egne meninger, villig til å ta sjanser, selvhevdende, viljesterk. Sosioemosjonalitet er tilsvarende målt ved: forståelsesfull, hengiven, trøster gjerne andre, viser medfølelse, øm, følsom for andres behov. Høy skåre indikerer høy grad av hhv. instrumentalitet og sosioemosjonalitet.

sider ved individenes selvbilde, selvoppfatning eller identitet. Begrepene maskulinitet og femininitet er til dels ladet og kontroversielle i kjønnsforskning, dels fordi disse begrepene i mange sammenhenger er brukt som «født sånn» mer enn «blitt sånn». Når vi her veksler mellom å snakke om maskuline/feminine kjønnsroller eller væremåter, eller instrumentell/sosioemosjonell orientering, viser de til det samme, nemlig til selvoppfatninger som kan knyttes til kjønn, eller «gender-related self-concepts» (Abele & Spurk, 2011).

Ser man på innholdet i de to skalaene, er «maskulinitet» knyttet til handlekraft, selvstendighet, opplevelse av å være kompetent. I så måte er maskuline egenskaper noe de fleste ønsker å ha, det er egenskaper som er verdsatt i samfunnet, og de er knyttet til god mental helse. Tradisjonelt har det vært hos menn man har fremelsket slike egenskaper, men de er like relevante og like attraktive for kvinner.

Sosioemosjonell orientering, eller «femininitet» har, slik det er målt i skalaen, klare trekk av det vi kaller empatiske egenskaper. Også det er attraktive egenskaper, både for menn og kvinner, og i sær i nære relasjoner. Det er hos kvinner slike egenskaper tradisjonelt har vært stimulert.

Målene på instrumentalitet/maskulinitet og sosioemosjonalitet/femininitet (begge målt fra 1-5) er rimelig normalfordelt med omtrent samme standardavvik blant menn og kvinner. Gjennomsnittlig (SD) instrumentalitet er 3,36 (.56) blant menn og 3,22 (.59) blant kvinner, og gjennomsnittlig sosioemosjonalitet er hhv. 3,64 (.54) og 3,99 (.53). De fleste skårer altså nokså høyt på begge disse trekkene, og selv om forskjellene ikke er store, er menn noe mer instrumentelle enn kvinner, og kvinner noe mer sosioemosjonelle enn menn.

Instrumentalitet og sosioemosjonalitet er positivt korrelert både blant menn (.20) og kvinner (.18). Det er nærliggende å spørre om dette kan skyldes svarstil, dvs. at personer som uttrykker seg sterkt på den ene dimensjonen ofte vil uttrykke seg sterkt også på den andre. Andre analyser av LOGG data peker imidlertid i retning av at instrumentalitet differensierer på forventede måter, bl.a. er instrumentell orientering knyttet til utdanning (Slagsvold & Sørensen 2008). Høyt utdannede kvinner beskriver seg som like handlekraftige eller maskuline som høyt utdannede menn (Slagsvold

2005). Vi finner videre at instrumentell, men ikke sosioemosjonell orientering, er lavere i høyere aldersgrupper av menn (Slagsvold 2005). Personer med en instrumentell og handlekraftig væremåte synes med andre ord å også være noe mer sosioemosjonelle i sine væremåter.

Holter og medarbeidere (2008), som har studert likestilling og livskvalitet i et norsk utvalg, trekker også maskulinitet-femininitet inn i sine analyser. De finner at «feminine» menn og «maskuline» kvinner har mer likestilte parforhold (målt ved deling av beslutninger, husarbeid og omsorgsoppgaver i parforholdet). I Holters studie er imidlertid kjønnsrolleidentitet målt svært grovt, ved bare ett spørsmål hvor respondenten plasserer seg på en skala fra instrumentell til sosioemosjonell. I deres studie gir ikke svaralternativene rom for å karakterisere seg selv som høyt eller lavt på begge dimensjoner – dvs. både i forhold til maskuline og feminine trekk.

5.2 Har kjønns(u)tradisjonelle selvbilder sammenheng med arbeidsdeling i hjemmet?

Mange forhold er knyttet til deling av arbeidsoppgaver hjemme, ikke minst utdanning og partnernes yrkesaktivitet (kapittel 3). Men mye av variasjonen i deling av arbeidsoppgaver er uforklart, og kvinner gjør gjennomgående mer enn menn. Kan kjønnsroller, eller kjønnsrelaterte selvoppfatninger bidra til å forklare noe mer av forhold som ligger bak deling av arbeidsoppgaver hjemme? Her er vi interessert i om kjønnsroller kan bidra til å forklare hvorfor noen deler mer enn andre, *utover* det utdanning, inntekt og holdninger kan forklare. Avslutningsvis vil vi også undersøke hva som forklarer variasjoner i slike selvbilder og vi spør om sosial klasse og foreldres utdanning kan ha betydning for kjønnsrelaterte selvoppfatninger.

Først spør vi om det er sammenheng mellom kjønnsrollerelaterte selvoppfatninger på den ene siden og deling av hus- og omsorgsoppgaver uten å ta andre forhold i betraktning (Tabell 5.1)³¹.

³¹ Deling av husarbeid måler gjennomsnittlige deling av: rengjøring, vasking og stryking av tøy, oppvask, matlaging og innkjøp. Deling av omsorgsoppgavene måler deling av: påkledning, legging, være hjemme når barn er syk, lek, leksehjelp og transport. Høy skåre indikerer at mannen gjør relativt mer.

Tabell 5.1: Korrelasjoner mellom instrumentalitet/sosioemosjonalitet og barneomsorg og husarbeid. Personer i samliv. Menn og kvinner.

	Korrelasjoner	Menn	Kvinner
Deling av husarbeid	Husarbeid – instrumentell	.06*	.17**
	Husarbeid – sosioemosjonell	.09**	.01
	N	3538	1224
Deling av omsorgsoppgaver for barn	Omsorgsoppgaver – instrumentell	.05	.01
	Omsorgsoppgaver – sosioemosjonell	.08**	-.07**
	N	3770	1463

* $p < .05$, ** $p < .01$

Når det gjelder deling av husarbeid er *instrumentell orientering* knyttet til en mer utradisjonell deling av husarbeidet (mannen bidrar relativt mer). Det gjelder for begge kjønn, men sammenhengen er sterkere for kvinner. Instrumentelt orienterte kvinner oppgir klart oftere å ha partnere som bidrar mer i husarbeidet enn kvinner som er mindre instrumentelle. *Sosioemosjonelt orienterte* kvinner, eller kvinner med mer typisk feminine væremåter, skiller seg imidlertid ikke fra andre ved å ha en mer tradisjonell arbeidsdeling, slik vi spurte om innledningsvis. Derimot har det betydning for menn; sosioemosjonelt orienterte menn gjør relativt mer husarbeid, dvs. flere av dem oppgir å være i par med mindre tradisjonell arbeidsdeling.

Når det gjelder deling av omsorgsoppgaver for barn har *instrumentell orientering*, eller maskuline væremåter ingen sammenheng med hvor tradisjonelt paret deler. Det er med andre ord ikke slik at menn med mer typisk maskuline væremåter har en mer tradisjonell deling hjemme, verken når det gjelder barneomsorg eller husarbeid. Mer typiske feminine væremåter (sosioemosjonell orientering) er imidlertid knyttet til deling av omsorgsoppgaver både for menn og kvinner: Sosioemosjonell orientering hos menn trekker i retning av en *mindre* tradisjonell arbeidsdeling; han gjør mer, mens hos kvinner trekker det i retning av en *mer* tradisjonell arbeidsdeling; hun gjør mer.

Disse sammenhengene er imidlertid bare bivariate, vi har ikke undersøkt om andre forhold kan forklare dem. En nærliggende kandidat i så måte er utdanning. Som nevnt er det en klar sammenheng mellom utdanning og instrumentell orientering, og en klar sammenheng mellom utdanning og likestillingspraksis. Sammenhenger i tabell 5.1 kan være spuriøse, dvs. de kan være forklart av andre faktorer, først og fremst utdanning.

Hvis vi tar hensyn til utdanning, er instrumentell orientering fremdeles knyttet til deling av husarbeid? Og hvis det er tilfelle, hvor mye forklarer kjønnsrollerelaterte selvoppfatninger om vi sammenligner med andre forhold vi vet påvirker arbeidsdeling i hjemmet? I tabell 5.2 ser vi nærmere på det.

Vi kontrollerer for sosiodemografiske faktorer som vi vet påvirker arbeidsdeling; om man har barn i husholdet, personens utdanning, inntekt og arbeidstid. Vi kontrollerer også for relativ inntekt, utdanning og arbeidstid, og for holdninger til likestilling (se kap. 2 for operasjonaliseringer). Til slutt ser vi om det fremdeles er en effekt av kjønnsrollerelaterte selvoppfatninger; instrumentalitet og sosioemosjonalitet.³²

³² Utdanning går fra 1 (grunnskole) til 5 (høyskole/universitet). Inntekt er samlet personlig inntekt før skatt (log transformert). Arbeidstid er målt i timer per uke. Relativ inntekt er kvinnens inntekt delt på mannens inntekt. Relativ utdanning er kvinnens utdanning minus mannens utdanning. Relativ arbeidstid er kvinnens arbeidstid minus mannens arbeidstid. Holdninger til likestilling er målt ved gjennomsnittlig uenighet i følgende påstander (fra 1-5): i et parforhold bør mannen være eldre enn kvinnen, det er ikke bra for forholdet om kvinnen tjener mer enn mannen, menn er bedre politiske ledere enn kvinner, et barn under skolealder vil lide hvis moren er yrkesaktiv, menn bør ha større rett til arbeid enn kvinner. Høy skåre indikerer altså en mer positiv holdning til likestilling.

Tabell 5.2: Multipl regressjonsanalyse av arbeidsdeling (fra 1=«kvinnen gjør alt» til 5=«mannen gjør alt») på instrumentalitet og sosioemosjonalitet. Ustandardiserte (beta) koeffisienter.

	Deling av husarbeid		Deling av omsorgsoppgaver for barn	
	Menn (n=2955)	Kvinner (n=3220)	Menn (n=1084)	Kvinner (n=1306)
Alder/10	-0,09 (-.22) **	-0,07 (-.18) **	-0,00 (-.01)	-0,06 (-.08) **
Barn i hh (nei/ja)	-0,03 (-.03)	-0,09 (-.08) **		
Utdanning	0,11 (.20) **	0,09 (.17) **	0,02 (.05)	0,06 (.12) **
Inntekt (log)	-0,02 (-.03)	0,01 (.03)	0,02 (.04)	0,10 (.13) **
Arbeidstid/uke	-0,00 (-.02)	-0,00 (-.06) *	0,00 (.03)	-0,00 (-.03)
Relativ inntekt	-0,00 (.01)	0,00 (.03) *	0,00 (.13) **	0,00 (.04)
Relativ utdanning	0,07 (.11) **	0,03 (.05) *	0,02 (.05)	0,07 (.15) **
Relativ arbeidstid	0,01 (.16) **	0,01 (.20) **	0,01 (.23) **	0,01 (.18) **
Holdninger til likestilling	0,08 (.10) **	0,09 (.12) **	0,04 (.08) **	0,08 (.12) **
Instrumentalitet	0,00 (.00)	0,08 (.08) **	-0,00 (-.00)	-0,01 (-.01)
Sosioemosjonalitet	0,08 (.07) **	0,00 (.00)	0,05 (.08) **	-0,05 (-.06) *
R^2 (sign. endring i R^2)				
kun sosiodemogr.	.079 **	.085 **	.033 **	.070 **
+ relative variabler	.106 **	.111 **	.098 **	.101 **
+ holdninger	.116 **	.124 **	.105 **	.111 **
+ instrum./sosioemosj.	.121 **	.131 **	.111 *	.114 †

† $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$

Deling av husarbeid

Vi ser først på deling av husarbeid. I tabell 5.1 så vi at instrumentelt orienterte menn og kvinner hadde en mindre tradisjonell arbeidsdeling. For menn forsvinner denne sammenhengen allerede når vi kontrollerer for alder (detaljerte analyser ikke vist). Det betyr at når «maskuline» menn bidrar noe mer i husarbeid er det ikke fordi de er mer instrumentelt orientert, men fordi yngre menn både deler husarbeidet oftere og skårer høyere enn eldre menn på instrumentalitet. Menn med sterkere trekk av «maskuline» kjønnsroller bidrar altså verken mer eller mindre i husarbeid, om vi holder alder konstant.

For kvinner derimot, har instrumentell orientering en signifikant betydning for deling av husarbeid. Instrumentelt orienterte kvinner er oftere

i parforhold der partnerne i større grad deler husarbeidet sammenlignet med mindre instrumentelle kvinner.

Hvor stor er egentlig effekten av å være mer instrumentelt orientert sammenlignet med andre faktorer som har betydning for hvor «likestilte» forhold kvinner er i? Her sammenligner vi beta (de standardiserte) koeffisientene i tabell 5.2. Utdanning er, som vi har vært inne på, et vel dokumentert forhold som har betydning for likestillingspraksis, og økt utdanning blant kvinner omtales ofte som en av de viktigste driverne mot likestilling mellom kjønnene. Utdanning bidrar i seg selv til at kvinner blir mer instrumentelt orientert (Slagsvold & Sørensen 2008), men også når vi tar hensyn til utdanning så har instrumentell orientering en selvstendig effekt på deling av husarbeid. Effekten er omtrent halvparten så sterk effekt som effekten av utdanning. Det er ikke ubetydelig. Vi kan også sammenligne med det å ha barn i husholdet. Å få barn bidrar til et mer tradisjonelt kjønnsrollemønster (se kap. 3). Effekten av instrumentell orientering på deling av husarbeid er omtrent like sterk i positiv retning som effekten av å få barn er i negativ retning når det gjelder deling av husarbeid.

Ser vi på betydningen av sosioemosjonelle trekk for deling av husarbeid har det ingen betydning for kvinner. Kvinner med sterkere trekk av «feminine» kjønnsroller gjør ikke mer husarbeid enn andre kvinner, slik man kanskje kunne vente. For menn, derimot, finner vi en sammenheng. For menn betyr sosioemosjonell orientering omtrent en tredjedel av det utdanning betyr, og blant menn har sosioemosjonell orientering nesten like sterk effekt som holdninger til likestilling har.

Vi finner altså for begge kjønn at de med trekk av utradisjonell kjønnsrolleorientering («feminine» menn og «maskuline» kvinner) tenderer å dele husarbeidet i større grad enn de mer tradisjonelle. Dessuten finner vi at trekk av egen kjønnsrolle ikke har noen betydning for deling av husarbeid: Instrumentelt orienterte kvinner deler i større grad husarbeid med mannen, enten de skårer høyt eller lavt på «feminine» trekk. Sosioemosjonelt orienterte menn deler i større grad husarbeid med kvinnen, enten de skårer høyt eller lavt på «maskuline» trekk (se også Ratikainen & Slagsvold, 2010).

Deling av omsorgsoppgaver for barn

Når det gjelder deling av oppgaver knyttet til omsorg for barn, er sammenhenger til kjønnsrelaterte selvoppfatninger annerledes. Instrumentelle trekk påvirker verken menns eller kvinners deling av omsorgsoppgaver for barn. Heller ikke når det gjelder omsorgsoppgaver er det altså slik at menn med mer «maskuline» selvoppfatninger bidrar mindre i omsorg for barn, slik man kanskje kunne vente; menn med sterkere «maskulin» orientering bidrar verken mer eller mindre.

Derimot øker det å ha sterkere sosioemosjonell orientering sannsynligheten for å gjøre relativt mer av omsorgsoppgavene for barn. Det gjelder både menn og kvinner. Menn med sterkere sosioemosjonell orientering gjør noe mer barneomsorg enn menn som skårer lavere på dette. Blant kvinner trekker sterkere sosioemosjonell orientering i retning av mer tradisjonell deling, fordi kvinner som skårer høyt her gjør enda mer av omsorgsoppgaver for barn.

Hvor stor er effekten av sosioemosjonell orientering på deling av omsorg for barn? For menn er den like sterk som effekten av holdninger til likestilling. Sosioemosjonell orientering bidrar like mye i retning av likedeling av omsorg for barn som positive holdninger til likestilling gjør. For kvinner er effekten av sosioemosjonell orientering halvparten så sterk som holdninger til likestilling.

Vi har antatt at oppfatninger av seg selv som instrumentelt og sosioemosjonelt orientert, reflekterer maskuline og feminine kjønnsroller eller selvoppfatninger. Men det er viktig å understreke at både kvinner og menn kan oppfatte seg selv å ha både maskuline og feminine trekk, i ulike kombinasjoner av styrke. Kjønnsroller er lært gjennom sosialisering, og opprettholdt gjennom forventninger, egne og andres. Kjønnsroller er dermed væremåter og orienteringer som kan endres og påvirkes, særlig i barne- og ungdomsårene, men også senere i voksenlivet. Sammenfattet finner vi altså at utradisjonelle kjønnsroller, dvs. å ha trekk av væremåter som tradisjonelt har vært ansett som ønskverdig og typisk for det andre kjønn, har sammenheng med større likedeling i hjemmet. Det er ikke bare slik at utdanning, yrkesaktivitet og relative ressurser bidrar til å prege oppfatninger av egen kjønnsrolle, men disse kjønnsrelaterte selvoppfatningene har også en

selvstendig effekt på arbeidsdeling. Videre finner vi at tradisjonelle kjønnsroller, dvs. sosioemosjonelle væremåter for kvinner og instrumentelle væremåter for menn, *ikke* har sammenheng med likedeling – eller likestilling, når det gjelder husarbeid. Dette kan være interessant for måten man bl.a. skal tenke på når det gjelder sosialisering og stimulering av gutter og jenter til økt likestilling mellom kjønnene. Om jenter stimuleres i retning av instrumentalitet og handlekraft, kan det bidra til sterkere likestillingsatferd, men å stimulere jenter til å være mindre «feminine» kan gi relativt liten likestillingsgevinst. For gutter er det omvendt. Det kan være man i sosialisering bør legge størst vekt på å stimulere trekk som tradisjonelt har vært tilskrevet, og har preget, det annet kjønns væremåter, men at det er mindre viktig, og kanskje uhensiktsmessig, å søke å dempe jenters typiske feminine trekk og gutters typiske maskuline trekk.

- ✓ De med mer utradisjonell kjønnsrolleorientering («feminine» menn og «maskuline» kvinner) deler *husarbeidet* i større grad enn de med svakere utradisjonelle trekk. Mindre tradisjonell deling av husarbeidet er vanligere hvis mannen har sterkere sosioemosjonell orientering og og kvinnen har sterkere instrumentell orientering.
- ✓ Sosioemosjonell orientering hos menn trekker i retning av *mindre* tradisjonell deling av *barneomsorg*; han gjør mer. Hos kvinner trekker sosioemosjonell orientering i retning av *mer* tradisjonell deling; hun gjør mer.
- ✓ Det har ingen betydning for deling av *husarbeid* om kvinner har sterkere «feminine»trekk og mannen har sterkere «maskuline» trekk.
- ✓ Det kan være man i sosialisering bør legge størst vekt på å stimulere trekk som tradisjonelt har preget det andre kjønnets væremåter, og at det er mindre viktig å dempe maskuline trekk hos gutter og feminine trekk hos jenter.

5.3 Hva «forklarer» variasjoner i kjønnsrollestereotype selvbilder?

Hittil har vi sett på sammenhenger mellom kjønnsrelaterte selvbilder og arbeidsdeling. Hva kan ha påvirket eller formet disse selvbildene? Vi kan selvsagt ikke besvare det særlig utdypende med bare individdata. Her skal vi se om utdanning, yrkesklasse, foreldres utdanning og det å ha barn har sammenheng med instrumentalitet og sosioemosjonalitet blant menn og kvinner (kontrollert for alder).

Tabell 5.3. Multiplere regresjonsanalyse av instrumentalitet og feminitet (1-5, 5=høy grad). Ustandardiserte regresjonskoeffisienter (beta).

	Instrumentalitet		Sosioemosjonalitet	
	Menn (n=4050)	Kvinner (n=4678)	Menn (n=4041)	Kvinner (n=4678)
Alder/10	-0,06 (-.16) **	-0,06 (-.16) **	0,00 (.00)	-0,02 (-.07) **
Utdanning (1-3)	0,00 (.00)	0,07 (.09) **	-0,05 (-.06) **	-0,02 (-.03) †
Klasse (1-4; 1=høyest)	-0,09 (-.16) **	-0,08 (-.12) **	0,01 (.01)	0,04 (.07) **
Mors utdanning (1-3)	0,03 (.04) *	0,03 (.04) *	-0,01 (-.01)	-0,02 (-.02)
Fars utdanning (1-3)	-0,02 (-.02)	0,02 (.03) †	0,00 (.00)	0,02 (.03) †
Har barn (0/1)	0,10 (.08) **	-0,08 (-.06) **	0,02 (.02)	0,01 (.01)
R ²	.048	.094	.004	.012

Det er klare *aldersvariasjoner* i de kjønns(u)tradisjonelle selvbildene. Med høyere alder er både menn og kvinner mindre instrumentelle, og kvinner er også mindre sosioemosjonelle. Aldersforskjellene kan skyldes aldringseffekter eller kohortforskjeller. I denne sammenheng skal vi ikke gå nærmere inn på det, men tar inn alder i analysene som en kontrollvariabel.

Som i mange andre studier finner vi klare *utdanningsforskjeller* i instrumentell orientering for kvinner. Høy utdanning er knyttet til sterkere instrumentelle trekk blant kvinner, men ikke blant menn. Årsaksretningen kan gå begge veier, dvs. at de mer handlingskraftige kvinnene i større grad tenderer å ta høyere utdanning, men også at utdanning former kvinner i retning av å bli mer handlekraftige, selvstendige og kompetente, slik Slagsvold og Sørensen (2008) argumenterer. Ser vi på sosioemosjonell orientering har utdanning svært liten betydning for kvinner, men for menn bidrar utdanning negativt. Nærmere analyser (GLM analyser ikke vist) avdekker at det skyldes at menn med bare grunnutdanning er mer sosioemosjonelt orientert enn menn med utdanning over grunnutdanning. Det er nærliggende å spørre om menn med bare grunnutdanning er en selektert gruppe, og at sammenhengen kan ha noe med det å gjøre. Vi har ikke gjort videre analyser om dette. Viktigst er at utdanning kan bidra til at kvinner blir mer instrumentelt orientert, noe som igjen er knyttet til mindre tradisjonell arbeidsdeling hjemme.

Yrkesklasse (se kap. 2) har også betydning for kjønnsrelatert selvpoppfatning. Høyere yrkesklasse er, ikke overraskende, knyttet til sterkere instrumentell orientering, til mer handlingskraftige og instrumentelle væremåter. Det gjelder både menn og kvinner. De mest instrumentelle væremåtene

finner man i klasse 1, som består, eksempelvis av ledere, leger, realister, sivilingeniører og undervisere ved universitet/høyskole. Når det gjelder sosioemosjonelle væremåter, er det ingen forskjeller etter yrkesklassetilhørighet blant menn. Blant kvinner finner vi at de i klasse 1, dvs. ledere, profesjonelle og høyere funksjonærer, betrakter seg som mindre sosioemosjonelle enn ufaglærte, rutinefunksjonærer og kvinner innen salg og service (GLM analyser, ikke vist). Det er nærliggende å spørre om tendensen kan skyldes at det å inneha lederposisjoner med personalansvar kan medføre til at man oftere handler mindre «empatisk» i yrkeslivet, og at det for kvinner, mer enn menn, kan prege deres selvbilde. Å spørre om effekten av sosial klasse her kan skyldes effekten av å inneha lederposisjon er så langt spekulasjoner, og vi har ikke gått videre med disse analysene.

Hva med *foreldres utdanning*, bidrar det til å prege kjønnsrelaterte selvoppfatninger? Høyere utdanning hos mor og/eller far kan tenkes øke sannsynligheten for at respondenten sosialiseres i retning av å bli mer instrumentell og målrettet. Først og fremst skjer dette trolig indirekte ved at barns utdanningsnivå er sterkt korrelert med foreldres slik mange studier viser. Men spørsmålet vi stiller her er om foreldres utdanningsnivå bidrar til sterkere instrumentell orientering *utover* utdanning hos avkommet. Vi finner en svak, men allikevel signifikant tendens, til at høyere utdanning hos *mor* er knyttet til høyere grad av instrumentalitet, både blant menn og kvinner. Fars utdanning har imidlertid ingen betydning. Økt utdanningsnivå blant kvinner, og mødre kan med andre ord bidra til mer instrumentell orientering, både hos menn og kvinner og dermed trekke i retning av økt likedeling hjemme.

Å ha barn kan styrke de «mykere», omsorgsfulle sider ved personen, særlig mannens. Det er et tema som har fått oppmerksomhet i media, og også i biologisk i forskning den senere tid. Er det en sammenheng mellom det å ha barn og kjønnsstradisjonelle væremåter? Beskriver menn med barn seg som mer omsorgsfulle og empatiske? I LOGG data finner vi ikke støtte for det. Å ha barn har ingen sammenheng med sosioemosjonell orientering. Menn som har barn i husholdet er imidlertid noe mer instrumentelt orientert, og kvinner mindre. I så måte synes tradisjonelle kjønnsroller å forsterkes med barn.

Ser vi på forklart varians (R^2) er det bare instrumentell orientering som i noen grad «forklares» av forholdene vi har sett på, og instrumentell orientering forklares i større grad for kvinner enn for menn. Ser vi bort fra betydningen av alder er det yrkesklasse som har størst betydning for instrumentell orientering for begge kjønn. Effekten av yrkesklasse er omtrent dobbelt så stor som effekten av å ha barn, for begge kjønn. Men barn bidrar altså snarere til å befeste tradisjonelle kjønnsroller.

- ✓ Høy utdanning er knyttet til sterkere instrumentelle trekk blant kvinner
- ✓ De i høyere yrkesklasse er mer instrumentelt orientert. Det gjelder både menn og kvinner. Kvinner i den høyeste yrkesklasse er dessuten mindre sosioemosjonelt orienterte.
- ✓ Høy utdanning hos mor er knyttet til noe sterkere instrumentelle væremåter, både blant menn og kvinner.

5.4 Oppsummering og kommentarer

Tema i dette kapitlet er betydningen av kjønns(u)tradisjonelle væremåter, målt ved kjønnsrelaterte selvbilder, for deling av hus- og omsorgsoppgaver. I teksten benevnes slike selvbilder også som instrumentell-sosioemosjonell orientering, eller maskulinitet-femininitet. Avslutningsvis har vi også spurt om variasjoner i sosioøkonomiske- og familiære forhold henger sammen med instrumentalitet og sosioemosjonalitet blant menn og kvinner.

HANDLINGSKRAFTIGE KVINNER OG «MYKE» MENN DELER I STØRRE GRAD HUSARBEIDET

Instrumentell orientering henger sammen med deling av husarbeid blant kvinner men ikke blant menn. Kvinner med høy grad av «maskuline» trekk gjør relativt mindre av husarbeidet enn andre kvinner. Sosioemosjonalitet, derimot, har sammenheng med deling av husarbeid blant menn, men ikke blant kvinner. Menn som er relativt sosioemosjonelle i sin væremåte gjør relativt mer av husarbeidet. Vi finner altså for begge kjønn at de med trekk av utradisjonell kjønnsrolleorientering («feminine» menn og «maskuline» kvinner) har en mindre tradisjonell deling av husarbeid.

«MYKE» MENN DELTAR OGSÅ MEST I BARNEOMSORGEN

Menn med sterkere sosioemosjonelle orientering tar oftere enn andre menn del i omsorgsoppgavene for barn. I par der mannen har nokså lite av disse trekkene, er det vanligere at barneomsorgen er mer tradisjonelt delt, dvs. at kvinner har hovedansvaret.

MER SOSIOEMOSJONELT ORIENTERTE KVINNER TAR MER AV OMSORGSOPPGAVENE FOR BARN ENN ANDRE KVINNER

Både menn og kvinner som er mer sosioemosjonelt orientert gjør relativt mer av oppgavene knyttet til barneomsorg. Fordi kvinner i utgangspunktet gjør mer av disse oppgavene, betyr det at vi finner *minst* tradisjonell arbeidsdeling blant menn med høy sosioemosjonell orientering og kvinner med lav. Grad av instrumentalitet hos mannen eller kvinnen spiller ingen rolle for deling av omsorgsoppgaver.

HVA PÅVIRKER DE KJØNNSRELATERTE SELVBILDENE?

Vi finner klare *utdanningsforskjeller* i kjønnsrollerelaterte selvbilder. Blant menn er høy utdanning knyttet til lavere grad av sosioemosjonell orientering, blant kvinner er høy utdanning knyttet til sterkere instrumentell orientering. Videre finner vi at høyere *yrkesklasse* er knyttet til mer handlingskraftige og instrumentelle væremåter blant begge kjønn. Blant kvinner er høy yrkesklasse også knyttet til lavere sosioemosjonell orientering.

Fars utdanning har ingen sammenheng med kjønns(u)tradisjonelle væremåter. *Mors utdanning* derimot, er knyttet til noe høyere grad av instrumentalitet hos både menn og kvinner.

Høyere *sosioøkonomisk status* har altså særlig sammenheng med instrumentell orientering, ved at høy klasse, høy utdanning og høy utdanning hos mor hver for seg er knyttet til mer av «maskuline» væremåtene.

Å ha *barn* er både knyttet til mer «maskulin» orientering blant menn og mindre «maskulin» orientering hos kvinner, og kan således synes å befeste eller styrke tradisjonelle kjønnsroller.

PRAKTISK BETYDNING?

Om lag 50 prosent flere menn og kvinner med det annet kjønns «typiske væremåte» (høy grad av hhv. sosioemosjonelle og instrumentelle trekk) deler husarbeidet likt, sammenlignet med menn og kvinner med mer tradisjonelle

kjønnsroller. Selv om kjønns(u)tradisjonelle selvbilder/væremåter ikke forklarer mye av variasjonen i arbeidsdeling, finner vi likevel at også mer psykologiske faktorer, knyttet til kjønnsrelatert selvoppfatning, bidrar til å forklare grad av likestilling hjemme. Sammenlignet med effekten av mer etablerte forklaringsvariabler (som utdanning og alder) er betydningen av kjønnsstereotype kjønnsroller ikke ubetydelig.

KJØNNSROLLER KAN PÅVIRKES

Kjønnsroller og kvinner og menns væremåter og selvoppfatninger er påvirkbare av forventninger og muligheter, særlig i oppveksten, men også senere i livet. Blant annet former utdanning og yrkeserfaringer personers væremåter, og bidrar trolig i særlig grad til å forme instrumentell orientering (instrumentalitet). Utdanning har nokså sterk sammenheng med instrumentalitet, eller «agentic orientation», som Slagsvold og Sørensen (2008) benevner det.

Ett virkemiddel for å fremme likestilling mellom kjønnene har vært å søke å dempe kjønnsrollestereotypiske forventninger til jenter og gutter, i barnehage, skolen og i hjemmet. Gutter blir ikke i samme grad som tidligere stimulert i mer ensidig maskulin retning, og jenter ikke i ensidig feminin retning. Når det gjelder kjønnsrolleorientering, har dagens unge et bredere spekter av væremåter å spille på, og mer allsidige utforminger av manns- og kvinneroller å identifisere seg med. Tendensene vi finner bekrefter på mange måter utbredte antakelser om at sosialisering av menn i retning av sterkere vekt på empati og «mykere» væremåter kan bidra til større likestilling mellom kjønnene. Om menn samtidig har sterke maskuline (instrumentelle) trekk synes imidlertid ikke å spille noen rolle i for likestilling hjemme. For kvinner vil sosialisering til og forventninger om mer instrumentelle og handlekraftige væremåter bidra i samme retning.

Referanser

- Abele, A., & Spurk, A. E. (2011). The dual impact of gender and the influence of timing of parenthood on men's and women's career development: Longitudinal findings. *International Journal of Behavioral Development, 35*(3), 225–232.
- Erickson, R. J. (2005). Why emotion work matters: Sex, gender, and the division of household labor. *Journal of Marriage and the Family, 67*(2), 337–351.
- Holter, Ø. G., Egeland, C., & Svare, H. (2008). *Likestilling og livskvalitet 2007*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Ratikainen, J., & Slagsvold, B. (2010). *Arbeidsdeling i hjemmet – et psykologisk perspektiv med data fra LOGG/NorLAG*. Arbeidsnotat. Oslo: NOVA.
- Sayer, L. C. (2010). Trends in housework. In J. Treas & S. Drobnic (Eds.), *Dividing the domestic. Men, women & household work in cross-national perspective* (pp. 19–38). Stanford: University Press.
- Slagsvold, B., & Sorensen, A. (2008). Age, education, and the gender gap in the sense of control. *International Journal of Aging & Human Development, 67*(1), 25–42.
- Stryker, S. (2003). Whither symbolic interaction? Reflections on a personal Odyssey. *Symbolic Interaction, 26*(1), 95–109.
- Treas, J., & Drobnic, S. (2010). *Dividing the domestic. Men, women & household work in cross-national perspective*. Stanford: University Press.

6 Holdninger til likestilling

Tale Hellevik og Ottar Hellevik

I tidligere undersøkelser av individers holdninger til likestilling har man gjennomgående funnet at ung alder, høy utdanning og sentralt bosted øker sannsynligheten for å være positiv til likestilling mellom kjønnene, og at kvinner er mer likestillingsvennlige enn menn (se f.eks. Bjørklund 1985, Holter 1989, Ellingsæter m.fl. 1994, Hellevik 1996, Knudsen & Wærness 2001). Teigen (2006), i en analyse av data fra 1985 til 2001, konkluderer imidlertid med at noen av disse sammenhengene synes å endres. Hun finner at effekten av utdanningsnivå på likestillingsholdning er blitt svakere i undersøkelsesperioden, primært fordi kvinner med lav utdanning har blitt mer likestillingsvennlige og menn med høy utdanning har blitt mindre. Videre finner hun at alder ikke lenger har betydning for kvinners holdninger, mens det blant menn er den yngste aldersgruppen som er minst tilbøyelige til å mene at likestillingen bør føres videre.

Med LOGG dataene fra 2007 har vi mulighet til å se på betydningen av kjønn, alder, livsfase, utdanning, klasse og bosted for likestillingsholdning, i et nytt og omfattende datamateriale. Ser vi her tegn til at noen av disse klassiske forklaringsvariablene har mistet noe av sin kraft? Finner også vi at unge menn er de minst likestillingsvennlige?

I tillegg til å gjøre en analyse av hva som påvirker individers holdninger til likestilling, skal vi analysere sammenhengen mellom holdninger og den praktiske delingen av husarbeid og barneomsorg i parforholdet. I hvilken grad finner vi at det er samsvar mellom holdning og praksis, og hvilke faktorer ser ut til å innvirke på denne sammenhengen? Kan det for eksempel være slik at omgivelsene legger mer eller mindre til rette for at personer med likestilte holdninger kan følge dette opp med å dele på husarbeidet og barneomsorgen? Er det i visse livsfaser vanskelig å ha en likestilt praksis selv om man i prinsippet skulle mene at dette er ønskelig og riktig?

I en SSB rapport fra 2010 har Lappegård og Kjelstad sett på sammenhengen mellom holdninger til kjønnsroller og likestilling på hjemmebane

gjennom analyser av LOGG dataene. De finner blant annet at det er godt samsvar mellom holdninger og opplevd praksis for en majoritet av respondentene. Samsvaret er større for menn enn for kvinner, og større for barneomsorg enn for husarbeid. Forfatterne gjør også en analyse av hvilke faktorer som har betydning for om respondentene befinner seg i tradisjonelle, likestilte eller ustemte parforhold (der holdningene til likestilling er positive men praksis er tradisjonell). Operasjonaliseringen av variablene og analyseteknikken som er brukt i denne rapporten er såpass forskjellig fra det som er gjort her, at resultatene ikke så lett lar seg sammenlikne.

Holter m.fl. (2008) har også analysert sammenhengen mellom likestillingsholdninger og likestillingspraksis i et datamateriale fra 2007. Spørreundersøkelsen handlet kun om likestilling og livskvalitet, og dataene har et rikt tilfang på spørsmål som blant annet gjør det mulig å se på ulike dimensjoner av likestillingsholdninger. Antall respondenter er imidlertid langt færre enn i LOGG. Også i denne studien konkluderes det med at likestilling i praksis i stor grad påvirkes av holdninger til likestilling. Forfatterne gjør et poeng av at dette gjelder nesten mer for menn enn for kvinner, et funn de hevder går imot en antakelse om at menn er splittet overfor likestilling.

I dette kapitlet skal vi først se på hvordan holdning til likestilling i familien har endret seg de siste 25 årene, ved hjelp av resultater fra undersøkelsen Norsk Monitor. I resten av kapitlet studeres holdning til likestilling ved hjelp av data fra LOGG. Vi benytter en holdningsindeks bestående av fem spørsmål, og analyserer sammenhengen mellom denne indeksen og egenskaper ved respondentene selv og omgivelsene. Avslutningsvis undersøker vi hva holdninger betyr for oppgavefordelingen i hjemmet, om det ser ut til å kunne foreligge en reell påvirkning, og om denne varierer mellom ulike grupper. Fordi kapitlet er omfattende, har vi plassert noen av analysene i et vedlegg som kan lastes ned fra NorLAGs hjemmesider (se kap. 2).

6.1 Utviklingen i holdning til likestilling i familien 1985–2009

I Norsk Monitor har det helt fra første undersøkelse i 1985 vært stilt et spørsmål som skal fange opp respondentenes syn på likestilling, gjennom å be dem å velge mellom tre beskrivelser av oppgavefordelingen mellom kvinnen og mannen i en familie. Ytterpunktene er en «moderne» familie der

partnerne er fullt likestilt både når det gjelder yrkesdeltakelse og oppgaver i familien (A), og en «tradisjonell» familie der bare mannen er yrkesaktiv og kvinnen har eneansvaret hjemme (C). Mellomformen kan kalles en moderat kjønnsrolledifferensiering (B), der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen, og hovedansvaret for hus og barn.

I utgangspunktet i 1985 var det under halvparten som foretrakk den fullt likestilte familieformen (tabell 6.1). 24 år senere er bildet et helt annet. Mer enn to tredjedeler velger nå alternativ A, mens den tradisjonelle oppgavefordelingen nesten ikke har tilhengere, ned fra 20 prosent i 1985 til 4 prosent i 2009. Dette er en av de mest omfattende endringene som er registrert for noe spørsmål i det store Monitorspørreskjemaet.

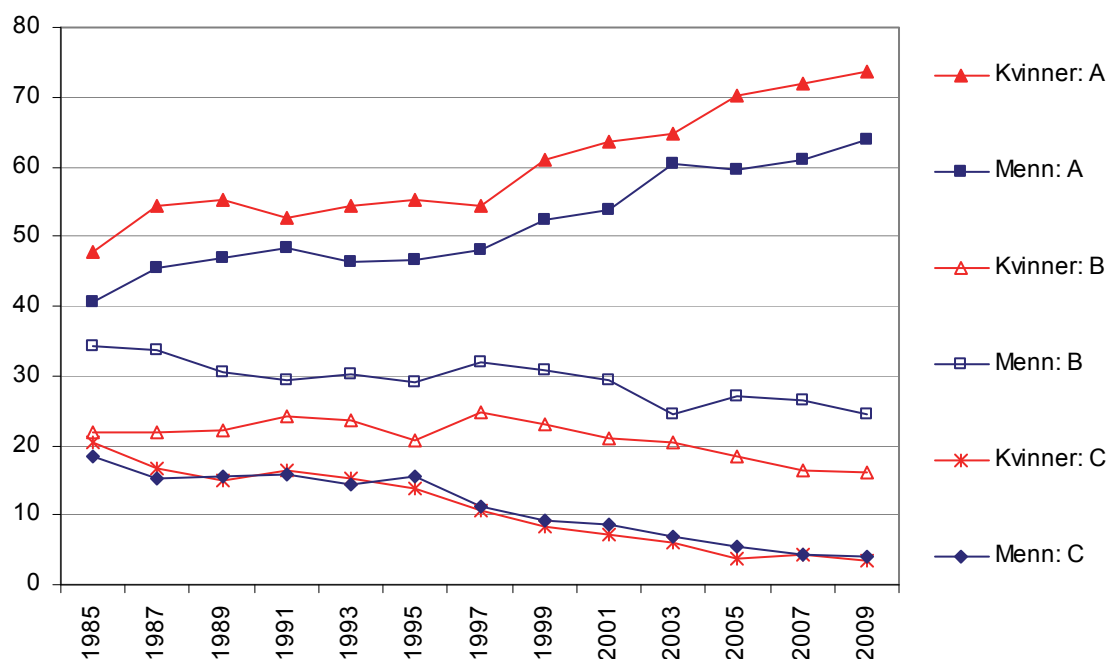
Et bemerkelsesverdig trekk er at økningen i andelen som velger alternativ A, som totalt er på 25 prosentpoeng, i hovedsak har skjedd siden 1997 (18 poeng). I perioden fra 1987 til 1997 lå andelen fast på 50–51 prosent. Vi kommer tilbake til hva dette mønsteret kan fortelle om prosessene som ligger bak holdningsutviklingen. Men først skal vi se på variasjoner mellom ulike sosiale kategorier i holdningen til likestilling.

Tabell 6.1. Utviklingen i befolkningens syn på ønskelig oppgavefordeling i familien (Prosent. Norsk Monitor)

Det snakkes om endringer i menns og kvinners roller i familien. Nedenfor beskrives tre slags familier. Hvilken av disse svarer best til din oppfatning av hvordan en familie skal være?
 A: En familie der de to partnerne har like krevende jobber og hvor husarbeid og barnepass deles likt.
 B: En familie der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen, og der hun har hovedansvaret for hus og barn.
 C: En familie der bare mannen har jobb, og det er kvinnen som tar seg av hus og barn.

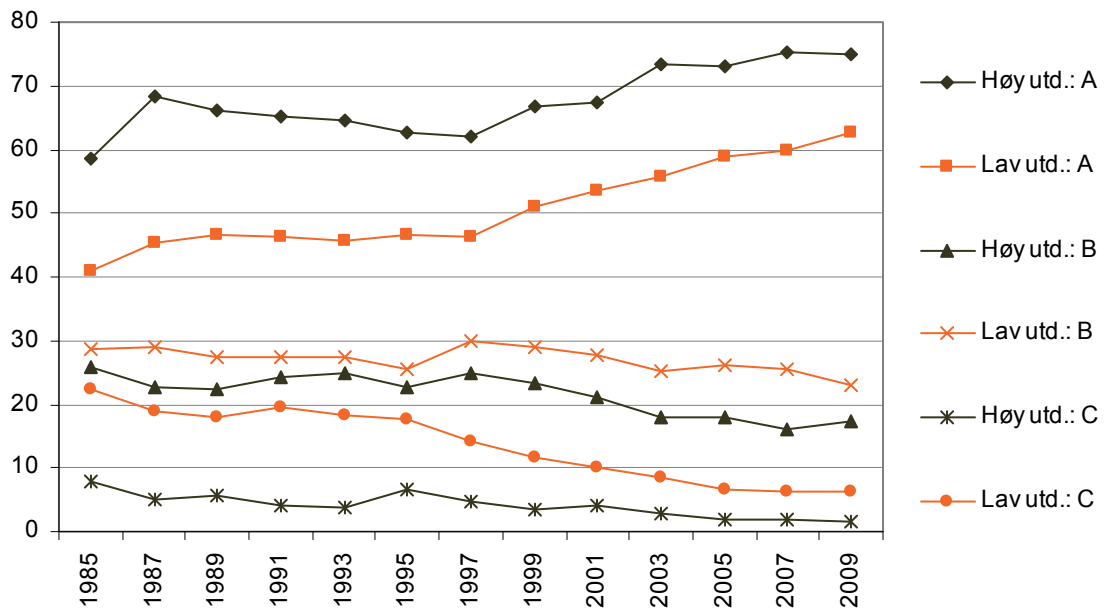
	A: full likestilling	B: ulikt ansvar jobb/hjemme	C: bare mann i jobb	I tvil	Overvekt A – C
1985	44	28	20	8	24
1987	50	28	16	6	34
1989	51	26	15	7	36
1991	51	27	16	7	35
1993	50	27	15	8	35
1995	51	25	15	10	36
1997	51	28	11	9	40
1999	57	27	9	8	48
2001	59	25	8	8	51
2003	63	22	6	9	57
2005	65	23	5	8	60
2007	67	21	4	8	63
2009	69	20	4	7	65

Det er flere kvinner enn menn som foretrekker full likestilling i familien, mens flere menn enn kvinner foretrekker en moderat rolledifferensiering mellom kjønnene. Det er liten kjønnsforskjell når det gjelder å velge den helt tradisjonelle varianten. Figur 6.1 viser at dette mønsteret for kjønnsforskjeller har ligget fast gjennom hele perioden.

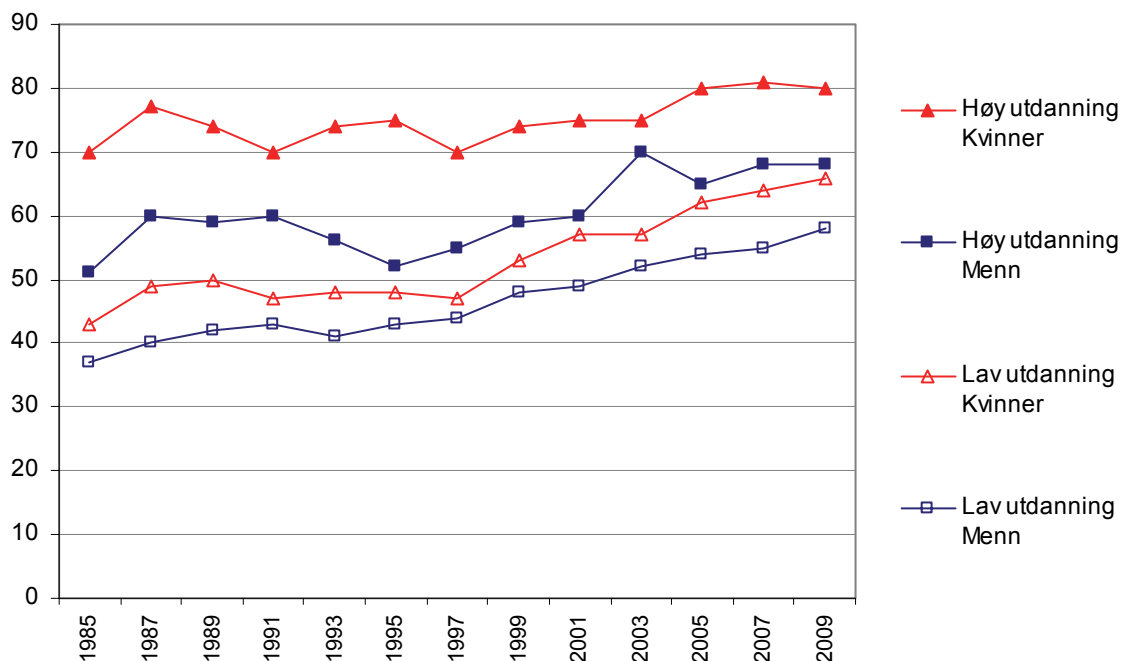
Figur 6.1. Kjønn og holdning til likestilling i familien (Prosent. Norsk Monitor)

Forskjellen i holdning til likestilling mellom personer med utdanning på universitets- eller høyskolenivå og de som har lavere utdanning, er større enn kjønnsforskjellen (figur 6.2). Dette gjelder uansett hvilken av de to ytterpunktene vi ser på. Avstanden mellom utdanningsgruppene avtar over tid, slik Teigen (2006) også fant.

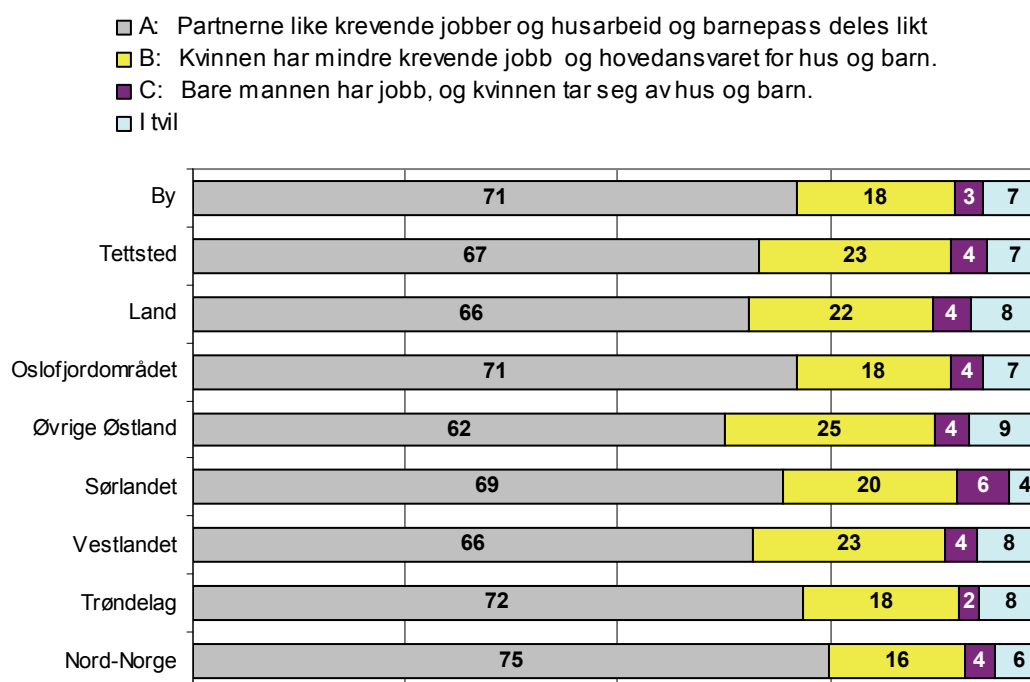
Figur 6.2. Utdanning og holdning til likestilling i familien (Prosent. Norsk Monitor)

Betydningen av utdanning for holdning til likestilling er størst blant kvinner. Dette betyr at kjønnsforskjellen i andelen som foretrekker full likestilling, er større blant personer med utdanning på universitetsnivå enn blant de som har lavere utdanning (figur 6.3).

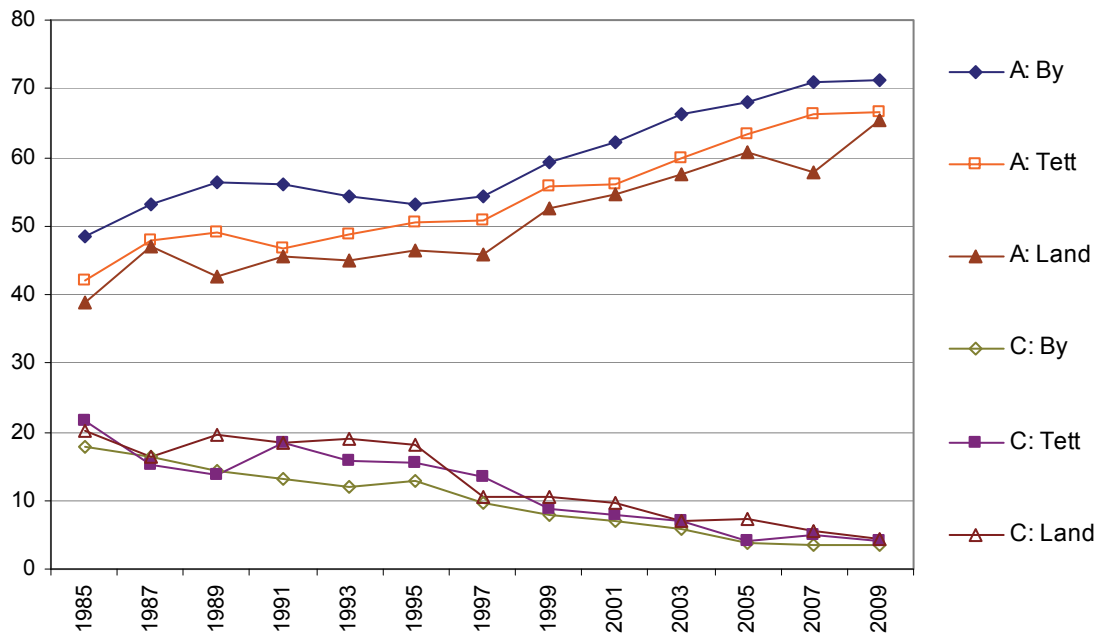
Figur 6.3. Kjønn og utdanning og holdning til likestilling i familien (Prosent som velger alternativ A – full likestilling. Norsk Monitor)

Betydningen av bosted, både når det gjelder urbaniseringsgrad og landsdel, er ikke stor i 2009, og nok mindre enn mange ville forventet. Sørlandet skiller seg for eksempel ikke særlig ut i foretrukket familieform (figur 6.4). Mellom by og landdistrikter skiller det bare fem prosentpoeng i andelen som velger full likestilling. Noe av forklaringen kan være at religiøsitet ikke har så stor betydning for holdningen til likestilling. Forskjellen i andelen som velger alternativet full likestilling (A), mellom de som sier de tror på Gud og de som sier de ikke gjør, er i 2009 på 15 prosentpoeng (62 mot 77 prosent).

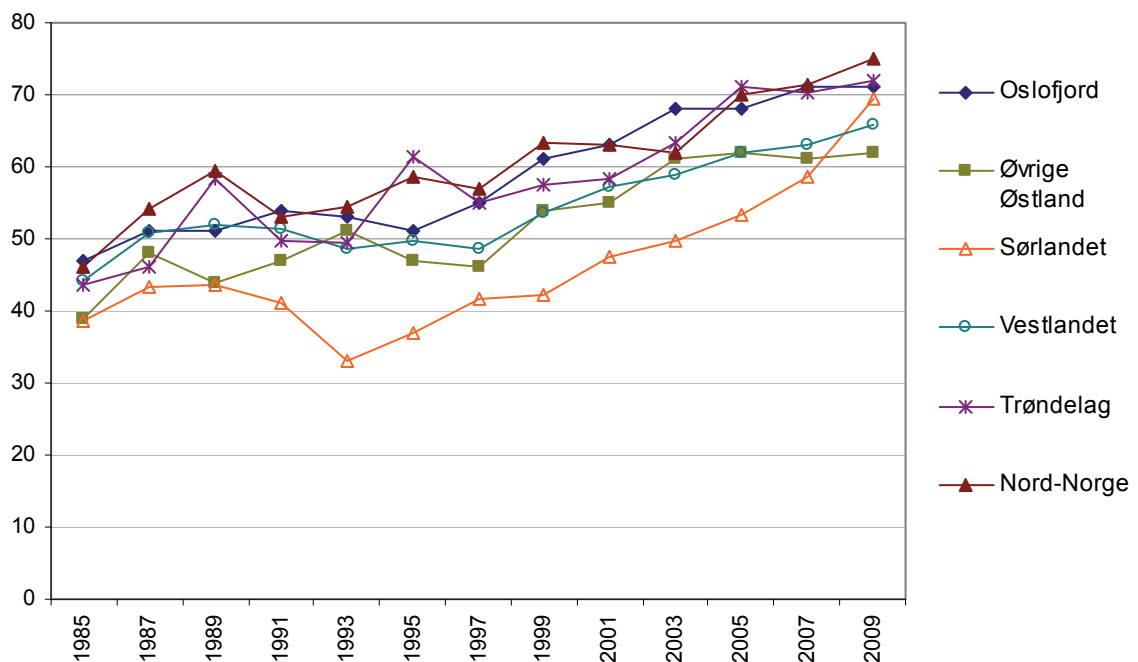

Figur 6.4. Urbaniseringsgrad og landsdel og holdning til likestilling (Prosent. Norsk Monitor 2009)

Dette mønsteret har ikke endret seg vesentlig over tid når det gjelder urbaniseringsgrad (figur 6.5). Ser vi på landsdel, skilte Sørlandet (Agderfylkene) seg mer ut på nittitallet gjennom en lavere andel som foretrakk den fullt likestilte familieformen (figur 6.6).

Figur 6.5. Urbaniseringsgrad og holdning til likestilling i familien (Prosent. Norsk Monitor)

Figur 6.6. Landsdel og holdning til likestilling i familien (Prosent som foretrekker full likestilling. Norsk Monitor)

For befolkningen totalt viste tabell 6.1 stillstand i oppslutningen om full likestilling mellom 1987 og 1997. Dette mønsteret går igjen innenfor de ulike

undergruppene vist ovenfor. Det er endatil eksempler på fallende andeler, som for høyt utdannede (figur 6.2) eller Sørlandet (figur 6.6). Stabilitet eller tilbakegang er uventet, sett ut fra de store aldersforskjellene som foreligger for synet på likestilling i familien. Disse går fram av tabell 6.2, som er en standard kohortmatrise. Lest loddrett viser den aldersforskjellene på et gitt tidspunkt. De er meget store på de første tidspunktene, men avtar over tid. Lest vannrett viser tabellen utviklingen over tid innenfor ulike aldersgrupper. Den er svakt negativ for de to yngste aldersgruppene, sterkt positiv for de eldre. Endelig kan vi, siden avstanden mellom tidspunktene svarer til bredden på aldersintervallene, følge utviklingen innenfor ulike fødselskohorter ved å lese tabellen diagonalt. Her er det med få unntak en økning i andelen som foretrekker en fullt likestilt familieform når vi sammenlikner 1988 med 2008. I snitt er økningen innenfor kohortene som har vært med gjennom hele tidsrommet på 8 prosentpoeng. Dette er mindre enn endringen fra 1988 til 2008 for hele den voksne befolkningen, som er på 17 poeng.

Tabell 6.2 Standard kohortmatrise for holdning til likestilling (Prosent som foretrekker full likestilling. Norsk Monitor)*

Alder	1988	1992	1996	2000	2004	2008	Fødselskohort	Kohort- endring	Alders- forskjell
14-17 ung	78	71	71	71	70	73	1991-94		-5
18-21 ung	73	73	69	70	72	71	1987-90	(1)	-2
22-25	65	64	64	66	75	74	1983-86	(3)	9
26-29	61	60	57	64	72	77	1979-82	(6)	16
30-33	54	53	54	67	67	71	1975-88	(0)	17
34-37	60	56	51	63	68	70	1971-74	-8	10
38-41	49	57	53	62	71	73	1967-70	0	24
42-45	47	54	58	63	66	70	1963-66	5	23
46-49	47	51	53	65	68	70	1959-62	9	23
50-53	46	43	46	58	69	68	1955-58	14	22
54-57	38	40	44	49	61	68	1951-54	8	30
58-61	35	37	42	52	60	65	1947-50	16	30
62-65	32	32	44	44	54	62	1943-46	15	30
66-69	34	32	31	36	47	56	1939-42	9	22
70-73 eldr	23	23	33	40	47	50	1935-38	4	27
74-77 eldr	31	23	32	38	37	52	1931-34	14	21
<i>Unge-eldre</i>	49	49	38	32	29	21	Snitt	7.8	18.6
<i>Alle</i>	50	49	51	57	63	67			17

* I matrisen er to og to undersøkelser slått sammen, for å unngå at basene skal bli for små. 1988 består av 1987 og 1989 kombinert, 1992 av 1991 og 1993, osv. (1985-runden er utelatt, for å få et liketall undersøkelsesår). Alderen til respondentene er justert slik at den tilsvarer den de ville hatt på det oppgitte tidspunktet (dvs. +1 år for personer i 1987-undersøkelsen og -1 for personer i 1989-undersøkelsen, med 1988 som midtpunkt, osv.)

Med de store aldersforskjellene i likestillingsholdning som foreligger på de to første tidspunktene, kunne vi vente at generasjonsutskiftingen ville ført til en jevn vekst i andelen i befolkningen som foretrakk full likestilling. I løpet av en fireårsperiode skiftes ca. 7 prosent av den voksne befolkningen ut, ved at i hovedsak eldre personer faller fra og fire nye ungdomskull trer inn i de voksnes rekker. Dersom forskjellen mellom aldersgruppene i sin helhet var en egenskap knyttet til kohortmedlemskapet, skulle utskiftingen gitt en vekst på 3–4 prosentpoeng i løpet av fireårsperioden fra 1988 til 1992, eller 1992 til 1996, til sammen +7 poeng for hele perioden. I stedet er den faktiske utviklingen en økning på bare ett prosentpoeng. Fra 1996 til 2008 er den faktiske økningen på 16 poeng, som er noe mer enn det generasjonsutskiftingen kan forklare, spesielt når vi tar hensyn til at forskjellen mellom yngre som kommer inn og eldre som faller fra er blitt mindre.

Ser vi mer i detalj på innholdet i matrisen, går det fram at utviklingen innenfor kohortene endrer karakter fra de to første til de tre siste overgangene. Dette framgår av beregningen gjengitt i tabell 6.3, som viser endringen mellom to tidspunkter for ulike aldersgrupper. Mellom 1988 og 1992, og, i litt svakere grad mellom 1992 og 1996, går utviklingen i retning av mindre oppslutning om den fullt likestilte familieformen innenfor de fleste kohorter. For de tre siste overgangene derimot, er tendensen overveiende i retning av større oppslutning.

Tabell 6.3. Endringer i holdning til likestilling i ulike aldersgrupper på ulike tidspunkter (Prosentdifferanser for andelen som foretrekker full likestilling, beregnet fra tabell 6.2. Norsk Monitor)

Aldersovergang Fra Til	1988 -1992	1992 -1996	1996 -2000	2000 -2004	2004 -2008	Snitt
14-17 - 18-21 år	-5	-2	-1	1	1	-1.2
18-21 - 22-25 år	-9	-9	-3	5	2	-2.8
22-25 - 26-29 år	-5	-7	0	6	2	-0.8
26-29 - 30-33 år	-8	-6	10	3	-1	-0.4
30-33 - 34-37 år	2	-2	9	1	3	2.6
34-37 - 38-41 år	-3	-3	11	8	5	3.6
38-41 - 42-45 år	5	1	10	4	-1	3.8
42-45 - 46-49 år	4	-1	7	5	4	3.8
46-49 - 50-53 år	-4	-5	5	4	0	0.0
50-53 - 54-57 år	-6	1	3	3	-1	0.0
54-57 - 58-61 år	-1	-2	8	11	4	4.0
58-61 - 62-65 år	-3	7	2	2	2	2.0
62-65 - 66-69 år	0	-1	-8	3	2	-0.8
66-69 - 70-73 år	-11	1	9	11	3	2.6
70-73 - 74-77 år	0	9	5	-3	5	3.2
Snitt	-2.9	-1.3	4.5	4.3	2.0	1.3

Endringer innenfor en kohort kan ha to ulike forklaringer. De kan avspeile *livsfaseeffekter*, det vil si være et resultat av endringer i livssituasjon, og av fysisk og psykisk aldring, som de fleste individer gjennomløper etter som de blir eldre. De kan også skyldes historiske begivenheter som påvirker alle aldersgrupper, såkalte *periodeeffekter*. Når kohortendringene skifter karakter fra de to første til de tre siste periodene, tyder det på at livsfase ikke er noen fullgod forklaring. Riktignok kan det se ut til at det er en generell tendens til noe fallende oppslutning om full likestilling i tidlige livsfaser, der overgangen fra å bo hjemme hos foreldre til å etablere seg med partner finner sted.

I hovedsak tyder mønsteret i tabell 6.2 og 6.3 på at det mellom 1988 og 1996 gjorde seg gjeldende negative strømninger i synet på likestilling, som berørte alle aldersgrupper. Denne periodeeffekten bidrar til å oppheve virkningen av generasjonsutskiftingen, slik at holdningsutviklingen preges av stabilitet. Fra 1996 til 2008 skjer det et omslag i tidsånden i en mer likestillingsvennlig retning, som sammen med virkningen av generasjonsutskiftingen bidrar til en markert økning i oppslutning om full likestilling.

- ✓ I løpet av de siste 25 årene har det å foretrekke en familietype der kvinnen og mannen deler likt på både yrkesarbeid og hjemmeoppgaver blitt stadig vanligere.
- ✓ Utviklingen har særlig skjedd etter midten av 1990-tallet, både som en følge av at eldre generasjoner med mer tradisjonelle oppfatninger er blitt erstattet av nye kull med mer likestilte holdninger, og en allmenn tendens til økt oppslutning om likestilling innenfor alle aldersgrupper.

6.2 Operasjonalisering av likestillingsholdning i LOGG

I de videre analysene av hva som påvirker likestillingsholdning og sammenhengen mellom holdning og praksis vil vi anvende en holdningsindeks basert på fem spørsmål fra LOGG:

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

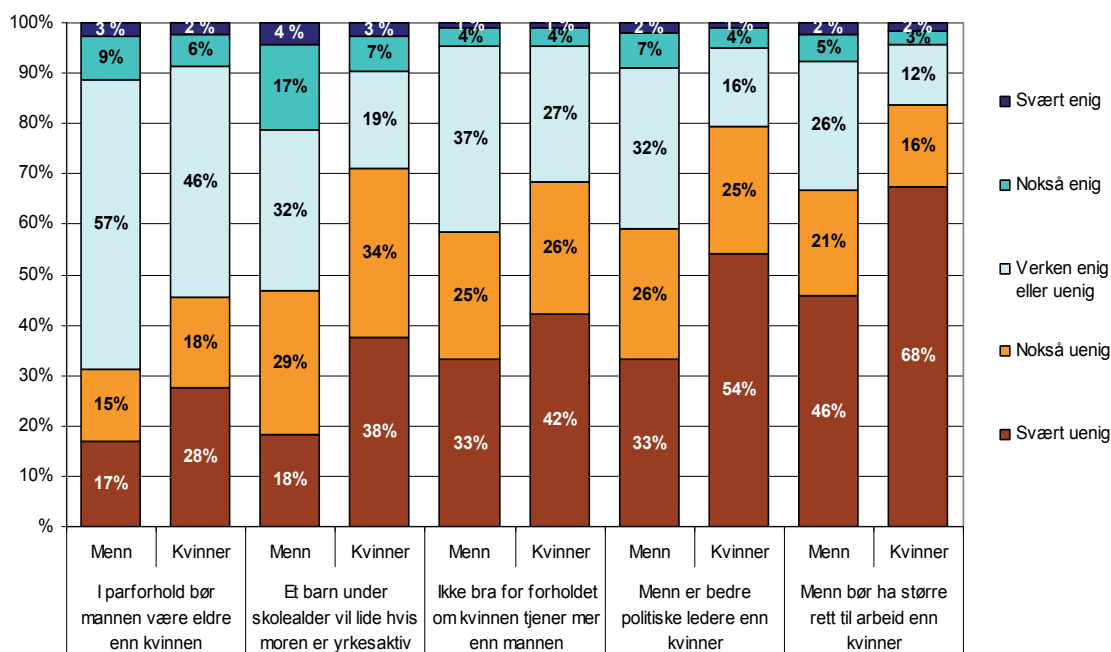
- I et parforhold er det best at mannen er eldre enn kvinnen
- Det er ikke bra for forholdet om kvinnen tjener mer enn mannen
- Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis moren er yrkesaktiv
- Stort sett er menn bedre politiske ledere enn kvinner
- Når det er knapt med jobber, bør menn ha større rett til arbeid enn kvinner.

Spørsmålene har høye innbyrdes korrelasjoner (se tabell A i vedlegg), og utgjør til sammen en indeks med høy indre konsistens (Cronbachs alpha = 0,78), der alle spørsmålene bidrar til å trekke opp verdien på alphaen. LOGG inkluderer også ni andre spørsmål som ut fra innholdet kunne tenkes å inngå i en slik holdningsindeks, men disse variablenes korrelasjoner med de fem spørsmålene over er for lave til at de ser ut til å måle det samme underliggende fenomenet, og vi vil derfor ikke inkludere dem i en indeks som skal reflektere en generell holdning til likestilling.³³

Hvert spørsmål har svaralternativer som er kodet 1–5, fra svært enig til svært uenig. Indeksen er gjennomsnittet for de fem spørsmålene, og varierer følgelig mellom 1 og 5. Påstandene har et tradisjonelt innhold, slik at høyere verdier (dvs. å være uenig i påstanden) betyr en mer likestilt holdning, og det samme gjelder for indeksen.

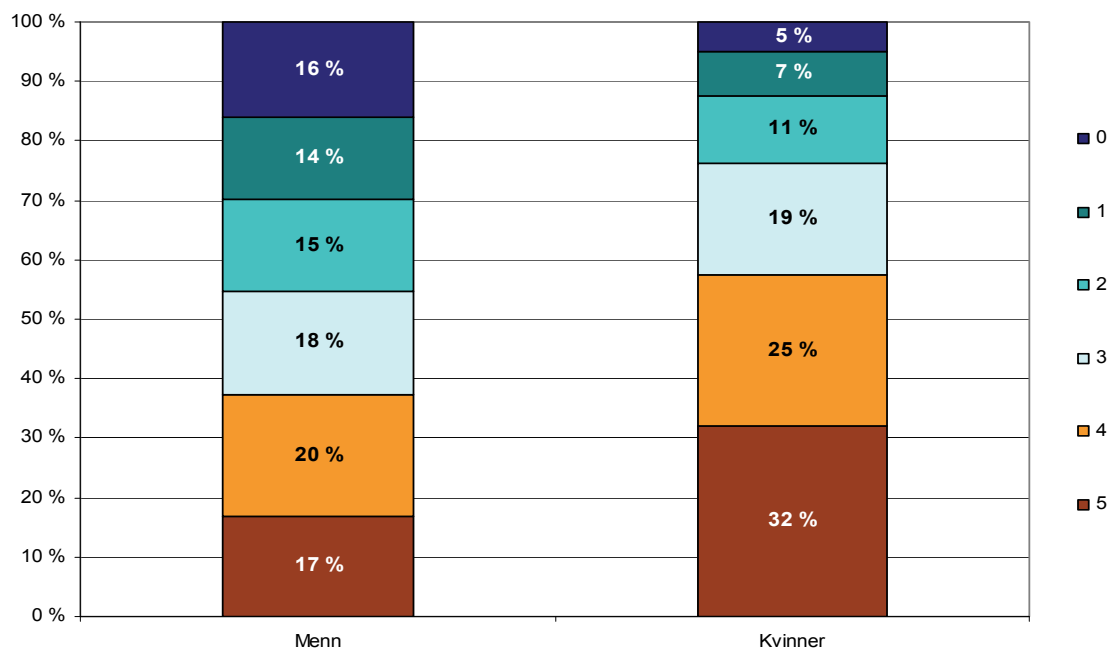
Sett i en norsk sammenheng, uttrykker de fem spørsmålene meget tradisjonelle oppfatninger, og det er derfor ikke overraskende at blant norske menn og kvinner er det få som velger svært eller nokså enig som svaralternativ (figur 6.7). Det eneste resultatet med en viss størrelse på enighet – og kun blant menn – gjelder spørsmålet om barn under skolealder vil lide hvis moren er yrkesaktiv. Det er likevel klare forskjeller mellom spørsmålene når vi ser på andelen som svarer at de er svært uenig, nokså uenig eller verken enig eller uenig. Flest er (nokså eller svært) uenig i at menn bør ha større rett til arbeid enn kvinner (67 prosent for menn og 84 prosent for kvinner), færrest i at mannen bør være eldre enn kvinnen i parforhold (32 prosent for menn og 46 prosent for kvinner). Kvinner har gjennomgående mer likestilte holdninger enn menn.

³³ Lappegård og Kjeldstad (2010) benytter de samme fem spørsmålene i sin holdningsindeks, etter å ha konkludert på liknende vis.

Figur 6.7. Svarfordelingen på de fem påstandene om likestilling, etter kjønn

Indeksen som gir gjennomsnittet for de fem spørsmålene benytter seg av all informasjonen som ligger i svarene. I noen sammenhenger vil vi imidlertid bruke en alternativ holdningsindeks der spørsmålene reduseres til 0–1 variabler. Dette har den fordel at skalaen får færre verdier, som har en entydig fortolkning. Fordi spørsmålene er formulert som sterkt tradisjonelle påstander kan man argumentere for at det bare er det å si seg uenig i dem som innebærer å ha en likestilt holdning. På denne bakgrunnen lager vi en indeks som måler antall spørsmål respondentene svarer at de er (nokså eller svært) uenige i. Figur 6.8 viser fordelingen på en slik indeks (verdi 0 til 5), etter kjønn. Her kommer kjønnsforskjellene enda klarere til uttrykk enn i figur 6.7. Mens det for kvinner er langt over halvparten som sier seg uenig med fire eller fem påstander, og nesten en tredjedel har svart at de er uenig med alle fem påstandene, fordeler menn seg nokså jevnt ut over skalaen. Kun 17 prosent har oppgitt at de er uenig med alle påstandene, en like stor andel som ikke har sagt seg uenig med noen av påstandene.

Figur 6.8. Andel som oppgir å være uenig i fra 0 til 5 av påstandene om likestilling (høyere tall betyr mer likestilt holdning), etter kjønn

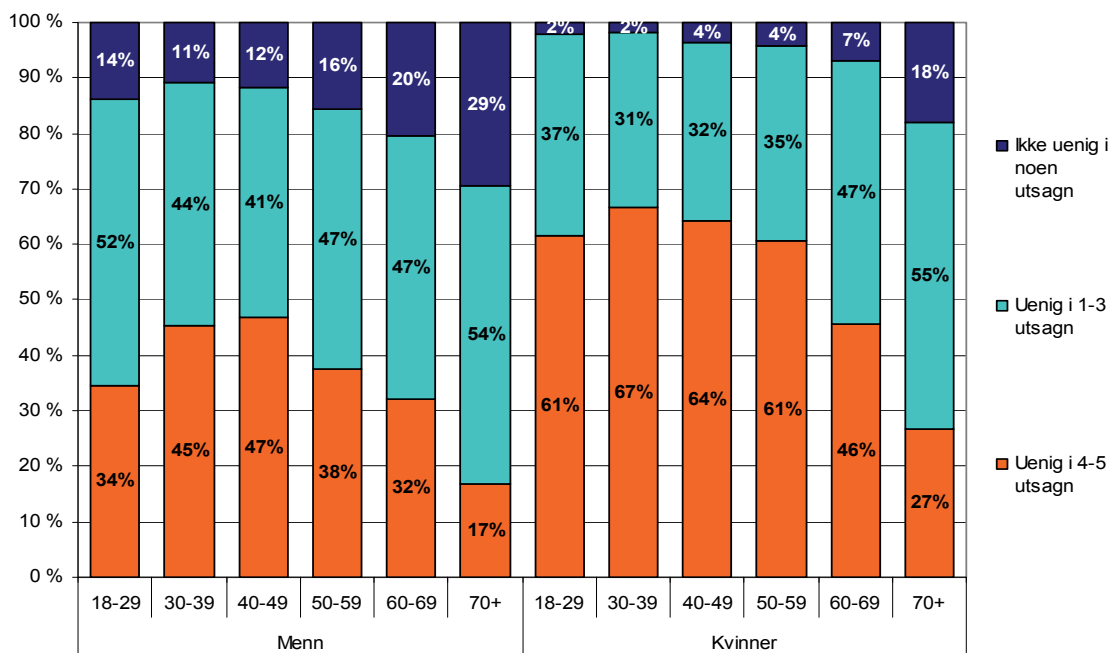
6.3 Forskjeller i likestillingsholdning etter alder, utdanning og bostedets urbaniseringsgrad

Vi starter med noen enkle deskriptive analyser av de tre forklaringsfaktorene som oftest sees i sammenheng med likestillingsholdning utenom kjønn: alder, utdanning og bostedets urbaniseringsgrad. Hver av analysene gjøres separat for kvinner og menn. Vi bruker her den samme holdningsindeksen som i figur 6.8, men i en tredelt versjon for å forenkle framstillingen.

Alder

Figur 6.9 viser hvordan kvinner er klart mer likestillingsvennlige enn menn i alle aldersgrupper, men forskjellen er størst i de yngste aldersgruppene. Figuren viser også at aldersmønsteret er relativt likt for begge kjønn: For både menn og kvinner er den yngste aldersgruppen noe mindre positiv til likestilling enn tretti- og førtiåringene (men tendensen er tydeligere for menn enn for kvinner), femtiåringene er på nivå med den yngste aldersgruppen, mens sekstiåringene, og i enda større grad de over sytti, er minst likestillingsvennlige.

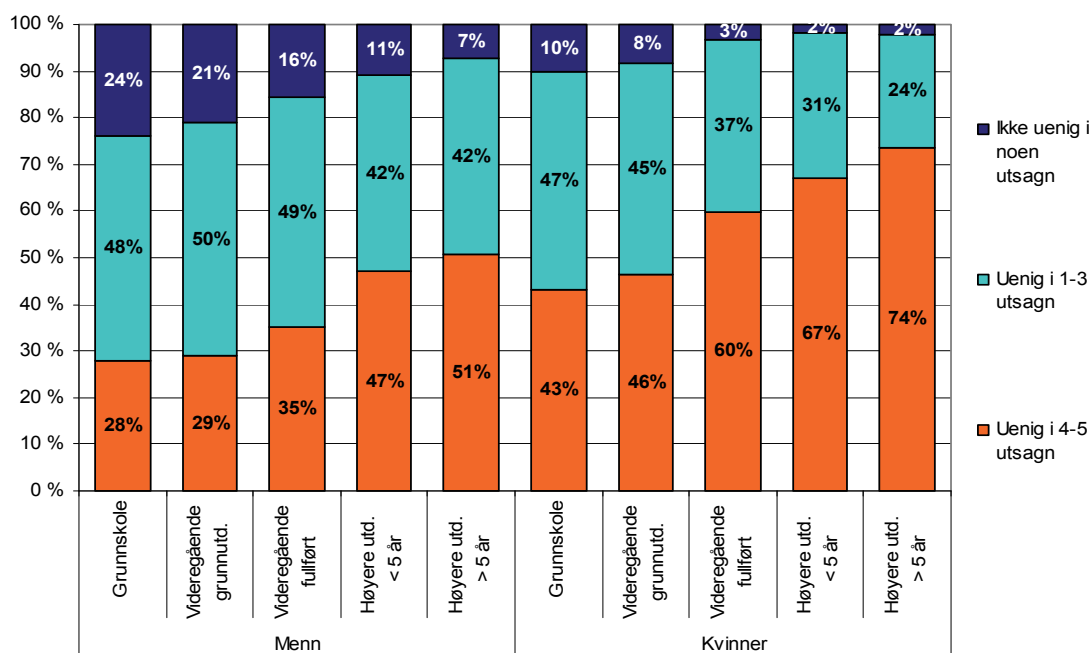
Som nevnt innledningsvis fant Teigen (2006) i sin undersøkelse at alder ikke lenger hadde betydning for kvinners holdning til likestilling, og at det blant menn var de aller yngste som var minst likestillingsvennlige, altså et noe annet mønster enn det vi finner med våre data. Forklaringen kan imidlertid være ulike måter å måle likestillingsholdning på. Spørsmålet som Teigen benytter som sitt mål dreier seg om man synes at arbeidet med å skape likestilling mellom kjønnene bør føres videre, om det er ført langt nok, eller om det er ført for langt. Svaret som gis er dermed avhengig både av respondentens holdning til likestilling og av oppfatningen vedkommende har av den faktiske tilstanden på likestillingsområdet. Et negativt svar behøver derfor ikke å bety at respondenten er imot likestilling mellom kjønnene, men avspeile at hun eller han oppfatter virkeligheten dit hen at kvinner og menn i dag er relativt likestilte.

Figur 6.9. Andel som oppgir å være uenig i fra 0 til 5 av påstandene om likestilling (høyere tall betyr mer likestilt holdning), etter kjønn og alder

Utdanning

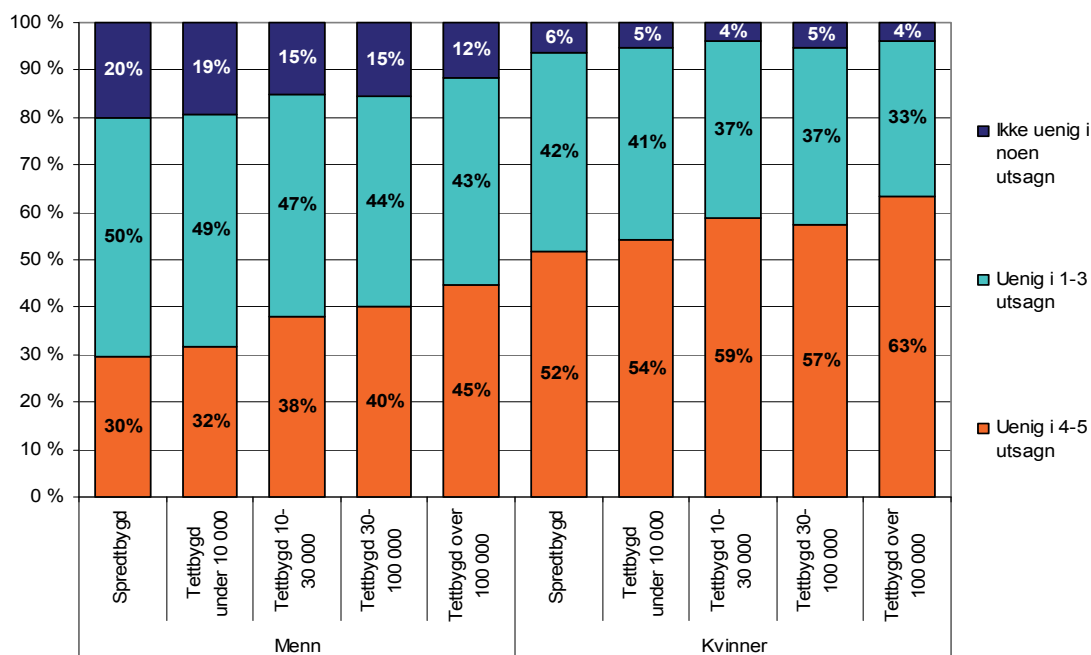
Til forskjell fra det kurvilineære mønsteret for likestillingsholdning etter alder, er andelen med likestilte holdninger stigende med høyere utdanningsnivå (figur 6.10). Stigningen er noe sterkere for kvinner enn for menn (forskjellen mellom yttergruppene er på henholdsvis 23 prosentpoeng for menn og 31 prosentpoeng for kvinner), noe som igjen betyr at kjønnsforskjellen er størst blant personer med høyest utdanning.

Figur 6.10. Andel som oppgir å være uenig i fra 0 til 5 av påstandene om likestilling (høyere tall betyr mer likestilt holdning), etter kjønn og utdanningsnivå

Urbaniseringsgrad

Når det gjelder betydningen av bostedets urbaniseringsgrad, er likestillingsorienteringen også økende jo mer tettbygd strøket er, både for kvinner og menn (figur 6.11). Men forskjellen mellom yttergruppene er mindre enn for utdanningsnivå; 15 prosentpoeng for menn og 11 prosentpoeng for kvinner. Urbaniseringsgrad betyr noe mer for menn enn for kvinner, motsatt av det som var tilfelle for utdanningsnivå, og kjønnsforskjellen blir derfor noe større i spredtbygde strøk enn i byer.

Figur 6.11. Andel som oppgir å være uenig i fra 0 til 5 av påstandene om likestilling (høyere tall betyr mer likestilt holdning), etter kjønn og urbaniseringsgrad

Vi finner altså store forskjeller i synet på likestilling etter alder, utdanning og hvorvidt man bor i byer eller på mindre steder. Disse variablene korrelerer imidlertid sterkt med hverandre, og vi er derfor nødt til å gjennomføre en multivariat analyse for å kunne avdekke deres direkte effekter. Dette kommer vi tilbake til senere i kapitlet.

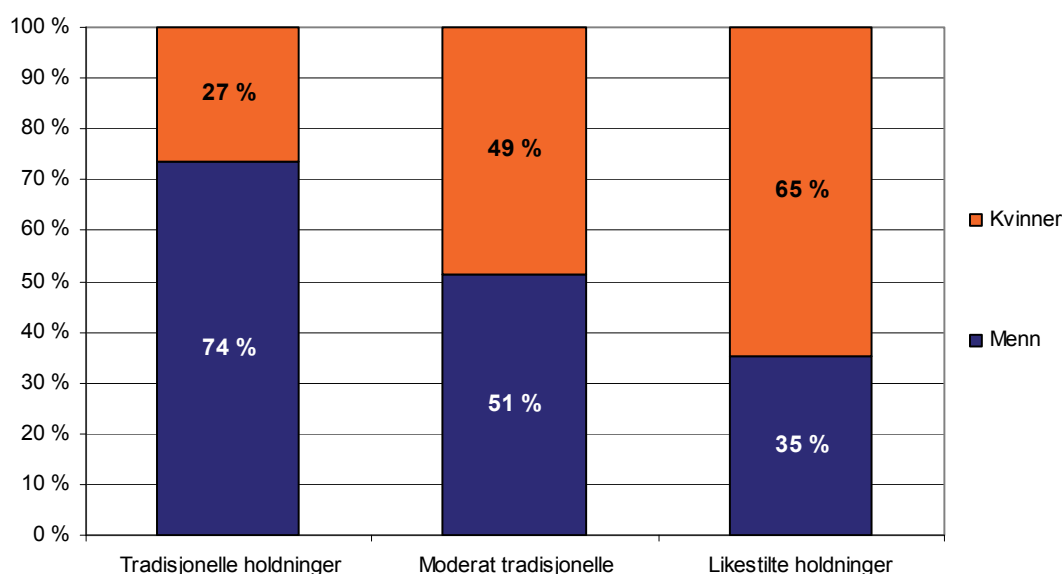
- ✓ Kvinner er betydelig mer likestillingsvennlige enn menn.
- ✓ Alder har en kurvilineær sammenheng med likestillingsholdning, der de yngste, særlig unge menn, er mindre likestillingsvennlige enn personer i tretti- og førtiårene.
- ✓ Oppslutningen om likestilling øker med stigende utdanningsnivå og jo mer urbanisert bostedet er

6.4 Hvem er de med svært tradisjonelle holdninger?

Kun 10 prosent av respondentene i LOGG utvalget er ikke uenig med noen av de fem tradisjonelt formulerte likestillingspåstandene. Med andre ord utgjør personer som kan sies å ha et svært tradisjonelt syn på likestilling mellom kjønnene en relativt liten gruppe. En mer midt på treet holdning, der man er uenig med ett til tre av utsagnene, innehas av 42 prosent av utvalget, mens 48 prosent har en klart likestilt holdning der de er uenig med

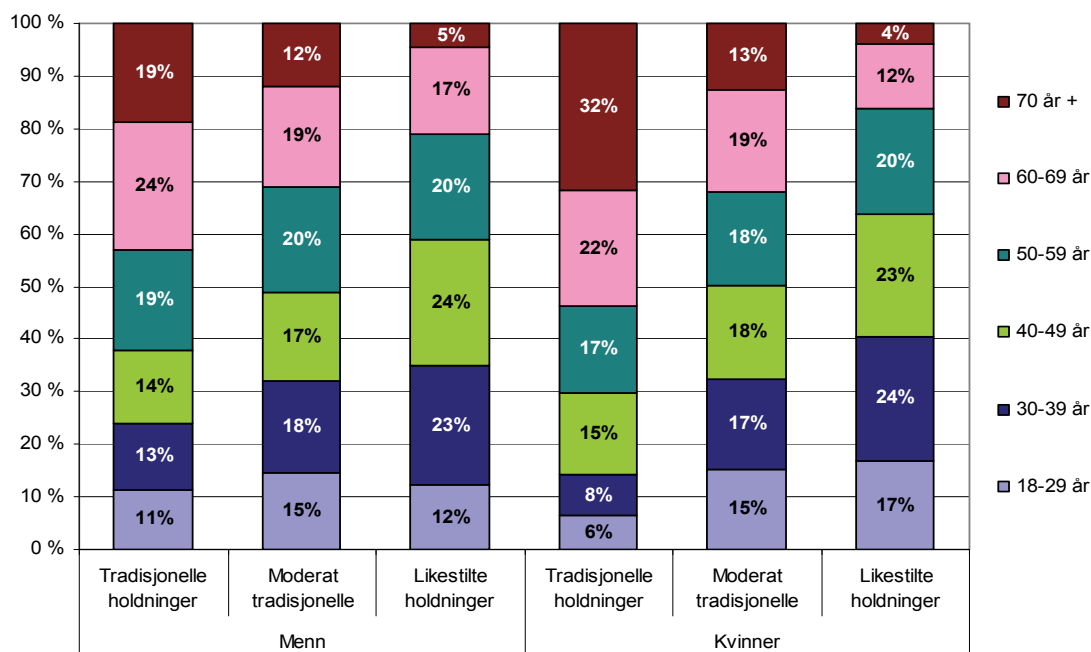
fire til fem av utsagnene. De neste figurene viser hvordan den mest tradisjonelle gruppen skiller seg fra de to andre holdningsgruppene i sammensetning/komposisjon. Prosentueringen går altså «motsatt vei» av de foregående figurene, og er en annen måte å se på sammenhengen mellom likestillingsholdning og variablene kjønn, alder, utdanning og urbanisering.

Den mest markante forskjellen mellom de tre holdningsgruppene vises i figur 6.12, og gjelder kjønnsfordelingen. Mens kvinner utgjør to tredjedeler av den likestilte gruppen, er hele tre fjerdedeler av gruppen med svært tradisjonelle holdninger menn. Et første svar på spørsmålet i overskriften er altså at personer med svært tradisjonelle holdninger til likestilling i vårt utvalg i all hovedsak er menn.

Figur 6.12. Kjønnsfordeling etter likestillingsholdning (N er lik 1056 for tradisjonelle, 4408 for moderat tradisjonelle og 5085 for likestilte holdninger)

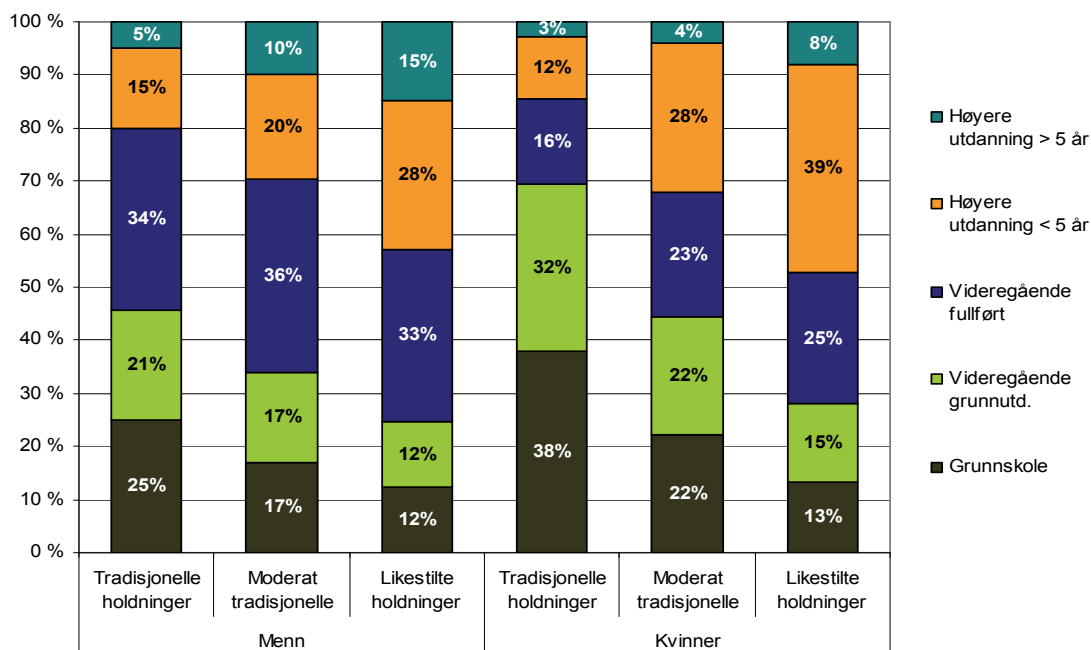
Figur 6.13–6.15 viser sammensetningen av holdningsgruppene for alder, utdanning og bosted, separat for kvinner og menn. Når det gjelder alder, er personer over 50 år i klart flertall blant de tradisjonelle, med andeler på henholdsvis 62 prosent for menn og 71 prosent for kvinner, mens forholdet er motsatt blant de likestilte, hvor personer under 50 år utgjør 59 prosent for menn og 64 prosent for kvinner. Figur 6.13 viser dessuten at mens de tradisjonelle kvinnene er eldre enn de tradisjonelle mennene, er aldersfordelingen i den likestilte holdningsgruppen nokså lik for kvinner og menn.

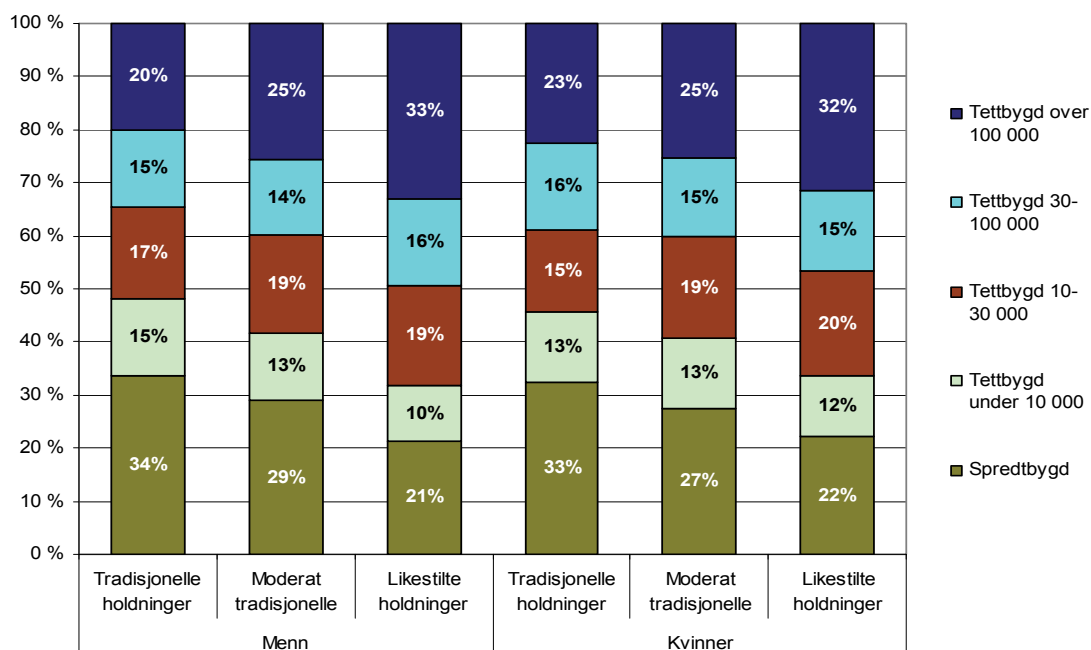
Figur 6.13. Aldersfordeling etter likestillingsholdning og kjønn (N for menn er lik 776 (tradisjonelle), 2258 (moderat tradisjonelle) og 1796 (likestilte), og for kvinner 280 (tradisjonelle), 2150 (moderat tradisjonelle) og 3289 (likestilte))

For utdanning synker andelen med lav utdanning når vi beveger oss fra de med tradisjonelle til de med likestilte holdninger (figur 6.14). Dette gjelder for begge kjønn, men mønsteret er klart for kvinner. Andelen som bare har grunnskole eller videregående skole er 80 prosent for de tradisjonelle mennene og 86 prosent for de tradisjonelle kvinnene, mot 57 prosent for de likestilte mennene og 53 prosent for de likestilte kvinnene. Igjen er forskjellen i utdanningsfordelingen mellom kvinner og menn langt mindre for de likestilte enn de tradisjonelle. Likhetspunktene mellom variasjonene i alders- og utdanningssammensetningen avspeiler den sterke sammenhengen mellom alder og utdanningsnivå.

Variasjonen mellom holdningsgruppene i sammensetning er relativt små for bostedets urbaniseringsgrad sammenliknet med alders- og utdanningsfordelingene (figur 6.15). Forskjellene gjelder spredtbygde strøk, der andelen synker med 13 prosentpoeng fra gruppen med tradisjonelle til gruppen med likestilte holdninger for menn, og med 11 poeng for kvinner. Dette motsvares av økninger i andelen fra byer med over 100 000 innbyggere på 13 poeng for menn og 9 for kvinner. Mønsteret er altså ganske likt for kvinner og menn.

Figur 6.14. Utdanningsfordeling etter likestillingsholdning og kjønn (for N, se figur 6.13)

Figur 6.15. Bostedsfordeling etter likestillingsholdning og kjønn (for N, se figur 6.13)

Holdningsforskjeller mellom innbyggere på bosteder med ulik grad av urbanisering kan tenkes å ha sammenheng med hvordan forholdene ligger til rette for likestilling mellom kvinner og menn i ulike kommuner. SSBs likestillingsindeks gir nettopp et slikt mål på likestillingssituasjonen i landets kommuner. Denne kontekstuelle variabelen skal trekkes inn videre i kapitlets

analyser av hva som påvirker individenes holdninger, og sammenhengen mellom holdninger og praksis.

- ✓ Personer med et svært tradisjonelt syn på likestilling er først og fremst menn.
- ✓ Blant de relativt få kvinnene med svært tradisjonelle likestillingsholdninger, dominerer eldre og personer med lav utdanning. Dette gjelder også for menn, men i noe mindre grad.
- ✓ De svært tradisjonelle skiller seg relativt lite fra de andre holdningsgruppene når det gjelder hvorvidt de bor i byer eller på mindre steder.

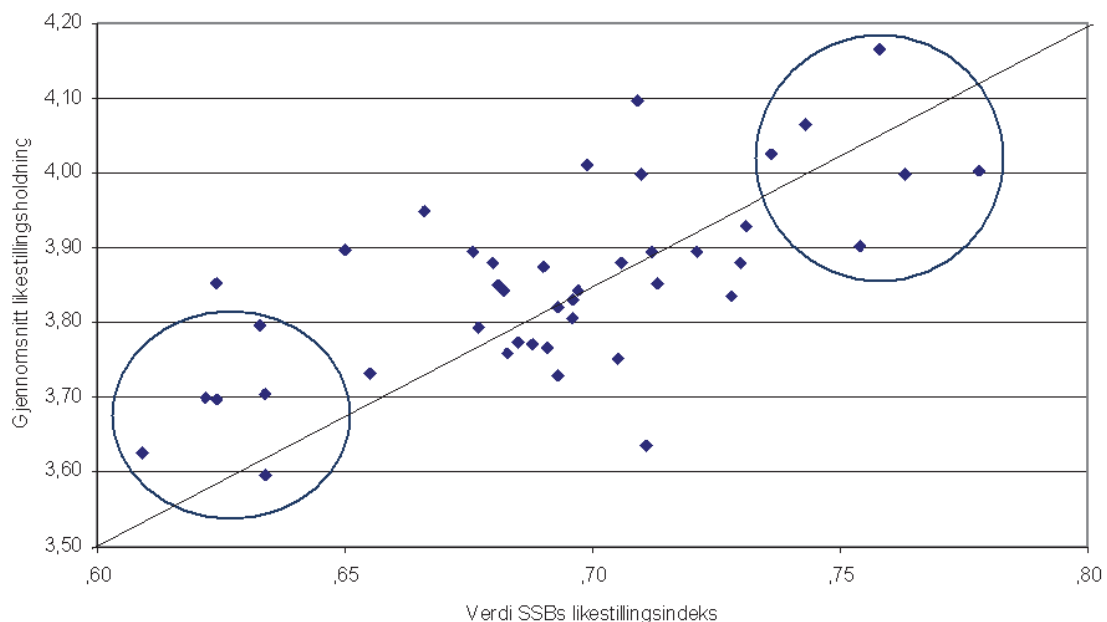
6.5 SSBs indeks for kjønnslikestilling i kommunene

SSB har laget en indeks som måler grad av likestilling mellom kjønnene i kommunene (<http://www.ssb.no/likekom/>). Indeksen omfatter blant annet forholdet mellom kvinners og menns utdanningsnivå, yrkesdeltakelse og inntekt, grad av kjønnsbalanse i næringsstrukturen (dvs. andel sysselsatte i en kjønnsbalansert næring), kvinneandel blant sysselsatte i offentlig forvaltning og i privat sektor, kvinneandel blant kommunestyrerepresentanter, og andel fedre med fedrekvote (for oversikt over alle 12 indikatorer, se kapittel 2). Som en innledende test av hvorvidt indeksen ser ut til å fange opp noe som er relevant for våre problemstillinger, skal vi undersøke om det er sammenheng mellom gjennomsnittet for likestillingsholdning blant respondenter innenfor den enkelte kommune og likestillingssituasjonen i kommunen ifølge indeksen. For å øke sannsynligheten for at gjennomsnittsverdien blant respondentene i vårt datamateriale avspeiler den virkelige gjennomsnittsholdningen blant kommunenes innbyggere, har vi valgt å bare inkludere kommuner der minst 50 personer har svart på holdningsspørsmålene i LOGG. Dette gir et utvalg på 43 kommuner.

Figur 6.16 viser en meget klar sammenheng mellom målet for gjennomsnittlig likestillingsholdning og kommunenes verdi på SSBs likestillingsindeks for 2010. Den bivariate korrelasjon er på 0,67. Kommuner som skårer høyt på SSBs likestillingsindeks har med andre ord i snitt innbyggere med mer likestilte holdninger enn kommuner som har mindre likestilling mellom kjønnene. Den sterke sammenhengen kan skyldes at variablene påvirker hverandre. Innbyggernes holdninger kan ha betydning for måten kommunene

innretter seg på, for eksempel gjennom hvem som velges inn i kommunestyrene; motsatt kan kommunenes innretning på arbeidsmarked, velferdsordninger, utdanningsinstitusjoner osv. tenkes å påvirke holdningene til innbyggerne. I tillegg kan det være noe som ligger bak og driver sammenhengen. En kandidat her er urbanisering. Av de seks kommunene som befinner seg i sirkelen nederst i venstre hjørne i figuren, og som skårer lavt både på indeks og holdningsgjennomsnitt, er fem mindre steder der innbyggerne bor spredtbygd eller på tettsteder med under 10 000 personer (unntaket er Karmøy i Rogaland, som er en mer tettbygd kommune). I sirkelen øverst i høyre hjørne, der de seks kommunene skårer høyt på begge variablene, finner vi Oslo, Bergen og Trondheim, våre tre største byer, samt byene Tromsø og Hamar, og Asker, en av forstadskommunene til Oslo.

For de fleste av indikatorene som inngår i SSBs likestillingsindeks vil dessuten kommunenes verdier ikke bare være et resultat av samfunnsstrukturelle forhold, men også av innbyggernes aggregerte handlinger, og det virker rimelig å tenke seg at en del av forklaringen på den sterke sammenhengen er at individenes holdning til likestilling og deres måte å handle på samvarierer. Dette skal vi se nærmere på senere i kapitlet.

Figur 6.16. Sammenhengen mellom kommuners verdi på SSBs likestillingsindeks for 2010 og gjennomsnittet i likestillingsholdning for respondentene bosatt i kommunen (utvalg: 43 kommuner der minst 50 respondenter har svart på holdningsspørsmålene i LOGG)

6.6 Multivariate analyser: Betydningen av omgivelsene, personlige egenskaper og relativ status i parforholdet for individers likestillingsholdning

Vi har til nå sett på bivariate sammenhenger (eller strengt tatt trivariate, siden det hele tiden er kontrollert for kjønn) mellom ulike egenskaper ved respondentene og holdning til likestilling. Siden de ulike uavhengige variablene kan være korrelerte, slik tilfellet er for eksempel for alder og utdanning, er det nødvendig med en multivariat analyse for å få et riktigere bilde av den enkelte variabelens betydning for holdning. I tillegg til personlige egenskaper skal vi ta med egenskaper ved individets omgivelser, slik som SSBs likestillingsindeks, i analysen. Også betydningen av den relative statusen til de to partene i et parforhold vil bli undersøkt.

Vi starter med de kontekstuelle variablene: region, urbaniseringsgrad og likestillingsindeksen. Denne rekkefølgen antas å avspeile kausalordenen for disse variablene. Geografisk lokalisering (region) kan ha betydning for bostedstettheten (urbaniseringsgrad), som igjen vil kunne påvirke forholdene som inngår i likestillingsindeksen. Påvirkning motsatt vei er vanskelig å forestille seg. Vi foretar derfor en trinnvis analyse som starter med region, med urbaniseringsgrad lagt til i neste trinn og til slutt likestillingsindeksen.

Agderboere skårer lavere enn personer bosatt i de andre regionene når det gjelder likestilte holdninger (tabell 6.4, første kolonne). Mest likestillingsvennlige er de som bor i Oslo og Akershus. Region har imidlertid begrenset betydning for likestillingsholdning, forklart varians er bare 0,9 prosent. Det er heller ikke lett å se hvordan region i seg selv skulle kunne ha en selvstendig innflytelse på individers holdninger. Forskjellene i likestillingsholdning må rimeligvis skyldes andre forskjeller mellom regionene, slik som kulturelle forskjeller eller forskjeller i befolkningens sammensetning. Med andre ord forventer vi at når vi kontrollerer for andre egenskaper ved bostedet og egenskaper ved individene, så vil effekten av region forsvinne.

Det viser seg at det er nok å bringe inn to andre variabler for egenskaper ved bostedet – grad av urbanisering og grad av likestilling mellom kjønnene i kommunen ifølge SSBs likestillingsindeks – for at region ikke lenger skal ha

noen signifikant effekt.³⁴ Forklaringen på at likestillingsholdning varierer mellom landets regioner ligger altså blant annet i forskjeller i urbaniseringsgrad og i grad av kjønnsbalanse i arbeidsmarkedet, utdannings-systemet osv.³⁵

Både urbaniseringsgrad og likestilthet ifølge SSBs indeks har signifikante effekter på innbyggernes holdninger etter kontroll for de to øvrige variablene, men de er ikke sterke. Den forklarte variansen når alle tre variabler er med er på bare 2 prosent.

Effekten av likestillingsindeksen på individenes likestillingsholdning i tabell 6.4 er beskjeden sammenliknet med den sterke sammenhengen vi fant på kommunenivå mellom gjennomsnittsverdi for likestillingsholdning i kommunen og kommunens verdi på SSBs likestillingsindeks (figur 6.16). Aggregerte sammenhenger er gjerne sterkere enn sammenhenger på individnivå, fordi tilfeldige variasjoner på individnivå utliknes når man aggregerer data. I tillegg er det i tabell 6.4 kontrollert for variabler som har sammenheng både med likestillingsindeks og holdning, noe som også reduserer effekten av indeksen.³⁶

³⁴ I tabell 6.4 er likestillingsindeksen gjort om til dummyvariabler med gruppen som skårer lavest som referansekategori. Grenseverdiene er satt slik at hver av kategoriene omfatter ca. en fjerdedel av respondentene. Kategorien med høyest skåre har korrelasjoner med den øverste kategorien for urbaniseringsgrad, og i enda større grad med regionen Oslo/Akershus, som nærmer seg å utgjøre en fare for såkalt multikollinearitet. Variablene ble imidlertid ikke kastet ut av statistikkprogrammet SPSS, og vi velger å la de alle være med i den siste analysen i tabell 6.4.

³⁵ SSB har også laget en kommunetypevariabel som kombinerer kommunens sentralitet og næringsstruktur. Vi har sjekket om denne variablene kan forklare mer av regionale variasjoner enn urbaniseringsgrad og grad av likestilling i kommunen ifølge SSBs indeks, men fant at dette ikke var tilfelle. Manglende forklaringskraft kan tenkes å skyldes at variabelen er fra 1994 og at det har skjedd endringer i kommunenes næringsstruktur etter dette. Et annet forhold som man kunne tenke seg forklarte forskjeller mellom regioner i likestillingsholdning er innbyggernes religiøsitet. Men en regresjonsanalyse kun med region og religiøsitet viser at effektene av regionstilhørighet reduseres i liten grad, og ikke mister sin signifikans.

³⁶ Men den bivariate korrelasjonen mellom individets likestillingsholdning og verdien på likestillingsindeksen for kommunen individet bor i er på 0,13, altså betydelig svakere enn den bivariate korrelasjonen med kommuner som enheter som vi husker var 0,67 ($p < .001$ for begge sammenhengene).

Tabell 6.4. Betydningen av egenskaper ved bosted for likestillingsholdning (1–5) for hele utvalget (OLS regresjon)

	B	Beta	B	Beta	B	Beta
(Constant)	3.770		3.713		3.709	
Region (ref.kat. Agder)						
Oslo og Akershus	.236***	.140	.068*	.040	.020	.012
Østlandet ellers	.092***	.049	.059*	.031	.043	.023
Vestlandet	.126***	.067	.052	.028	.046	.025
Trøndelag	.096***	.045	.068*	.032	.038	.018
Nord-Norge	.115***	.048	.108***	.045	.061	.025
Urbaniseringsgrad (ref.kat. spredtbygd)						
Tettbygd under 10 000			.060*	.026	.064*	.028
Tettbygd 10 000 – 100 000			.138***	.088	.124***	.079
Tettbygd over 100 000			.255***	.154	.188***	.114
Likestillingsindeks (ref.kat. gruppen med lavest skåre)						
Nest lavest skåre					.014	.008
Nest høyest skåre					.082***	.049
Høyest skåre					.118**	.067
R ²	.009		.019		.020	
N	10549		10549		10549	

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

I tabell 6.5 tas variabler for egenskaper ved individet med i tillegg til bostedsvariablene (region utelates i de videre multivariate analysene på grunn av dens manglende effekt allerede når urbaniseringsgrad og likestillingsgrad ble med i regresjonslikningen). Effektene vi fant tidligere for kjønn, alder, utdanning og urbaniseringsgrad er fremdeles til stede også når alle variablene inkluderes i samme modell: Kvinner er mer positive til likestilling enn menn, yngre aldersgrupper mer positive enn eldre (men mellom de tre yngste aldersgruppene er det ikke signifikante forskjeller), høyt utdannede mer positive enn lavt utdannede, og personer bosatt i tettbygde strøk mer positive enn personer bosatt i spredtbygde strøk. Videre viser tabell 6.5 at høyere yrkesklasse og høyere inntekt slår positivt ut for likestillingsorientering, det samme gjør det at man har en far eller mor med høy utdanning, mens sterkere religiøsitet slår negativt ut. For hele utvalget har grad av likestilling i kommunen fremdeles en signifikant positiv effekt etter at vi har kontrollert for individnivåvariablene.

Mønstrene er mye de samme for kvinner og menn, men vi finner noen forskjeller. Effekten av det å være i parforhold har motsatt fortegn for kvinner og menn, sammenhengen er imidlertid kun signifikant for menn. Den positive effekten for menn kan tenkes å skyldes både rekrutteringen inn i parforhold – altså at menn som er likestillingsorienterte har høyere sannsynlighet for å finne og beholde en partner enn menn som er mindre likestillingsorienterte – og konsekvens/påvirkning av å være i parforhold – for eksempel ved at menn i parforhold i større grad innser rimeligheten av likestilling mellom kjønnene enn menn som ikke er i forhold. Videre er det slik at inntekt ikke har signifikant betydning for menns likestillingsholdning men sterk betydning for kvinners, mens for yrkesklasse er det kun for menn at effektene er signifikante.

Den forklarte variansen i tabell 6.5 er høy. For hele utvalget forklarer de uavhengige variablene så mye som 21,6 prosent av variasjonen i likestillingsholdning blant respondentene. Imidlertid er det slik at tre variabler – alder, kjønn og utdanning – står for mesteparten av dette. Hver for seg forklarer variablene henholdsvis 8,9 prosent, 6,8 prosent og 5,4 prosent av variasjonen i den avhengige variabelen (bivariate analyser), og til sammen 18,1 prosent, det vil si 84 prosent av den totale forklarte variansen for samtlige variabler i tabell 6.5. For menn forklarer alder og utdanning alene 10,4 prosent av variasjonen i holdningsvariabelen, som utgjør 74 prosent av den totale forklarte variasjonen på 14,1 prosent, og for kvinner, 14 prosent, også 74 prosent av den totale forklarte variasjonen på 18,8 prosent.

Tabell 6.5. Betydningen av egenskaper ved individet og bosted for likestillingsholdning (1–5) for hele utvalget (OLS regresjon)

	Alle		Menn		Kvinner	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta
(Constant)	3.628		3.632		4.063	
Kjønn (1 = kvinne)	.406***	.274				
Alder (ref.kat. 18–29 år)						
30–39 år	-.006	-.003	.016	.008	-.016	-.009
40–49 år	.015	.008	.046	.025	-.003	-.002
50–59 år	-.082**	-.044	-.102*	-.055	-.060	-.034
60–69 år	-.243***	-.124	-.226***	-.121	-.262***	-.136
70 år +	-.543***	-.215	-.538***	-.222	-.565***	-.230
Har barn	.038	.022	.040	.024	.027	.016
Har partner	.028	.017	.135***	.080	-.032	-.021
Høy utdanning	.161***	.105	.169***	.108	.141***	.100
Far med høy utdanning	.049**	.026	.048	.024	.049*	.028
Mor med høy utdanning	.087***	.040	.103**	.047	.075**	.037
Samlet personlig inntekt (ref.kat. 0-199 000 kroner)						
200–299 000 kroner	.086***	.047	.000	.000	.109***	.068
300–399 000 kroner	.147***	.088	.036	.021	.185***	.120
400–499 000 kroner	.193***	.095	.063	.034	.256***	.123
500 000 + kroner	.148***	.076	.029	.018	.210***	.085
Yrkesklasse (ref.kat. klasse 1)						
klasse 2	-.023	-.013	-.058	-.033	.024	.014
klasse 3	-.049*	-.032	-.068*	-.044	-.014	-.010
klasse 4	-.094***	-.046	-.105*	-.050	-.068	-.036
Religiøsitet (ref.kat. overhodet ikke religiøs)						
Vet ikke	-.144***	-.084	-.142***	-.081	-.152***	-.097
Ganske	-.154***	-.099	-.113***	-.071	-.192***	-.134
Svært	-.327***	-.095	-.348***	-.093	-.322***	-.106
Urbaniseringsgrad (ref.kat. spredtbygd)						
Tettbygd under 10 000	.021	.009	.017	.007	.026	.012
Tettbygd 10 000 - 100 000	.062***	.039	.063*	.040	.060**	.041
Tettbygd over 100 000	.102***	.062	.123**	.074	.084*	.055
Likestillingsindeks (ref.kat. gruppen med lavest skåre)						
Nest lavest skåre	.007	.004	.000	.000	.011	.007
Nest høyest skåre	.046*	.028	.032	.019	.054*	.034
Høyest skåre	.063*	.036	.084	.047	.043	.026
R ²	.216		.141		.188	
N	10458		4791		5667	

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

En annen type variabler som i utgangspunktet kunne tenkes å ha sammenheng med likestillingsholdning, men da bare for personer som befinner seg i parforhold, er den relative statusen mellom partnerne. Nærmere bestemt kan vi se for oss at i parforhold der mannen har høyere utdanning, yrkesklasse, inntekt eller yrkesaktivitet enn kvinnen, har partnerne mer tradisjonelle holdninger enn i parforhold der de er likestilte eller der kvinnen har høyere status enn mannen. Sammenhengen kan bli sterkere ved at påvirkningen går begge veier; altså at det både er slik at parets situasjon influerer på hvordan de to ser på likestillingsspørsmål, samtidig som hvilke holdninger personer har kan ha betydning for hvem de ender opp i parforhold med og hvordan paret innretter seg i hverdagen. Den siste biten av dette resonnementet, at holdninger påvirker praksis i hverdagen, er utgangspunktet for siste delen av kapitlet (6.7).

Tabell 6.6. Betydningen av egenskaper ved parforholdet for likestillingsholdning (1–5), respondenter i parforhold (OLS regresjon). I analysen er det kontrollert for samtlige variabler i tabell 6.5 (ikke vist)

	Alle		Menn		Kvinner	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta
(Constant)						
Differanse i utdanningsnivå (ref.kat. ingen forskjell)						
Kvinnen 2–3 nivåer mer	.003	.001	.076	.016	-.066	-.016
Kvinnen 1 nivå mer	-.036	-.019	.017	.009	-.084**	-.048
Mannen 1 nivå mer	-.013	-.007	-.007	-.004	-.022	-.013
Mannen 2-3 nivåer mer	-.032	-.008	-.141*	-.036	.039	.011
Differanse i yrkesklasse (ref.kat. ingen forskjell)						
Kvinnen høyere yrkesklasse	.018	.009	.050	.024	.011	.006
Mannen høyere yrkesklasse	.012	.008	-.048	-.031	.045	.030
Differanse i inntekt (ref.kat. +/- 10 %)						
Kvinnen over 50 % mer	.009	.003	.116	.033	-.035	-.012
Kvinnen 10 til 50 % mer	.028	.010	.048	.018	.021	.008
Mannen 10 til 50 % mer	-.095***	-.061	-.123**	-.080	-.063	-.043
Mannen over 50 % mer	-.130***	-.077	-.168***	-.102	-.085*	-.053
Differanse i arbeidstid (ref.kat. +/- 4 timer)						
Kvinnen jobber 5 t + mer	-.066**	-.031	-.084*	-.039	-.063	-.032
Mannen jobber 5-15 t mer	-.004	-.002	-.047	-.026	.028	.016
Mannen jobber 16 t + mer	-.042	-.025	-.110***	-.067	.037	.022
R ² (uten relasjonelle variabler)	.215		.144		.190	
R ² (med relasjonelle variabler)	.222		.165		.196	
N	7410		3542		3868	

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Det viser seg imidlertid at variabler som måler statusforskjeller mellom partnerne har relativt begrenset sammenheng med individers likestillingsholdning (tabell 6.6).³⁷ For menn er det noen eksempler på signifikante effekter av en viss størrelse: Menn som er i parforhold der han har klart høyere utdanningsnivå enn henne, eller tjener mer enn henne, eller har mye lenger arbeidstid enn henne, er mer negative til likestilling enn menn som er i forhold der partnerne stiller likt. Dette er i tråd med en forventning om at personer i par med tradisjonell statusfordeling mellom kjønnene har mer tradisjonelle holdninger. I tillegg har arbeidstidsdifferanse en signifikant negativ sammenheng med holdning for menn også når hun arbeider mer enn han, men effekten er liten. For kvinner er det kun et par eksempler på mindre, men signifikante sammenhenger, og disse går i hver sin retning med hensyn til vår forventning om sammenhengen mellom holdning og den relative statusen i parforholdet. Vi ser også at den forklarte variansen nesten ikke øker ved å legge til de relasjonelle variablene, den største økningen er for menn, og kun på et par prosentpoeng.³⁸

- ✓ Personer bosatt i Agderfylkene er minst likestillingsvennlige, og personer bosatt i Oslo og Akershus, mest likestillingsvennlige. Disse geografiske variasjonene kan forklares av forskjeller mellom regionene i urbaniseringsgrad, og av forskjeller mellom regionenes kommuner når det gjelder arbeidsmarked, utdanningssystem og andre forhold slik dette fanges opp av SSBs likestillingsindeks.
- ✓ Forskjeller i religiøsitet har liten betydning for de regionale variasjonene i likestillingsholdninger.
- ✓ Kontrollert for andre egenskaper har kjønn, alder, utdanning og urbaniseringsgrad fortsatt klare effekter. De tre første er variablene med størst forklaringskraft. Til sammen står de for så mye som 18 prosent av variasjonen i likestillingsholdning blant respondentene.
- ✓ Andre variabler som slår positivt ut for likestillingsholdning er høyere yrkesklasse (for menn) og høyere inntekt (for kvinner), at far har høy utdanning (for kvinner) og at mor har høy utdanning. Religiøsitet slår negativt ut.
- ✓ For menn har det å være i parforhold en positiv sammenheng med likestillingsholdning, som kan skyldes både rekrutteringen inn i parforhold og påvirkningen av å være i parforhold.
- ✓ Statusforskjeller mellom partnerne har liten betydning for holdning til likestilling.

³⁷ I tabell 6.6 er det kontrollert for individ- og bostedsvariablene fra tabell 6.5. Effektene av disse er ikke vist i tabell 6.6, men mønstrene er overveiende de samme som i tabell 6.5.

³⁸ For personer i parforhold har vi også sett nærmere på betydningen av livsfase. I en bivariat analyse har den en viss effekt på likestillingsholdning, men denne skyldes i all hovedsak aldersforskjellene mellom de ulike fasene (se tabell B i vedlegg).

6.7 Sammenhengen mellom holdninger og praksis

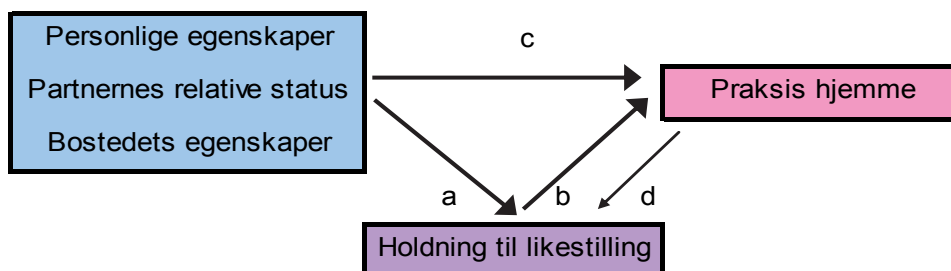
Som beskrevet tidligere i kapitlet har det i løpet av de siste 25 årene vært en kraftig økning i andelen som mener at den ideelle familietyper er der hvor partnerne er fullt likestilte både når det gjelder yrkesarbeid, og hus- og omsorgsarbeid, slik at det i dag er mer enn to tredjedeler av befolkningen som slutter opp om en likestilt familietype. Likestillingsindeksen basert på fem holdningsspørsmål fra LOGG viser også at nordmenn er svært likestillingsvennlige. Samtidig avdekker LOGG dataene, og norske tidsnyttingsundersøkelser, at kvinner fortsatt har hovedansvaret på hjemmebane; de gjør langt mer husarbeid enn menn og tar en større del av omsorgsarbeidet for barn (se kapittel 3). Allerede her skjønner vi altså at likestilte holdninger ikke nødvendigvis blir fulgt opp av likestilt praksis i alle familier. I denne siste delen skal vi undersøke hvor sterk sammenhengen mellom holdninger og praksis faktisk er, og om det er faktorer som ser ut til å ha betydning for sammenhengens styrke.

I avsnitt 6.6 så vi på hva som påvirker individers holdninger til likestilling. Nå er spørsmålet hvilken betydning slike holdninger har for fordelingen av husarbeids- og omsorgsoppgaver for personer som er i parforhold. For det første er formålet å avdekke om holdninger ser ut til å ha en reell innvirkning på praksis, eller om sammenhengen mellom dem er spurios, det vil si et resultat av at både holdning og praksis bestemmes av de samme bakenforliggende variablene. For det andre er hensikten å undersøke om effekten av holdning på praksis varierer mellom ulike grupper.³⁹ Dette innebærer å spesifisere under hvilke betingelser holdninger har stor, og under hvilke liten, betydning for oppgavefordelingen i en familie.

Figur 6.17 viser antakelsene om kausalforhold mellom variablene. Holdning til likestilling antas å påvirke praksis når det gjelder oppgavefordeling mellom kvinnen og mannen i en familie (b). Hvor likestilt denne fordelingen er, kan også avhenge av partnernes personlige egenskaper, deres status relativt til hverandre og av egenskaper ved bostedet (c). Slike

³⁹ Det vil si at det er statistisk samspill mellom egenskaper ved personen, relativ status eller bosted på den ene siden og holdning til likestilling på den andre, i effekten på praksis.

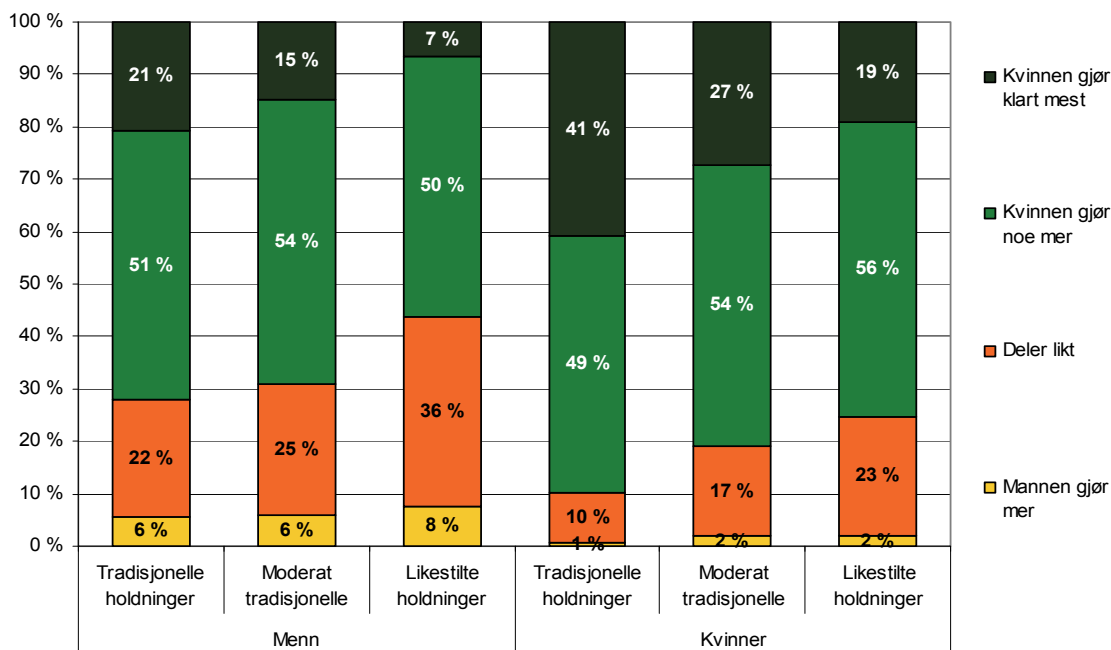
egenskaper kan i tillegg påvirke praksis indirekte via holdning til likestilling (a*b). Siste pilen (d) i figuren markerer antakelsen om at også praksis kan tenkes å påvirke holdninger (slik det ble argumentert for i forbindelse med analysen i tabell 6.6).

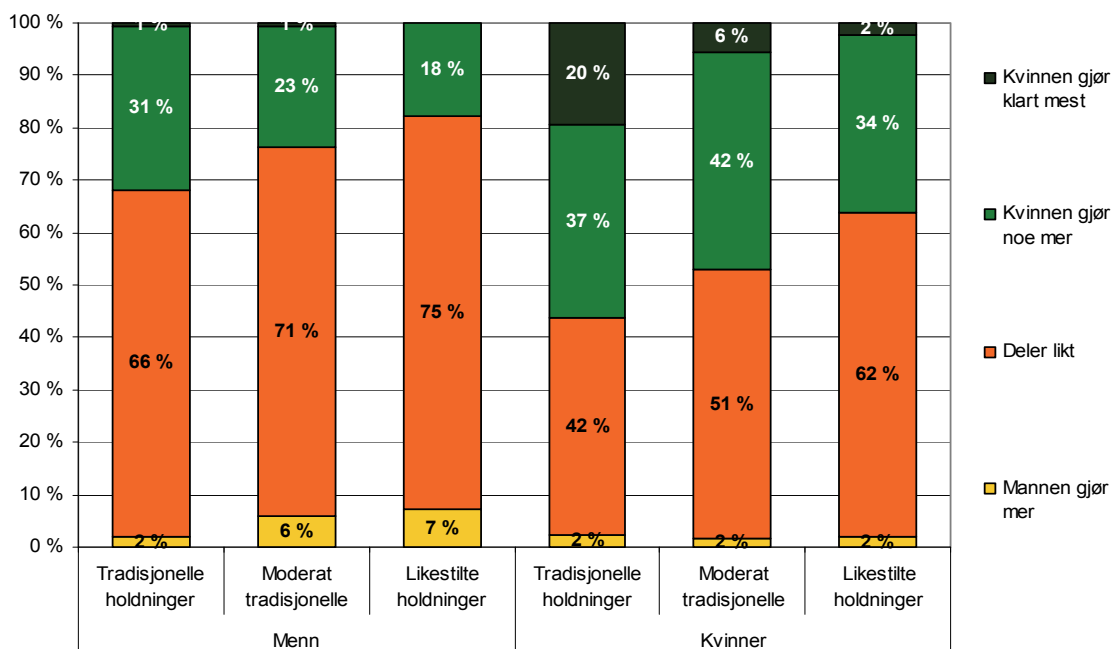
Figur 6.17. Kausalmodell for sammenhengen mellom holdning til likestillings spørsmål og praksis for deling av husarbeid og barneomsorg

Vi begynner også denne delen med noen enkle deskriptive analyser. Figur 6.18 viser hvordan praksis for husarbeid varierer mellom familier avhengig av respondentenes holdninger til likestilling, figur 6.19 tilsvarende for barneomsorg.⁴⁰ Begge figurene har separate resultater for kvinner og menn. Tredelingen av likestillingsholdninger i de to figurene er den samme som ble benyttet i avsnitt 6.4: Tradisjonelle holdninger betyr at man ikke har sagt seg uenig med noen av de tradisjonelt formulerte påstandene i indeksen, moderat tradisjonelle holdninger at man har sagt seg uenig i én til tre av påstandene, og likestilte holdninger, i fire til fem av påstandene.

⁴⁰ De to praksismålene er gjennomsnittet for arbeidsdelingen som oppgis for henholdsvis fem husarbeidsoppgaver og seks omsorgsoppgaver. For en beskrivelse av innholdet i spørsmålene og tilordningen av verdier på de fire delte indeksene, se kapittel 2.

Figur 6.18. Fordeling av husarbeid mellom partnerne, etter likestillingsholdning og kjønn (N for menn er lik 529 (tradisjonelle), 1611 (moderat tradisjonelle) og 1342 (likestilte), og for kvinner 184 (tradisjonelle), 1388 (moderat tradisjonelle) og 2193 (likestilte))

Figur 6.19. Fordeling av barneomsorg mellom partnerne, etter likestillingsholdning og kjønn (N for menn er lik 144 (tradisjonelle), 554 (moderat tradisjonelle) og 551 (likestilte), og for kvinner 41 (tradisjonelle), 477 (moderat tradisjonelle) og 949 (likestilte))

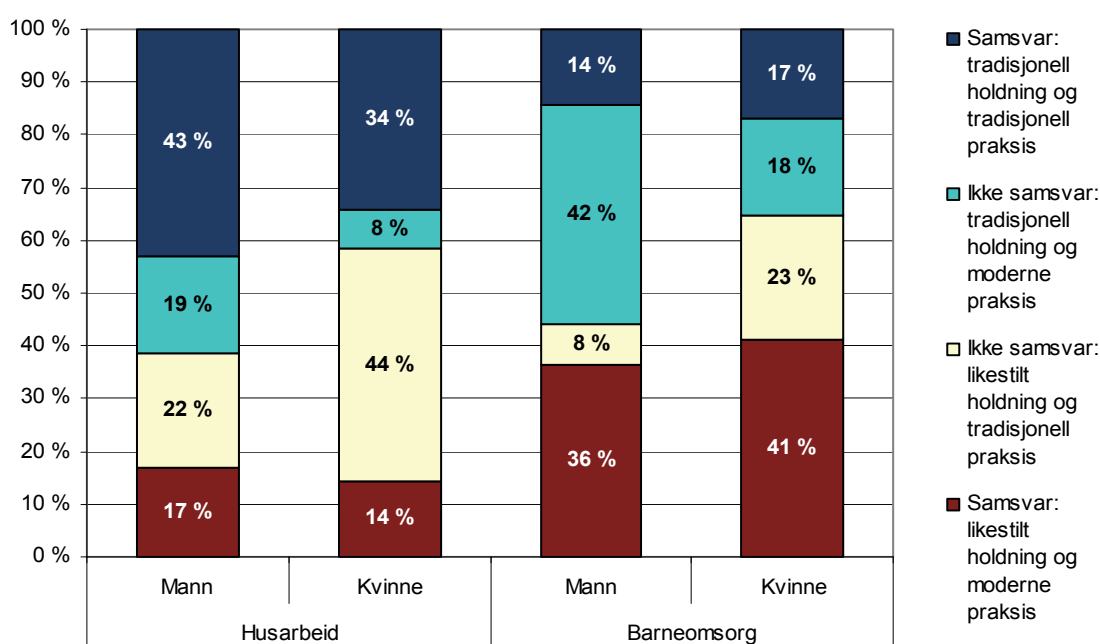
Vi ser at både for husarbeid og barneomsorg er det en tendens til at personer med likestilte holdninger rapporterer en mer likestilt praksis enn personer med tradisjonelle holdninger. Uavhengig av om vi tar utgangspunkt i kvinner eller menn reduseres andelen husholdninger der hun gjør mer husarbeid enn han med ca. 15 prosentpoeng når vi går fra de med tradisjonelle til de med likestilte holdninger, mens husholdninger der partnerne deler likt eller han gjør mer enn henne øker tilsvarende. For omsorgsoppgavene er forskjellen noe høyere for kvinner enn for menn, henholdsvis 20 mot 14 prosentpoeng.

Forskjellene mellom de tre holdningsgruppene til tross, mønstrene i figur 6.18 og 6.19 gjør det klart at mye annet enn partners holdninger til likestilling må virke inn på hvordan de deler husarbeid og barneomsorg mellom seg. Vi ser at for husarbeid er det en majoritet som rapporterer en arbeidsfordeling der kvinnen gjør mer enn mannen, selv blant personer med klart likestilte holdninger. Når det gjelder barneomsorg er forholdet motsatt for menn; et stort flertall oppgir at de deler oppgavene knyttet til barna likt med partneren, også for menn med sterkt tradisjonelle holdninger. For tradisjonelle kvinner er det noe vanligere å oppgi en tradisjonell enn en likestilt praksis, det vil si at hun selv gjør mest.

Én grunn til at sammenhengen mellom holdninger og handlinger ikke blir sterkere, kan være at holdningene som er målt ikke dreier seg om fordelingen av husarbeid og barneomsorg, men et mer generelt syn på kjønnsroller. Det må dessuten forventes å svekke sammenhengen at vi kun måler holdningen til én person i parforholdet, og der den andre kan ha en annen holdning som også har betydning for praksisen. Endelig er det et poeng at praksisen som rapporteres ikke er noe objektivt mål på fordelingen av hus- og omsorgsarbeid, men en subjektiv opplevelse (noe blant annet forskjellene i kvinners og menns rapportering viser). Dette siste er imidlertid noe som kan tenkes å gi en sterkere sammenheng på grunn av individens behov for at det skal være overensstemmelse mellom liv og lære, som kan farge rapporteringen om praksis.

Hvis vi todeler både holdnings- og praksisindeksene, kan vi se på samsvaret mellom holdninger og praksis i en firefeltstabell (prosentuert med

samtligte enheter som basis).⁴¹ Figur 6.20 viser fordelingen på de fire kombinasjonene for hvert praksisområde og for kvinner og menn hver for seg.⁴² På begge områder er det 40–50 prosent av respondentene som svarer slik at det ikke er samsvar mellom holdninger og praksis. Tradisjonelle holdninger og moderne oppgavefordeling er noe som fortrinnsvis rapporteres av menn, særlig gjelder dette omsorgsoppgaver. Likestilte holdninger kombinert med en tradisjonell praksis er noe som i første rekke kvinner oppgir, og spesielt når det gjelder husarbeid.

Figur 6.20. Samsvar mellom holdning til likestilling og praksis for husarbeid og barneomsorg, etter kjønn (N for husarbeid er lik 3482 for menn og 3765 for kvinner, og for barneomsorg 1249 for menn og 1467 for kvinner)

⁴¹ For holdning går todelingen mellom likestilte på den ene siden (dvs. personer som er uenige med fire eller alle fem av holdningsspørsmålene i indeksen) og tradisjonelle og moderat tradisjonelle på den andre (dvs. personer som er uenige med tre eller færre spørsmål). For praksis slår vi sammen kategoriene der kvinnen gjør klart mest eller noe mer og ser på dette som en tradisjonell løsning, og kategoriene der det deles likt eller der mannen gjør mest og ser på dette som en moderne løsning.

⁴² Holdningsvariabelen er den samme for begge praksisområder. Summen for likestilte (eller tradisjonelle) holdninger blir likevel noe forskjellig for de to, siden utvalgene er forskjellige. Når det gjelder omsorg er det bare par med hjemmeboende barn under 14 år som er med i analysen.

Neste spørsmål er hva som blir igjen av holdningers effekt på praksis for husarbeid og barneomsorg når de andre variablene tas med i analysen.⁴³ For å få et mer robust inntrykk av sammenhengen skal vi bruke to ulike operasjonaliseringer av praksis – den firedelte inndelingen fra figur 6.18 og 6.19, og todelingen som lå til grunn for figur 6.20. I det første tilfellet viser regresjonskoeffisientene (B) forventet forskjell i gjennomsnitt for en skala som går fra 1 til 4, i det andre tilfellet svarer koeffisienten til forventet forskjell i sannsynlighet for å ha en likestilt praksis (proporsjonsdifferansen), når vi beveger oss ett trinn oppover på holdningsvariabelen fra 1 til 5. Ved å multiplisere B med 4, får vi et anslag for effekten av å bevege seg fra det ene ytterpunktet av holdningsvariabelen til det andre. Hvis vi som et eksempel tar det todelte praksismålet for husarbeid, er B etter kontrollen for andre variabler 0,044 for menn (tabell 6.7). Det forteller at den forventede økningen i prosenten med en moderne praksis er 4,4 prosentpoeng når vi beveger oss ett trinn opp på holdningsvariabelen. Dette innebærer en forventet økning på 17,6 prosentpoeng ($4,4 \cdot 4$) når vi går fra gruppen med de mest tradisjonelle holdningene til gruppen med de mest likestilte holdningene.

Virkingen av å kontrollere for de øvrige uavhengige variablene er at den opprinnelige effekten av holdning på praksis reduseres, stort sett til omtrent det halve, i noen tilfeller er reduksjonen mindre. Konklusjonen blir dermed at holdning i seg selv ser ut til å påvirke hvordan husarbeid og omsorgsoppgaver fordeles i en familie. Ifølge analysen har med andre ord holdning en direkte effekt på praksis.

⁴³ Det vil si egenskapene ved individet, bostedet og parforholdet som er med i tabell 6.5 og 6.6. De samme variablene inngår også i kontrollen i tabell 6.8–6.10. Når den avhengige variabelen er praksis for barneomsorg utelates imidlertid variabelen «har barn».

Tabell 6.7. Betydningen av likestillingsholdning (1–5) for grad av likestilling i husarbeid og barneomsorg (operasjonalisert både som firedelte (1–4) og todelt (0–1) variabler), respondenter i parforhold (OLS regresjon)

	Menn				Kvinner			
	Firedelt praksismål		Todelt praksismål		Firedelt praksismål		Todelt praksismål	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
Husarbeid:								
Bivariat sammenheng holdning – praksis	.204***	.194	.105***	.161	.173***	.169	.068***	.114
Gjenstående effekt av holdning etter kontroll for egenskaper ved individet, bostedet og parforholdet	.097***	.092	.044***	.068	.082***	.079	.029**	.048
Barneomsorg:								
Bivariat sammenheng holdning – praksis	.108***	.148	.086***	.146	.148***	.157	.101***	.131
Gjenstående effekt av holdning etter kontroll for egenskaper ved individet, bostedet og parforholdet	.075***	.102	.058***	.097	.089***	.094	.054**	.069

** p < .01 *** p < .001

Til slutt skal vi undersøke om effekten av holdning på praksis varierer i ulike sammenhenger, altså om det foreligger samspill mellom de uavhengige variablene. Ønsket er å kunne si noe om hvorvidt bestemte omgivelser eller bestemte livsfaser øker eller reduserer sannsynligheten for at likestilte holdninger følges av likestilling i fordelingen av arbeidsoppgaver hjemme.

Vi starter med multivariate regresjonsanalyser. I tabell 6.8 vises effekten av holdning på fordelingen av husarbeid, kontrollert for de andre uavhengige variablene som har vært med i tidligere analyser, innenfor hver av fire grupper inndelt etter skåre på SSBs indeks for kjønnslikestilling i kommunen, og separat for kvinner og menn. Spørsmålet er hvorvidt effektene av holdning varierer mellom disse gruppene når vi studerer resultatene i en kolonne. Effektene er, etter oppsplittingen i fire grupper, stort sett ikke lenger signifikante. Verken for menn eller kvinner er det noen klar tendens til at graden av likestilthet i kommunen har betydning for hvordan holdninger påvirker praksis.

Tabell 6.8. Betydningen av likestillingsholdning (1–5) for grad av likestilling i husarbeid (0–1), kontrollert for egenskaper ved individet, bostedet og parforholdet, etter kjønn og verdi på likestillingsindeks i kommunen (OLS regresjon)

	Menn			Kvinner		
	B	Beta	N	B	Beta	N
Likestillingsindeks						
Lavest skåre	.040	.066	920	.011	.020	982
Nest lavest skåre	.037	.058	945	.043*	.076	970
Nest høyest skåre	.046	.067	902	-.004	-.006	1011
Høyest skåre	.052*	.078	676	.061*	.089	757

* p < .05

Det samme blir konklusjonen på resultatene i tabell 6.9, der et mulig samspill mellom holdning til likestilling og likestillingsindeksen til SSB med hensyn til effekten på omsorgsarbeid undersøkes. Tabellen viser at det er en viss variasjon i effekten av holdning på barneomsorg mellom kommuner med ulik grad av likestilthet, men ikke noe entydig mønster.

Tabell 6.9. Betydningen av likestillingsholdning (1–5) for grad av likestilling i barneomsorg (0–1), kontrollert for egenskaper ved individet, bostedet og parforholdet, etter kjønn og verdi på likestillingsindeks i kommunen (OLS regresjon)

	Menn			Kvinner		
	B	Beta	N	B	Beta	N
Likestillingsindeks						
Lavest skåre	.101**	.156	345	.078	.098	421
Nest lavest skåre	.003	.004	337	.016	.022	377
Nest høyest skåre	.067*	.114	334	.021	.026	372
Høyest skåre	.055	.105	215	.095*	.130	274

* p < .05 ** p < .01

I tabell 6.10 er fokus på betydningen av livsfase for i hvilken grad holdninger påvirker fordelingen av husarbeid. Både for kvinner og menn er det en tendens til at holdninger betyr mest for praksis i den fasen der det er barn i familien. Som vi har sett i kapittel 3 har barn en negativ effekt på graden av likestilling i husarbeidet. Mønsteret i tabell 6.10 kan tolkes dit hen at i denne situasjonen blir partners holdninger ekstra viktige for hvordan husarbeidsoppgavene fordeles.⁴⁴

⁴⁴ Det er ikke aktuelt å gjøre en tilsvarende analyse av et mulig samspill for livsfase og barneomsorgspraksis, ettersom omsorgsfordeling bare er relevant i de to livsfasene der det er barn i husholdet.

Tabell 6.10. Betydningen av likestillingsholdning (1–5) for grad av likestilling i husarbeid (0–1), kontrollert for egenskaper ved individet, bostedet og parforholdet, etter kjønn og livsfase (OLS regresjon)

	Menn			Kvinner		
	B	Beta	N	B	Beta	N
Livsfase						
Unge (18–39 år) uten barn i husholdet	.024	.034	220	.001	.001	328
Barn under 12 år i husholdet	.061**	.087	1076	.038*	.060	1236
Kun barn over 12 år i husholdet	.072**	.115	647	.038	.063	751
Voksne (40 år+) – barn flyttet, minst én yrkesaktiv	.028	.043	792	.016	.027	779
Voksne (40 år+) – barn flyttet, ingen yrkesaktiv	.024	.039	525	.017	.037	473

* $p < .05$ ** $p < .01$

Når vi her analyserer samspill, er det et poeng at vi har to typer av manglende samsvar mellom holdning og handling. Personer med likstilte holdninger kan ha en tradisjonell praksis, og personer med tradisjonelle holdninger kan ha en likestilt praksis. Har man økt likestilling mellom kjønnene i fordelingen av oppgavene i hjemmet som målsetting, kan det første sees på som uheldig, mens det motsatte er tilfelle for det siste.

Samspill bestemmes av forekomsten av de to typene avvik innenfor ulike grupper. Regresjonsanalysen gjengitt i tabell 6.10 viste at avstanden i praksis for husarbeid, mellom de med og de uten likestilte holdninger, er større i familier med barn enn i andre livsfaser. Regresjonskoeffisientene forteller imidlertid ikke i hvilken grad dette skyldes at i barnefamiliene er personer med likestilte holdninger spesielt flinke til å følge dette opp i praksis, eller at de uten likestilte holdninger ligger spesielt lavt når det gjelder en likestilt praksis i slike familier.

Dette kan vi få inntrykk av gjennom tabellanalyser som sammenlikner praksis for respondenter med ulik holdning innenfor ulike grupper inndelt ut fra SSBs likestillingsindeks for kommuner, eller innenfor ulike livsfaser (tabell 6.11 og 6.12). Når er det likestilte holdninger ikke blir fulgt av likestilt praksis, og når blir tradisjonelle holdninger likevel fulgt av likestilt praksis?

Tabell 6.11. Andel med moderne praksis for husarbeid blant personer med henholdsvis likestilt og tradisjonell holdning, etter kjønn og verdi på likestillingsindeks i kommunen. Både holdning og praksis er todelt

	Menn			Kvinner		
	Andel med moderne praksis		Differanse i moderne praksis etter holdning	Andel med moderne praksis		Differanse i moderne praksis etter holdning
	Blant personer med likestilt holdning	Blant personer med tradisjonell holdning		Blant personer med likestilt holdning	Blant personer med tradisjonell holdning	
Likestillingsindeks						
Lavest skåre	34	20	14	18	15	3
N	(302)	(623)		(526)	(461)	
Nest lavest skåre	35	31	4	22	15	7
N	(327)	(626)		(542)	(433)	
Nest høyest skåre	48	30	18	23	20	3
N	(393)	(514)		(632)	(391)	
Høyest skåre	58	47	11	36	26	10
N	(316)	(370)		(488)	(280)	
Differanse i moderne praksis mellom ytterpunktene på likestillingsindeks	24	27		18	11	

Tabell 6.11 bekrefter funnet fra regresjonsanalysen om fravær av samspill mellom SSBs likestillingsindeks og holdning. Det er ikke slik at effekten av likestillingsholdning på praksis varierer mellom individer avhengig av om de bor i kommuner som skårer høyt eller lavt på SSBs likestillingsindeks. Med andre ord er det ikke tegn til at graden av kjønnslikestilthet i kommunen når det gjelder arbeidsmarked, utdanningssystem, etc. legger til rette for, eller motsatt, forhindrer, at likestilt holdning også følges opp med likestilling i praksis. Kommunenes verdi på SSB-indeksen har stor betydning for om personer har en moderne praksis, men dette gjelder like mye enten respondentene er likestilte eller tradisjonelle i sine holdninger. Et tilløp til samspill har vi for kvinner i de mest likestilte kommunene, der de med likestilte holdninger har en spesielt høy tilbøyelighet til å rapportere en moderne praksis. Et annet eksempel på en effekt som skiller seg ut som litt sterkere enn de øvrige, er for menn i kommuner med nest høyeste nivå av likestilthet. Her kan vi se at dette skyldes at de med tradisjonelle holdninger ligger spesielt lavt når det gjelder å oppgi en moderne praksis. Men variasjonene i effekten av holdning på praksis er små.

Konklusjonen blir den samme for betydningen av livsfase, tabell 6.12 viser få tegn til samspill mellom livsfase og holdning i effekten på praksis. Noen livsfaser virker mot å ha en moderne praksis, men dette gjelder likt for personer med tradisjonelle og personer med likestilte holdninger. Det eneste tilløpet til en litt sterkere effekt av holdning på praksis er for menn med barn under 12 år i familien. Her er det de med tradisjonelle holdninger som skårer spesielt lavt når det gjelder moderne praksis.

Tabell 6.12. Andel med moderne praksis for husarbeid blant personer med henholdsvis likestilt og tradisjonell holdning, etter kjønn og livsfase. Både holdning og praksis er todelt

	Menn			Kvinner		
	Andel med moderne praksis	Blant personer med likestilt holdning	Differanse i moderne praksis etter holdning	Andel med moderne praksis	Blant personer med tradisjonell holdning	Differanse i moderne praksis etter holdning
Livsfase						
Unge (18–39 år) uten barn i husholdet	70	63	7	49	44	5
N	(107)	(120)		(223)	(116)	
Barn under 12 år i husholdet	49	35	14	22	15	7
N	(471)	(617)		(803)	(450)	
Kun barn over 12 år i husholdet	32	23	9	23	17	6
N	(282)	(366)		(476)	(276)	
Voksne (40 år+) – barn flyttet, minst én yrkesaktiv	36	27	9	21	18	3
N	(286)	(509)		(446)	(337)	
Voksne (40 år+) – barn flyttet, ingen yrkesaktiv	31	22	9	16	13	3
N	(131)	(396)		(153)	(320)	
Differanse i moderne praksis mellom ytterpunktene i livsfase	39	41		33	31	

- ✓ Både for husarbeid og barneomsorg øker tendensen til moderne praksis med mer positive holdninger til likestilling. Omtrent halvparten av denne sammenhengen er ifølge analysen et resultat av at andre forhold påvirker både holdning og praksis. Men holdninger har også en selvstendig effekt på fordelingen av oppgaver i hjemmet.
- ✓ Det er få tegn til at bestemte omgivelser eller bestemte livsfaser øker eller reduserer sannsynligheten for at holdninger og praksis følges ad. For grad av likestilling i kommunen ifølge SSBs likestillingsindeks er det ikke noe klart mønster for variasjoner i effekten av likestillingsholdning på husarbeidspraksis og barneomsorgspraksis. For livsfase er sammenhengen mellom likestillingsholdning og husarbeidspraksis sterkest når det er barn i husholdningen. For menn med barn under 12 år skyldes dette at personer med tradisjonelle holdninger skårer spesielt lavt når det gjelder moderne praksis.

6.8 Oppsummering og kommentarer

STERK ØKNING I OPPSLUTNINGEN OM EN LIKESTILT FAMILIEFORM

I løpet av de siste 25 årene har oppfatningene om hva som er den ideelle oppgavefordelingen mellom kvinner og menn i familie- og arbeidsliv gjennomgått store endringer. Stadig flere foretrekker en familietype der kvinnen og mannen deler likt på både yrkesarbeid og hjemmeoppgaver. Kohortanalysen viser at dette både er en følge av generasjonsutskiftingen, der eldre generasjoner med mer tradisjonelle oppfatninger gradvis erstattes av nye kull unge med mer likestilte holdninger, og av endringer i tidsånden, en allmenn tendens til at oppslutningen om likestilling øker innenfor alle aldersgrupper. For tidsånden skjer det et omslag rundt midten av nittitallet. Etter en negativ tendens mellom 1985 og 1995, bidrar både generasjonsutskifting og tidsånd etter 1995 til en økende oppslutning om likestilling.

DE KLASSISKE FORKLARINGSVARIABLENE KJØNN, ALDER, UTDANNING OG BOSTEDETS URBANISERINGSGRAD HAR FORTSATT STOR BETYDNING FOR HOLDNING TIL LIKESTILLING

Kvinner er betydelig mer likestillingsvennlige enn menn. For eksempel svarer en tredjedel av kvinnene at de er uenige med fem av fem tradisjonelt formulerte påstander, og kun 5 prosent at de ikke er uenige med noen av dem. For menn er det bare 17 prosent som er uenige med alle fem påstander, og en like stor andel, 16 prosent, er ikke uenige med noen av dem.

Alder har en kurvilineær sammenheng med likestillingsholdning. Personer mellom 18 og 29 år er noe mindre likestillingsvennlige enn tretti- og førtiåringene, særlig blant menn (forskjellen mellom disse tre aldersgruppene er imidlertid ikke signifikant i den multivariate analysen, heller ikke for menn). I de tre eldste aldersgruppene går likestillingsorienteringen betydelig nedover. Oppslutningen om likestilling mellom kjønnene øker med stigende utdanningsnivå og jo mer urbanisert bostedet er.

Kontrollert for andre egenskaper har kjønn, alder, utdanning og urbaniseringsgrad fremdeles klare effekter. De tre første er variablene med størst forklaringskraft. Til sammen står de for så mye som 18 prosent av variasjonen i likestillingsholdning blant respondentene, som tilsvarer 84 prosent av den variansen som forklares i den multivariate analysen.

SVÆRT TRADISJONELT ORIENTERTE ER FØRST OG FREMST MENN

Personer med et svært tradisjonelt syn på likestilling (det vil si at de ikke sier seg uenig i noen av de tradisjonelt formulerte påstandene) utgjør kun 10 prosent av utvalget. Gruppen består først og fremst av menn. Blant de relativt få kvinnene med svært tradisjonelle likestillingsholdninger, dominerer eldre og personer med lav utdanning. Dette gjelder også for menn, om enn i noe mindre grad. De svært tradisjonelle skiller seg relativt lite fra de andre holdningsgruppene når det gjelder hvorvidt de bor i byer eller på mindre steder.

DE GEOGRAFISKE VARIASJONENE ER BESKJEDNE

Personer bosatt i Agderfylkene er minst likestillingsvennlige, og personer bosatt i Oslo og Akershus, mest likestillingsvennlige. Regionstilørighet forklarer imidlertid ikke mer enn 1 prosent av variasjonen i likestillingsholdning.

De geografiske variasjonene kan forklares av forskjeller mellom regionene i urbaniseringsgrad, og av forskjeller mellom regionenes kommuner når det gjelder arbeidsmarked, utdanningssystem og andre forhold slik dette fanges opp av SSBs likestillingsindeks. En variabel som kunne tenkes å ligge bak geografiske variasjoner i likestillingsholdning, nemlig religiøsitet, viser seg å ha liten betydning for forskjellen mellom regionene.

OGSÅ ANDRE EGENSKAPER HAR BETYDNING FOR LIKESTILLINGSHOLDNING

Andre variabler som slår positivt ut for likestillingsholdning er høyere yrkesklasse (for menn) og høyere inntekt (for kvinner), at far har høy utdanning (for kvinner) og at mor har høy utdanning. Religiøsitet slår negativt ut. For menn har det å være i parforhold en positiv sammenheng med likestillingsholdning. Dette kan være en effekt av at holdningene påvirker rekrutteringen inn i parforhold, eller at det å være i et parforhold påvirker holdningene.

Forskjeller mellom partnernes utdanningsnivå, yrkesklasse, inntekt og arbeidstid har liten betydning for holdningen til likestilling. For menn finner vi riktignok noen effekter som peker i retning av at det å være i et parforhold med tradisjonelle statusforskjeller mellom kjønnene går sammen med mer tradisjonelle holdninger. Men det er også et eksempel der effekten har motsatt tendens for menn, og for kvinner går de to signifikante effektene i hver sin retning. Samlet sett er bidraget av disse variablene til den forklarte variansen for likestillingsholdninger liten.

SELVSTENDIG EFFEKT AV HOLDNINGER PÅ PRAKSIS

Både for husarbeid og barneomsorg øker tendensen til moderne praksis med mer positive holdninger til likestilling. Omtrent halvparten av denne sammenhengen er ifølge analysen et resultat av at andre forhold påvirker både holdning og praksis, det vil si ikke kausaleffekt. Men siden såpass mye av den opprinnelige sammenhengen fortsatt er til stede etter omfattende kontroller for andre relevante variabler, kan det se ut til at holdninger også har en selvstendig effekt på fordelingen av oppgaver i hjemmet. Dette innebærer at holdningspåvirkning er en mulig strategi for å fremme likestillingen mellom kjønnene i familielivet.

BÅDE EKSEMPLER PÅ AT HOLDNINGER ER MER LIKESTILTE ENN PRAKSIS, OG AT PRAKSIS ER MER LIKESTILT ENN HOLDNINGER

Selv om det er en klar sammenheng mellom holdninger og praksis, finner vi samtidig at mellom 40 og 50 prosent av respondentene svarer slik at det ikke er samsvar her. Dette gjelder både for husarbeid og barneomsorg. Eksempler på at personer med likestilte holdninger oppgir en tradisjonell arbeidsdeling og at personer med tradisjonelle holdninger oppgir en moderne praksis er omtrent like vanlig. Men tradisjonelle holdninger og moderne oppgavefordeling er noe som fortrinnsvis rapporteres av menn, og særlig for omsorgsoppgaver, og likestilte holdninger kombinert med en tradisjonell praksis noe som i første rekke oppgis av kvinner, og spesielt for husarbeid. Det er grunn til å regne med at dette mønsteret avspeiler at menn og kvinner opplever samme faktiske oppgavefordeling forskjellig. Menn er mer fornøyde med hvordan de selv bidrar enn det kvinner er med partnerens innsats. Dette kan være et forhold som bidrar til å bremse opp utviklingen mot full likestilling i familielivet.

EFFEKTEN AV HOLDNINGER PÅ PRAKSIS ER LITE PÅVIRKET AV ANDRE FORHOLD

Vår analyse viser få tegn til at bestemte omgivelser eller bestemte livsfaser øker eller reduserer sannsynligheten for at holdninger og praksis følges ad. For grad av likestilling i kommunen ifølge SSBs likestillingsindeks er det ikke noe klart mønster for variasjoner i effekten av likestillingsholdning på husarbeidspraksis og barneomsorgspraksis. For livsfase er sammenhengen mellom likestillingsholdning og husarbeidspraksis sterkest når det er barn i husholdningen, noe som kan se ut til å skyldes at personer med tradisjonelle holdninger i denne situasjonen skårer spesielt lavt når det gjelder moderne praksis.

Referanser

- Bjørklund, T. (1985). Holdning til likestilling. ISF-arbeidsnotat 85:5. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Ellingsæter, A. L., Noack, T. & Røsen, M. (1994). Likestilling – et ideal for velutdannede kvinner? Samfunnsspeilet, (4):7–10.
- Hellevik, O. (1996). Nordmenn og det gode liv. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holter, Ø. G. (1989). Likestilling 1989. Likestillingsholdninger og arbeidsdeling i hjemmet. Arbeidsrapport nr. 6. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning.
- Holter, Ø. G., Svare, H. & Egeland, C. (2008). Likestilling og livskvalitet 2007. AFI-rapport 1/2008. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Knudsen, K. & Wærness, K. (2001). National context, individual characteristics and attitudes on mothers' employment: a comparative analysis of Great Britain, Sweden and Norway. *Acta Sociologica*, 44(1): 67–79.
- Lappegård, T. & Kjeldstad, R. (2010). Holdninger til kjønnsroller og likestilling på hjemmebane. I Kjeldstad, R. & Lyngstad, J. (red.), *Utradisjonell likestilling? Analyser av undersøkelsen Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) 2007*. Rapport 18/2010. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Teigen, M. (2006). Holdning til likestilling – nye polariseringstendenser. *Sosiologisk tidsskrift*, 14(3):254–275.

7 Deling av husarbeid og tilfredshet med arbeidsdelingen og parforholdet: Hvilken betydning har likedeling i ulike livsfaser, sosiale klasser og lokalmiljø?

Thomas Hansen & Britt Slagsvold

7.1 Innledning

Dersom man har en partner, så er et harmonisk forhold til partneren viktig for de flestes emosjonelle velvære. Et godt samliv kan fremme positive følelser og ha en beskyttende effekt på psykisk helse, mens relasjoner preget av konflikt kan bidra til mistrivsel (Beach et al., 2003). Det er derfor ikke overraskende at en stor forskningslitteratur har undersøkt faktorer som påvirker kvaliteten i og tilfredsheten med parforholdet. En slik faktor er likestilling i hjemmet. Likestilling hjemme er kanskje særlig viktig for kvinner, og i større grad nå enn før, med høyere yrkesaktivitet blant kvinner (Haavind, 2006; Kitterød, 2000; Kjeldstad & Lappegard, 2009). Hittil har det imidlertid ikke vært mye forskning på betydningen av arbeidsdeling i hjemmet for samlivskvalitet, spesielt ikke i Norden.

Har deling av husarbeid betydning for tilfredshet i parforholdet? Har det like stor betydning for kvinner og menn? Har det like stor betydning i ulike livsfaser? Har deling større betydning for partnere der begge er fulltids yrkesaktive enn i forhold der den ene jobber deltid? Er det regionale forskjeller i betydningen av likedeling? Vi skal se nærmere på disse spørsmålene i dette kapitlet.

Ønskeligheten av å dele arbeid i hjemmet er begrunnet i mange forhold, ikke minst ut fra kvinners mulighet til aktiviteter utenfor hjemmet. Men arbeidsdeling hjemme kan også ha betydning for kvaliteten på parforholdet – både ved den likeverdighet og respekt mellom partene som deling kan gjenspeile og gjennom en deling av faktiske belastninger. Likeverdighet, deling av belastninger og samlivskvalitet kan igjen ha betydning for stabilitet i parforhold.

Men likedeling gjenspeiler neppe likeverdighet på samme måte for alle, og belastningene ved husarbeid ses kanskje ikke på som negative i alle sammenhenger. Hvordan husarbeid og likedeling av det oppfattes, kan kanskje variere mellom sosiale klasser, med utdanning og inntekt. Hvis mer arbeid hjemme betyr mindre arbeid i en lite givende jobb kan skjevdeling også bety avlastning – fra en jobb hun ikke ønsker for mye av. Normer og kultur med hensyn til deling av arbeid hjemme kan også variere lokalmiljø i mellom. I grupper eller områder der idealer om likedeling står sterkt kan det være at skjevdeling skaper større misnøye enn i sammenhenger der mer kjønnsstradisjonell deling er utbredt. Vi spør derfor også om sammenhenger mellom deling av husarbeid og tilfredshet i parforholdet varierer etter sosioøkonomisk status, eller mellom ulike typer lokalmiljø.

Internasjonal forskning, hovedsakelig fra USA, finner at likedeling av husarbeid bidrar til kvinners tilfredshet i ekteskapet, spesielt i småbarnsfasen, men for menn bidrar økt deltagelse i husarbeid til lavere ekteskapelige tilfredshet (Amato et al., 2003; Cooke, 2004; Mencarini & Sironi, 2011; Stevens et al., 2001).

Det finnes få norske surveystudier av store utvalg som har sett på betydningen av deling av husarbeid for samlivskvalitet. Holter og kollegaer (2008) brukte data fra 2 805 nordmenn i alle aldre og fant at likestillingspraksis (samlet mål basert på deling av beslutninger, deling av husarbeid og deling av omsorgsoppgaver) er assosiert med høyere livskvalitet (sum av egenvurdert livskvalitet, helse og ulike detaljspørsmål om levekår), særlig blant kvinner, og særlig når det gjaldt egenvurdert livskvalitet. Blant kvinner hadde likestilling like sterk effekt på livskvalitet som utdanning, inntekt og det å ha en partner. Det er også gjort tidligere analyser av arbeidsdeling og tilfredshet med LOGG data (Kjeldstad & Lappegard, 2009; Ratikainen & Slagsvold, 2010). Noen av resultatene vi presenterer finnes i disse, men våre analyser går lengre og er mer detaljerte.

Oppsummert viser tidligere analyser at i Norge er både menn og kvinner generelt mer fornøyde med arbeidsdelingen og parforholdet når arbeidet fordeles likt mellom partene, men i tråd med internasjonale studier er disse sammenhengene sterkere blant kvinner, og spesielt i småbarnsfasen.

7.2 Resultater

Vi benytter data fra de i alt 10 141 personer (67 %) som er gift eller samboende i NorLAG/LOGG-undersøkelsen i 2007/2008. Fordi kapitlet er omfattende, har vi plassert mange tabeller og figurer i et vedlegg som kan lastes ned fra NorLAGs hjemmesider (se kap. 2).

Før vi går over til analyser av betydningen av sosioøkonomisk status og lokalmiljø for sammenhenger mellom arbeidsdeling og samlivskvalitet, viser vi hvordan arbeidsdelingen, samlivskvaliteten og sammenhengen mellom arbeidsdeling og samlivskvalitet *er* blant menn og kvinner i ulike livsfaser⁴⁵.

Når det gjelder faktisk arbeidsdeling blant menn og kvinner i ulike livsfaser, er dette analysert i kapittel 3. Analysene viser at det er større grad av likedeling i yngre enn eldre aldersgrupper, og at likedeling er særlig utbredt blant yngre par uten barn i husholdet.

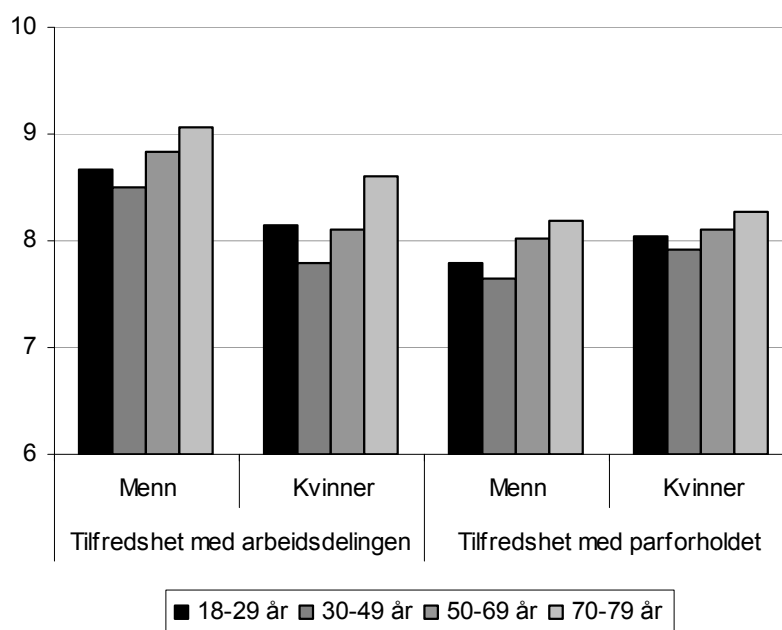
Figur 7.1 viser tilfredsheten med arbeidsdelingen og med parforholdet i ulike aldersgrupper (se også tabell A i vedlegg). Vi viser variasjon i tilfredshet fra 6 til 10, ettersom nesten 95 prosent av skårene ligger i dette intervallet.

⁴⁵ *Arbeidsdeling* er her målt med fem spørsmål om deling av de mer tidkrevende husoppgaver, nemlig hvem som gjør mest av: Rengjøring, Vasking og stryking av tøy, Oppvask, Matlaging og Innkjøp. Svaralternativene går fra 1=«Alltid du» til 5=«Alltid partneren». Vi har laget en gjennomsnittskåre (1-5) fra disse fem spørsmålene som går fra «Kvinnen gjør alt» til «Mannen gjør alt». Vi vil her hovedsakelig benytte en 4-delt kategorisk variabel: 1 «Kvinnen gjør klart mest» (skåre 1-1,6), 2 «Kvinnen gjør noe mer» (1,8-2,6), 3 «Likt» (2,8-3,2) og 4 «Mannen gjør mest» (3,4-5) (se kap. 2).

Vi benytter ulike indikatorer på samlivskvalitet. Fornøydhet med delingen av husarbeid er målt ved et enkeltspørsmål «*På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «ikke fornøyd i det hele tatt» og 10 betyr «svært fornøyd», hvor fornøyd er du med denne arbeidsdelingen?»*. I intervjuet følger dette spørsmålet rett etter spørsmålene om deling av husarbeidsoppgaver. Gjennomsnittlig fornøydhet er 8,34 (SD=1,72).

Fornøydhet med parforholdet er målt ved i alt fem spørsmål som slås sammen til en gjennomsnittskåre, som benyttes som en indeks i analysene. Det ene delspørsmålet lyder: «*På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «ikke fornøyd i det hele tatt» og 10 betyr «svært fornøyd», hvor fornøyd er du alt i alt med forholdet til din samboer/ektefelle?»*. De andre fire delspørsmålene spør om mer konkrete kvalitetsmessige sider ved relasjonen: «*Vi tenker likt om hva som er viktig i livet*», «*Vi har ofte konflikter*», «*Han/hun forstår meg når jeg har problemer*» og «*Han/hun kritiserer meg ofte*». Respondentene bes angi i hvilken grad de er enig i disse påstandene fra 0 («svært uenig») til 10 («svært enig»). Gjennomsnittlig fornøydhet er 8,11 (SD=1,39).

Tilfredsheten er generelt høy, men noe lavere når vi ser på indeksen for tilfredshet med parforholdet. Vi ser at personer mellom 30–49 år er noe mindre fornøyde med arbeidsdelingen og parforholdet enn yngre og eldre. Forskjellene er nokså små, selv om de er statistisk signifikante ($p < .01$). Menn er noe mer fornøyde enn kvinner med arbeidsdelingen, mens kvinner er noe mer fornøyde med parforholdet ($p < .01$). Korrelasjonen mellom tilfredshet med arbeidsdelingen og indeksen for tilfredshet med parforholdet er lik .42 (se kap. 2).

Figur 7.1. Tilfredshet med ulike sider ved parforholdet (0–10) etter kjønn og alder.

Hvilken betydning har så *faktisk arbeidsdeling* for tilfredsheten med arbeidsdelingen og med parforholdet? Har det større betydning for kvinner enn for menn?

Å se på sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet er interessant av flere grunner, ikke minst fordi utilfredshet representerer en kilde til forandring. Personer som er tilfredse vil ha mindre ønske om å endre noe. På den annen side har folk flest en sterk tilbøyelighet til å være tilfredse, med det mest. Grunnen kan være et behov for å være eller fremstå som tilfreds eller vellykket. Det er derfor lite variasjon i rapportert tilfredshet med ulike sider ved samlivet. Dels er det slik også fordi de dårligste samlivene er oppløst, og derfor ikke representert i undersøkelsen. Den lave spredningen og tendensen mange har til å «idyllisere» betyr både at vi må tolke resultatene med

forsiktighet, men også at selv svake sammenhenger kan være betydningsfulle. Det siste ettersom «middels» tilfredshet kan være uttrykk for større misnøye enn vi får inntrykk av.

7.3 Betyr likedeling i hjemmet høyere tilfredshet i parforholdet?

Figur 7.2a og 7.2b (neste side) viser sammenhenger mellom deling av husarbeid og ulike indikatorer på opplevd samlivskvalitet (se også tabell B i vedlegg).

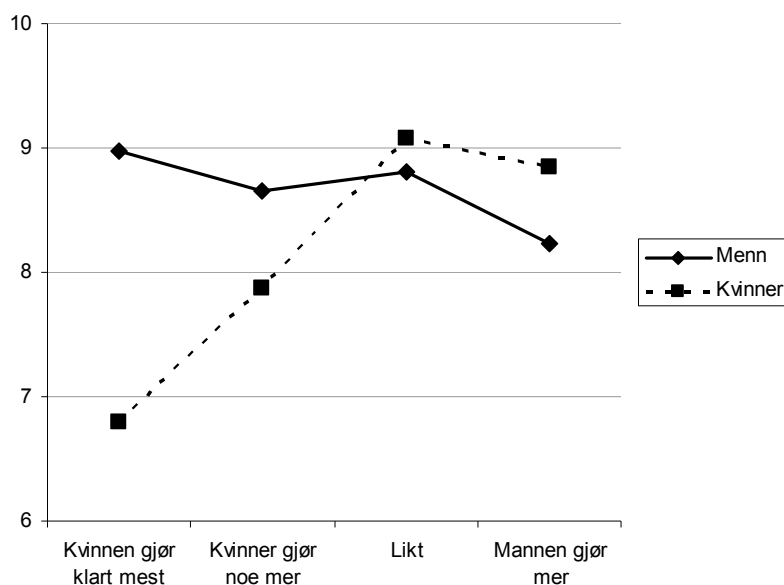
Vi bruker i dette kapitlet det fire-delte, kategoriske målet på arbeidsdeling, som er basert på gjennomsnittsskåren av fem spørsmål om deling av rengjøring, klesvask, oppvask, matlaging og innkjøp: se kap. 2)⁴⁶. De fire kategoriene, og andelene menn og kvinner i hver, er: Kvinnen gjør klart mest (hhv. 7,1 og 15,0 %), Kvinnen gjør noe mer (57,1 og 63,1 %), Likt (29,5 og 19,9 %) og Mannen gjør mest (6,2 og 2,0 %).

Figur 7.2a og 7.2b viser at både menn og kvinner er mer fornøyde, både med arbeidsdelingen og med parforholdet generelt, jo mer partneren bidrar, relativt sett. Det viktigste er imidlertid at partneren gjør minst halvparten: det spiller liten stor rolle om partneren gjør *mer* enn det. Fornøydheten er klart lavest blant de som gjør *klart* mest, og det er nesten bare kvinner som gjør dette (se tab. 2.1 i kap. 2). Sammenhengene mellom arbeidsdeling og tilfredshet er klart sterkere blant kvinner enn blant menn ($p < .01$; ikke vist). Menn er stort sett fornøyde, uavhengig av arbeidsdeling⁴⁷.

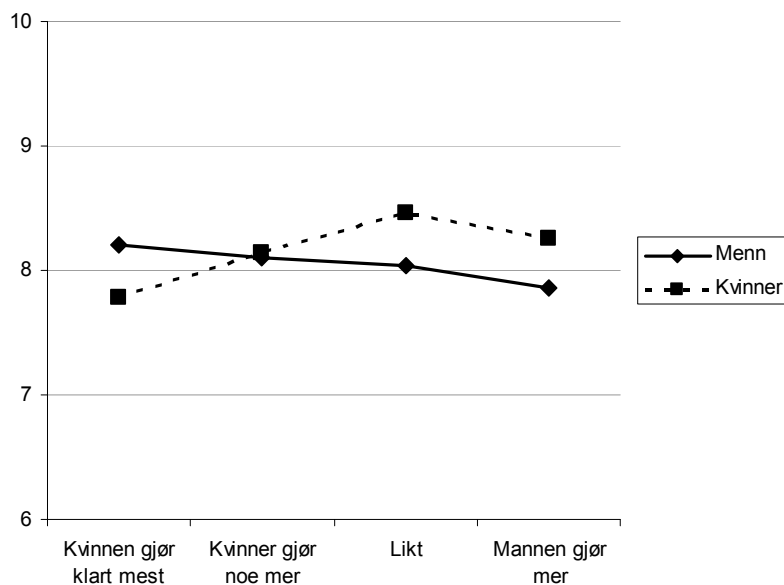
⁴⁶ Vi bruker det fire-delte målet fordi det forenkler de grafiske presentasjonene, samt at det er problematisk å bruke det kontinuerlige målet på arbeidsdeling når sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet hovedsakelig er ikke-lineære (se figur A i vedlegg for sammenhenger med det kontinuerlige målet på arbeidsdeling).

⁴⁷ Det er generelt lite variasjon i menns tilfredshet med arbeidsdelingen: standardavviket er klart lavere blant menn (1,37) enn blant kvinner (1,95) (ikke vist).

Figur 7.2a. Tilfredshet med arbeidsdelingen etter arbeidsdeling

Figur 7.2b. Tilfredshet med parforholdet etter arbeidsdeling

Kommentar: Justerte gjennomsnitt, med kontroll for alder. Følgende forskjeller er signifikante. *Tilfredshet med delingen av husarbeidet*. Menn: alle $p < .05$. Kvinner: alle $p < .01$ unntatt likt vs. mannen gjør mer ($p = .24$). *Tilfredshet med parforholdet*. Menn: mannen gjør mer $<$ andre (alle $p < .05$). Kvinner: kvinnen gjør klart mest $<$ kvinnen gjør noe mer $<$ likt og kvinnen gjør klart mest $<$ mannen gjør mer (alle $p < .01$).

For å få et bedre inntrykk av styrken på sammenhengene, har vi studert de samme sammenhengene med standardiserte mål på tilfredshet (z-skåre; se Figur B i vedlegg). Kvinner som gjør klart mest hjemme rapporterer 1,33 standardavvik lavere tilfredshet med arbeidsdelingen enn kvinner som deler husarbeidet likt. En annen måte å få et bedre inntrykk av effektstørrelse er å se på andeler som er «tilfredse» (vi definerer skåre 7 eller høyere på

tilfredshetsmålene som uttrykk for at man er rimelig tilfreds), etter hvordan husarbeidet deles (se tabell C og D i vedlegg). Blant menn som gjør mest, er 84 prosent *tilfredse med arbeidsdelingen*, mot 94–95 prosent når husarbeidet er likedelt eller kvinnen gjør mest. Blant kvinner er 60 prosent tilfredse med arbeidsdelingen når de selv gjør klart mest, mot 80 prosent når de selv gjør noe mer, 96 prosent ved likedeling og 93 prosent når mannen gjør mest. Variasjonene i andelene som er *tilfredse med parforholdet* er ikke signifikante blant menn. Blant kvinner er 76 prosent tilfredse med parforholdet når de selv gjør klart mest, mot 89 prosent ved likedeling.

Figur 7.2a og 7.2b viser at kvinners tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet er noe høyere—men ikke signifikant så—ved likedeling enn når mannen gjør mest. Figur A i vedlegg viser at mange kvinner er lite tilfredse når mannen gjør nesten alt av husarbeidet. Hvorfor er det slik? Denne trenden er imidlertid usikker ettersom det er svært få kvinner (n= 40; se tab. 2.1 i kap. 2) som oppgir at mannen gjør klart mest av husarbeidet. Det er neppe en kausal sammenheng mellom menns store innsats med husarbeid og kvinners lavere tilfredshet med det. Mer nærliggende er det å tro at sammenhengen kan være spuriøs – for eksempel at mannen er arbeidsledig eller ufrivillig hjemme, eller at kvinnen har psykiske eller fysiske problemer, som bidrar både til mindre innsats i hjemmet og senket livskvalitet⁴⁸.

⁴⁸ For å undersøke disse antakelsene nærmere, har vi i tilleggsanalyser (ikke vist) sett nærmere på gruppen kvinner som gjør minst hjemme (mannen gjør mest). Vi finner for det første støtte for at blant disse kvinnene så har mannen noe lav yrkesdeltakelse. Andelen kvinner som har en ikke-yrkesaktiv partner er høyere blant kvinner som gjør minst hjemme (38%) enn blant andre kvinner (24%). Forskjellen er ikke så stor når det gjelder om partneren er pensjonert (hhv. 29 vs. 21%), men mer markante når det gjelder om de (kvinnen) jobber minst 5 timer mer i uka enn mannen (29 vs. 11%). At «hun jobber fulltid, og han jobber deltid eller er arbeidsledig» oppgis også oftere (21 vs. 6%). Videre, i par hvor mannen gjør mest, så har kvinnen dårligere fysisk og psykisk helse enn i andre par. Andelen kvinner som sier de har dårlig helse er høyere blant kvinner som gjør minst hjemme (12%) enn blant andre kvinner (5%). Tilsvarende har flere problemer med hus- og hagearbeid pga. helsen (26 vs. 19%), og flere har problemer med daglige gjøremål pga. psykiske helseproblemer (12 vs. 5%). Med andre ord bidrar lav yrkesdeltakelse blant mannen (som igjen kan ha sine forklaringer) og dårlig helse hos kvinnen til å forklare hvorfor noen kvinner oppgir at de gjør nokså lite hjemme og samtidig er utilfredse i samlivet.

Alt-i-alt viser resultatene at kvinners tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet er lavere blant de som gjør mest av husarbeidet selv. Blant menn er tendensen den samme, men langt svakere.

Vi skal også presentere noen andre mål knyttet til tilfredshet: konflikter i parforholdet og uenighet om husarbeidet⁴⁹. Få oppgir å ha konflikt og uenighet om husarbeidet: kun 20 % rapporterer om dette (skåre ≥ 5 på skala 0–10).

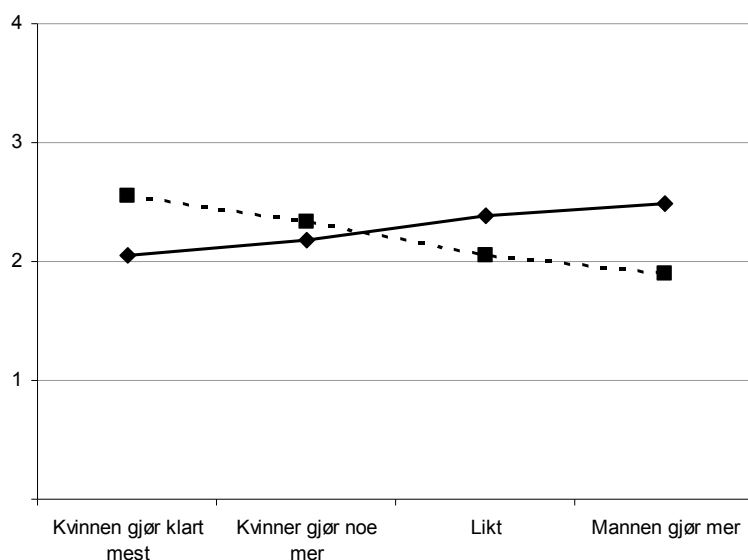
Figur 7.3a viser at både menn og kvinner angir konflikter oftere dersom de selv gjør mest hjemme (se også tabell F i vedlegg). Kanskje skyldes det at man lettere husker uoverensstemmelser der man selv mener å ha en «god sak». Figur 7.3b viser imidlertid at både menn og kvinner angir at uenighet om husarbeidet oftest forekommer når kvinnen gjør mest. Kanskje er kvinnene raskere til å protestere på skjevdeling av husarbeid, eller kanskje skyldes det at kvinner som gjør mest gjør betydelig mer av husarbeidet enn menn som gjør mest. Det kan også skyldes at når menn gjør mest husarbeid er det en aktiv og selvvalgt beslutning om å bryte med det tradisjonelle, mens kvinner som gjør mest mer motvillig kan følge tradisjonelle forventninger.

Selv om konflikter i parforhold kan skyldes svært mange andre forhold enn deling av husarbeid, er sammenhengen mellom det å ha konflikt og delingen nesten like sterk som for den mer spesifikke uenigheten om selve husarbeidet (figur 7.3b).

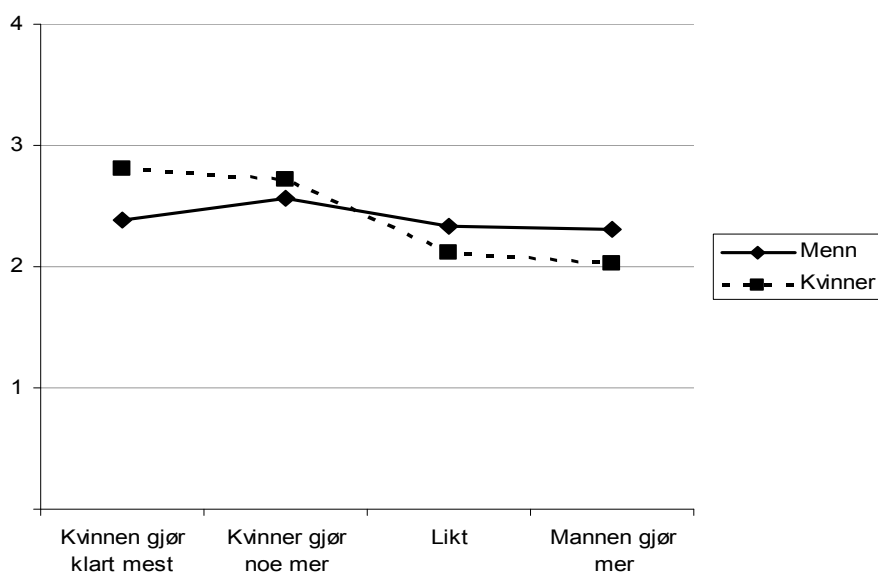
Generelt viser resultatene at de som deler husarbeidet likt rimelig nok er mer fornøyd med arbeidsdelingen enn de som gjør mesteparten selv. Det er mer forbausende at sammenhengene ikke er sterkere og spesielt at kvinner ikke er mer misfornøyde med å gjøre mest hjemme. Hele 60 prosent av kvinner som gjør «klart mest» og 80 prosent av kvinner som gjør «noe mer» er fornøyd med arbeidsdelingen.

⁴⁹ Konflikt er målt ved enkeltspørsmålet som inngår i indeksen for tilfredshet med parforholdet: «*Vi har ofte konflikter*». Respondentene bes angi i hvilken grad de er enig i påstanden fra 0 («svært uenig») til 10 («svært enig») (gjennomsnitt 2,29, SD=2,11). Spørsmål om uenighet om husarbeid: «*På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «aldri» og 10 «veldig ofte», hvor ofte har du og din partner i løpet av det siste året vært uenige om husarbeid?*» (gjennomsnitt 2,56, SD=2,37).

Figur 7.3a. Hyppigheten av konflikter (0–10) etter arbeidsdeling

Figur 7.3b. Grad av uenighet om husarbeidet (0–10) etter arbeidsdeling

Kommentar: Kontroll for alder. Følgende forskjeller er signifikante. *Konflikter*. Menn: kvinnen gjør klart mest/noe mer < likt/mannen gjør mer (alle $p < .01$). Kvinner: kvinnen gjør klart mest > kvinnen gjør noe mer > likt/mannen gjør mer (alle $p < .01$). *Uenighet*. Menn: kvinnen gjør noe mer > likt ($p < .01$). Kvinner: kvinnen gjør klart mest/noe mer > likt/mannen gjør mer (alle $p < .01$).

Hvor mye av variasjonen i spørsmålene om tilfredshet forklares egentlig av arbeidsdeling, sammenlignet med andre faktorer? Tabell 7.1 viser betydningen av arbeidsdeling (målt ved Eta^2 , som angir andel forklart varians) sammenlignet med betydningen av alder, utdanning, å ha barn i husholdet og arbeidstid. Tabell 7.1 viser også om disse faktorene bidrar til å forklare den bivariate sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet vi har omtalt til nå.

Tabell 7.1: Generell Lineær Modell (GLM) analyser av tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet på arbeidsdeling. Eta²

	Tilfredshet med arbeidsdelingen		Tilfredshet med parforholdet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Arbeidsdeling (4 kat.)	.011 **	.143 **	.002 †	.021 **
Alder (7 kat.)	.007 **	.003 *	.007 **	.003 *
Utdanning (5 kat.)	.011 **	.003 *	.002 *	.000
Barn <14 år i hh. (0/1)	.001	.002 *	.003 *	.004 **
Arbeidstid ^a	.003 *	.000	.000	.002 *
R ²	.034	.153	.014	.028

† p< .10, * p< .05, ** p< .01. ^a 1. Han jobber over 10 timer mer, 2. Han jobber 5–9 timer mer, 3. Omtrent likt, 4. Hun jobber 5–9 timer mer og 5. Hun jobber over 10 timer mer i uka.

Tabell 7.1 viser at arbeidsdeling har langt sterkere betydning for kvinners opplevelse av samlivskvalitet enn for menns, spesielt gjelder det tilfredshet med arbeidsdelingen. For menn forklarer utdanning og alder, eller generasjonstilhørighet, like mye av variasjonen i tilfredsheten som hva faktisk arbeidsdeling forklarer. Eldre menn er mer tilfredse med arbeidsdelingen enn yngre, og menn med lavere utdanning er mer tilfredse enn med høyere. Men stort sett har faktisk arbeidsdeling nokså liten betydning for hvor tilfreds menn er med arbeidsdeling eller med parforholdet. For kvinner forklarer arbeidsdeling mer av tilfredshetsmålene enn noen av de andre faktorene. Blant kvinner forklarer arbeidsdeling omlag 15 prosent og alder har ingen betydning når vi kontrollerer for utdanning og om det er barn i husholdet⁵⁰.

- ✓ Både menn og kvinner er mest *tilfreds med arbeidsdelingen* når husarbeidet deles likt eller partneren gjør mer; da er om lag 95% av menn og kvinner tilfredse.
- ✓ De minst tilfredse er de 15% av kvinnene som oppgir at de selv gjør *klart* mest, men selv blant disse er 60% tilfredse med delingen.
- ✓ Arbeidsdeling har bare en svak sammenheng med *tilfredshet med parforholdet*, spesielt blant menn. Blant menn som gjør mest og kvinner som gjør klart mest, er hhv. 77 og 76% tilfredse med parforholdet. Ved andre delinger er andelene tilfredse noe høyere blant menn (81-86%) og kvinner (83-89%).

⁵⁰ Vi får omtrent samme resultat når vi beregner forklart varians (R²) i OLS regresjonsanalyse og bruker kontinuerlige variabler (husarbeid, alder, utdanning og arbeidstid).

Tilfredshet med arbeidsdelingen som hovedfokus videre

Som vist er det kun en *svak* sammenheng, som bare er signifikant blant kvinner, mellom hvordan husarbeidet deles og tilfredshet med parforholdet. Vi finner heller ikke samspillseffekter mellom arbeidsdeling og hhv. alder, yrkesdeltakelse, sosioøkonomisk status, eller lokalmiljø for tilfredshet med parforholdet (ikke vist)—som er tema for resten av kapitlet. *Vi vil i det følgende derfor se bort fra tilfredshet med parforholdet (og konflikt og uenighet) og kun fokusere på tilfredshet med delingen av husarbeid.*

7.4 Varierer betydningen av arbeidsdeling etter alder og livsfase?

Sammenhengene vist i figurene over er grovt skissert for sammensatte grupper menn og kvinner. Som tidligere analyser har vist, kan slike sammenhenger variere med flere forhold, for eksempel yrkesdeltakelse og om man har barn i husholdet (Ratikainen & Slagsvold, 2010). Vi spør derfor: Er sammenhengene mellom arbeidsdeling og tilfredshet like sterke i ulike livsfaser, eller er likedeling særlig viktig i småbarnsfasen?

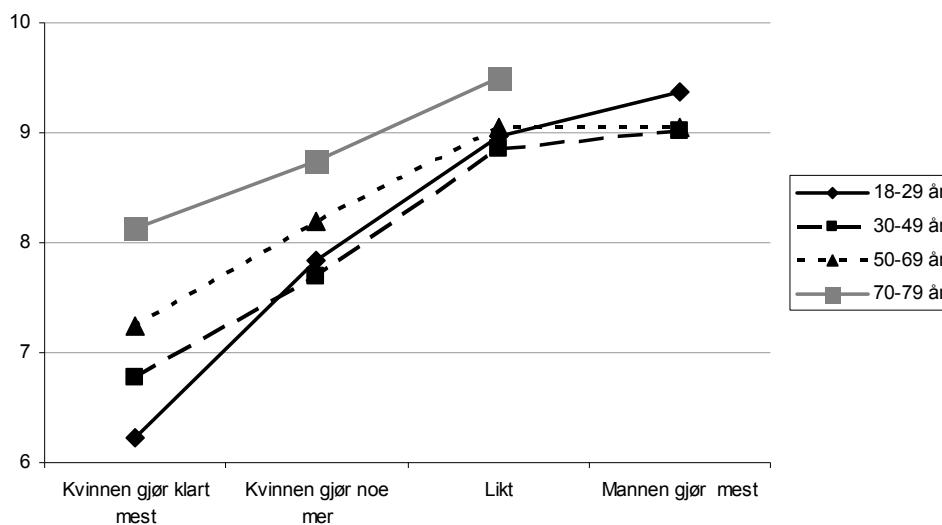
Vi skal her se på spørsmål om arbeidsdeling og tilfredshet i forhold til livsfase, og har kategorisert livsfaser med hensyn til barn i husholdet og tilknytning til arbeidslivet (se kap. 2). I stor grad vil livsfase overlape med aldersgruppe, og vi finner derfor stort sett de samme tendenser med de to målene. Dette kommenteres i teksten og vises i vedlegg⁵¹.

I analyser av samspillseffekter finner vi kun to signifikante sammenhenger. Effekten av arbeidsdeling på tilfredshet med delingen varierer med (i) alder blant kvinner og (ii) etter om man har barn i husholdet eller ikke, blant både menn og kvinner.

Figur 7.4 viser sammenhengen mellom arbeidsdeling og kvinners tilfredshet med arbeidsdelingen i ulike aldersgrupper.

⁵¹ Se tabell C-E og G-L, for analyser av samspillseffekter mellom alder/livsfase og tilfredshet, og frekvensfordeling av grupper som sammenlignes.

Figur 7.4. Sammenheng mellom arbeidsdeling og tilfredshet med arbeidsdelingen i ulike aldersgrupper. Kvinner.

Kommentar: Følgende forskjeller er signifikante ($p < .10$). Å gjøre klart mest (vs. likedeling) er forbundet med lavere tilfredshet med arbeidsdelingen blant kvinner 18–29 år og 30–49 år enn blant kvinner 70–79 år ($p < .05$). Samme sammenheng er også mer negativ for kvinner 18–29 år enn kvinner 50–69 år ($p < .05$). Vi har tatt ut kvinner 70–79 år som sier mannen gjør mest, fordi de er så få ($n=4$).

Figur 7.4 viser at det er spesielt *ynge* kvinner som er mindre fornøyde når de gjør mest av husarbeidet. Å gjøre klart mest av husarbeidet (vs. likedeling) har gradvis mindre betydning med høyere alder, og arbeidsdeling har relativt liten betydning for tilfredsheten blant eldre kvinner. De eldste kvinnene skårer gjennomsnittlig tilfredshet over 8, uansett arbeidsdeling. Men også den eldste generasjonen kvinner er mest tilfredse ved likedeling: når mannen gjør minst halvparten er så godt som samtlige av de eldste kvinnene (98%) tilfredse.

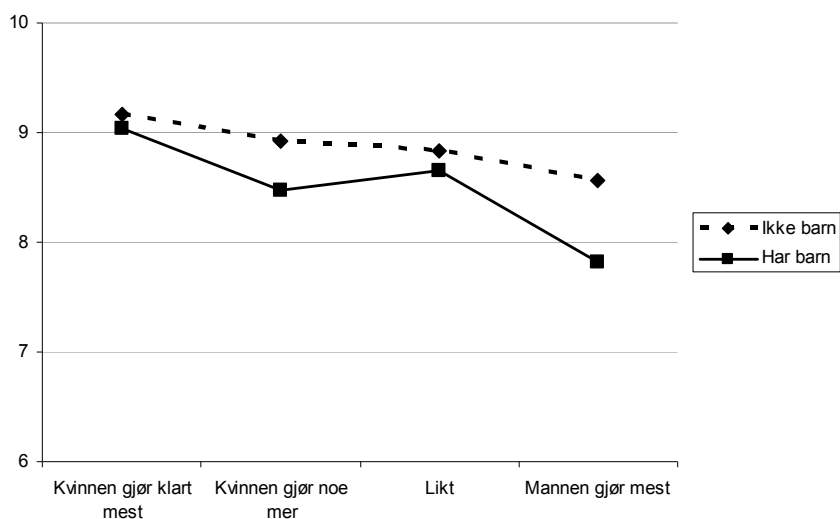
Vi har også sett på andeler menn og kvinner i ulike aldersgrupper som er tilfredse med arbeidsdelingen og med parforholdet (se Tabell C og D i vedlegg). Mens 38 prosent av de yngste kvinnene er tilfredse med delingen når de selv gjør klart mest, er hele 73 prosent av de eldste kvinnene som gjør klar mest tilfredse. Andelene kvinner som gjør klart mest av husarbeidet stiger jevnt fra 6 prosent blant de yngste (18–29 år), til 27 prosent blant de eldste (70–79 år). Med andre ord er det ikke bare flere eldre kvinner som tar hovedansvaret for husarbeidet, men dette ansvaret oppleves også mindre negativt i denne generasjonen kvinner.

Figur 7.5a og 7.5b viser forskjeller i sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med arbeidsdeling etter om man har barn i husholdet. Blant begge kjønn er det særlig negativt for tilfredsheten å gjøre mest selv,

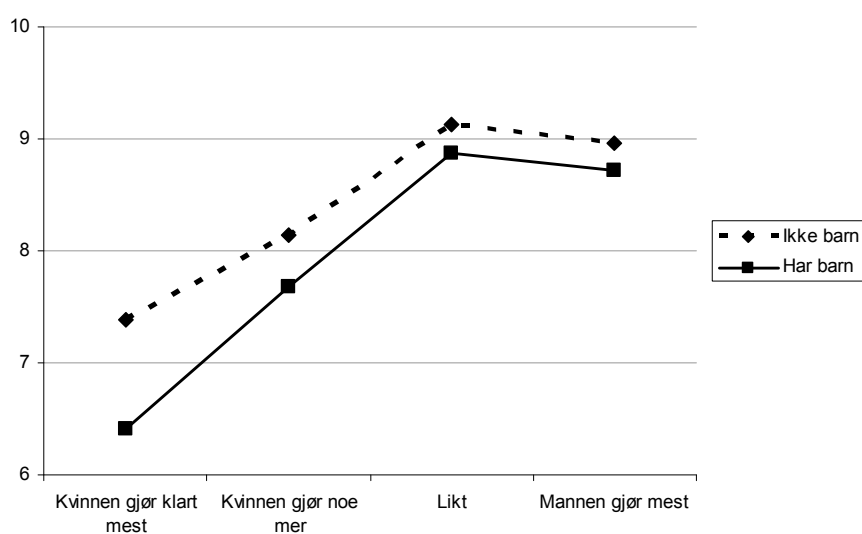
dersom man har hjemmeboende barn. Barnas alder har ingen betydning for denne sammenhengen (ikke vist)⁵².

Figur 7.5. Sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med arbeidsdelingen etter om man har barn i husholdet eller ikke

a. Menn

b. Kvinner

Kommentar: Kontroll for alder. Følgende forskjeller er signifikante ($p < .10$). Menn: «Mannen gjør mest» er mer negativt vs. alle andre kategorier, dersom man har barn ($p < .05$). Kvinner: Å gjøre klart mest/noe mer er forbundet med lavere tilfredshet blant kvinner med barn enn dersom likedeling/mannen gjør mer ($p < .01$).

⁵² Vi har slått sammen kvinner med yngre barn og tenåringsbarn, ettersom sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet ikke er signifikant forskjellig mellom disse gruppene (ikke vist).

- ✓ Betydningen av arbeidsdeling for *tilfredshet med arbeidsdelingen* er nokså stabil på tvers av alder og livsfaser. Blant menn er over 80% tilfredse selv når de gjør mest, og over 90% er tilfredse når kvinnen gjør mest – i alle aldersgrupper. Blant kvinner varierer betydningen av arbeidsdeling noe mer mellom aldersgrupper. Mens 73% av kvinner over 70 år er tilfredse selv når de gjør klart mest, er kun 38% av kvinner 18-29 år tilfredse når de gjør klart mest. Satt på spissen er eldre kvinner tilfredse – uansett arbeidsdeling.
- ✓ Blant både menn og kvinner har likedeling større betydning for tilfredshet med delingen dersom man har barn i husholdet. Tilfredsheten er særlig lav dersom man gjør mest hjemme og man har barn i husholdet.
- ✓ Betydningen av arbeidsdeling for *tilfredshet med parforholdet* varierer ikke mellom aldersgrupper, livsfaser eller mellom par med eller uten barn i husholdet. I alle generasjoner kvinner er over 70% tilfredse selv når de gjør klart mest hjemme.

7.5 Er likedeling viktigere i par hvor kvinnen er fulltidsarbeidende?

Tradisjonelt har mannen vært hovedforsørger mens kvinnen har tatt seg av hjem og barn. I dag er langt flere kvinner yrkesaktive – også på heltid – men kvinner har fortsatt hovedansvaret for husarbeidet (se kap. 3). En studie av en rekke europeiske land viser at den positive virkningen av likedeling av husarbeidet på kvinners tilfredshet er størst blant yrkesaktive kvinner, særlig dersom man jobber fulltid (Mencarini & Sironi, 2011).

Her ser vi på om likedeling av husarbeidet spiller en større rolle for tilfredsheten dersom paret har relativt lik yrkesdeltakelse, eller når kvinnen er fulltids yrkesaktiv. Vi ser også på om mannens yrkesaktivitet spiller samme rolle. Vi skal anvende to mål på arbeidstid i paret: et mål bygger på om han/hun jobber fulltid eller deltid/ikke jobber, og et mål bygger på relativ arbeidstid (respondentens minus partnerens arbeidstid) (se kap. 2)⁵³.

Relativ arbeidstid, dvs. om man jobber mer eller mindre enn partneren, har ingen betydning for sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med delingen, blant verken menn eller kvinner. Det er altså ikke slik at det er mindre viktig med likedeling dersom man jobber klart minst i forholdet. Relativ arbeidstid påvirker heller ikke sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet når vi skiller etter alder eller etter om man har hjemmeboende barn – en fase hvor det kunne tenkes å være særlig ugunstig å gjøre mye husarbeid hvis en samtidig er den som jobber mest i paret.

Relativ arbeidstid sier noe om hvem som generelt har mest tid til å gjøre husarbeid, men sier lite om hvordan fulltidsarbeidende par skiller seg fra par med lavere yrkesdeltakelse⁵⁴. Vi ser derfor også på betydningen av om han/hun jobber fulltid versus deltid/ikke jobber.

Om han eller hun jobber fulltid eller ikke har betydning for sammenhengen mellom deling og tilfredshet med delingen. Blant menn gjelder dette kun dersom man har barn i husholdet. Blant kvinner gjelder dette mer

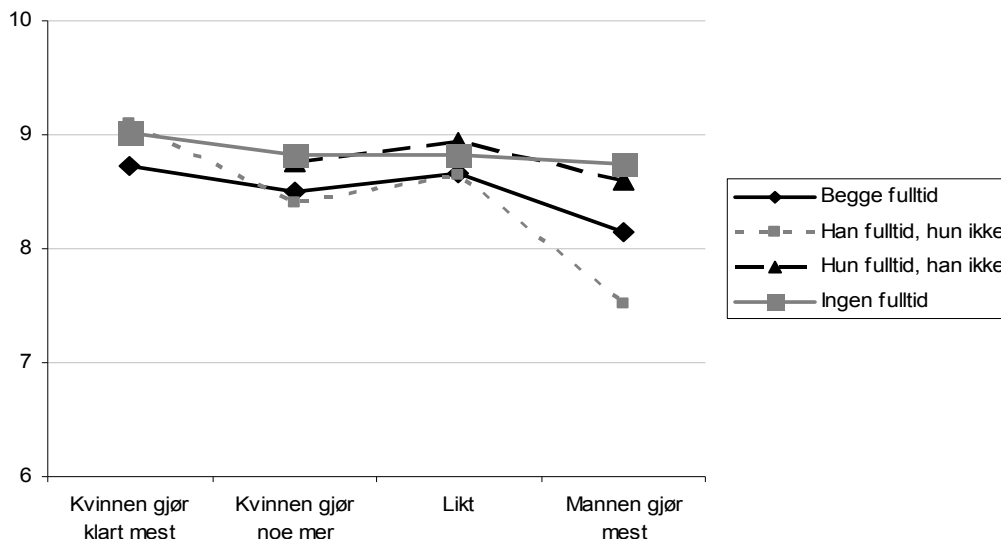
⁵³ Analyser og antall og andeler personer i de ulike gruppene etter arbeidsdeling og arbeidstid kan leses i Tabell M-O i vedlegg.

⁵⁴ Fordi variabelen likestiller par med ulik absolutt yrkesdeltakelse. For eksempel får par der begge er ikke-yrkesaktive samme verdi (lik 0) som par der begge jobber fulltid.

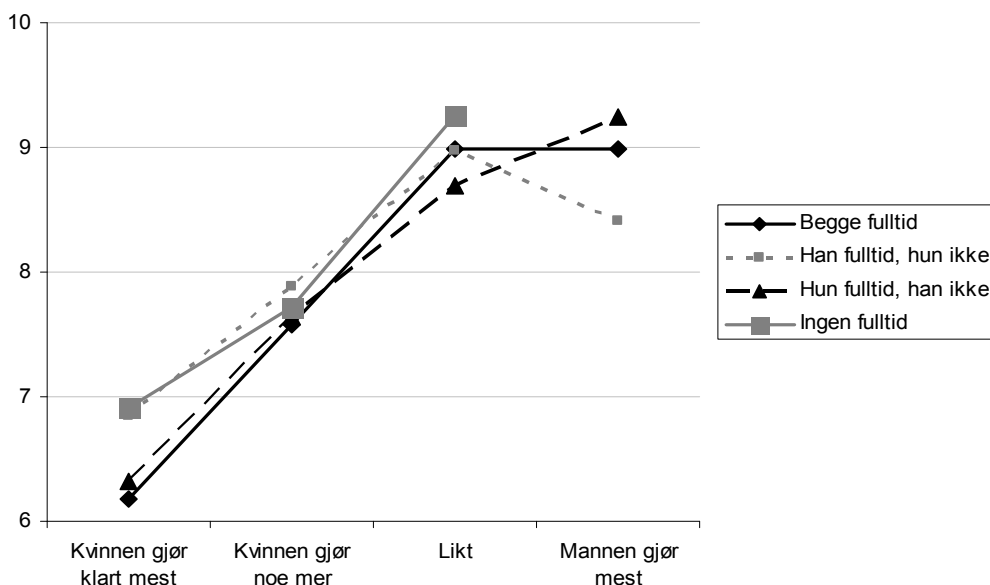
generelt. I figur 7.6a og 7.6b ser vi nærmere på disse samspillseffektene blant personer i yrkesaktiv alder.

Figur 7.6. Sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet med arbeidsdelingen, etter yrkesdeltakelse. Personer 18–60 år.

a. Menn med barn i husholdet

b. Kvinner

Kommentar: Kontroll for alder. Følgende forskjeller er signifikante ($p < .10$). Menn: Å gjøre mest (vs. andre kategorier) er forbundet med lavere tilfredshet dersom han jobber fulltid, og hun ikke ($p < .05$). Kvinner: Å gjøre klart mest (vs. likedeling) er forbundet med lavere tilfredshet blant kvinner i par hvor «begge er fulltidsarbeidene» enn blant kvinner i par hvor «ingen jobber fulltid» ($p < .01$) eller kvinner i par hvor «han jobber fulltid, men hun ikke» ($p < .01$). Å gjøre klart mest (vs. likedeling) er også forbundet med lavere tilfredshet i par hvor «hun jobber fulltid og han ikke» enn blant kvinner i par hvor «ingen jobber fulltid» ($p < .10$) eller kvinner i par hvor «han jobber fulltid, men hun ikke» ($p < .10$).

Menn som jobber fulltid, men som har en partner med lavere yrkesdeltakelse, er mindre tilfredse med arbeidsdelingen dersom de selv gjør mest hjemme. Blant kvinner er det de fulltidsarbeidende generelt, uansett yrkesdeltakelse hos mannen, som er minst tilfredse når de selv gjør mest av husarbeidet⁵⁵.

- ✓ Om han eller hun jobber mer enn partneren, påvirker ikke i seg selv betydningen av arbeidsdeling på tilfredshet med delingen.
- ✓ Om man jobber fulltid eller ikke har derimot betydning. Tilfredsheten er lavere dersom man jobber fulltid og gjør mest hjemme. For kvinner gjelder det uansett om mannen jobber fulltid eller ikke. Menn er mindre tilfredse med å gjøre mest bare dersom de jobber fulltid, partneren *ikke* jobber fulltid, og de har hjemmeboende barn.

7.6 Varierer viktigheten av likedeling med sosioøkonomisk status?

Kapittel 3 i denne rapporten tar for seg sosioøkonomiske skiller i likestillingspraksis hjemme. Kapitlet viser at de mest likestilte parene er de med høyere sosioøkonomisk status. Er det slik at par med høy sosioøkonomisk status ikke bare oftere deler arbeidet likt, men at likedeling også er viktigere for dem?

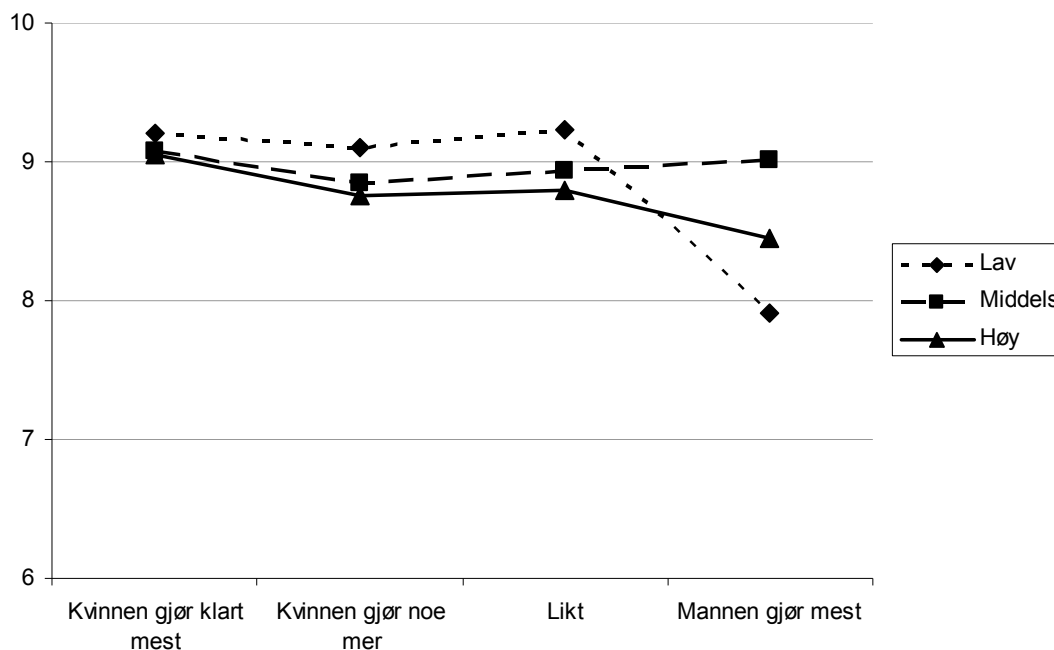
Vi har sett på betydningen av *respondentens* utdanning, inntekt og yrkesklasse, og dessuten tatt *partnerens* status i betraktning og sett på betydningen av respondentens *relative* utdanning, inntekt og yrkesklassetilhørighet – sammenlignet med partnerens⁵⁶. Vi finner imidlertid ingen signifikante samspill. Betydningen av arbeidsdeling for tilfredshet med arbeidsdelingen er

⁵⁵ Gruppene fulltidsarbeidende som gjør mest er imidlertid veldig små grupper. Det er kun 2% av mennene som gjør mest og samtidig jobber fulltid og partneren ikke jobber fulltid. Vi skal ikke se nærmere på det her, men det kan være spesielle forhold som gjør at disse mennene gjør mest, til tross for at de er mer yrkesaktive enn partneren. Gruppen kvinner som gjør klart mest og samtidig jobber fulltid er noe større (5,5%). At disse er mindre tilfredse med arbeidsdelingen enn ikke-fulltidsarbeidende kvinner som gjør klart mest, er rimelig. Det er kanskje mer overraskende at forskjellene ikke er større – forskjellen i tilfredshet ligger kun på 0,5-1 (på skalaen fra 0-10) – og at yrkesdeltakelse ikke påvirker betydningen av arbeidsdeling for den generelle samlivstfredsheten.

⁵⁶ Analysene og antall og andeler personer i grupper etter sosioøkonomisk status og arbeidsdeling, kan leses i tabell P-W i vedlegg.

med andre ord den samme i ulike sosiale grupper. Unntaket er at utdanning har betydning for sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med delingen blant menn ($p = .014$; se figur 7.7).

Figur 7.7: Sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet med arbeidsdelingen i ulike utdanningsgrupper. Menn.

Kommentar: Kontroll for alder. Mannen gjør mest (vs. likdeling) er forbundet med lavere tilfredshet blant de med lav utdanning enn blant de med middels og høy utdanning ($p < .01$).

Figur 7.7 viser at samspillseffekten handler om at det er særlig gunstig å dele husarbeidet likt fremfor å gjøre mest selv blant menn med lavere utdanning. Dette kan handle om sterkere forventninger om tradisjonell deling med lavere utdanning, eller at husarbeidsbyrden er en særlig belastning på grunn av andre samtidige stressfaktorer som især berører menn med lav utdanning. Imidlertid handler dette om en liten gruppe – kun 1 prosent av alle menn ($n=53$; av de 6,2 prosent av mennene som gjør mest, har en av seks lav utdanning).

Sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet med delingen varierer ikke etter relativ sosioøkonomisk status (dvs. respondenten i forhold til partners utdanning, inntekt og yrkesklasse) (se tabell T i vedlegg).

Likedeling av husarbeid har med andre ord samme betydning for tilfredshet med arbeidsdelingen (og med parforholdet) på tvers av sosiale klasse.

- ✓ Sammenhengene mellom arbeidsdeling og tilfredshet med delingen varierer i liten grad etter utdanning. Høyt utdannede kvinner og menn trives like godt med en tradisjonell arbeidsdeling som lavt utdannede. Ett unntak er at menn med lav utdanning trives særlig dårlig når de selv gjør mest hjemme, men dette omfatter kun 1% av mennene.
- ✓ Inntekt og yrkesklasse betyr også lite for sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med arbeidsdelingen.
- ✓ Vi finner heller ikke tegn til at arbeidsdeling får spesiell betydning dersom man har høyere eller lavere utdanning, inntekt eller klasse enn partneren.

7.7 Er likedeling viktigere i noen deler av landet enn andre?

Tidligere studier viser at det er betydelige forskjeller mellom land i Europa når det gjelder betydningen av likedeling for tilfredshet i parforholdet. En forklaring er variasjoner i hvor utbredt likedeling er i de ulike land, som igjen påvirker normer og folks vurdering av hvor rettferdig delingen er i eget hushold (Mencarini & Sironi, 2011). Dersom man lever i et land der det at kvinner gjør alt husarbeid er sett på som «normalt» og rettferdig, så har deling av husarbeidet mindre betydning for kvinners tilfredshet.

Kapittel 3 og 6 i denne rapporten viser at likestillingspraksis hjemme og holdninger til likestilling varierer mellom landsdeler og ulike typer lokalmiljø. Vi har derfor sett på om arbeidsdeling har ulik betydning for tilfredshet med delingen i ulike landsdeler, mellom sentrale og rurale strøk og mellom kommuner som skårer ulikt på SSBs Likestillingsindeks. Vi finner ingen slike variasjoner med steder og typer lokalmiljø (Tabell X-Æ i vedlegg).

Likedeling har omtrent samme betydning i ulike landsdeler. Folk er like fornøyde eller misfornøyde med ulike typer arbeidsdeling av husarbeidet i sentrale og rurale lokalmiljø eller mellom kommuner med ulik skåre på SSBs indeks for kjønnslikestilling.

- ✓ Sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet er den samme i spredtbygde som i tettbygde strøk, og i ulike landsdeler.
- ✓ Selv i deler av landet med mest utstrakt likestillingspraksis og de mest positive holdningene til likestilling, betyr ikke likedeling mer for tilfredsheten enn i andre, mer tradisjonelle landsdeler.
- ✓ Sammenhengene er heller ikke ulike i kommuner med ulik skåre på SSB's likestillingsindeks.

7.8 Oppsummering og kommentarer

GENERELT HØY TILFREDSHET MED ARBEIDSDDELINGEN OG PARFORHOLDET

Noe flere menn (94 %) enn kvinner (81 %) er tilfredse med hvordan husarbeidet er delt i parforholdet. 82–83 prosent av menn og kvinner er også tilfredse med parforholdet alt-i-alt, og kun 20 prosent rapporterer om konflikter eller uenighet om husarbeidet.

DE SOM DELER HUSARBEIDET LIKT ER MEST TILFREDS—OG DET GJELDER KVINNER I STØRRE GRAD ENN MENN

Både menn og kvinner er mest tilfredse med arbeidsdelingen når husarbeidet deles likt, og minst tilfredse dersom de selv gjør mest. Dette mønsteret er mye klarere blant kvinner enn blant menn. Blant begge kjønn er tilfredsheten omtrent den samme ved likedeling som når partneren gjør mest. I parforhold der kvinnen gjør klart mest, er 60 prosent av kvinner og 95 prosent av menn tilfredse med delingen. Ved likedeling er om lag 95 prosent av begge kjønn tilfredse. Når mannen gjør mest, er 84 prosent av menn og 96 prosent av kvinner tilfredse med delingen. At mange menn er tilfreds når de gjør mest husarbeid kan gjenspeile at nye roller for menn har fått fotfeste. Men tilfredsheten må også ses i sammenheng med at de fleste menn kun gjør *noe* mer, og at de utgjør en liten gruppe.

ARBEIDSDDELING HJEMME HAR LITEN BETYDNING FOR TILFREDSHET MED PARFORHOLDET

Arbeidsdeling har liten betydning for tilfredsheten med parforholdet «alt-i-alt», spesielt blant menn. Blant menn er det riktignok en svak tendens til at de rapporterer noe lavere samlivskvalitet dersom de selv gjør mest.

Også blant kvinner er det en nokså svak sammenheng mellom arbeidsdeling hjemme og tilfredshet med parforholdet. Mens arbeidsdeling forklarer 14 prosent av variasjonen i *tilfredshet med arbeidsdelingen*, forklarer den kun 2 prosent av variasjonen i *tilfredshet med parforholdet* (tallene er hhv. 1 prosent og 0 prosent blant menn). Selv blant kvinner som gjør *klart* mest, er 76 prosent tilfredse med parforholdet.

LIKEDELING BEST—I ALLE ALDERSGRUPPER

Sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med delingen og med parforholdet varierer ikke særlig med alder. Man er mest tilfredse ved likedeling på tvers av generasjoner.

ELDRE KVINNER FORNØYDE—UANSETT

Betydningen av arbeidsdeling for *tilfredshet med delingen* varierer imidlertid noe mellom ulike generasjoner av kvinner. De eldste kvinnene er i større grad enn yngre kvinner tilfredse også når de gjør klart mest. Ikke bare tar den eldste generasjonen kvinner oftere hovedansvaret for husarbeidet, men de er også oftere fornøyd med å gjøre klart mest: 73 prosent av de over 70 år er tilfredse når de gjør klart mest, mot 38 prosent av kvinner under 30 år.

LIKEDELING VIKTIGERE OM MAN HAR BARN I HUSHOLDET

Både menn og kvinner er enda mindre tilfredse med delingen når de gjør mest hjemme *og* de har hjemmeboende barn. I denne fasen er husarbeidet mindre likedelt (kap. 1), og likedeling har større betydning for samlivs-kvalitet. Med større samlet mengde oppgaver og knapphet på tid, og dermed større grobunn for misnøye dersom den ene gjør mest hjemme, er dette resultatet ikke overraskende. Da er det mer overraskende at det å ha barn ikke påvirker betydningen av likedeling for *tilfredshet med parforholdet*.

RELATIV ARBEIDSTID PÅVIRKER IKKE SAMMENHENGER MELLOM ARBEIDSDDELING OG TILFREDSHET

Overraskende nok er det ikke utslagsgivende for betydningen av likedeling hvorvidt en selv jobber mer eller mindre enn partneren. Dette finner vi blant både menn og kvinner. Disse resultatene gjelder også når vi skiller etter alder eller når vi ser spesielt på menn med hjemmeboende barn—en fase hvor det kunne tenkes å være særlig ugunstig å gjøre mye husarbeid hvis en samtidig er den som jobber mest i paret.

FULLTIDSARBEIDENDE MINDRE FORNØYDE NÅR DE GJØR MEST

Om man selv jobber fulltid eller ikke, har betydning for tilfredshet med delingen, men ikke for tilfredshet med parforholdet. Begge kjønn er *særlig* misfornøyd med å gjøre mest husarbeid dersom de selv jobber fulltid og partneren har lavere yrkesdeltakelse. Blant menn er tilfredsheten med å gjøre

mest lavere bare dersom de selv jobber fulltid og partneren ikke jobber fulltid. Blant kvinner er tilfredsheten med å gjøre mest lavere når de selv jobber fulltid – uansett om partneren jobber fulltid eller ikke.

LIKEDELING HJEMME ER LIKE VIKTIG FOR TILFREDSHET MED DELINGEN OG PARFORHOLDET PÅ TVERS AV SOSIALE KLASSER OG LOKALMILJØ

En likestilt familieform er mest utbredt blant par med høy utdanning og i urbane strøk (kap. 3), og de med høy sosioøkonomisk status og de i urbane strøk har de mest likestillingsvennlige holdningene (kap. 6).

Likevel finner vi ikke at høyt utdannede kvinner og menn trives spesielt dårlig med en tradisjonell arbeidsdeling. Det er kanskje særlig overraskende at utdanning ikke påvirker betydningen av arbeidsdeling blant kvinner. Det er heller ikke særlig variasjoner i sammenhengen mellom arbeidsdeling og tilfredshet med arbeidsdelingen mellom inntektsgrupper eller personer med ulik (yrkes)klasse. Vi finner heller ikke tegn til at arbeidsdeling har særlig betydning dersom man har høyere eller lavere utdanning, inntekt eller klasse enn partneren.

Vi finner heller ikke geografiske variasjoner når det gjelder betydningen av arbeidsdeling for tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet. Sammenhengene er like på tvers av landsdeler og steder med ulik urbaniseringsgrad og mellom kommuner med ulike skåre på SSBs likestillingsindeks.

FLERE MISFORNØYDE ENN VI FÅR INNTRYKK AV?

Det er lav spredningen i målene på tilfredshet. De aller fleste svarer i den mest positive enden av skalaen. Det kan være vanskelig å si at man er lite tilfredse i samlivet, eller å være i et forhold man mistrives i, og mange ønsker å fremstå sosialt ønskelig. Denne «idylliseringen» er trolig fremtredende her fordi spørsmålene er stilt i telefonintervjuet. Man får mer spredning, trolig fordi folk svarer mer oppriktige og presist, dersom man spør spørsmålene i anonyme spørreskjema (for en demonstrasjon med LOGG data, se Hansen & Slagsvold, 2011). Tendensen til idyllisering får betydning for resultatene og tolkning av disse. For det første kan man trolig betrakte «middels» skårer (5–6) som indikasjon på nokså dårlig samlivskvalitet. Dette betyr i så fall at analysene ikke bare undersøker hva som forklarer høy versus veldig høy samlivskvalitet, slik det kan se ut, men at vi fanger forskjeller

mellom hele spennet av fornøydheter. For det andre kan lav spredning medføre underestimering av sammenhenger eller at vi ikke klarer avdekke sammenhenger som virkelig eksisterer.

UKLAR ÅRSAKSRETNING

Med tverrsnittsdata kan vi ikke si noe om årsakssammenhenger. Det er nærliggende å anta at arbeidsdeling påvirker tilfredshet. Men årsaksretningen kan gå motsatt vei. Tilfredshet eller samlivskvalitet kan påvirke innsats i hjemmet. Utilfredse eller deprimerte personer kan delta mindre enn andre. For det andre kan samlivskvalitet (eller mer generell livskvalitet) påvirke ens *vurdering* av hvor mye en selv og/eller partneren gjør hjemme. Personer i mindre gode forhold kan ha en tendens til å overvurdere ens egen og undervurdere den andres innsats. Slike feilvurderinger kan bidra til at arbeidet i hjemmet vurderes som mindre likedelt for de i mindre gode parforhold.

IDEALER OG REALITETER: HVORFOR HAR ARBEIDSDELING SÅPASS LITEN BETYDNING?

At arbeidsdeling ikke forklarer mer av variasjonen i *tilfredsheten med arbeidsdelingen* kan skyldes at effekten av arbeidsdeling avhenger av forventninger og preferanser knyttet til arbeidsdeling, som kanskje har sterkere direkte effekter på tilfredsheten. Det er kanskje ikke bare deling i seg selv som er viktig, men det om den oppleves som rettferdig, som igjen påvirkes av forventninger og av partnerens bidrag i felles anliggender. At delingen ikke i særlig grad påvirker *tilfredsheten med parforholdet* alt-i-alt, ikke engang når man har barn, tyder på at det er mange andre faktorer som er avgjørende for et godt samliv.

Det er hovedsakelig dersom man gjør *klart* mest at man er direkte misfornøyd, og det er nesten bare kvinner som gjør klart mest. Vår strenge definisjon av «klart mest» betyr at disse kvinnene gjør nesten alt hjemme, og en kunne dermed forvente at mange ville være misfornøyd med arbeidsdelingen.

Kanskje er de fleste mer opptatt av at den *samlede* arbeidsinnsatsen skal være noenlunde likt fordelt, enn av husarbeidet skal være likedelt (Kitterød, 2000). For eksempel kan grunnen til at kvinner (i ulike sosiale grupper) er nokså tilfreds med delingen av husarbeid skyldes at partneren tar ansvar for andre oppgaver.

IDEALER OG REALITETER: HVORFOR ER IKKE LIKESTILLING HJEMME VIKTIGERE I MER «LIKESTILTE» PAR OG LOKALMILJØ?

Hvorfor er det så lite variasjon i sammenhengene mellom deling av husarbeid og tilfredshet i samlivet? Vi har jo tidligere vist at *likestillingspraksis* og *holdninger* til kjønnslikestilling varierer til dels sterkt mellom grupper med ulik alder, utdanning og regional tilhørighet. Selv om personer har ulike idealer knyttet til likestilling, reagerer ulike grupper altså relativt likt på graden av *egen* likestillingspraksis. Muligens er det slik at mange ser på likedeling som et ideal i samfunnet generelt, men finner det lite realistisk eller praktisk for sin egen del (Kitterød, 2000).

Det kan dessuten være krefter som påvirker tilfredsheten i motsatte retninger, slik at vi ikke finner særlige variasjoner i betydningen av likedeling på tvers av sosiale grupper. Som vi diskuterer i kapitlet om kjønns(u)tradisjonelle selvbilder, kan det være at tidshensyn og forventninger om likedeling gjør at det er mest negativt å gjøre mest hjemme blant kvinner med høy sosioøkonomisk status, men det kan være *særlig* disse som påvirkes negativt av å gjøre *lite* hjemme fordi det bryter med personlige og sosiale forventninger om å utrykke kvinnelighet.

HUSARBEIDET LETTERE NÅ

Som SSBs tidsbruksundersøkelser viser, har tiden kvinner bruker på husarbeid blitt halvert i løpet av de siste tretti årene. Husholdsarbeidet er blitt lettere ved økt tilgang på husholdningsapparater og en endret holdning til hvor rent og ryddig hjemmet bør være (Vaage, 2002). Kanskje er dette en grunn til at arbeidsdelingen i husholdet betyr såpass lite for tilfredshet i parforholdet?

Referanser

- Amato, P. R., Johnson, D. R., Booth, A., & Rogers, S. J. (2003). Continuity and change in marital quality between 1980 and 2000. *Journal of Marriage and the Family*, 65(1), 1–22.
- Beach, S. R. H., Katz, J., Kim, S., & Brody, G. H. (2003). Prospective effects of marital satisfaction on depressive symptoms in established marriages: A dyadic model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(3), 355–371.
- Cooke, L. P. (2004). The gendered division of Labor and family outcomes in Germany. *Journal of Marriage and the Family*, 66(5), 1246–1259.
- Hansen, T., & Slagsvold, B. (2011). *An evaluation of the existing psychological instruments in the GGS and propositions for a new module. Part II of Deliverable 13 «Report on evaluation of existing and feasibility for development of new psychological instruments in the GGS". Work Package 10 (Development of psychological instruments), Generations and Gender Programme (EU 7th Framework Programme).*
- Holter, Ø. G., Egeland, C., & Svare, H. (2008). *Likestilling og livskvalitet 2007*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 7(4), 683–693.
- Kitterød, R. H. (2000). Er småbarnsmødre fornøyd med arbeidsdelingen hjemme? *Samfunnsspeilet*, 5.
- Kjeldstad, R., & Lappegard, T. (2009). Mest fornøyd med (delvis) likestilling. *Samfunnsspeilet*, 4, 65–72.
- Mencarini, L., & Sironi, M. (2011). Happiness, housework and gender inequality in Europe. *European Sociological Review* (in press).
- Ratikainen, J., & Slagsvold, B. (2010). *Arbeidsdeling i hjemmet – et psykologisk perspektiv med data fra LOGG/NorLAG. Arbeidsnotat*. Oslo: NOVA.
- Stevens, D., Kiger, G., & Riley, P. J. (2001). Working hard and hardly working: Domestic labor and marital satisfaction among dual-earner couples. *Journal of Marriage and the Family*, 63(2), 514–526.
- Vaage, O. F. (2002). *Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971–2000*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

8 Deling av omsorgsoppgaver for barn og tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet

Thomas Hansen & Britt Slagsvold

8.1 Innledning

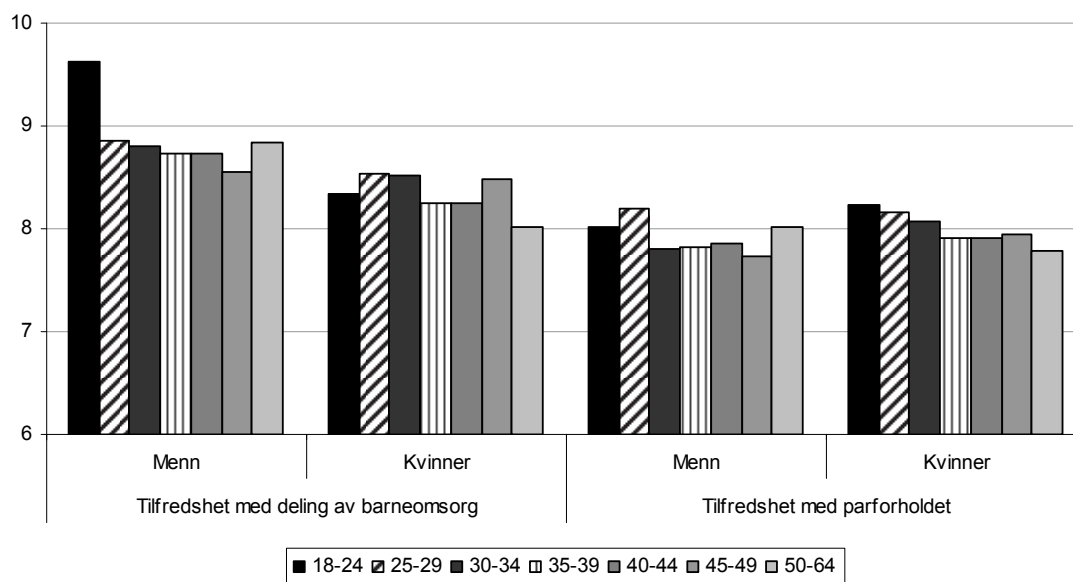
Dette belyser de samme spørsmål som i kapittel 8, men her dreier det seg om deling av omsorgsoppgaver for barn og tilfredshet. Har deling av omsorgsarbeid for barn betydning for tilfredshet i parforholdet? Har det like stor betydning for kvinner og menn? Har det like stor betydning i ulike livsfaser? Har deling større betydning for partnere der begge er fulltids yrkesaktive enn i forhold der den ene jobber deltid? Varierer betydningen med sosial klasse eller bosted?

Tidligere forskning om deling av arbeid i hjemmet og tilfredshet har hovedsakelig sett på husarbeid, få har sett på hvilken betydningen deling av *barneomsorg* har for tilfredshet i samlivet (Mencarini & Sironi, 2011). De få studiene som foreligger har dessuten oftest sett kun på kvinner, og med et begrenset utvalg (Erickson, 1993; Walker, 1999). Disse studiene viser at jo mer mannen bidrar i omsorgen av barna, jo mer fornøyde er kvinner med ekteskapet. En fersk amerikansk studie ser imidlertid på både menn og kvinner (96 par), og finner at menn som bruker mye tid på barneomsorg rapporterer høyere grad av stress og utilfredshet i ekteskapet (Pedersen et al., 2011). Hvor mye tid kona brukte, spilte ingen rolle. Blant kvinner hadde verken egen eller partners tid på barneomsorg betydning for tilfredshet i ekteskapet.

8.2 Resultater

I denne delen vil vi se på sammenhenger mellom deling av oppgaver knyttet til mindreårige barn og tilfredshet med denne delingen og med

parforholdet⁵⁷. Utvalget er samboende/gifte personer under 65 år i LOGG med hjemmeboende barn under 14 år, som har svart på spørsmålene om arbeidsdeling og tilfredshet (n=3 937). Fordi kapitlet er omfattende, har vi plassert mange tabeller og figurer i et vedlegg som kan lastes ned fra NorLAGs hjemmesider (se kap. 2).

Figur 8.1. Gjennomsnittlig tilfredshet med deling av barneoppgaver og med parforholdet (0–10) etter kjønn og alder. Personer under 65 år som lever i samliv og med barn under 14 år (n=3 937).

⁵⁷ *Arbeidsdeling av oppgaver knyttet til barn* er her målt med seks spørsmål om deling av noen av de oppgaver som er mest rutinemessige eller ofte kan innebære konflikt og forsakelse i forhold til jobb og fritidsaktiviteter. Spørsmålene går til personer med barn under 14 år i husholdet. Vi ser på hvem som gjør mest av: påkledning, legging, være hjemme når barn er syke, lek eller deltakelse i aktiviteter, hjelp med lekser og transport. Svarkategoriene er som for husarbeid, og igjen benyttes en gjennomsnittsskåre som går fra 1 «Kvinnen gjør alt» til 5 «Mannen gjør alt» (se kap. 2).

Fornøydhet med arbeidsdeling av oppgaver knyttet til barn er målt ved et enkeltspørsmål «På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyr «ikke fornøyd i det hele tatt» og 10 betyr «svært fornøyd», hvor fornøyd er du med måten disse oppgavene er fordelt mellom deg og din partner? I intervjuet følger dette spørsmålet rett etter spørsmålene om deling av omsorgsoppgaver for barn. Spørsmålet gikk til personer som lever i samliv og har barn under 14 år i husholdet. Gjennomsnittlig fornøydhet er 8,55 (SD= 1,64). Målet på *tilfredshet med parforholdet* er en indeks basert på fem spørsmål, og er beskrevet i kap. 2 (gjennomsnitt i utvalget som brukes her: 7,92 (SD= 1,41)).

Figur 8.1 viser tilfredshet med delingen av barneoppgaver og med parforholdet blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper (se oversikt over gjennomsnittsverdier, signifikanstester og prosentandeler som svarer 7 eller høyere i tabell A i vedlegg). Her ser vi at tilfredshet med deling av omsorgsoppgaver er høy, og at noen flere menn (93 %) enn kvinner (86 %) er «tilfredse» (skårer ≥ 7 på skala fra 0–10). Menn er imidlertid noe mindre tilfredse med parforholdet, enn kvinner (hhv. 77 og 81 %).

Figur 9.1 viser også at tilfredsheten varierer lite mellom aldersgrupper. Aldersforskjellene er ikke signifikante, bortsett fra at de yngste mennene (kun 15 personer) er noe mer tilfredse med delingen enn eldre menn ($p < .05$). Vi ser også at det er i den yngste aldersgruppen at kjønnsforskjellene er størst når det gjelder tilfredshet med deling av barneomsorg – de yngste kvinnene ($n=47$) er mindre fornøyd enn de unge mennene ($p < .01$)⁵⁸.

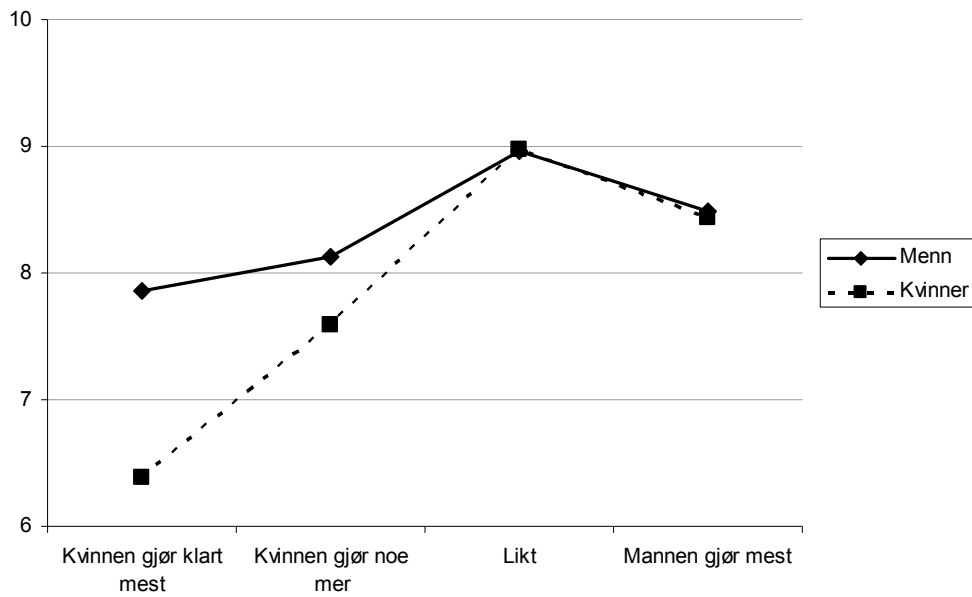
I det videre ser vi på hvilken betydning *faktisk* deling av barneoppgavene har for menn og kvinners tilfredshet med denne delingen og med parforholdet.

8.3 Betyr likedeling høyere tilfredshet i parforholdet?

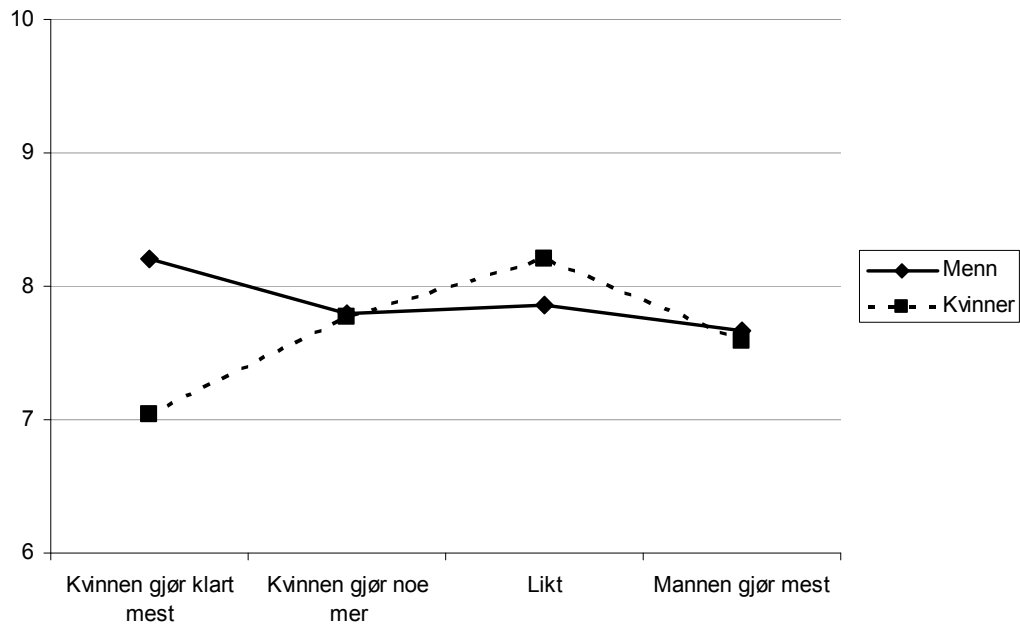
Figur 8.2a og 8.2b viser sammenhenger mellom deling av barneoppgavene og tilfredshet med denne delingen og med parforholdet alt-i-alt (se også tabell B i vedlegg). Vi bruker det fire-delte målet på deling, som er basert på gjennomsnittskåren av seks spørsmål om deling av påkledning, legging, være hjemme når barn er syk, lek, leksehjelp og transport (se kap. 2). De fire kategoriene, og andelene menn og kvinner i hver, er: Kvinnen gjør klart mest (hhv. 0,5 og 4,1 %), Kvinnen gjør noe mer (22,6 og 36,8 %), Likt (71,9 og 57,3 %) og Mannen gjør mest (5,1 og 1,8 %).

⁵⁸ Det er ingen signifikante korrelasjoner mellom alder (kontinuerlig) og tilfredshetsmålene, bortsett fra en svak negativ korrelasjon mellom alder og tilfredshet med parforholdet blant kvinner ($p < .05$).

Figur 8.2a. Tilfredshet med delingen av barne-oppgavene (0–10) etter deling av barneoppgavene

Figur 8.2b. Tilfredshet med parforholdet (0–10) etterdeling av barneoppgavene

Kommentar: Kontroll for alder. Følgende forskjeller er signifikante. *Tilfredshet med arbeidsdelingen.* Menn: kvinnen klart mest/kvinnen noe mer<likt>mannen mest, og kvinnen noe mer<mannen mest (alle $p < .05$). Kvinner: alle $p < .05$. *Tilfredshet med parforholdet.* Menn: Ingen (alle $p > .10$). Kvinner: alle $p < .05$, bortsett fra kvinnen noe mer vs. mannen mest ($p = .45$).

Både menn og kvinner er mest *fornøyde med deling av omsorgsoppgaver for barn* når det deles likt, og mindre fornøyde spesielt når *kvinnen* gjør mest. Dette mønsteret er sterkere for kvinner (figur 8.2a). De minst fornøyde er den lille gruppen av kvinner som gjør *klart* mest av omsorgsoppgavene. At også menn er mest fornøyd ved likedeling gjenspeiler trolig at nye roller for menn har fått fotfeste blant nye generasjoners foreldre.

Allikevel ser vi at menns *tilfredshet med parforholdet* ikke påvirkes av hvordan barneomsorgen er delt. Menn er like fornøyd med parforholdet uansett hvem som tar seg mest av barna. Blant kvinner derimot er det en klar sammenheng: kvinner som deler oppgavene likt er mest fornøyd, også med parforholdet generelt (figur 8.2b).

I vedlegg presenteres de samme sammenhenger som vist over, men med standardiserte tilfredshetsmål (z-skårer; se figur A og B). De 4,1 prosent av kvinner som opplever at de gjør klart mest rapporterer 1,5 standardavvik lavere tilfredshet med arbeidsdelingen, og 0,7 standardavvik lavere tilfredshet med parforholdet, enn kvinner som opplever at mannen gjør minst halvparten av barneoppgavene. Menn rapporterer omlag 0,5 standardavvik høyere tilfredshet med delingen når barneoppgavene er likedelt, sammenlignet med når kvinnen gjør mest.

En annen måte å vurdere styrken på sammenhengene er å se på andeler som er tilfredse (skåre ≥ 7), etter arbeidsdeling (se tabell C-E i vedlegg). Det går frem av tabell 9.2.

Tabell 8.2. Andel (%) tilfredse med deling av omsorgsoppgaver etter opplevd deling. Menn og kvinner med barn under 14 år i husholdet.

	Menn	Kvinner
Kvinner gjør klart mest		56
Kvinner gjør mest	84	75
Likedelt	96	95
Menn gjør mest	90	86

Nesten alle er tilfreds når omsorg for barn deles likt, og bare litt færre er fornøyd når menn gjør mest. Kvinner er minst fornøyd når de gjør mest av

omsorgsoppgaver. Men allikevel er mer enn halvparten i alle grupper fornøyd med deling av omsorgsoppgaver for barn⁵⁹.

Vi får også et inntrykk av styrken på sammenhengen ved å studere forklart varians og relativ forklaringskraft. Tabell 8.3 viser betydningen av arbeidsdeling for tilfredshet (målt ved Eta²) sammenlignet med og kontrollert for alder, utdanning, og arbeidstid.

Tabell 8.3: Generell Lineær Modell (GLM) analyser av tilfredshet med delingen av omsorgsoppgaver for barn og med parforholdet på deling av barneoppgaver. Eta²

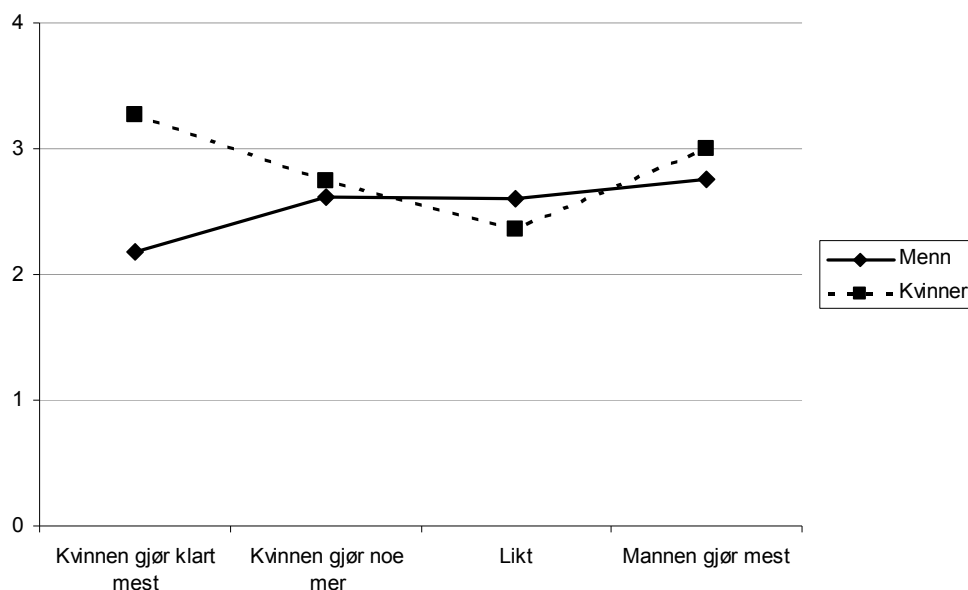
	Tilfredshet med delingen av barneoppgavene		Tilfredshet med parforholdet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Arbeidsdeling (4 kat.)	.062 **	.192 **	.002	.048 **
Alder (7 kat.)	.005	.004	.007	.004
Utdanning (5 kat.)	.003	.000	.006	.002
Relativ arbeidstid (5 kat.) ^a	.005	.006 **	.001	.001 *
Forklart varians R ²	.077	.205	.019	.054

*p< .05, **p< .01. ^a 1. Mannen jobber > 9 timer mer i uka, 2. Mannen jobber 5–9 timer mer, 3. Likt, 4. Kvinnen jobber 5–9 timer mer og 5. Kvinnen jobber > 9 timer mer.

Deling av omsorgsoppgaver for barn har langt større betydning for kvinner enn menns samlivskvalitet, spesielt når vi ser på tilfredshet med delingen. Det er samme tendens som vi fant for deling av husarbeid (kap. 8). Blant menn forklarer deling av omsorgsoppgaver omtrent 6 prosent av variasjonen i tilfredshet med arbeidsdelingen, og har ingen betydning for tilfredshet med parforholdet. Blant kvinner forklarer arbeidsdelingen mye mer (hhv. 19 % og 5 %).

Før vi går videre skal vi også se på sammenhenger mellom deling av barneomsorg og konflikter i forholdet (figur 8.3).

⁵⁹ Blant kvinner er andelene som er *tilfredse med parforholdet* hhv. 65, 75, 86 og 69%, og blant menn varierer andelen mellom 72-78%.

Kommentar: Kontroll for alder. Følgende forskjeller er signifikante. Menn: Ingen (alle $p > .10$). Kvinner: kvinnen gjør klart mest > noe mer > likt ($p < .05$) og likt < mannen mest ($p = .08$).

Figur 8.3. Hyppighet av konflikter (0–10) etter deling av barneoppgavene

Blant menn er det ingen signifikant sammenheng mellom deling av omsorgsoppgaver og konflikt. Blant kvinner derimot finner vi at de oftere har konflikter når de selv gjør mest eller, i svakere grad, også hvis partneren gjør mest.

Oppsummert finner vi altså at kvinner som deler barneomsorgsoppgavene med partner er mest tilfredse både med delingen og med parforholdet, og de opplever sjeldnere konflikter i parforholdet. Også menn er mest tilfredse med delingen dersom det er likedeling, men arbeidsdelingen har ingen sammenheng med konfliktnivået eller den generelle tilfredsheten med parforholdet.

8.3.1 Tilfredshet med arbeidsdelingen som hovedfokus videre

Som vist er det kun en *svak* sammenheng, som bare er signifikant blant kvinner, mellom hvordan barneomsorgen deles og tilfredshet med parforholdet. Vi finner heller ikke at denne sammenhengen er mer utpreget i bestemte aldersgrupper eller lokalmiljø, eller blant personer med høyere eller lavere yrkesdeltakelse eller sosioøkonomisk status. Vi vil i det følgende derfor kun fokusere på tilfredshet med delingen av barneoppgavene.

- ✓ Majoriteten er fornøyd med delingen av barneomsorg, uansett hvordan den deles mellom partene.
- ✓ Både menn og kvinner er mest tilfredse når omsorg for barn er likedelt, noe mindre tilfredse når mannen gjør mest, og klart mindre tilfredse dersom kvinnen gjør mest. Menn er altså ikke mer fornøyd med arbeidsdelingen når de gjør minst, slik tilfellet er for deling av husarbeid.
- ✓ Blant kvinner som gjør *klart* mest av omsorgsoppgaver, er 56 prosent tilfreds med delingen, mens 95 prosent av de som deler likt er tilfreds. Blant menn er 84 prosent fornøyd når kvinnen gjør klart mest mot 96 prosent ved likedeling.
- ✓ Delingen av omsorgsoppgavene betyr nokså lite (kvinner) eller ingenting (menn) for *tilfredsheten med parforholdet*.
- ✓ Disse mønstrene er de samme på tvers av aldersgrupper, sosial klasse og bosted.

8.3.2 Varierer betydningen av arbeidsdeling etter alder?

Vi undersøkte om betydningen av deling av barneoppgavene varierer etter alder og livsfase. Med «livsfase» menes her om man har yngre barn (< 7 år) i husholdet eller ikke. Vi finner imidlertid ikke noe slik variasjon i sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet, og har derfor lagt analysene og frekvensfordelinger i vedlegg (tabell C-H).

8.3.3 Har likedeling større betydning i par der kvinnen jobber fulltid?

Spiller likedeling av omsorgsoppgavene større rolle for tilfredshet dersom kvinnen er fulltids yrkesaktiv, og mindre rolle dersom kvinnen er hjemmearbeidende eller i deltid? Og hvilken rolle spiller menns yrkesdeltakelse?

Vi har sett på samspillseffekter mellom yrkesdeltakelse og deling av barneoppgaver på tilfredshet med denne delingen og med parforholdet (se tabell I-K i vedlegg). Ingen av disse effektene ikke signifikante. Vi finner altså ikke at yrkestilknytning og arbeidstid har betydning for sammenhengen mellom deling av omsorgsarbeid og tilfredshet. Det er ikke forbundet med *særlig* lav tilfredshet å gjøre mest av omsorgsoppgavene samtidig som man er den som jobber mest i forholdet. Og omvendt, kvinner med lav yrkesaktivitet er like lite tilfredse som fulltidsarbeidende kvinner med å ha hovedansvaret for omsorg for barn. Årsaken til at yrkesdeltakelse ikke gjør noen

forskjell kan dels skyldes at det er få personer i noen grupper, fordi det er sjelden at kvinnen jobber mest⁶⁰. Vi undersøkte derfor om respondentens egen yrkesdeltakelse (om respondenten jobber fulltid eller ikke) innvirker på disse sammenhengene, men vi fant heller ingen slike utslag (ikke vist).

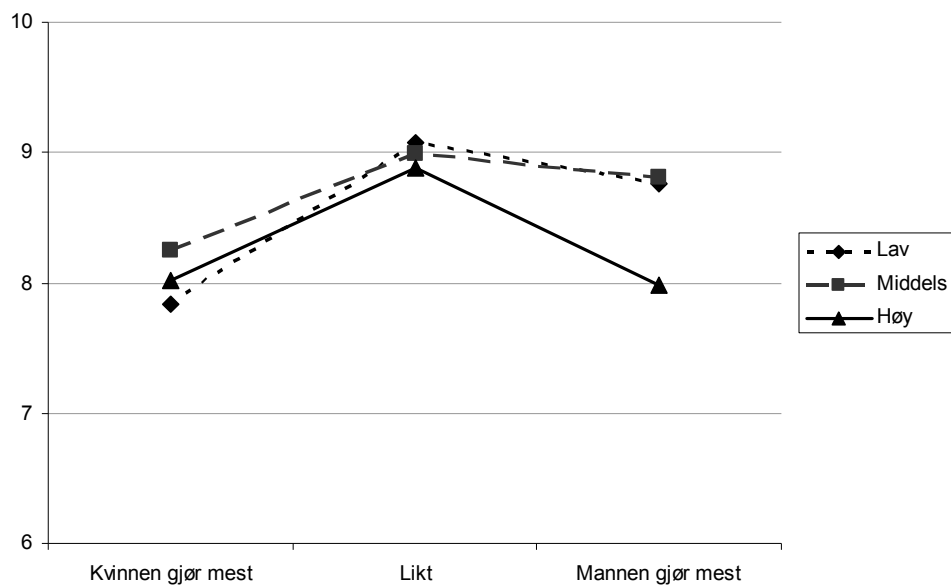
- ✓ Det generelle mønsteret—at både menn og kvinner er mest tilfreds når omsorgsoppgaver deles likt, og mindre tilfredse når kvinnen gjør mest—gjelder uansett om menn og kvinner har lav eller høy yrkesdeltakelse, eller om de jobber mer eller mindre enn partneren.

8.3.4 Er likedeling viktigere for personer med høy sosioøkonomisk status?

Kapittel 3 i denne rapporten tar for seg sosioøkonomiske skiller i likestillingspraksis hjemme. Kapitlet viser at de mest likestilte parene er de med høyere sosioøkonomisk status. Betyr dette at likedeling også er viktigst for tilfredsheten i høyere sosiale klasser? Er det slik at høyt utdannede ikke bare oftere deler arbeidet likt, men at de også trives best når de deler likt, og mis-trives i sterkere grad enn andre når de har en mer tradisjonell arbeidsdeling hjemme? Vi skal først se på betydningen av *respondentens* utdanning, inntekt og klasse. Deretter tar vi *partnerens* status i betraktning og ser på betydningen av respondentens *relative* utdanning, inntekt og klasses tilhørighet – sammenlignet med partnerens. Analyser og frekvensfordelinger kan leses i tabell L-P i vedlegg.

Analysene viser ingen signifikante samspillseffekter, med unntak av at effekten av arbeidsdeling på tilfredsheten med delingen av omsorgsoppgaver varierer med utdanning blant menn ($p < .05$). Vi ser nærmere på dette i figur 8.4 under.

⁶⁰ I utvalget vi studerer her (under 65 år med hjemmeboende barn under 14 år), jobber 93 % av mennene fulltid (over 30 timer/uka). Dette oppgis av både menn og kvinner. 60% av kvinnene i dette utvalget jobber fulltid.

Kommentar: Kontroll for alder. Vi har slått sammen «kvinnen gjør klart mest» og «kvinnen gjør noe mer» for å få nok personer i gruppene. Mannen gjør mest (vs. annen deling) er mer negativt for menn med høy utdanning enn for andre menn (alle $p < .01$).

Figur 8.4. Sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet med delingen i ulike utdanningsgrupper. Menn.

Som figur 8.4 viser, er det spesielt høyt utdannede menn som er mindre fornøyd dersom man selv gjør mest, sammenlignet med at barneoppgavene er likedelt. Disse mennene er imidlertid få. Blant mennene oppgir 5 % at de gjør mest, og av disse er nesten halvparten høyt utdannet (se tabell M i vedlegg).

Hva med personers relative utdanning, inntekt, klasse, sammenlignet med partnerens? Spiller arbeidsdeling større rolle dersom man har høyere eller lavere «status» enn partneren, og ulikt så for menn og kvinner? Vi finner ikke tegn til dette. Analyser av samspillseffekter mellom relativ sosioøkonomisk status (utdanning, inntekt og klasse) og arbeidsdeling på tilfredshet med arbeidsdelingen og med parforholdet viser ingen signifikante effekter (se tabell P i vedlegg).

8.3.5 Er likedeling viktigere i noen deler av landet enn andre?

Andre kapitler i denne rapporten viser betydelige variasjoner i arbeidsdeling og holdninger til likestilling mellom landsdeler og ulike typer lokalmiljø. Vi undersøker derfor om arbeidsdeling har ulik betydning for tilfredshet mellom ulike landsdeler, mellom sentrale og rurale strøk og mellom kommu-

ner som skårer ulikt på SSBs likestillingsindeks. Er likedeling viktigere i mer «likestilte» lokalmiljø?

Med ett unntak finner vi ikke tegn til at betydningen av likedeling av barneomsorgen varierer med bosted (se tabell Q-T i vedlegg). Unntaket er at sammenlignet med tettbygde strøk er menn i spredtbygde strøk mer fornøyd når de selv gjør mest, mens kvinner er mindre fornøyd når menn gjør mest. Antallet i gruppene i analysene er imidlertid små, og tendensen er ikke uten videre rimelig, og vi ser foreløpig disse sammenhengene som tilfeldige.

- ✓ Sammenhenger mellom deling av omsorg for barn og fornøydhet med denne delingen varierer ikke med bosted, verken når det gjelder landsdel, urbaniseringsgrad eller skåre på SSBs likestillingsindeks.

8.4 Oppsummering og kommentarer

HØY TILFREDSHET MED DELINGEN AV BARNEOMSORGEN

De fleste er tilfredse med hvordan omsorgsoppgaver for barn er delt i samlivet; 93 prosent av menn og 86 prosent av kvinner. Oppgavene vi har sett på er påkledning, legging, lek og aktiviteter, å være hjemme når barna er syke, transport og leksehjelp. Den høye tilfredsheten er nokså stabil på tvers av aldersgrupper.

HØYEST TILFREDSHET VED LIKEDELING

Når omsorg for barn deles likt er nesten alle fornøyd med denne delingen, både kvinner og menn. Sammenhengen mellom deling av omsorgsoppgaver og tilfredshet er sterkere for kvinner enn for menn. Når omsorgsoppgaver er likedelt er kvinner mest tilfredse, både med arbeidsdelingen og med parforholdet og de oppgir sjeldnere konflikter. Selv om delingen av omsorgsoppgaver har betydning for menns fornøydhet med delingen, har det ingen betydning for menns opplevelse av konflikt i parforholdet eller deres generelle fornøydhet i parforholdet.

MINDRE FORNØYD NÅR KVINNEN GJØR MEST AV OMSORGEN FOR BARN

Både menn og kvinner er mindre tilfredse med en arbeidsdeling der kvinnen gjør mest av barneomsorgen. I par hvor kvinnen gjør klart mest, er 56

prosent av kvinnene og 84 prosent av mennene tilfredse med arbeidsdelingen. I par hvor mannen gjør mest, er om lag 90 prosent av kvinner og menn tilfredse med delingen.

HVORFOR ER LIKEDELING BEST?

Mest nærliggende er det å anta en årsakssammenheng; mange foretrekker likedeling og avvik fra dette reduserer tilfredsheten. De sterke sosiale føringene og holdningene for likedeling støtter denne forklaringen. Det kan imidlertid også tenkes en omvendt årsakssammenheng, nemlig at mindre gode samliv (lav tilfredshet) reduserer sannsynligheten for at man bidrar i barneomsorgen, eller øker sannsynligheten for at man undervurderer partnerens bidrag. En siste forklaring kan handle om spuriøse tredjefaktorer, for eksempel dårlig helse eller lange jobbfravær som kan bidra til lavere deltakelse i arbeidet hjemme og til lavere tilfredshet.

Gitt at omsorg for barn også kan være krevende, er det forståelig at kvinner er mindre tilfredse når de gjør klart mest, men hvorfor er menn også mindre tilfredse da? Og hvorfor trives ikke kvinner like godt når mannen gjør mest? Og hvorfor trives menn såpass godt med å gjøre mest?

Funnene kan kanskje forstås i lys av at det er personlig ønskelig og sosialt forventet at man deltar mye i barneomsorgen, mer enn hva tilfelle er for husarbeidet. Flere kan finne husarbeid kjedelig, mens omsorgsarbeid vurderes mer positivt (Flood & Gräsjö, 1997). Noen menn kan være misfornøyde når partneren gjør mest, fordi de ikke «slipper til» nok i barneomsorgen. Noen kan dessuten være misfornøyde med at partneren gjør mest, ikke på grunn av partnerens bidrag, men fordi de har dårlig samvittighet fordi de selv ikke bidrar mer, eller ikke har mulighet til å delta mer (f.eks. på grunn av jobb). Følgelig er fornøydheten med delingen noe lav dersom en selv ikke gjør «sin del».

DELING AV BARNEOMSORG HAR LITEN BETYDNING FOR TILFREDSHET MED PARFORHOLDET

Som dette og det foregående kapitler viser, har deling av omsorgsarbeidet – og husarbeidet – liten (kvinner) eller ingen (menn) betydning for den generelle fornøydheten i samlivet. Hvorfor?

Muligens er det ikke delingen av barneomsorgen isolert sett som er viktig, men hvordan den samlede mengden oppgaver er delt. Dersom han eller hun gjør mest av husarbeid og/eller barneomsorg, kan tilfredsheten likevel være høy fordi partneren gjør mer av andre ting, som inntektsgivende arbeid, vedlikehold, omsorg for foreldre, frivillig arbeid, eller lignende. Slik sett kan delingen av barneoppgavene fremstå som rettferdig, og dermed ikke redusere fornøydheten med delingen eller samlivet.

Nordiske menn deltar mer i barneomsorgen enn nesten noe annet sted i verden (se kap. 1), og slik sett kan det være at delingen av barneomsorgen fungerer nokså godt i de fleste familier. Det er andre forhold som påvirker tilfredsheten med parforholdet. I tillegg kan det være at personer som foretrekker en tradisjonell arbeidsdeling hjemme, «finner hverandre», og derfor trives bedre med en skjev arbeidsdeling.

YRKESAKTIVITET INGEN BETYDNING

Som for deling av husarbeidet, kunne vi forvente at likedeling av omsorgsoppgavene ville ha særlig betydning for personer som er fulltids yrkesaktiv eller som jobber mer enn partneren. Vi finner imidlertid ikke at egen eller partners *yrkesdeltakelse og arbeidstid* påvirker denne sammenhengen. Igjen kan dette handle om at arbeidsdelingen hjemme, totalt sett, fremstår som rettferdig, og at man derfor godtar å gjøre mest av barneoppgavene selv om man er i fulltids jobb. For mange kan det dessuten være ønskelig å ta en stor del av barneomsorgen, selv om man er opptatt på andre hold.

DE MEST LIKESTILLINGSVENNLIGE LIKE FORNØYDE MED Å GJØRE MEST

Det er heller ikke særlig variasjoner i disse sammenhengene etter *sosio-økonomisk status* (utdanning, inntekt og klasses tilhørighet), eller om man har høyere eller lavere status enn partneren.

I lys av at kvinner med høy utdanning er særlig likestilte i husarbeidet, og har de mest positive holdningene til likestilling (se kap. 3 og 6), er det ved første øyekast overraskende at en likere deling av husarbeidet ikke er særlig utslagsgivende for høyt utdannede kvinners tilfredshet. På den annen side kan det være at andre forhold forklarer mer tradisjonell deling blant høyt utdannede kvinner enn blant de med lavere utdanning. For eksempel kan en tradisjonell deling være mer bevisst og selvvalgt blant disse kvinnene. Dette

bekreftes av studier som viser at det kan være særlig negativt å gjøre lite av husholdsoppgaver blant kvinner med høy inntekt (Mannino & Deutsch, 2007).

LIKEDELING IKKE VIKTIGERE I MER «LIKESTILTE» LOKALMILJØ

Det er heller ikke særlig regionale forskjeller i disse sammenhengene. Like- deling av disse omsorgsoppgavene har samme betydning for tilfredshet i ulike landsdeler og bosted med ulike urbanitetsgrad. Tilsvarende varierer ikke betydningen av arbeidsdeling mellom kommuner med ulik skåre på SSBs likestillingsindeks, som måler kommunale forskjeller i grad av likestilling mellom kjønnene.

Referanser

- Erickson, R. J. (1993). Reconceptualizing Family Work – the Effect of Emotion Work on Perceptions of Marital Quality. *Journal of Marriage and the Family*, 55(4), 888–900.
- Flood, L., & Gräsjö, U. (1997). *Tid för barn, tid för arbete. En undersökning av svenska hushålls tidsanvändning*: SOU: 138.
- Mannino, C. A., & Deutsch, F. M. (2007). Changing the division of household labor: A negotiated process between partners. *SEX ROLES*, 56(5–6), 309–324.
- Mencarini, L., & Sironi, M. (2011). Happiness, housework and gender inequality in Europe. *European Sociological Review* (in press).
- Pedersen, D. E., Minnotte, K. L., Mannon, S. E., & Kiger, G. (2011). Exploring the Relationship between Types of Family Work and Marital Well-Being. *Sociological Spectrum*, 31(3), 288–315.
- Walker, A. (1999). Gender and family relationships. In M. B. Sussman, S. K. Steinmetz & G. W. Peterson (Eds.), *Handbook of marriage and the family* (2nd ed.). New York: Plenum.

9 Reduserer likedeling hjemme risikoen for samlivsbrudd?

Britt Slagsvold & Thomas Hansen

9.1 Innledning

Studier om sammenhenger mellom likestilling og skilsmisser har først og fremst sett på kvinners yrkesaktivitet og inntekt på den ene siden og skilsmisse på den andre. De fleste finner en positiv sammenheng, ved at kvinners yrkesaktivitet er knyttet til mer ustabile parforhold og større risiko for skilsmisse (bl.a. Cooke 2006, Rogers 2004, Teachman 2010). Det synes imidlertid å være svært få studier om likestilling og skilsmisse som har sett på den andre siden av likestillingskomplekset, nemlig deling av arbeid i hjemmet. En av disse få studiene er basert på data fra International Social Survey Programme (ISSP), og her finner man en sammenheng på landnivå; i land med høyere skilsmisefrekvens er også likedeling av husarbeid mellom kjønnene større (Yodanis 2005). Forfatteren tilskriver denne sammenhengen bl.a. til at i land med en «skilsmissekultur», dvs. hvor skilsmisser er utbredt, vil «trusselen om skilsmisse» bidra til at menn bidrar mer i arbeid i hjemmet – i tråd med «forhandlingsmodellen» som omtales under.

Det foreligger flere hypoteser om sammenhenger mellom likedeling (enten det er av inntektsbringende arbeid eller ubetalt husarbeid) og stabilitet i parforhold (Cooke 2006). En hypotese bygger på den tradisjonelle «spesialiseringsmodellen» (Becker 1981, Parsons 1942). Modellen antar at spesialisering av oppgaver mellom kvinner og menn øker gjensidig avhengighet mellom partene og styrker dermed solidaritet i familien. Kvinners økonomiske selvstendighet truer spesialisering, reduserer hennes avhengighet av mannen, og fører til økt risiko for skilsmisse. Cooke (2006) peker på en logisk utvidelse av denne hypotesen, nemlig at menns deltagelse i husarbeid også reduserer spesialisering og mannens avhengighet av kvinnen. Således burde også likedeling av husarbeid øke sjansen for skilsmisse. Motsatte

hypotese kan utledes av «forhandlingsmodellen». I denne antar man at likedeling er et resultat av implisitte eller eksplisitte forhandlinger mellom partene. Kvinnens og mannens relative ressurser gir vedkommende styrke i forhandlingene, ikke minst fordi ressurser gir alternativer til å forbli i parforholdet/ekteskapet – nemlig skilsmisse. Dersom kvinner har ressurser til selvstendighet, vil en skjev og urimelig deling av arbeid i hjemmet kunne representere en trussel for mannen om at hun bryter ut av forholdet. Med et slikt perspektiv vil man vente at menns deltagelse i hjemmearbeid reduserer sjansen for skilsmisse. Med dette utgangspunkt studerer Cooke (2006) sammenhenger mellom arbeidsdeling i hjemmet og sannsynligheten for skilsmisse i Vest-Tyskland og USA. Hun finner at i Vest-Tyskland øker sjansen for skilsmisse både med kvinners inntekt og med menns deltagelse i husarbeidet – likestilling øker altså sjansen for skilsmisse. I USA derimot, finner hun at det er de mer likestilte par som er mest stabile. Cooke tilskriver forskjellene ulik likestillingspolitikk i de to land som ikke bare former deling av husholdsoppgaver, men også gir ulike effekter av arbeidsdeling mellom parene. I USA oppmuntres kvinnelig yrkesaktivitet og myndighetene blander seg ikke i den private sfære. Vest-Tyskland har tradisjonelt hatt lovgiving og regler som oppmuntrer til at menn er forsørgere og kvinner har ansvar for hus og hjem. Som Cooke påpeker har imidlertid ingen av disse landene tiltak som aktivt støtter mødres yrkesaktivitet og fedres deltagelse i hjem og barn, slik Nordiske land har.

Hvordan er det i Norge? Finner vi at likestilte par har mindre risiko for skilsmisse enn de som deler husholdsoppgaver mer tradisjonelt? I analyser av NorLAGs panel data fant vi overraskende nok at utradisjonell deling husarbeid (mannen gjorde like mye eller mer enn kvinnen) økte sannsynlighet for skilsmisse over de neste fem år (Slagsvold & Hansen 2011, i notat til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet). Utvalget var imidlertid nokså lite og aldersgruppen var 40 år og over. Finner vi de samme tendenser i et annet og større utvalg, fra 18 år og opp, i en senere periode?

Vi bygger våre videre refleksjoner også på sammenhenger vi har presentert i tidligere kapitler.

Vi finner at holdninger til likestilling er svært positive i Norge (kapittel 6). Videre finner vi at deling av oppgaver hjemme er knyttet til tilfredshet

med parforholdet (kapittel 7). Det kan gi grunn til å vente at likedeling hjemme over tid også kan være knyttet til lavere risiko for samlivsbrudd: Likedeling bidrar til større tilfredshet med forholdet, noe som så igjen reduserer sjansen for samlivsbrudd. På den annen siden finnes også forestillinger om at omsorgsfulle og likestilte menn er mindre maskuline og attraktive for kvinner og dermed løper en større sjanse enn tradisjonelle menn for å bli forlatt av kvinnen, slik Holter m.fl. (2008) utlegger det. Det kan også være at «forhandlinger» i familien om likedeling hjemme kan være konfliktskapende for noen par og dermed øke sjansen for skilsmisse. Utover Cooke's studie synes det imidlertid å være få studier som prospektivt har studert sammenhengen mellom arbeidsdeling og samlivsbrudd.

I dette kapitlet ser vi på hva data i LOGG kan si om sammenhengen mellom likedeling av husarbeid og samlivsbrudd.

Med tverrsnittsdata fra LOGG skal vi først spørre om det er en sammenheng mellom arbeidsdeling i hjemmet og det å ha tanker om samlivsbrudd. Vi har sett at de som deler hjemmearbeidet likt er mer tilfreds med arbeidsdelingen, og i noen grad også med parforholdet. Er det slik at de også i mindre grad har tanker om samlivsbrudd?

Med tverrsnittsdata fra LOGG og prospektive registeropplysninger om samlivsbrudd skal vi dernest spørre om deling av husarbeid i 2007/2008 bidrar til å forklare sannsynligheten for brudd over den etterfølgende fireårsperioden. Er det slik at færre av de som delte hjemmearbeidet likt er skilt eller har gått fra hverandre fire år senere – eller er det kanskje flere? Utvalget er personer over 18 år.

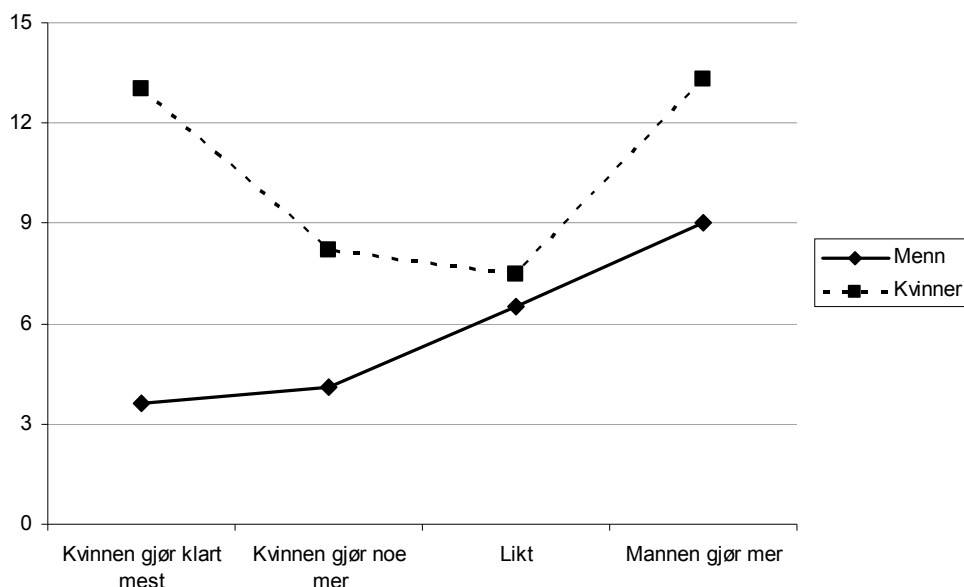
9.2 Resultater

Har de som deler arbeidet hjemme i mindre grad tanker om å gjøre forholdet slutt?

Få har som nevnt studert sammenhengen mellom arbeidsdeling i hjemmet og skilsmisser i større utvalg. I Norge er det oss bekjent først og fremst Holter og kollegaer (2008) som har sett på dette temaet, og da indirekte og med tverrsnittsdata fra 2 805 personer. De fant at færre av så vel menn som kvinner som «opplevde likestillingen hjemme som bra» rapporterte at de hadde vurdert å bryte forholdet, og bemerker at her kommer «likestillingens

gevinst i form av redusert sjanse for samlivsbrudd» fram (Holter m.fl. 2008: 161). På den annen side finner de at likestillingspraksis ikke har effekt på skilsmisserfaring eller frykt for at partneren vil bryte forholdet, og konkluderer med at menn som «gjør mye på hjemmebane» ikke blir «straffet for å være myke og omsorgsfulle» (Holter m.fl.:165).

LOGG har et spørsmål som ligner det som ble stilt i Holter m.fl. sin studie, nemlig om man har vurdert å gjøre slutt på parforholdet i løpet av det siste året. Finner vi sammenhenger mellom likestillingspraksis og tanker om å «gjøre det slutt»? Tanker om å bryte et samlivsforhold kan skyldes svært mange forhold, og deling av husarbeid er trolig sjelden en direkte årsak, men kan tenkes å bidra via den respekt og hensynsfullhet (eller mangel på det) en slik deling representerer. Figur 9.1 viser prosentandeler som oppgir at de i løpet av det siste året har vurdert å gjøre slutt på forholdet, etter hvordan husarbeidet deles.

Kommentar: Kontroll for alder. Følgende forskjeller er signifikante. Menn: kvinnen gjør klart mest/noe mer < likt ($p < .05$) og likt < mannen gjør mer ($p = .061$). Kvinner: kvinnen gjør klart mest > kvinnen gjør noe mer / likt ($p < .01$) og likt < mannen mer ($p = .052$).

Figur 9.1. Andeler (%) som i løpet av det siste året har vurdert å gjøre slutt på forholdet, etter arbeidsdeling. N= 4916 menn og 4766 kvinner.

Noe flere kvinner (8,9 %) enn menn (5,1 %) har vurdert å gjøre slutt på forholdet siste år (tabell ikke vist). Vi ser at sjansen for å ha vurdert samlivsbrudd er høyere blant både kvinner og menn dersom de selv gjør mest av husarbeidet (Figur 9.1). I hushold hvor kvinnen gjør klart mest av husarbeidet

er det 2–3 ganger så sannsynlig at kvinnen har vurdert å gjøre forholdet slutt, som at mannen har gjort det (etter at vi har kontrollert for alder). I disse parene med mest tradisjonell arbeidsdeling, er altså kvinnene mest misfornøyd og mennene mest fornøyd – om vi, ikke urimelig, tar tanker om brudd som et uttrykk for misnøye med parforholdet⁶¹. Det er imidlertid nokså få som er i disse mest tradisjonelle parforholdene (7 % av mennene og 15 % av kvinnene – se kapittel 2). Par der kvinnen gjør «noe mer» er langt vanligere, og selv om færre kvinner i disse forholdene har tenkt på å gjøre det slutt, er det allikevel dobbelt så mange blant kvinner som blant menn.

I par som *deler husarbeidet likt* er tanker om brudd omtrent like vanlig blant kvinner som blant menn. For menn er imidlertid sannsynligheten for at de har vurdert å gjøre det slutt signifikant høyere når husarbeidet er likedelt, sammenlignet med når kvinnen gjør mest, mens for kvinner er sannsynligheten omtrent den samme ved likedeling som når de selv gjør «noe mer».

Ser vi på menn og kvinner samlet, er det imidlertid i par hvor mannen gjør mest at det er størst sannsynlighet for at minst en av partene har vurdert å gjøre forholdet slutt. Det er få par der mannen gjør mest – men forskjellene mellom disse og de som deler likt er signifikante.

Allikevel – alt i alt er den overordnede tendensen at jo mer av husarbeidet man selv gjør, jo vanligere er det å ha vurdert å gjøre slutt på forholdet (om ser bort fra den lille gruppen kvinner med menn som gjør mest).

Men en ting er å vurdere å gjøre slutt på parforholdet i situasjoner som kan være konfliktfylte – det er streiftanker mange trolig kan ha – en helt annen ting er å realisere det. For å si noe om det må man ha longitudinelle data.

- ✓ Kvinner tenker sjeldnere på å gjøre forholdet slutt når husarbeid er tilnærmet likdelt.
- ✓ Menn tenker sjeldnere på å gjøre forholdet slutt når kvinnen gjør mest husarbeid.

⁶¹ Tendensene er de samme som vi fant om sammenhenger mellom arbeidsdeling og tilfredshet (kapittel 7)

Reduserer likedeling hjemme sjansen for senere samlivsbrudd?

I par der kvinnen gjør mest, har vi i figur 1 sett at flere kvinner har vurdert skilsmisse, mens få menn har gjort det. Slår vi kvinner og menn sammen, har omtrent åtte prosent i par der kvinnen gjør mest tenkt på skilsmisse (13 prosent av kvinnene og tre prosent av mennene). Tar vi på denne måten utgangspunkt i gjennomsnitt, og gitt at tanker om brudd er knyttet til faktisk brudd, kan vi kanskje vente små forskjeller i skilsmissetilbøyelighet når vi sammenligner par der kvinnen gjør mest og de som deler likt. På den annen side, mens inngåelse av parforhold krever at begge ønsker det, vil de fleste brudd initieres av den ene parten bare. Når 13 prosent av kvinnene og tre prosent av mennene i de mest tradisjonelle forhold har tenkt på å bryte forholdet, betyr det at i mellom 13 og 16 prosent av disse parene har minst en av partene tenkt på samlivsbrudd. For de mest utradisjonelle parene, der mannen gjør mer enn kvinnen, gjelder det mellom 14 og 22 prosent, og for de som deler likt mellom syv og 13 prosent. Uansett, enten vi ser på gjennomsnitt eller summerer vil vi ut fra figur 1 vente at det er i par der mannen gjør mest at tilbøyeligheten til skilsmisse er høyest.

Her benytter vi data fra LOGG, med informasjon fra personer 18–79 år som var gift eller samboende i 2007/2008. Vi skal se om likestillingspraksis i 2007/2008 bidrar til å forklare sannsynligheten for brudd opptil fire år senere. Informasjon om samlivsbrudd (separasjon eller skilsmisse) kommer fra registeropplysninger. Vi har informasjon om samlivsbrudd blant gifte fram mot begynnelsen av 2011, og blant samboere med felles barn fram mot begynnelsen av 2009. Etersom vi ikke har informasjon om samlivsbrudd blant samboere uten felles barn, har vi tatt disse samboerne ut av analysene. Vi analyserer altså utvalget som enten var gift eller samboer med felles barn i 2007/2008.

Av gifte eller samboende personer som deltok i undersøkelsen i 2007/2008, har i alt 297 personer blitt skilt fram mot 01.01.2011. Av de 297, har 289 (148 menn og 141 kvinner) svart på alle spørsmålene om arbeidsdeling og det er disse som utgjør utvalget av (senere) skilte. Den eldste personen som ble skilt var 76 år i 2007/2008. Selv om vi har informasjon fra bare en av partene, skiller vi ikke mellom kvinner og menn i analysene her fordi det er paret og ikke individet som skilles.

Mål på arbeidsdeling i 2007–2008 er basert på gjennomsnittet av seks spørsmål om husarbeid (det er redegjort for mål på arbeidsdeling i kapittel 2).

Av totalen i tabell 9.1 ser vi at i 73,6 prosent av parene (som respondenten er i) er det kvinnen som gjør mest. 22,5 prosent deler husarbeidet likt, mens i 3,8 prosent av parene er det mannen som gjør mest.

Om vi sammenligner de som var i stabile parforhold med de som ble skilt i perioden ser vi at blant de skilte var det flere som delte husarbeidet likt eller der mannen gjorde mest, og færre der kvinnen gjorde mest.

Tabell 9.1. Deling av husarbeid i 2007/2008, blant de som var i stabile samliv og de som ble skilt mellom 2007/2008 og 2011. Menn og kvinner 18–79 år i 2007/2008 (LOGG). Prosent.

	Stabilt forhold	Skilt	Total
Kvinnen gjør mest	73,9	64,9	73,6
Likt	22,3	29,2	22,5
Mannen gjør mest	3,8	5,9	3,8
Sum (N)	100 (7847)	100 (289)	100 (8135)

p < .01, Kjikvadrat test

En annen måte å vise sammenhengen mellom arbeidsdeling og senere skilsmisse på, er å se på hvor mange av de i par der mannen gjorde mest som ble skilt i de fire etterfølgende år, sammenlignet med par med andre former for deling. Det vises i tabell 2. Da finner vi at i par der mannen gjorde mest husarbeid er 5,4 prosent skilt i løpet av en fireårsperiode, mot 3,1 prosent av par der kvinnen gjorde mest og 4,6 prosent der partnerne delte likt.

Tabell 9.2. Endring i sivilstatus mellom 2007/2008 og 2011 etter deling av husarbeid i 2007/2008 (LOGG). Prosent.

	Kvinnen gjorde mest	Likt	Mannen gjorde mest
Stabilt forhold	96,9	95,4	94,6
Skilt	3,1	4,6	5,4
Totalt (N)	100 (5989)	100 (1833)	100 (313)

p < .01, Kjikvadrat test

Så langt får altså ikke antagelsen om at likedeling bidrar til mer stabile parforhold støtte, tendensen er snarere at i par med tradisjonell rolledeling er skilsmisse mindre vanlig enn i par som deler husarbeidet utradisjonelt, og særlig gjelder det i par hvor mannen gjør mest. Skyldes denne

sammenhengen andre forhold enn arbeidsdeling, dvs. er sammenhengen spuriøs? Vi skal kontrollere for enkelte andre forhold som kan tenkes å forklare denne noe overraskende tendensen.

For det første må vi ta hensyn til alder. Eldre generasjoner er mer tradisjonelle når det gjelder deling av husarbeid (se kap. 3) og eldre skilles i mindre grad enn yngre.

For det andre må vi ta hensyn til utdanning. Høyt utdannede menn og kvinner deler i større grad husarbeidet (kap. 3), men skilsmisseratene for høyt utdannede er lavere enn for de med mindre utdanning (www.ssb.statistikkbanken).

For det tredje er det rimelig å ta hensyn til om man har barn i husholdet. Å ha barn i husholdet trekker i retning av mer tradisjonell arbeidsdeling (kap. 3) og mindre sannsynlighet for skilsmisse.

I utvalget av skilte inngår også samboere. Selv om samboere sjeldnere skiller seg dersom de har barn, så skiller samboere likevel oftere lag enn gifte. Som del av en utradisjonell familief orm har samboere oftere også utradisjonell deling av husarbeid. Vi skal derfor også kontrollere for om man er samboer eller gift i 2007/2008.

Til slutt skal vi ta hensyn til kvalitet på parforholdet ved 2007/2008 (se kap. 2). Kvalitet på parforholdet kan åpenbart ha betydning for sannsynligheten for senere skilsmisse. Kanskje kan det også ha betydning for arbeidsdeling. Det kan for eksempel være at i parforhold som skranter vil mannen ta en større del av husarbeidet som et forsøk på å bedre relasjonen (i tråd med forhandlingsmodellens poeng om «trussel om skilsmisse»). Eller kvinnen kan ha trukket seg delvis ut av hjemmelivet og overlatt husoppgaver til mannen.

I tabell 9.3 viser vi odds ratioer fra logistisk regresjonsanalyse, eller sannsynligheter for samlivsbrudd etter arbeidsdeling, først uten kontroll, og deretter med kontroll for alder, utdanning, barn i husholdet, samboer vs ekteskap og kvalitet på parforholdet (i 2007/2008).

Tabell 9.3. Logistisk regresjonsanalyse av sannsynligheten for samlivsbrudd mellom 2007/2008 og 2011 etter arbeidsdeling i 2007/2008, med og uten kontroll. Menn og kvinner 18–79 år i 2007/2008 (LOGG).

	Uten kontroll		Med kontroll	
	B	Exp(B)	B	Exp(B)
Kvinnen gjør mest husarbeid (ref.)				
Likedelt	.399**	1.490	.448*	1.565
Mannen gjør mest	.578*	1.782	.766*	2.150
Alder (40–79)			-.012	.988
Utdanning (1-5)			-.184**	.794
Barn i husholdet (0-1)			-.155	.857
Gift-samboer (0-1)			.422	1.333
Tilfredshet med parforholdet (1-5)			-.808***	.446

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001. Nagelkerke R² uten kontroll = .011; med kontroll = .198.

I par hvor husarbeidet er likedelt er sannsynligheten for skilsmisse omtrent 50 prosent høyere enn i par der kvinnen gjør mest. I par hvor mannen gjør mest husarbeid er sannsynligheten for skilsmisse 78 prosent høyere enn i par der kvinnen gjør mest. Disse sammenhengene reduseres ikke når vi kontrollerer for andre forhold som kan ha betydning for både arbeidsdeling og samlivsbrudd. Det er ingen statistisk signifikant forskjell mellom par som praktiserer likedeling og par hvor mannen gjør mest i dette utvalget, begge grupper har omtrent samme økte sjans for skilsmisse sammenlignet med par der kvinnen gjør mest.

For øvrig finner vi at høyere alder, høyere utdanning det å ha barn i husholdet og det å være tilfreds med parforholdet reduserer sjansen for senere skilsmisse. Disse forhold reduserer imidlertid ikke sammenhengen mellom utradisjonell deling av husarbeid og økt sannsynlighet for senere skilsmisse.

Hva kan grunnen være til at utradisjonelle par, der mannen gjør like mye eller mer husarbeid enn kvinnen, er mer utsatt for skilsmisse? Holter m.fl. (2008: 165) avviser på basis av sine analyser oppfatninger om at «menn som bidrar mye på hjemmebane ... ofte opplever at kona går fra dem – at de blir straffet for å være myke og omsorgsfulle». Deres data er imidlertid indirekte, de ser på tidligere skilsmisser og frykt for å bli forlatt av partner. Kan det være slik at menn som gjør mest hjemme går lei av det og vil ut av forholdet? Eller kan kvinner gå lei av «myke» menn? I LOGG har vi også et spørsmål om hvem som tok initiativ til skilsmisse. Tallene blir små når vi skiller mellom kvinner og menn, men vi finner ingen statistisk signifikant

tendens til at initiativ til bruddet varierer med fordeling av husarbeid som partene hadde før bruddet, verken for kvinner eller menn.

Vi har videre undersøkt om mer spesifikke sider ved parforholdet kan ligge bak arbeidsdelingen, faktorer som også kan henge sammen med risiko for skilsmisse (bl.a. konfliktnivå, om paret tenker likt om hva som er viktig, om partner ofte kritiserer). Det er heller ikke tilfellet. Vi har også undersøkt om det å bo i urbane områder der skilsmissemfrekvens er høyere og likedeling av husarbeid vanligere, kan bidra til å forklare at utradisjonell deling av husarbeid øker risiko for skilsmisse, men finner heller ikke at det gjør noen forskjell.

Kanskje kan tendensene i figur 9.1 – der vi viste andeler som hadde tenkt på skilsmisse de siste 12 måneder – bidra til å belyse sammenhengen mellom «menn gjør mest» og skilsmisse. Der så vi at i par hvor kvinnen gjorde «nesten alt» husarbeid hadde 13 prosent av kvinnene, men i underkant av 4 prosent av mennene tenkt på skilsmisse. Hvis mennene gjorde mest, hadde en like stor andel av kvinnene tenkt på skilsmisse og 9 prosent av mennene tenkt på det. Det er mulig at blant par hvor kvinnen gjør nesten alt husarbeid har både menn og kvinner en mer tradisjonell holdning til ekteskap og viktigheten av å bevare det. I slike familier kan det være langt fra tanke til handling når det gjelder skilsmisse. Par der mannen gjør mest, og som praktiserer en svært utradisjonell arbeidsdeling, kan også ha et mer utradisjonelt eller moderne syn på ekteskapet, hvor misfornøydheter lettere omsettes til at forholdet oppløses. I så fall er det utradisjonelle verdier og holdninger som ligger til grunn for sammenhengen mellom arbeidsdeling og skilsmisse, og arbeidsdeling er ingen «årsak» til senere skilsmisse.

Nok en refleksjon er at diskrepansen mellom at flere kvinner i tradisjonelle par har tanker om skilsmisse men færre realiserer det, kan handle om ulikhet i makt og innflytelse mellom mannen og kvinnen i tradisjonelle vs moderne partnerforhold. Partneres maktrelasjoner (spousal power relations), eller «forhandlingsperspektivet» som vi omtalte innledningsvis, har vært et sentralt begrep i kjønnsforskning siden 1960-årene (Kulik 2011) og har ofte vært operasjonalisert nettopp ved deling av husarbeid. I tradisjonelle par, der kvinnen gjør nesten alt husarbeid, vil hun ofte også ha mindre ressurser til å bryte ut av forholdet. I slike tradisjonelle forhold kan det i større grad være

mannens intensjoner eller ønsker om skilsmisse som blir bestemmende – og få menn i tradisjonelle forhold har tanker om skilsmisse. I likestilte forhold vil partene være mer jevnbyrdige mht. ressurser og dermed muligheter til å initiere brudd.

At par hvor menn gjør mest husarbeid har større risiko for skilsmisse er overraskende, selv om man har funnet samme tendens for Vest-Tyskland (Cooke 2006). Vi fant også en slik sammenheng i analyser av NorLAGs paneldata med data fra 2002–3 til 2007–8 for de over 40 år, og vi finner samme tendenser i data fra LOGG fra 2007–8 og fire år framover i et utvalg 18 år og over. Det synes lite sannsynlig at deling av husarbeid kan være en direkte årsak til senere skilsmisse. Vi kan imidlertid konkludere med at likedeling av husarbeid ikke synes å minske sjansen for skilsmisse, slik man i en del sammenhenger har antatt.

- ✓ Likedeling av husarbeid reduserer ikke sjansen for skilsmisse, snarere tvert imot.
- ✓ Når mannen gjør like mye husarbeid er sannsynligheten for å bli skilt over de neste fire årene 50 prosent høyere enn når kvinner på tradisjonelt vis gjør mest. Når mannen gjør *mer* husarbeid enn kvinnen er denne sannsynlighet 78 prosent så høy som når kvinnen gjør mest.

9.3 Diskusjon

INGEN TENDENS TIL AT LIKEDELING BESKYTTER MOT SAMLIVSBRUDD, SNARERE TVERT IMOT

Vi har spurt om likedeling hjemme kan føre til mer stabile parforhold. I Norge, hvor det er relativt sterke normer om likedeling synes det å være en rimelig hypotese. Med intervjudata fra 2007/2008 og registerdata for samlivsbrudd opptil fire år senere finner vi imidlertid ingen tendens til at utradisjonell arbeidsdeling, dvs. likedeling eller at mannen bidrar mer enn kvinnen i husarbeidet, reduserer sjansen for skilsmisse. Tvert om. Dersom mannen gjør like mye eller mer husarbeid enn kvinnen er sjansen for skilsmisse i løpet av de neste fire år hhv. 49 og 78 prosent høyere enn når kvinnen gjør mest. Sannsynligheten for samlivsbrudd er altså særlig høy dersom mannen gjør mest husarbeid. Tendensene er statistisk signifikante også når vi tar hensyn til andre relevante forhold.

IKKE STØTTE FOR AT MENN SOM IKKE BIDRAR HJEMME DUMPES

La oss se tilbake på de to modellene vi omtalte innledningsvis som antar motsatte utfall av deling av husarbeid på skilsmisse. *Forhandlingsmodellen* antar at dersom menn ikke bidrar i rimelig grad i husarbeidet vil kvinner være mer tilbøyelige til å «velge ham bort», gitt at hun har ressurser og muligheter til det. For å bevare forholdet må han bidra i arbeidet hjemme. Denne hypotesen får ikke støtte i våre data. De som deler arbeidet likt har ikke lavere risiko for skilsmisse enn de i mer tradisjonelle par. Kanskje kan allikevel slike mekanismer ligge bak når sjansen for skilsmisse er høyere i par der *han* gjør mest? Kanskje finner han arbeidsdelingen urimelig og «velger henne bort»? Riktignok finner vi ikke signifikante forskjeller med hensyn til hvem som tok initiativet til skilsmisse i de ulike grupper fra tradisjonell til utradisjonell deling, men tallene er små og informasjon om hvem som tok initiativ er retrospektiv, temaet er emosjonelt og kan være «omskrevet» i ettertid.

HELLER IKKE STØTTE FOR AT SPESIALISERING AV ARBEIDSOPPGAVER BIDRAR TIL MER STABILE FORHOLD

Spesialiseringsmodellen, som antar at en spesialisering av oppgaver bidrar til stabile forhold, får heller ikke støtte. Par som har en tradisjonell rolledeling har lavere risiko for skilsmisse enn de som deler likt. Hvis spesialisering dreier seg om oppgaver bare, kunne en i og for seg vente at par hvor mannen gjør mest også skulle ha mindre sjanse for skilsmisse, men tendensen er altså tvert om.

KAN DET VÆRE VANSKELIGERE Å OPPRETTHOLDE PARFORHOLD DER KJØNNSROLLER ER SNUDD?

Det finnes også et tredje perspektiv på likestilling som kan være relevant for å forstå at par der mannen gjør mest har størst risiko for skilsmisse, nemlig «*gender construction*» også omtalt som «doing gender» (Treas & Drobnic, 2010). Med dette perspektivet kan det å gjøre eller ikke gjøre arbeid i hjemmet forstås som en måte å vise og praktisere kvinnelighet og mannlighet på. Flere studier av sammenhenger mellom partenes inntekt og deling av husarbeid har vist at likedeling øker med økende inntekt hos kvinnen – men bare opp til et nivå hvor partnerne tjener omtrent likt (Bittman m.fl. 2003, Brines 1994). Når kvinnens inntekt blir høyere enn mannens snur sammenhengen til mer tradisjonell deling hvor kvinnen igjen gjør relativt

mer husarbeid enn ham. Den tilsynelatende paradoksale sammenhengen tilskrives ofte til parets «doing gender», hvor de aktivt bestreber seg på en relasjon i tråd med normative forventninger. Kjønnroller eller kjønnsrolleidentitet trues når tradisjonelle kjønnsrollemønstre brytes mer radikalt. Kanskje en grunn til høyere skilsmisser i par der han gjør mer husarbeid enn henne kan være at denne arbeidsdelingen oppleves krevende for begge parter, fordi det bryter radikalt med normative forventninger vi fremdeles har i Norge? Kanskje er det for vanskelig for noen å opprettholde et parforhold der kjønnroller ikke er likestilte men snarere snudd?

UTRADISJONELLE VERDIER OG HOLDNINGER KAN LIGGE TIL GRUNN BÅDE FOR DELING AV HUSARBEID OG FOR SKILSMISSE

Spørsmålene over om årsaker til større risiko for skilsmisser i par der mannen gjør like mye eller mer husarbeid må forbli spekulasjoner. Når LOGG utvides med longitudinelle data vil vi belyse disse spørsmålene mer inngående. Da kan vi også ta hensyn til blant annet helsetilstand hos de to parter, som kan være nok et forhold som påvirker både arbeidsdeling og risiko for skilsmisse.

Så langt er det mest nærliggende å anta at tendensene kan forklares med verdier og holdninger – både når det gjelder skilsmisser og når det gjelder arbeidsdeling slik vi har vært inne på. Blant par hvor kvinnen gjør nesten alt husarbeid har både menn og kvinner en mer tradisjonell holdning til ekteskap og viktigheten av å bevare det. Par der mannen gjør mest, og som praktiserer en svært utradisjonell arbeidsdeling, kan også ha et mer utradisjonelt eller moderne syn på ekteskapet, hvor misfornøydhets lettere omsettes til at forholdet oppløses. I så fall er arbeidsdeling ingen «årsak» til senere skilsmisse.

Referanser

- Becker, G. S. (1981). *A treatise on the family*. Cambridge, Mass., Harvard University Press
- Bittman, M., P. England, et al. (2003). When does gender trump money? Bargaining an time in household work. *American Journal of Sociology* 109(1): 186–214.
- Cooke, L. P. (2006). "Doing" gender in context: Household bargaining and risk of divorce in Germany and the United States. *American Journal of Sociology* 112(2): 442–472.
- Holter, Ø. G., Egeland, C., & Svare, H. (2008). *Likestilling og livskvalitet 2007*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Kulik, L. (2011). Developments in spousal power relations: Are we moving toward equality? *Marriage and Family Review* 47: 419–435.
- Parsons, T. (1942). Age and sex in the social structure of the United States. *American Sociological Review* 7: 604–616.
- Rogers, S. J. (2004). Dollars, Dependency, and Divorce: Four Perspectives on the Role of Wives' Income. *Journal of Marriage and Family* 66(1): 59–74.
- Treas, J., & Drobnic, S. (2010). *Dividing the domestic. Men, women & household work in cross-national perspective*. Stanford: University Press.
- Yodanis, C. (2005). Divorce culture and marital gender equality. A cross-national study. *Gender and Society* 19(5): 644–659.

10 Oppsummering av resultater knyttet til alder, livsfase, sosial klasse og lokalmiljø

Thomas Hansen & Britt Slagsvold

Betydningen av alder, livsfase, sosial klasse og bosted for arbeidsdeling hjemme er belyst i de fleste tematiske kapitler i denne rapporten. Her søker vi å oppsummere hva disse bakgrunnsvariablene betyr for likedeling og holdninger til likestilling. Når vi snakker om variasjoner på tvers av alder og livsfase, sosial klasse og bosted er det viktig å huske at variasjonene gjelder grader av skjevdeling av arbeid i hjemmet. Kvinner gjør gjennomgående mer enn menn, i sær gjelder det husarbeid men det gjelder også omsorgsarbeid.

10.1 Alder og livsfase

Kunnskap om likestilling i hjemmet har hovedsakelig vært basert på studier av par i småbarnsfasen, dvs. om unge voksne. I analysene her har ett spørsmål vært om likestilling hjemme og holdninger til likestilling varierer mellom aldersgrupper og mellom livsfaser. Variasjonen mellom aldersgrupper kan skyldes at ulike kohorter er formet og sosialisert i ulike historiske perioder, men det kan også skyldes at ulike aldersgrupper befinner seg i forskjellige livsfaser. Mens «sosialiseringseffekter» vil tilsi varige forskjeller mellom aldersgrupper i arbeidsdeling, vil «livsfaseeffekter» tilsi endringer gjennom livet. Det er imidlertid stor overlapp mellom alder og livsfase i tverrsnittsutvalg, og dermed problematisk å spore forskjeller mellom de to.

Alder og generasjonstilhørighet er blant de sterkeste forklaringsfaktorene både for arbeidsdeling hjemme og for holdninger til likestilling. Yngre generasjoner deler husarbeidet mer likt enn eldre. En svært tradisjonell arbeidsdeling der kvinnen gjør nesten alt husarbeid er hovedsakelig å finne blant eldre personer. Mens 4 prosent av kvinner under 30 år gjør «alt eller nesten alt» husarbeid, gjelder det 22 prosent av de over 70 år. Samme mønster finner vi når det gjelder holdninger til likestilling. Selv om de fleste i

alle aldre er likestillingsorienterte, er personer over 50 år mindre likestillingsvennlige enn yngre.

Utdanning er blant faktorene som betyr mest for likestillingspraksis hjemme og likestillingsvennlige holdninger. Det gjelder i alle aldersgrupper. Når praksis og holdninger er mindre likestillingsorienterte i eldre enn i yngre aldersgrupper er forskjeller i utdanningsnivå mellom aldersgruppene en viktig årsak til det. Men også etter vi har kontrollert for utdanning er det forskjeller mellom aldersgrupper i likestillingsatferd og holdninger. Forskjellene kunne teoretisk skyldes aldringseffekter, altså at man får et annet syn på likestilling/kjønnsroller når man blir eldre, men mest nærliggende er det å anta at forskjellen mellom aldersgrupper skyldes kohortforskjeller. Man har vokst opp og er sosialisert i ulik historisk tid; kjønnsrollemønstre for de eldre var mer tradisjonelle den gang de ble formet.

Allikevel, blant dagens 60-årige kvinner finner man dem som sto i bresjen for kvinnefrigjøring på 60–70-tallet. Disse kvinnene, og noen menn, var den gang en minoritet, med holdninger og levemåter som siden er blitt mer utbredt i bredere lag. Vi ser avtrykk av denne generasjonen kvinner her. Blant «68'erne» (født mellom 1944 og 1954) deler mange hjemmearbeidet likt med partneren, og har hun høy utdanning, deles husarbeidet omtrent som blant *yngre* høyt utdannede.

Kan vi se skiller mellom alderseffekter og livsfaseeffekter i resultatene? Det å få barn er en overgang til en ny livsfase og det gjør en forskjell for arbeidsdeling, slik mange tidligere studier også har vist. Blant yngre par er det klare forskjeller mellom dem som har og ikke har barn. Består denne forskjellen i arbeidsdeling også i senere livsfaser? Er det slik at den arbeidsdelingen man etablerer i tidlige faser av parforholdet beholdes også senere? Eller endres fordeling av oppgaver hjemme når man går inn i nye livsfaser med nye betingelser? Spørsmålene kan være interessante for likestillingspolitikken. For å besvare slike spørsmål godt må man imidlertid følge de samme personer over tid. Vi har foreløpig paneldata bare for personer over 40 år.

I dette utvalget har vi sett på to livsløpsoverganger og om disse overgangene har bidratt til å endre arbeidsdelingen i parforholdet. Vi har fulgt personer over fem år der siste barn flyttet hjemmefra i denne perioden og vi har sett på pensjonering hos en eller begge parter over femårsperioden.

Dette er endringer i andre halvdel av livet som kan påvirke partenes arbeidsbelastninger og disponibel tid sterkt, og som kunne tilsi reforhandlinger av arbeidsoppgaver hjemme. Det store bildet er imidlertid at verken det at barn flytter hjemmefra, eller at den ene eller begge pensjoneres endrer arbeidsdeling mellom partene i særlig grad. Det kan peke i retning av at den arbeidsdeling man har etablert i yngre år i stor grad består også i senere faser av livet. Trekker man dette resonnementet lenger kan det være at arbeidsdeling i årene like etter at par etablerer seg, og særlig etter at barn kommer til, kan være avgjørende for livslange mønstre i arbeidsdeling i familiene. Selv om unge par kan tenke at arbeidsdeling «nå» er midlertidig og bestemt av gitte omstendigheter (som vanligvis tilsier at hun gjør mer hjemme enn ham), kan det være at arbeidsfordelingen mer eller mindre kommer til å forbli sånn. I så fall kan det være nok et argument for «pappaperm» i småbarnsperioden.

Ikke bare deler par i ulike aldersgrupper hus- og omsorgsarbeid ulikt, men det er også variasjoner i hvordan par i ulike livsfaser opplever eller trives med arbeidsdelingen. Eldre kvinner synes i større grad enn yngre kvinner å trives med å gjøre alt eller nesten alt hjemme. De som trives minst med å ha hovedansvaret hjemme, er (yngre) kvinner med hjemmeboende barn. Forskjellene reflekterer trolig igjen kohortforskjeller når det gjelder forventninger om menns bidrag hjemme. I kvinners utilfredshet med å gjøre mest ligger også potensiale for endring. Det kan være endring i retning av økt likedeling. En kunne også forvente en endring i retning av økt sannsynlighet for samlivsbrudd, men det finner vi altså ikke tegn til (kap. 9).

10.2 Sosial klasse

Forskjeller mellom sosiale klasser i likestilingspraksis har vært viet begrenset oppmerksomhet i tidligere forskning. Vi finner at sosioøkonomisk status (utdanning, inntekt, yrkesklasse) gjennomgående er knyttet til likedeling; jo høyere sosioøkonomisk status jo mer vanlig er det at mannen tar større del i hjemmearbeidet, og jo mer likestillingsvennlige holdninger har både kvinner og menn.

Det er først og fremst *hennes* sosioøkonomiske status som har betydning for *deling av husarbeid*. Kvinner med høy utdanning, høy inntekt og høy

yrkesklasse deler oftere enn andre kvinner husarbeidet likt med partneren. Når vi ser på disse tre faktorene samlet, finner vi imidlertid at inntekt ikke er utslagsgivende, det er særlig hennes utdanning, men også hennes yrkesklasse som har betydning. *Hans* sosioøkonomiske status har nokså lite å si for hans bidrag i husarbeidet. Hvis hun har ressurser øker med andre ord sannsynligheten for at husarbeidet deles likt, enten ved at han gjør mer eller ved at hun gjør mindre.

Betydningen av hennes sosiale status gjelder i alle aldersgrupper, men særlig blant «68-erne» (født 1944–1955). Blant dem er utdanningseffekten særlig markant, ved at langt flere høyt utdannede kvinner er i parforhold med en utradisjonell arbeidsdeling, mens kvinner med lite utdanning er i mer tradisjonelle forhold. Blant de eldste (over 70 år) har utdanning og yrkesklasse langt mindre betydning, blant disse er husarbeidet «hennes» hovedansvar, på tvers av sosiale sjikt. Forskjeller mellom disse to generasjoner av kvinner i likedeling hjemme avspeiler trolig de store endringer i kvinners muligheter og stilling som fant sted da «68-erne» var unge kvinner og i etableringsfasen, mens mange av de ti år eldre kvinnene allerede var etablert. På sett og vis befinner disse to grupper seg på hver sin side av et «vannskille». Mens høy utdanning var knyttet til bevissthet om likestilling og muligheter til å realisere idealer om likestilling for kvinner født i tiåret etter andre verdenskrig, var holdningene langt mer tradisjonelle da de ti år eldre kvinnene trådte inn i voksenlivet. At de har beholdt de former for arbeidsdeling som var mer typisk for sin kohort og sin sosioøkonomiske gruppe kan også tale for at likestillingsmønstre som er etablert i ung alder beholdes gjennom livet, slik vi var inne på.

Når det gjelder *omsorg for barn* er imidlertid bildet mer sammensatt og mer avhengig av *hans* sosioøkonomiske status. Menn som har høy utdanning og høy yrkesklasse deltar relativt mye i barneomsorgen. Høy sosioøkonomisk status innebærer ressurser til å realisere ønsker, kanskje realiserer kvinner ønsket om å ha partnere som gjør sin del av husarbeidet, mens menn realiserer ønsker om å delta i omsorg for barn?

Sosioøkonomisk status, og i sær utdanning, har også betydning for *holdninger til likestilling*. Høyt utdannede har klart mer likestillingsvennlige holdninger enn lavere utdannede, det gjelder både menn og kvinner. Vi

finner også at ikke bare egen utdanning men også foreldrenes utdanning har betydning for holdninger til likestilling. I sær gjelder det mors utdanning. De som har en mor med høy utdanning har mer likestillingsvennlige holdninger. Vi finner også at mors utdanning har betydning for å være «instrumentelt» orientert. Blant kvinner har vi knyttet det til utradisjonelle kjønnsroller, noe som igjen viser seg å være knyttet til større likedeling hjemme. Dagens unge mødre har langt høyere utdanning enn tidligere generasjoner hadde, i seg selv kan det bidra til sosialisering i retning av større forventninger om og mer utbredt praktisering av likestilling i hjemmet.

I motsetning til hva flere tidligere studier fra andre land finner, har relativ utdanning, inntekt og yrkesklasse i paret liten betydning for likedeling hjemme. Det gjelder både holdninger til likestilling og deling av arbeidet hjemmet.

10.3 Lokalmiljø

Forskningslitteraturen om arbeidsdeling hjemme og holdninger til likestilling har i liten grad vært opptatt av hvilken betydning lokal kontekst kan ha. Det er flere grunner til å vente at lokal kontekst kan ha betydning for likestillingspraksis og -holdninger. Det er innen lokale rammer at hverdagslivet utspiller seg, og det er her kjønnsrelasjoner endres i møte med nasjonale føringer. Velferdsmodeller blir til daglige livsmønstre i samspill med stedsspesifikke arbeidsmarkeder, demografiske forhold, lokale tradisjoner og verdier.

I LOGGs utvalg bor en betydelig andel i Agder-fylkene. Det gjør at vi kan se nærmere på variasjon i likestillingspraksis både innen Agder-fylkene og sammenlignet med andre regioner. Ifølge SSBs indeks for likestilling er det store forskjeller mellom kommunene i Agder. Det er også forskjeller mellom kommunene både innad i samme fylke og på tvers av fylker – bl.a. i næringsstruktur, utdanningsnivå og aldersstruktur.

Vi finner at regionale forskjeller, og mønstrene er omtrent de samme for arbeidsdeling hjemme som for holdninger.

Personer i tettbygde strøk deler husarbeidet mer likt enn personer i spredtbygde strøk. Tendensen er den samme for omsorg for barn, men svakere. Denne forskjellen mellom tettbygde og spredtbygde strøk består også når vi kontrollerer for forhold som varierer sterkt med urbanitet (bl.a.

alder og utdanning). Liksom andre studier har vist, finner vi videre at Agder er den landsdelen som har den mest tradisjonelle delingen av hus- og omsorgsarbeid. Det er særlig i spredtbygde strøk i Agder, dvs. småkommunene i Agder, at arbeidsdelingen er mer tradisjonell. I Oslo og Akershus finner vi flest med en utradisjonell deling av husarbeidet. I disse regionene gjør menn en større del av hus- og omsorgsarbeidet enn i andre landsdeler, også når vi kontrollerer for alder og utdanning. SSBs likestillingsindeks, som skal fange opp kjønnslikestilling i kommunen, forklarer nokså lite av variasjonene i likedeling hjemme.

Det er først og fremst i yngre aldersgrupper at hus- og omsorgsarbeid varierer med bosted. Det er altså først og fremst i yngre aldersgrupper at hus- og omsorgsarbeid er mer skjevdelt i Agder, mer likedelt i Oslo og Akershus og i tettbygde strøk. Blant de under 55 år husarbeidet også noe mer likedelt i kommuner som skårer høyt på SSBs likestillingsindeks. Blant de over 55 år er arbeidsdelingen omtrent den samme på tvers av landsdeler og typer lokalmiljø.

Ser vi på holdninger til likestilling har personer i tettbygde strøk mer positive holdninger enn de som bor i spredtbygde strøk, også når vi kontrollerer for en rekke relevante forhold (bl.a. alder og utdanning). Selv om det å bo i «likestillingsvennlige kommuner» har liten betydning for deling av oppgaver hjemme, har det større betydning for holdninger til likestilling. Personer som bor i kommuner som skårer høyt på SSBs likestillingsindeks er de mest likestillingsvennlige. Det er altså en sterk sammenheng mellom likestillingspraksis på kommunenivå og holdninger på individnivå. Når det er flest personer med likestillingsvennlige holdninger i Oslo og Akershus, og færrest i Agderfylkene, skyldes det forhold knyttet til urbanitet og til likestillingvennlighet i kommunen (likestillingsindeksen). I Agderfylkene er mange kommuner spredtbygde og mange skårer lavt på likestillingsindeksen. Det er i og for seg ingen tilstrekkelig forklaring på disse regionale forskjellene i holdninger, men et skritt i retning av å avdekke mulige forhold som ligger til grunn for variasjoner mellom bosteder.

Det er en sammenheng mellom holdninger til likestilling og praksis, og den er den samme på tvers av bosted. Holdninger følges i samme grad opp i

praksis, i tettbygde og spredtbygde strøk, og i kommuner med ulike skåre på likestillingsindeksen.

Når vi finner forskjeller mellom lokalmiljø i arbeidsdeling hjemme og i holdninger til likestilling, er det nærliggende å vente at vi også ville finne at personer som bor på «likestillingsvennlige steder» vil være mindre fornøyd med skjevdeling av husarbeidet. Vi finner imidlertid ingen slike tendenser. Sammenhenger mellom deling av hus- og omsorgsarbeid og tilfredshet med delingen og med parforholdet varierer lite med landsdel, urbanitet og mellom kommuner med ulik skåre på likestillingsindeksen.

Summary

Chapter 1: Introduction

Chapter 1 presents research questions and reviews prior findings, with emphasis placed on Norway. The main research questions are: How do married or cohabiting men and women in various age-cohorts and life stages divide housework and childcare? Does the division of labor vary by socioeconomic status and regional characteristics? How positive are men and women in their attitudes toward gender equality: in different age-cohorts, social classes, and regions? How strong is the relationship between attitudes and division of domestic labor? How satisfied are men and women with different divisions of household chores? Does the division of housework at one point in time predict the risk of relationship dissolution five years later?

Chapter 2: Data and methods

Chapter 2 describes the surveys and samples used. We use data from two separate but related surveys: LOGG and the NorLAG panel. LOGG (the study of Life course, Generation and Gender) was carried out in 2007/2008 (n= 15,140, age 18-79). LOGG builds on the NorLAG panel study (the Norwegian Life course, Ageing and Generations study) (n=3,794, age 40-79). The second wave of data collection in NorLAG was part of LOGG. The panel sample is used in chapter 4. Information about division of housework and childcare is based on questions to partnered individuals about which partner normally carries various common and time-consuming chores. Information about attitudes towards gender equality is based on five questions in the LOGG that are from the international Generations and Gender Survey (GGS). Chapter 2 also describes the operationalization of other variables, such as life stage, social class, and regional characteristics.

Chapter 3: Division of domestic labor at different stages of the life course: The role of demographic, socioeconomic, and regional characteristics

Chapter 3 presents analyses on the division of housework and childcare. Does the division of household labor vary by age-cohort and life stage,

socioeconomic status, or regional characteristics? We find that the majority of couples, 65 percent, divide childcare equally or near-equally. Housework, however, is divided more traditionally; women do all or almost all of the work in 11 percent of the couples, and somewhat more in 60 percent of the couples. About 25 percent of the couples divide the housework equally, and men do the most in 4 percent of the couples. Housework is divided more equally in younger than in older age-cohorts, which suggests a more egalitarian division of housework in later generations. Housework is also divided more equally in childless couples than in couples with dependent children. The household chores are also divided more equally if the woman works full-time than if she is unemployed or works part-time. Yet, even when she works full-time, in 65 percent of the couples aged 30-49 she tends to do more housework than him. Socioeconomic status influences the division of housework, and it is *her* more than *his* education, income, and occupational class that are influential. The higher socioeconomic status (both genders), the more likely it is that housework is divided equally. We find the same pattern for childcare. We find marked differences between regions and between urban and rural areas. The most egalitarian division of housework is found in urban areas and in the «Oslo and Akershus» region; the most traditional division of housework is found in the region «Østlandet and Agder». Similar regional patterns, albeit less marked, are also found regarding the division of childcare.

Chapter 4: Does the division of housework change following major life course events?

Chapter 4 uses the panel to explore whether major life course transitions affect the division of household labor. We examine two transitions: «empty nest» (all children have moved out) and retirement. The transition to an empty nest does not affect the division of housework. Most couples in midlife seem to have a well-established division of labor that is unaffected by the children's moving out. The division changes, however, in response to retirement, although the analysis of men and women give a different impression of this change. The analysis of men shows that when *he* retires and she stays in employment, there is a change toward a more egalitarian division of housework. However, employed women with men who have

retired report no change in the division of housework. The analysis of women shows that when *she* retires, she does (even) more of the housework, independently of whether the partner retires or not. The general pattern, however, is that there is little change in middle-aged and older couple's division of housework.

Chapter 5: The role of gender-stereotypical traits in the division of household chores

In this chapter we ask whether gender role perceptions can predict the division of domestic chores beyond the effect of «traditional» predictors such as education and employment. Gender-stereotypical and gender non-stereotypical roles are measured by BEM's Sex Role Inventory, which asks about self-conceptions about instrumental («masculine») and socioemotional («feminine») orientation. We find that men and women with non-stereotypical gender traits («feminine» men and «masculine» women) tend to report a more egalitarian division of housework, compared with their more gender-stereotypical counterparts. Instrumental orientation has no impact on the division of childcare. Socioemotional traits, however, affect this division among men and women; high-scoring men are more likely than other men to take an equal share of childcare, whereas high-scoring women are more likely than other women to take the lion's share of childcare. We also examine the predictors of gender stereotypical traits. Higher instrumentality is predicted by higher education, occupational class and mother's education. These predictors play little role in the socioemotional traits, however. We discuss whether socialization of boys and girls towards a greater emphasis on non-traditional gender roles may foster more gender equality—at least in terms of domestic work.

Chapter 6: Attitudes towards gender equality

Chapter 6 examines variation in people's attitudes towards gender equality. Over the past 25 years, there has been a major shift towards more positive attitudes. At present, most Norwegians hold a favourable attitude towards gender equality, and women more so than men. Most “traditionalists” are men. The few women that hold a negative attitude are mostly older or low-educated women. This pattern is less marked for men. There is a curvilinear

relation between age and attitudes, as the youngest, especially men, are less positive towards gender equality than are people in their 30s and 40s. The attitudes are more positive with higher education. There are only minor regional variations in these attitudes. People are the most positive in the “Oslo and Akershus” region and the least positive in the “Agder” region. These differences are explained by levels of urbanity and regional differences in industrial structure, education, and other factors that are part of the gender equality index created by Statistics Norway. A positive attitude towards gender equality is associated with a more egalitarian division of housework and childcare. About half of this relationship is spurious. The clear independent effect of attitudes on the division of household labor suggests that attitudinal interventions represent possible strategies by which to promote gender equality in domestic work. The relationship between attitudes and division of household labor is relatively stable across social groups and regions.

Chapter 7: What is the relationship between the division of housework and relationship satisfaction, in various life stages, social classes, and regions?

Chapter 7 examines satisfaction as a function of the division of housework. Both genders report the highest *satisfaction with the division of housework* when the housework is divided equally, and the lowest when they themselves do most of this work. This pattern is more pronounced for women than men. Yet, the majority is satisfied with the division: 95 percent of women and men are satisfied when there is an equal division, 60 percent of women are satisfied when they do almost all of the housework, and 84 percent of men are satisfied when they do the most. Women also report somewhat less *relationship satisfaction* when they do all or almost all of the housework: 76 percent are satisfied when they do (almost) all, 89 percent when they share. Men’s relationship satisfaction is unaffected by the division of housework. The association between housework division and satisfaction with the division is stable across age-cohorts and life stages. Children make a difference, however. Both genders are more dissatisfied with doing the lion’s share at home if they have resident children. Working full-time also makes a difference. Both genders are especially dissatisfied with doing most of the

housework if they work full-time. Relationships between housework division and satisfaction are relatively stable across socioeconomic status (education, income, and occupational status) and regional characteristics (level of urbanity, region, and municipal score on the gender equality index created by Statistics Norway).

Chapter 8: What is the relationship between the division of childcare and relationship satisfaction, across social classes and regional characteristics?

Chapter 8 explores the effect of division of childcare on relationship satisfaction and satisfaction with the division of childcare. The highest satisfaction is reported by those with an egalitarian division of childcare. Women especially, but also men, are the least satisfied when the woman does the lion's share of the childcare. 95 percent of men and women are satisfied with the division of childcare when these tasks are divided equally. In couples where the woman does all or almost all of the childcare, 84 percent of men and 56 percent of women are satisfied. When the man does the most, nearly 90 percent of both men and women are satisfied. The division has little (women) or no (men) impact on global relationship satisfaction. The relationship between the division of childcare and satisfaction with the division is unaffected by his or her employment status, work hours, and socioeconomic status, and is stable across regions and regional characteristics.

Chapter 9: Does an egalitarian division of housework protect against relationship dissolution?

In this chapter we ask whether an egalitarian division of housework promotes marital stability. Analysis of LOGG data and subsequent registry data on divorce shows no association between a traditional division of labor, i.e., that the woman does most of the work, and a lower risk of divorce. On the contrary, the risk of divorce (over a period of 4 years) is higher when *he* does as much or more housework than her, compared to when she does most of the housework. These effects are statistically significant, also after control of relevant factors. We discuss possible reasons for the greater risk of divorce in untraditional couples. Differences in values and attitudes are a likely cause: in traditional couples where she does most of the housework, both partners may

tend to hold a high value of marriage and a more traditional attitude towards divorce. Untraditional couples, where he does the most of the housework, may hold a less traditional or more modern view about marriage, whereby marital dissatisfaction more easily leads to marital break-up. If so, the division of housework is no “cause” of later divorce.